



JOSEF ŠIMEK

KUTNÁ HORA

V XV. A XVI. STOLETÍ.

KUTNÁ HORA

V XV. A XVI. STOLETÍ.

ŘADA OBRAZŮ, POJEDNÁNÍ A ČRT Z KULTURNÍCH A
POLITICKÝCH DĚJIN KUTNOHORSKÝCH.

DLE PRAMENŮ ARCHIVNÍCH NAPSAL

JOSEF ŠIMEK

ŘEDITEL PAEDAGOGIA.

ČÁST I.

Název: Kutná Hora v XV. a XVI. století. Řada obrazů, pojednání a črt z kulturních a politických dějin kutnohorských.

Autor: Josef Šimek.

Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš - Kuttna, 17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora - kuttna@seznam.cz (82. publikace) roku 2014. Vydání druhé.

(První vydání: 1907 (dodatek 1908) tiskem a nákladem Karla Šolce v Kutné Hoře.)

ISBN 978-80-86406-71-8

OBSAH

Část I.

K dějinám převratů kutnohorských v XV. věku	4
O vzácných návštěvách hor kuten v XVI. věku	10
Jak se kutnohorští chystali vítati krále Ferdinanda I.?	14
Zpráva o kutnohorských zednicích a kamenících v XVI. věku	20
O kutnohorských zámečnických a mečířích v XVI. věku	23
Zprávy o kutnohorských hrmčířích (1435-1583)	26
O kutnohorských zlatnicích v letech 1430-1550	32
O lékárníciích a lékářích kutnohorských v XV. a XVI. věku	38
O účastenství kutnohorských v tureckých válkách za Ferdinanda I. a Maxmiliána II	46
Brány a věže kutnohorské	55
Kutnohorské příspěvky k dějinám českého obchodu	62
Kutnohorské příčinky k dějinám českého školství	73
O kutnohorských čarodějnicích v XVI. věku	82

Část II.

O rytířské kratochvíli „střlení ku ptáku“ na Horách Kutných	91
K dějinám kostela sv. Barborského v Kutné Hoře	93
Starohorští advokáti	96
Poměry náboženské a arciděkanové v Kutné Hoře v době Ferdinanda I.	105
Kterak uváděn byl nejvyšší mincmistr království českého v úřad	132
Pamět o moru léta 1568	134
Kdo dal stavět kutnohorskou Kamennou kašnu?	137
Zprávy o starodávných malbách na domech kutnohorských	138
Chřipka v Čechách roku 1580	139
Pohřební taxa kutnohorská ze XVI. století	140
Staročeský výklad slova »šelma«	141
Drobné zprávy o Maternech z Květnice.	141
Roveň a Pněvice. Zašlé osady u Kutné Hory.	143
Posměšné sepisování cechu a sázení rady.	144
Kutnohorská lání a posměšky ze XVI. věku.	144
Obecná kuchyně na horách kutných v XV. věku.	145
Kdo byli leflíři?	146
Kutnohorské řeči a písně na potupu ševců (1533-1551)	147
Zpráva o kaňkovském graduále	149
Ustanovení o ungeltu kaňkovském z r. 1489	151
Obecní zbroj kaňkovská v počátku XVI. věku	152
K dějinám horního města Kaňku	152
Klenoty kostela v Gruntě r. 1515	155
Příspěvek k dějinám kláštera sedleckého v 16. století	155
rejstřík	157
Poměry náboženské a arciděkanové v Kutné Hoře za Maxmiliána II. a Rudolfa II. do roku 1582	169
rejstřík	183

SLOVO ÚVODNÍ.

Článků o dějinách Kutné Hory sepsáno bylo již velmi mnoho; i stručné dějiny památného města toho máme.* K obšírnějšímu dílu, jež by pojednávalo kriticky a všestranně o osudech »klenotu království«, jak horníci rádi své město jmenovali, neodhodlal a nemohl se odhodlati dosud nikdo.**

A nedivme se! Pokud nebude městský archiv úplně prozkoumán, pokud nebude onen obrovský materiál v listinách a knihách uložený a velikou částí dosud nedotknutý, urovnán, odhalen a spracován, dotud nelze přistoupiti k sepsání obšírných a důkladných dějin Kutné Hory.

Musí předcházeti drobná práce archivní jednotlivců, kteří buď dle doby neb dle jistých hesel kutnohorskou historii spracují. I povděkem v tom ohledu dlužno vzpomenouti prací Dr. J. Čelakovského, Em. Lemingra, J. Řeháka, F. A. Slavíka, O. Hejnice.

K pracovníkům, jimž se jednalo o to snažeti k větší stavbě material, počítá se i pisatel statí v této knize uložených. Stati tyto, jež byly uveřejněny v předních, po většině historických časopisech českých a z nichž 3 čteny byly v Král. české společnosti nauk v Praze, jsou výsledkem desetiletého studia v archivu Kutnohorském (1884-1894). Tehdáž bylo ovšem s velikou obtíží dostati se ku knihám a listinám archivu. Nebyloť archiváře ani studijní síně, i musel jsem sedati v obecní kanceláři s obecními úředníky (pp. Müllerem, Jechem a Peřinou), chtěl-li jsem čísti staré spisy; a tak čítaje periody staročeské o dávném životě a úřadování, byl jsem mimoděk svědkem novodobého úřadování městského.

Látka snesená a dle hesel roztrfěná v články pochází z knih memorabilních, testamentů, gruntovních, sentencí a j., kde třeba citovaných a chovaných jednak v archivu městském, jednak v listovně c. k. deleg. soudu, dále pak z listin bohatého archivu horského. Také knihy archivu Kaňkovského, pokud po rozchvácení téhož bylo možno se jich dopřítí, pročetl jsem a užil, kde se hodilo. Tištěných článků a spisů o Kutné Hoře všímal jsem si jen, pokud bylo nezbytně nutno; neboť vážil jsem z pramenů původních a nebylo by tudíž místno dovolávati se vzdálenějších. Přirozeno jest, že místy Dačický, Kořínek, České sněmy, Akta konsistoře, Tomkovy Dějiny Prahy, Wintrův obraz měst citovány a oceněny.

Nejhonjněji čerpal jsem z knih pamětních městských. Jsou to objemné folianty vázané, jež od r. 1529 obšírně vylučují veškerá jednání v obecních radách, soudech, uvádějí stížnosti a jich vyřízení a zaznamenávají nejdůležitější městské události v chronologickém pořadí, písmem zběžným, místy zkracovaným (počátky stenografie). Ty dočetl jsem zúplna, dělaje si poznámky dle hesel až do r. 1582. Dále čísti nedovolovaly mi úřední povinnosti a práce.

I bylo možno dle záznamů v memorab. knihách, ač některých věcí a rozporů písař zakončení neuvádí, sestaviti si v mnohých případech obraz dosti zřetelný o poměrech horských v XV. i XVI. věku.

K článkům o vlastní Kutné Hoře připojeno jest též několik drobností o Kaňku, Sedlci a Gruntě, tedy o osadách nejbližších, jichž osudy s historií horskou pevně byly spjaty.

Podáváje souhrn článků české veřejnosti jakožto příspěvek k českým kulturním a politickým dějinám XV. a XVI. století a jako drobný materiál k obšírnějším dějinám Kutné Hory, mám za milou povinnost uznati vlasteneckou ochotu, s níž chef a majitel firmy Karel Šolc v Kutné Hoře, pan cís. rada Felix Cammra výtiskem tohoto díla se ujal a jemu zvláštní péči věnoval, a poděkovati panu c. k. cvič. učiteli Vilému Küllerovi, jenž korekturu díla se vzácnou ochotou obstaral.

V Kutné Hoře dne 25. května 1907.

JOSEF ŠIMEK.

* Nejobšírněji pojednáno o dějinách kutnohorských posledně v Ottově Slovníku Naučném prací Dr. J. Čelakovského, J. Šimka, Em. Lemingra a syna a J. V. Zavadila.

** Pokus učinil P. M. Veselský r. 1867 spisem Král. horní město Kutná Hora, úplný děje- a místopis, ale vydal jen I. díl do r. 1424.

1) K DĚJINÁM PŘEVRTŮ KUTNOHORSKÝCH V XV. VĚKU.

Husitské války tvoří v dějinách českých epochu; boj zjevně a urputně vedený mezi Čechy a Němci skončil pro Čechy vítězně. Mnohá města, kteráž do 15. věku byla německá, otevřela brány Táborům a stala se českými. Tu stojí v prvé řadě Hory Kutny, jež během válek husitských zcela jinou tvářnost na se vzaly; neboť kdežto ještě r. 1420 „bohaté a hrdé sousedy německé kutnohorské pobádala vštipená nechuť národní k zuření proti Čechům co kacířům“, shledáváme již r. 1426 a násl. české zápisy v knihách městských, šepmistry a konšely pouze z Čechů volené! - Pokusili jsme se k dějinám této významné změny národnostní na Horách v následujícím článku příspěvek podati.

Bojuje proti Čechům pobýval v prvních dobách Sigmund rád na Horách Kutných, jemu cele oddaných; sem hrnuly se za ním velké zástupy Němců i katolických Čechů, kteří z Prahy i jiných měst pro víru vyhnáni byli. U Sigmunda hledali podpory, žádajíce ho zároveň, aby jim ku ztraceným statkům dopomohl. Hory Kutny tehda německé, staly se takto ještě mocnější baštou Němectva v Čechách i nepřátel husitství. Když pak horníci, „fanatičtí to nenávisťníci jazyka českého“, vedle jiných ukrutností výpravy na svou pěst podnikli proti Přelouči a Chotěboři, tu vypravili se v počátku roku 1421 Pražané a Táboři pokorit horníkův, jsouce odhodláni proti nim vystoupiti jako proti největším nepřátelům. O tom zajisté byli horníci přesvědčeni a odevzdali raději své město bez boje Pražanům a Táboritům (24. dubna 1421), začož jim Pražané po jistých úmluvách, zvláště „pro zachování toho klenotu království českého“ listinu dali, v níž udávají, že „všecky nechuti, nelibosti a škodlivosti nám (Pražanům) kterakkolivěk a na čemžkolivěk učiněné pro pána (2) boha mjíme a odpušťujem dobtrově“, však „znamenitě vymíňující, jestližeby kdo z měšťan usedlých neb hostiných anebo kterých pomocníků pánů horníků a jich obce ze svrchupsaných čtyrem kusům spasitelným a spravedlivým od nich přijatých a k nim přistoupených kterakkolivěk odpráv, jim se protivil, jich za spasitelné a křesťanské přijítí nechtě, takový má jist a bezpečen býti a u Hory s svým se vším statkem za ¼ léta od úmluvy učiněné přebývati bez překážky všeliké ... Pakliby se komu nezdálo k těm kusům přistoupti, ten může v tom čase v smlouvě uloženém s svým se vším statkem movitým (nemovitého trhem neb vzdáním odbuda) i smí se vši čeledí svobodně, dobrovolně a bezpečně se vybrati a vystěhovati, kamžby se komu z nich nejpodobněji zdálo.“

Horníci zapsali se v jiné listině Pražanům proti Sigmundovi, jímž prý „proti všemu jazyku českému nad jiná města zavazedeni byli“ a slíbili, že ve všem říditi se budou Pražany a přijímati od nich úředníky budou tak dlouho, dokud nebude krále řádně korunovaného.¹

Že z Hor velmi mnoho horníků v této době se odstěhovalo, již z toho souditi možno, že i sám mincmistr, známý Mikeš Divůček, z Hor odešel;² když se o nového mincmistra jednalo, prosili Horníci o Petra Zmrzlíka ze Svojšína, jenž byl před Divůčkem již mincmistrem, ale pro přichylnost ku kališnictví 1419 od Sigmunda byl sesazen. Tu stalo se horníkům po vůli a Petr dostal v Chrudimi od polních hejtmánů tábořských a Žizky poučení a uvázal se v úřad svůj.

Avšak Petr Zmrzlík, jenž měl právo sázeti konšely, vykonávati vyšší soudnictví, jak ode dávna mincmistři činili na Horách Kutných, zemřel již v srpnu téhož roku a po něm vystřídal se rychle několik osob v mincmistrovském úřadě.³

¹ Palackého Archiv I. 199. 201. 202.

² V předmluvě ku svým Starým Pamětem Kutnohorským praví Kořínek, že Čechové tvrdí, že tohoto roku také Jan Faust z H. K., když mnoho horníků pro kat. náboženství před Husity odešlo, do Štrassburku se odstěhoval.

³ Byl to Oldřich Vavák z Hradce, jenž zemřel již v září t. r. Po něm byl Mikuláš, vedle něhož ustanoven „svrchným písařem“ Diviš ze Srbsce. Tento byl 16. prosince ustanoven za nejev. správce urbury a

Zatím uplynula v měsíci srpnu ustanovená lhůta oněm ⁽³⁾ katolíkům, kteří ke čtyřem kusům přistoupení nechtěli a Hory proto opustiti měli. A skutečně stěhovali se mnozí přísní katolíci a Němci z Hor; ale jsou přepadeni a od lidu venkovského oloupeni, takže smutně se do Hor vraceli, by tu čekali příchodu Sigmundova, co zatím vlašní katolíci novému pořádku se podvolivše ke 4 kusům aspoň na oko přistoupeni.

Že slíbená prve věrnost kutnohorských horníků byla lichou, to dobře Pražané tušili, a proto dal Žižka, když již Sigmund s novým vojskem přes Humpolec se blížil (prosinec 1421), rozhlásiti, by pamatovali horníci na sliby učiněné, že Pražané i táborští hejtmané hotovi jsou dáti za ně životy. Nicméně Hory dostaly se zradou v moc Sigmundovu, když byl Žižka s vojskem odtáhl. Avšak Sigmund nebyl tu dlouho pánem, neboť po známé porážce vojska u Nebovid (6. ledna 1422) neměl se ani v oblíbeném svém sídle za jista a uzavřel, že odtáhne, ale „klenot království českého“ že úplně zničí, by nepřátelům se ho neporušeného nedostalo. Oznámiv tedy vůli tuto měšťanům sobě oddaným vyzval je, by město opustili, což se i stalo. V noci po řečené bitvě jest město na čtyřech stranách zapáleno, co zatím Sigmund se svými věrnými Hory opouštěl. Příkvačivší do města Pražané a Táboři jali se požár hasiti, a to se jim i částečně podařilo, takže valná část města sice lehla popelem, ale jistě třetina byla zachráněna. Tak dostaly se Hory po druhé v moc Pražanů a již v červenci 1422 jmenoval Sigmund Korybutovič Haška Ostrovského z Waldsteina mincmistrem. Když pak v následujících dobách Žižka s Pražany se znesadnil, obrátil se po bitvě u Malešova (17. června 1424) proti Horám, jimiž dosud Pražané vládli, dobyl jich a vypálil město docela, takže i ona část, jež 1422 před zkázou zachráněna byla pomocí Táborů, tentokrát úplně byla zničena.¹ „Klenot království českého“ ležel v ssutinách! Tu „z dopuštění Žižky uvázala se obec hornická sama v požitky mince tamější a vstoupila v spolek užší s Tábority“² jinak podržely Hory své ⁽⁴⁾ někdejší zřízení, jež jim r. 1421 již ponecháno bylo, vedle konšelů byl tu však ještě hejtman od správy bratrské nejspíše usazený.³

Chtěje Žižka vypálené Hory Kutny zalidniti a tak důležité místo celého království české národnosti pojistiti, počal s Janem Hvězdou čili Bzdinkou, tolikéž hejtmanem vojsk tábořských, rozdělovati „městiště domová, zahrady, doly, mlýny, lázně, vinice a což k tomu přísluší“ po uprchlých měšťanech obyvatelům na Horách dlicím. A „jakož jesti rozděleno a rozdáváno za dobré paměti Jana Žižky a Jana Hvězdy“, tak rozdělovali v následujících letech hejtmané táborští ve spolku s konšely. O tom dovídáme se jednak z tábořské listiny z roku 1428, z níž uvedena slova pocházejí,⁴ jednak z mnohých zápisů nejstarší knihy kutnohorského m. archivu.

Čteme tu zápisy následující: R. 1428 dostal Bartoš hutrajtěl po vypálení města dům darem od Táboritů (post exustionem ex donatione fratrum); téhož roku připsali konšelé mlynáři Thomovi zahradu nad novým mlýnem v knihy městské „k jmění a požívání podle práva a každého řádu obci této příslušného, neb jest jemu od hauptmanův a od obcí polných dána týmž právem, jakož jsou jiným domy a zahrady rozdávány“;

„dolejšího veksle čili měny“ na Horách s nařízením, aby ji k rukám Pražanů spravoval týmž způsobem jako před válkou Mikuláš z Lobkovic, nejvyšší písař urbury. (Tomek D. P. IV. 201.)

¹ Dotýkaje se této události Kořínek praví na rozličných místech své kroniky: „Hora od Žižky z gruntu vypálená“, „Žhář Žižka“, „Ten zlé paměti Žižka celé město v prach a popel obrátil ... tehďáž havířstvo do cizích zemí se rozešlo a na H. K. poušťka byla“, „Ž. spálil radní dům s celým městem“, „Po r. 1424 toliko 3 domy a jediná stodola, jak staré paměti učí, obstály“, „S Horou od táb. Žhářů vypálenou všecko (paměti z dob Václava II.) zahynulo“, „Ž. nejznamenitější horské paměti popálil, které potomstvu oznámiti by zasluhovaly“.

² Tomek D. P. IV. 303.

³ R. 1427 byli dva, Ambrož a Mikuláš.

⁴ Orig. v archivu Kutnohorském, opis v Palackého Archivu IV. 420.

ze zahrady platiti má jen lozunk. Když pak dlužníci, zejména Beran a Mráz, sáhli k Thomovi na zahradu pro dluh Kraysera, „konšelé podali jsou obojí stranu k rozsouzení polným bratřím. A tak Ambrož a Otk, tehdy mincmajstrové na Horách, mezi nimi jsou vypověděli, aby Thoma Beranovi za 5 hřiven dal půl páté a to jest splnil.“ Téhož roku dostalo se dle práva, které přísluší hejtmanům a bratřím pro zákon boží horlícím (per capitaneos et fratres pro lege dei zelantes), domův: Ambroži z Prahy, t. č. mincmistrovi, a Vác. Vodičkovi; dále přijal „Mařk Ryšavý, jakož se po vypálení rozdávalo, ten dům u tří králův i s průchodem“. Současně potvrzuje se skrze hejtmany táboorské Vác. Libákovi a manželce jeho Vaňce plné právo k domu ležícímu u vysokého kostela, tak jak před vypálením (ante exustionem) týž dům byli koupili od Vaňka.¹

Nově poděleným občanům Kutnohorským nebylo se obávati, že o statky zase přijdou, když by se i vypuzení majitelé (5) vrátili, neboť od toho je chránila uvedená již táboorská listina, v níž výslovně se praví, že „nejsou vinni statků ustupovati a navracovati těm z uteklých, kteříž jsou dříve od nich utekli s králem uherským aneb kamžkolivěk zákonu božímu protivíce se; jedno samy ty vymíňujíc, kteříž jsou s bratřimi Pražany byli proti nám (Táboritům) zašli, těm jich statkové dědiční, domy, zahrady a j. mají zase navráceny býti, jakož na slavném míru mezi námi a Pražany učiněném umluveno jest“. Tím dovoleno bylo tedy i Pražanům, které Žižka 1424 byl vypudil, aby na Hory se vrátili a statků svých se ujali, takže rokem 1428, jakž i zápisové v knize nejstarší ukazují, počíná se město novým obyvatelstvem oživovati; z očazených zdí povstávají bydlíště nová, která nevyrovňávají se snad nádherou shořelým domům, z nichž však ozývá se hovor naprosto český.

Zajímavo jest, že mezi zápisy z let po r. 1428 nalézáme zprávy o několika bojovnících táboorských, kteří odloživše zbroj a odřeknuvše se ryku válečného, na Hory se odstěhovali a tak ku počestění „klenotu království“ nemálo asi přispěli. L. 1431 koupil Mikuláš ze Suchdola, mincmistr z bratří táboorských, dům na náměstí jdouce ke kostelu sv. Barbory, který kdysi Jak. Kaufmanovi náležel.² Téhož roku koupil Jan, „notarius de exercitu Thaboriensium“, s Marií manželkou svou dům za 17 kop na náměstí, na němž řezníci prodávají a to vedle domu Šemenka a vedle domu, na němž namalováno bylo slunce (in qua depinctum est signum solis);³ téhož roku koupil bratr Václav, „někdy Tvaroh, někdy rychtář z Hloušek a tehdy setník vojska táboorského polního“, a manželka jeho Maruše zahradu s domem v Hlouškách za 52 kopy.⁴ L. 1433 za šepmistrovství „bratra“ Petra Očka koupil si Václav z vojska táboorského (de ex. T.) dům u brány Koufímské za 33 kop od Václava zvaného velmi nepěkně, totiž „jedenáct sviní“; téhož léta koupil Řehoř písař (scriptor) z voj-
(6) ska táboorského dům v ulici jdouce na rybný trh za 20 kop, dále koupil Mikuláš Srš „z vojska polního táboorského“ dům na dolejší městě za 17 kop, Filip ze Seče, setník (centenarius) z vojska táb., pořídil si domek na olověném trhu za 44 kop a konečně koupil si téhož roku Jan řečený Ahnek z vojska sirotčího domek za 8 kop. Následujícího roku (1434) koupil Jakub z polního vojska dům na rohu pod rathouzem za 42 kopy od Matěje Chadyma a dodává v zápisu, že poroučí dům ten, kdyby jej bůh nezachoval, Matěji od Dubu. Současně

¹ Lib. memor. 1426-1489 B. 2, 4 a 9; zápisy jsou dílem latinské, dílem české, což z textu jest zřejmo.

² D. 10 tamtéž. Ještě r. 1457 dovídáme se o tomto Táboritovi, že předstoupiv před šepmistry a „přány, kteří v knihách seděli“, dal zapsati Marketě, manželce své, dům v minciřské ul. na rohu vedle Vršavé vdovy a mezi ulicemi, z nichž jedna vede na koňský trh, druhá k sv. Barboře, se vším hospodářstvím i příslušenstvím, ložním rouchem i vším ostatním (P. 4 tamtéž).

³ E. 7 tamtéž.

⁴ E. 9 tamtéž. Nedá se nikterak určití, je-li tento Tvaroh týž, o němž Palacký (IV. 2. 269) vypravuje, jak u Plzně proti Prokopu Holému násilně vystoupil, načež na krátko hejtmanem Táboritův učiněn byl; jméno a titul hejtmanský domněnku tu by podporovaly. R. 1448 nebylo ho více mezi živými, neboť manželka jeho Maruše prodávajíc zahradu Václavu Obročníkovi měla poručníka Petra (N. 2 tamtéž).

prodal Mikuláš z polního vojska dům u Kouřimské brány Ondráčkovi za 16 kop¹ a Martin Vlasatka, bratr Táboriga (frater de ex. T.), a manželka jeho Běta koupili si dům na dolejšíh městě za 70 kop od Ondřeje z Janovic, řečeného Mrhač.²

Uvedli jsme celkem 10 husitských bojovníků, kteří v letech 1431-1434 do Hor se přistěhovali a tu domy si zakoupili; stalo se to tedy v době, kdy také Prokop Holý na Horách anebo na blízku již po některý čas se byl zdržoval. Udává se totiž, že r. 1429, když na Hory přišlo z Prahy poselstvo zvat ku výpravě do Míšně, nalezlo tu Prokopa Holého sídlem.³ R. 1431 zdržoval se Prokop na nedalekém Horám Kutným zámku [dle Tomka D. P. IV. 508], neb snad na Horách samých, „oblíbeném tehďáz sídle jeho“ (dle Palackého D. Č. III. 2. 132.), když vojsko táborské a sirotčí z Uher s nepořízenou se vracelo; tu později onemocněl, takže se nemohl sněmu v Praze držaného o novém roce 1432 zúčastniti.⁴

Rokem 1434 končí zápisy táborských bojovníků, vždyť učinila bitva Lipanská konec vojskům jejich; snad dal se i některý ze jmenovaných do Hory přistěhovalých Husitů ze svého klidu vyrušiti, snad i vykrvácel pro kalich - bojovaliť Kutnohorští na straně Prokopově vedle jiných 23 měst českých!

(7) Zatím bylo se již r. 1433 stalo velmi důležité usnesení celé obce kutnohorské, jež podává o tom jasného svědectví, jaký zavládl na Horách duch po roce 1428; usnesení to tím zajímavějším jest, poněvadž časově předchází důležité sněmy Pražské o sv. Janě Křt., po bitvě Lipanské a o sv. Valentině roku 1435. K vůli zajímavosti uvádíme celé znění: „Ambrož z Prahy a Mikuláš ze Suchdola, tehda mincmistrové od obojích vojsk sirotčích a táborských na H. K., Šimon krejčí, t. č. purkmistr, Mikeš hofmistr, Matěj Krupský, Jan Barbořin, Pecha řezník, Petr Očko, Petřík řezník, Petr Chyba, Jan písař, Blažek hrnčíř, Mrázek z pivovaru, Zvěst pekař, Vavřinec z domu Frémové, Havlík od Kouřimské brány, Petr Valdyka, Tichý Jan, mincř z Feridanova domu, konšelé přísežní tudíž na H. K. a k tomu obecní konšelé Jan Halda, Thoma Bilejovský, Zikel Neškaredický, Jan Moudrý a jiní všichni konšelé tudíž na H. K. toho léta na radě jsouce s přivolením všech starších i vsí obce malé i veliké tudíž na H. K. vážice a myslíce na to, kterakby budoucí časy skrze zřízení úředníky a správce tato obec mohla státi a v dobrém trvajíc v lepším prospívati a budoucího zlého skrze neopatrné úředníků sázení, abychom mohli se uvarovati a vystřící, v dobré vůli svolili jsme a budoucí časy slíbili jsme sobě a slibujuem to, což dole psáno držeti ... Nejprv, kdož žádají neb žádati budou bytu aneb osazení v této obci, chcem a přikazujuem pro poctivost této obce a pro rád zřízení, aby takový neb taková, prve než do obce budou přijati, listů sobě odkud jsou svého zachováni dobývali, druhé, nyní a potom budoucí časy bude-li kdo neb kteří z cizozemců Poláků, Srbů, Slovanů, Němců, Uhrů neb kteréhokoliv jazyka aneb z dřevních horníků do této obce přijat, chcem a přikazujuem, aby takový neb taková v knihy městské zejména byli napsáni. Třetí, chcem a přikazujuem, aby tato obec a konšelé, kteří po nás budoucí časy budou, cizozemcům aneb lidem jiného jazyka než českého žádné moci nedávali ani kterého hlasu jim dopouštěli v obci, dále chcem a přikazujuem, aby

¹ Tamtéž F. 5, 7, 8, G. 2 a 4.

² O husitovi E. Vlasatkově dovídáme se (v Lib. hered. 1442-1498 D. 1.) k r. 1446, že učinil s Hanou z Chotěboře smlouvu o dům a pivovar i se sladovnou na Kolmarce; koupilť řeč. majetek za 41 kop. Dále mluví se o něm r. 1451 (Lib. mem. 1426-1489 N. 7), že zapsal kopu platu věčného na svém domu, pivovaru a sladovně na Kolmarku „k té lázni, kterou Šimek znova vystavěl; Šimek Vlasatkově zapsal jest, aby on i jeho budoucí v té lázni na každý rok jednou do roka jmenovitě v ten úterý po hromnicích lázeň zádušní topil za duši Vlasatkovu i jeho příbuzných“. R. 1461 prodal s Matějem Bilejovským „starý farnhof naproti vys. kostelu Hausuškově mincřív v týchž právech, jak sami od pánů byli koupili“. (Tamtéž P. 12.)

³ Tomek D. P. IV. 447. 8.

⁴ Palacký D. Č. III. 2. 174.

konšelství, rychtářství i jiných úřadů znamenitých cizozemcům nebylo dopouštěno... Naposledy ku paměti této obci toto napsati kázali jsme: Léta 1432 ten týden po sv. Jiří, všech obcí, pánů, rytířů, panošů, zemanů zákonu božímú přichylných byl jest sněm valný tudíž na H. K. a na témž sněmu Jan Čapek z San, hejtman vojska sirotčího, a Otík vojska tábořského vstoupivše do naší obce mezi nás na vlaském dvoře řekli, vypověděli a nám v obci plnou moc dali a přikázali, aby nižádná (8) osoba, kteréhožkoli důstojenství neb úřadu, ježto jest s námi usedlý, aneb ještě v této obci živnost, obchody aneb, úřady má neb mají, aby zření jinam neměl ani měli, než toliko k konšelům a k této obci aby byli poddáni.¹

Když konečně Sigmund za krále byl uznán, uzavřel, že doly kutenské zase povznese, vyhané horníky zase v starý majetek uvede a vůbec své oblíbené město zvelebí. I dokládá v listině dané v úterý před sv. Benediktem 1437, že má naději, až vrátí se na Hory starší horníci, že doly stříbrné jako dříve slavný a vydatný budou. I svolal, dokládá, tudíž staré i nové horníky a žádal je, by k obecnému dobrému jednotu utvořili a hory zase vzdělávali. „A tak oni obojí za jeden člověk se svolivše před námi a obecným sněmem vši země české v Praze, den sv. Doroty, zjevně jsou oznámili, všecko, co jest kdy napřed v těch zástěch a časích pročkoli a kterakkoli mezi nimi se stalo, z srdce pominující ... Pak o tyto statky starých horníkův, kteréž nynější horníci drží, mají každý s obou stran po příteli vydati a jestližeby se ti smluviti oč nemohli, tehdy toho slovatný Jan z Sútíc, mincmistr, aneb jiný, kdožby na témž úřadě byl po něm, má býti nejvyšší rozdílce, vždy hledě k obojí straně vedle milosti ... Také jestližeby kdo ze starých horníků od dání listu tohoto pořád čtouc do dne a do roka k svému statku, kdyžby mu to oznámeno bylo, se nevrátil, ten potom právo své na tom ztratí, a to všecko vedle práv a listů tomu městu od našich předků daných na obec má spadnouti.²

9) Avšak rovnání sporných záležitostí za života Sigmundova i po jeho smrti, ač dalo se před mincmistrem, nebralo žádného konce a nevedlo k žádoucímu cíli, nemohliť se staří majetníci s novými nikterak srovnati.³ Proto vydal král Ladislav 7. května 1454 novou listinu této sporné záležitosti majetkové se týkající a 15. června 1454 potvrdil uvedenou listinu Sigmundovu. V listině Ladislavově ustanovuje se v domech v městě a na předměstích, na

¹ Lib. mem. 1426-1489 F. 4. K tomuto senesení vztahuje se pozdější ustanovení obce velké z r. 1476 (tamtéž P. 31), v němž předem se žádá, „aby kusové podepsaný zachování byli“. K tomu dodávají se některá opatření; zajímavý jest odst. 8.: pp. obecní chtějí míti, poněvadž v městech odporných Čechův strany kalicha božímú nepřijímají v sousedství, alebrž od statků, z měst, městeček je pudí, aby také páni zdejší nynější i budoucí, po ten den žádnému, kdož se s obcí v přijímání těla a krve p. Ježíše pod ob. způsobem nesrovnává, domů nezapisovali, ani kupovati dopustili“. [K tomu dodává se písmem ze století sedmnáctého: „Tento artikl protřzen, když Jindř. Velvorskému, muzikáři, který se odporného náboženství přidrží, zakoupení povoluje. Anno 1622.] Dále zajímavý jest odst. 10., kterýž zní: „St. žádali, když čas obnovení rady přichází, aby páni konšelé nepsali žádných cizozemcův ani jiných, kalichu božímú protivných, než ty, kdo jsou jazyka českého ... a to, aby činili pro uvarování podezření zlého, obyčej předků svých, který za právo držíme, zachovávajíce“.

² Listina jest otištěna u Sternberka: Umrise einer Geschichte der böhm. Bergwerke I. 2. 113-115.

³ Některé smlouvy byly však přece as skutečněny, neboť 1437 dává Mik. Mních, dědic nov. mlýna, celé právo Thomovi mlýnáři a dal se zastoupiti dvěma horníky, kteří pověděli taktó: „Teď tento dobrý člověk prosí nás, abychom za něho pověděli, neb neumí sám česky pověděti...“; následuje smlouva (Lib. mem. 1426-1489 J. 8.). V knize pamětní zápisův [1442-1498, G. 7.] čteme, že pp. určili Vác. Opatrnému z Prahy huť někdy Jašovu za sv. Barborou „vedle podělení majestátu mezi novými a starými horníky, na nižto svědomí široké od něho, že jest toho nápadu dědic spravedlivý, vedeno bylo jest, kterážto huť Jošt erckafěř v těch měřách byl jest v držení“. Jošt Václavovi Huť odstoupil r. 1451. Při tom poznamenati jest, že v letech 1442 až 1450 devět obyvatelů domy a poustky od obce koupilo a toliko jeden od dědice.

kteříž staří horníci právo a spravedlnost prokází, ale které po smrti Sigmundově drží, nebyly-li zvláště velikým nákladem provedeny, taktó: domy mají tí, kteří k nim právo mají (tedy staří horníci), šacovati a šacuňku polovici dáti - noví držitelé jim v té ceně pak domy postoupí; chce-li nový majitel dům podržeti, dejž šacovanou polovici tomu, jenž právo k domu tomu má. Kdo z nových obyvatelů dům nákladně vystavěl, ten dejž si také od bývalého držitele dům ten šacovati; chce-li dům bývalý majitel, dejž dvě třetiny šacuňku, chce-li ho nynější majitel podržeti, dejž jednu třetinu bývalému majiteli. - Nato promlouvá se o mlýnech, zahradách, vinicích atd., konečně i doba se ustanovuje, ve které po úmluvě zaplatiti jest ujednanou mezi stranami sumu tak, aby „starší horníci, kteříž jsou při těch smlouvách přítomni byli osobně tudíž na H. K., k čemužby právo měli, toho cíl a rok měli k dovození své spravedlnosti do sv. Václava po těchto smlouvách nejprve příštího konečně; a ti, kteří osobně přítomni jsou nebyli, do vánoc ihned potom budoucích.“ Kdo do toho času spravedlnost svou k statku některému by neprokázal, nemá se ani k ničemu táhnouti, aniž práva míti, „ale to má na obec horskou, o čem stál, spadnouti, vedlé práv starodávných tomu městu a té obci daných, plným právem.“ K listině přidána jest pečeť městská a mincmistrova.¹

Že se sporná záležitost skutečně urovnala r. 1454, toho (10) nalezli jsme doklad v knize pamětní zápisův z let 1442-1498 archivu kutnohorského, k níž připojeno jest na několika listech urovnání sporův. Úvod tvoří slova: „Léta božího 1454 tyto smlouvy počali jsou činiti v obci s starými horníky o statky vedle smlouvy zapsané a nejprv f. 4. die Sophiae:

Jakeš soukenník o zahrádku u sv. Bartoloměje s Ant. Krepsem na 70 groších,
Havránek o dům na vinné ul. s Fronkou Siket-Martinovou a ženu a dcerou její na 10 kop,
Herink o dům na Páchu s Hrdeskou a jeho ženou na 1/26 kopy“ - atd.

Celkem spočítavše smlouvy, shledali jsme, že přihlásilo se 236 stran, jež o zboží mezi sebou se urovnaly; zajímavo jest, že přišli na Hory o své statky se hlásit bývalí kutnohorští majitelé, zvláště z Ném. Brodu, Jihlavy, Brna, Znojma, Prahy, Vídně a Prešpurka, takže směr a cíl bývalých horníků z toho vysvítá. Zašit jest také lístek nadepsaný „sbírání peněz z úmluv o statky s starými horníky, jakož p. mincmistr rozkázal slovem p. správcovým bráti polovici (?)“, načež následuje seznam taktó: Od Šimka koželuha 1 k., od Fričové řezníkové 2 k. atd.

Tím tedy byl převrat na Horách dokončen a sankcionován; že při tom český živel získal, ukazují následující doby dějin Kutnohorských.

Než vraťme se ještě k smlouvám z r. 1454, kteréž jsou nadmíru důležité již proto, že stav majetku ustálily dokonale a trvale, - kdo po naznačeném shora termínu (do sv. Václava 1454, neb i vánoc 1454) se ku svému bývalému majetku nepřihlásil, ztratil veškeré právo. Také k této věci nalezli jsme doklady. R. 1466 přihlásil se totiž Petr Šafář z Prahy o roční plat 6 kop ze dvora Přitockého a dotvrzoval to i listinami. Avšak místo, aby byl dosáhl práva, dostal pokárání od mincmistra a kutnoh. konšelů, proč že se nehlásil, když ještě Feridan živ byl, jenž o tom všem věděl, a dále „poněvadž také víš, kterak za krále Ladislava provoláno bylo po všem tom království, kdožby koli ze starých horníkův i jiných měl právo k čemužkoli, buďto zde na Horách neb okolo, což k Hoře přísluší, aby právo své okazali do času JMítí kr. uloženého, že se jim má dáti spravedlivě od horníků, jakož se jest stalo“.² Že domy spláceny byly, také můžeme doložiti. Čteteť,³ že r. 1456 (dvě (11) léta po smlouvách) splácel Matěj Kyzlink „dům ležící na rohu podle dlouhé ulice pod lůbemi platěnými dle smlouvy obecné s starými horníky“; r. téhož splatil za Kyzlinka Hanuš mincíř ze Selnice 80 kop a stal se držitelem domu uvedeného dovoliv uživateli Kyzlinkovi „světnici komnatu a jednu pivnici“.

Z uvedených dokladů patrnó, že od r. 1428-1454 stavěno bylo horlivě na Horách a

¹ U Sternberga I. 2. 116-118.

² Lib. memor. 1462-1478, G. 5.

³ R. m. hered. 1442-1478, K. 8.

z poustek vyvedeny byly některé i „nákladné“ budovy; avšak ještě po r. 1454 bylo mnoho domů zbořených a opuštěných,¹ k nimž nikdo se asi nepřihlásil, a proto obec je buď levně prodávala neb i darem dávala. Tak dostal 1458 Vaněk Svadlý, písař, místo pusté proti vysokému kostelu, „aby tu poustku stavěl sobě ku požitku a městu a obci ku cti“.² Téhož roku také starobylá radnice (starý rathúz, ve kterém sedali páni před r. 1424), která úplně shořela za velkých pohrom r. 1424, byla od pp. šepmistrů, konšelů i s obecními pány rozdána takto: Jeden kus „rathúzkých zdí“ dostal Jakub, syn Kuncův, „k stavění, držení, jmění a požívání“, druhý kus obdržel Janek Radek, švec, třetí kus Janek Slavík a čtvrtý Vaněra tkadlec a po něm Prokop Nápravník, „takou měrou, že oni si tu mají stavěti a se osaditi, jakožto i jiní sousedé“.³

Byla zajisté stará radnice, jež ležela na obilném trhu, velmi rozsáhlá (páni tehda zasedli v novější radnici, která stála co nynější šk. realné staré). L. 1460 prodána jest poustka, někdy „farrhof“, M. Vlčkovi a J. Kozkovi za 4 kopy,⁴ 1462 koupil Gabriel mincář pusté místo se zahradou na Koňském trhu,⁵ 1468 dali konšelé písaři Vítovi „vidouce službu pilnou“ pusté místo na Tarmarce.⁶ O pustých místech ještě za dalších let se dočítáme.

Že bohatí horníci této příležitosti se chápali, aby místa pustá koupiti, nové a velké, také však i výnosné domy stavěti mohli, jest přirozeno. L. 1469 vzato i v pilnou úvahu na radnici zmáhání se těchto boháčů, jehož výsledkem bylo usnesení, „aby ten, kdož má více domů než jeden, aby je prodal konečně do sv. Jiří nejprv příštího, aby hospodářů přibývalo a nájemníků, (12) jenž jsou více ku škodě obecné než k zisku, aby ubylo.“⁷ Do města bohatého a obživujícího stěhovalo se mnoho nových obyvatelů; bohužel, že zápisy o tom teprv od r. 1463, a ještě neúplně, svědčí. Dovídáme se, že r. 1463 dalo příjemné 51 osob, r. 1464 26 osob, 1465 35 osob, 1467 30 osob, 1472 a 73 zase 50 osob atd. Archaeol. Památky 1887.

O VZÁCNÝCH NÁVŠTĚVÁCH HOR KUTEN V XVI. VĚKU.

Je-li návštěva Hor Kuten i za našich dnů, kdy život její zúplna životu jiných měst se rovná, zajímavá, jak teprve bývala návštěva zajímavější před 350 lety, kdy pramen bohatství nebyl zaniklý, kdy kolem starodávných kamenných svědků bohatství horského hlučný ruch zavládal, kdy bujně havířstvo v neobyčejném počtu ulicemi města i okolím se hemžilo! Město, jsouc sídlem vysokých úředníků královských, hostilo mnoho vyšší i drobné šlechty, jež proto již ráda na Horách domy držela, aby účastna byla svobod hornických.

A což horníci sami! Ti starali se nemálo o to, aby všude, ať před anebo za branou, ať na ulici nebo v domech blahobyt byl patrný - oni město své kráslili, takže zámožnost všude bila do očí, od onoho slavného „rathúzu na rynku“ a chrámu sv. Barbory počínajíc až do prosté malovaného domu u čáslavské brány. Nedivme se tedy, že český ten Norimberk často a mnohokrát vzácnými osobnostmi byl navštíven. Mnohé z těchto návštěv mají daleko více než místní důležitost a mnohou zajímavost, i bylo by hříchem paměti o nich skrývati ve psacím stolku.

Dáme-li na prvé místo návštěvu pana Zdeňka Lva z Rožmitála, nejvyššího purkrabí království českého, vykonanou na Horách r. 1526, máme k tomu zajisté i tu příčinu, že nebylo tehda pána v Čechách, ani krále nevyjímaje, kterýž by byl skvostněji a nádherněji živ byl než

¹ Jedna část města H. K. dosud zove se „Pusták“, zdali z těch dob?

² Lib. mem. 1426-1489, O. 1.

³ Lib. mem. 1426-1489, M. 8. 9. N. 9. Lib. her. G. 2.

⁴ Lib. her. maj. O. 8.

⁵ Lib. her. maj. Q. 2.

⁶ Lib. mem. 1426-1489, P. 16.

⁷ Lib. mem. 1462-1478, H 27. Toto místo doslovně i Kofínek vepsal do své kroniky.

pan Lev; také to by mohlo ⁽¹³⁾ rozhodovati, že to byla návštěva pravého českého pána, totiž pána, jenž pouze česky mluvil, poněvadž jiné řeči ani neznal. Pan Lev s četnou družinou zavítal na Hory, co zatím i sousední Kolín viděl podobné divadlo, kamž také veliká část šlechty zajela. Neděl se ovšem ani tento ani onen sjezd na zábavu, nýbrž měly býti vážné úkoly rozřešeny: jeden z úkolů těch týkal se zboží rožmberského, jež nedávno zemřelý vladař domu (pan Petr † 1523), chtěl proti starodávnému zřízení domu rožmberského roztrhnouti svou poslední vůli. Části tohoto zboží mělo se dostati i panu Lvovi,¹ a proto povstali proti tomu všichni členové rodu rožmberského i valná část šlechty. Vedle této sporné záležitosti měly i jiné královské a zemské věci dojíti na sjezdu horsko-kolínském urovnání. Nás ovšem baví nádherymilovný pan Lev. Horu vyvolil si s dobrým úmyslem za místo vyjednávání, vždyť dle vlastních jeho slov v listě k Janu Běšínovi z Běšin, úředníku mince, byl sjezd v Kolíně „v těsném místě,“ kdežto na Horách „mohli prý by se všichni (i druhá strana - kolínská), směsknati a volně jednati, i pp. poslové královské Milosti že by měli lepší prostranství i zvůli tu na Horách Kutnách.“

Zprvu chtěl bytovati na Hrádku, „kdeš prý jest dost pokojů,“ potom však najal si byt u Haluznů. Řečený již p. Běšín opatřil mu 10 věder vína za 12 kop gr. a převezl je k Haluznům a tam je dal přetáhnouti a uložit. Jiné potřeby, jako pivo a j., chtěl p. Lev, až by přijel, od hospodářů si opatřovati, „neb jest obyčej, když hosté přijedou, že jich také rádi něco užívou.“ A měli věru co živiti! Oznamujeť p. Lev své sestře paní Kateřině z Rožmitála a manželce pana Tunkla z Brníčka, že na Hory sejde se na 2000 koní, vždyť prý sám pan Kryštofor ze Švamberka bude mít 200 koní, pan Strakonický z Rožmberka na 100 koní atd.²

Byl to tedy sjezd náramně hluchý; škoda že se nám nezachovalo jiných zpráv než těch, že nevedl k nižšímu konci ani ve věcech páně Lvových, ani zemských, ani královských.

Více zpráv, někdy i dosti podrobných, máme o jiné, velmi vzácné návštěvě Hor se strany české šlechty, jež tvořila dvorskou kancelář. Bylať z Prahy kancelář královská pro mor r. 1586 poslána do Kouřimi a odtud posunuta dále na Hory. Když z Kouřimi ohlášení na Hory došlo o návštěvě té, povstaly neví- ⁽¹⁴⁾ dané přípravy a spěch; mnozí vážení horníci i z obydlí svých vytáhli, aby pánům pohodlí učinili, z bytů do bytů prolamovány dveře a j. Pánům mělo se na Horách zalíbiti: vždyť přímluva p. purkrabího, p. sudího mnoho platila! Ani úřední místnosti, jako veliký reytunk na Vlašském dvoře, vrchní sál v havříském domě, ba ani fary nezestaly netknuty: všude zřizovány kanceláře nebo byty.

Což to bylo radosti pro horské obchodníky, řezníky, pekaře, překupníky zvěře a řemeslníky, že mnoho prodají, což to bylo radosti pro horské panny, jež přály si poznati osobně mladíky dvorské kanceláře, pány od apelací a komory - a byli mnozí svobodni, srdce nezadaného. Ale nejen radost, nýbrž i starosti a obtíže mnohé příchodem pánů povstaly; sousedé musili na hlídky k branám vycházeti, jiní ve dne i v noci tu civěti, východů jiných nesměli užívati vycházejíce ke svým dolům, leč bran (i fortny jim zabednili). Za celý pobyt pánů, který trval od září přes nový rok, musil býti všude pořádek - nezvyklý - měly přestati pračky po hospodách, křiky, zpěvy na ryncích, mělo přetrženo býti chození s kobzami po ulicích a běda tomu, kdo se opovážil. Ani služebníků páně purkrabových nebylo šetřeno.

Abys si šepmistři předem lásku pánů získali, dali již při uvítání každému po drahně a velikých štikách a kapřích, 2 konve vína a j. a panu purkrabímu 4 vědra uher. vína, co dál, neudává se. Za dalšího pobytu stačil sebe menší pokyn, a již páni sloužili; nikdy hojněji slam, sen, šatů ložních nevoženo, skel, kamen neopravováno jako tehdy. Věci luxu, jako kožichy, damašky, axamity a j., dostati bylo buď u obchodníků domácích anebo cizích Vlachů, zlatníků, kupců, ševcův i šenkýřů, kteří současně s kancelářím sem se přistěhovali a

¹ Krumlov, Záblatí a Husinec s Prachaticemi.

² Archiv český svazek IX., str. 11-71.

krámy své naproti Majšnarovům postavili.

Odpoledne dne 11. února 1569 věnovali páni české kanceláře prohlídce města a památností. Byla to pánů pěkná řada, z nichž uvádí radní písař zvláště p. Vil. z Rožmberka, p. Jana ml. z Lobkovic, nejvyššího purkrabí, s p. Křištofem, synem, p. Jana z Valdšteina, nejv. sudí, p. Vác. Muchka z Bukova a Jindř. z Valdšteina, p. Joach. ze Švamberka, Flor. Krizepka, p. Ladisl. z Lobkovic, Jaroslava Smiřického, p. Bořivoje z Donína s 2 syny, p. Fridricha Nučana, Čeňka Mičana, p. Zikm. Řičana. Bylo to kolem 22. hodiny před večerem,¹ kdy navštívili (15) kostel sv. Barbory a popatřili na monstranci a jiné klenoty, „potom přišli na rathouz a nejprve v koticích obešli, po té přišli do světnice a tu chvíli pobyvše, šli tolikéž do sklepa a práva a j. věci shledše domů šli.“

Když pak kolem masopustní neděle r. 1569 v Čechách mor vůbec přestával, hnuli se z Hor písaři král. kanceláře, komory a od apelací, a tím návštěva památná přestala. V nemilé paměti zůstala věžním trubačům, kteří hned po odchodu pánů do žaláře vsazeni, poněvadž bývali za přítomnosti místodržících nepilni, hodiny nespravovali, tak že falešně byly, a nemohlo se srozuměti, kdy bylo půlnoci a kdy den.

Tolik o hromadných návštěvách české šlechty na Horách.

Než horníci mohli býti i na to hrdí, že princové domů vládnoucích, ba i korunované hlavy samy na Hory zajížděly. Horský kronikář Dačický vypravuje o návštěvě nešťastného Ludvíka s královnou r. 1522. Tu dostalo se prý králi a jeho družině 1 dreglinku vína, 14 sudů piva a chleba dost, havří dali na Vlašský dvůr 2 laky malvazí, erckafěři 1 dreglink vína, šepmistři přinesli 2 koflíky, jeden o 12 hřivnách, druhý přes 6 hřiven a drahně tlustých grošův. I králová obdržela koflík, jenž vážil 12 hřiven.

Obrátíme-li list dějin horských a vstoupíme-li na půdu panovníků z rodu habsburského v Čechách, tu hojnost zpráv vybízí nás k mnohému líčení. Především to jest Ferdinand I., jež poznali osobně horníci, když se zastavil na Horách jeda do Prahy ke korunovaci (1527). Před městem vyšli vstříc králi novému mnozí šlechtici, na vozích šesti vyjelo mnoho šlechticů a matron horských, aby poznaly královnu; byly bohatě vystrojeny ve zlatohlav, hedváb a vlnu, ozdobenou nadto drahocennými kožešinami. Paní mincmistrová, jež veškery vedla, přednesla uvítací řeč, načež všechny připojily se ke slavnému průvodu. Průvod hojný a skvělý, jehož střed král s královnou tvořil, bral se branou čáslavskou vzhůru k Vlašskému dvoru, a tu bylo viděti horníky a měšťany v překrásných brněních po obou stranách ulic s prapory a hudbou. Kde krále a královnou shlédli, plesali a radovali se nemálo. V následující dva dny projel Ferdinand I. Horou několikrát, neboť navštívil některé doly i huti. Čtvrtého dne (4. února) Hory opustil, aby sem vícekrát již nepříjel. Stalyť se ponenáhlu bohatě nadané Hory přisnému Ferdinandovi městem nepřijemným, nenáviděným. A přece ze zápisků v knihách pamětních jest viděti, jak rádi by byli horníci krále svého zase jednou uvítali.

(16) A nechtěli ho čekati s prázdnýma rukama, nýbrž mnoho a mnohé svému pánu strojili. L. 1533, kdy se proslýchalo, že přijede na Hory, uchystali půl dreglinku vína „ostřejšího“, sud piva hradeckého, brodského a pachovského, a chleba za dvě kopy. L. 1539 chystali pro krále podobnou počtu a pro prince Maxmiliana a Ferdinanda, kteří též přijeti měli, počtu zvláštní, totiž každému po koflíku stříbrném, a v něm pro každého dva tak silné groše, aby každý několik hřiven vážil. L. 1541, kdy opět se proslýchalo, že Ferdinand na Hory zavítá, chtěli krále pitím a jídlem obdarovati, pro prince však jen „stříbrné hanštány pro potěšení“ chystali - chudlat' obec očividně.

Avšak marno bylo všechno chystání, král nejel a také nikdy nepříjel.

Podobně jako otec zachoval se i syn Maxmilian. Když r. 1571 z Prahy do Vídně tento král v létě se ubíral, jel mimo Kaňk z Brodu do Čáslavě, ale na Hory nezajel, než na Taur-

¹ As o 2. hodině odpolední.

kaňku s císařovnou Marií se zastavil, a tu na některé věci horní popatřil. Vítán byl pouze hofmistrem horským, ale šepmistři formálností úzkostlivě dbající za hradby městské nevyšli.

Za tři léta v únoru ubíral se touže cestou z Prahy od sněmu arcivévoda Arnošt a zastavil se na Kaňku a byl tu uvítán od hofmistra a úřadu horního u přítomnosti mincmistra, načež shlédl havíře, hašplíře a jiné dělníky jak pracovali. Když byl hotov s přehlížením horských věcí, blížil se městu Hoře, a tu vyšli mu šepmistři a starší nad havíři a veliký zástup lidu vstříc nad zahrady nad Lorcem ležící a uvítali jej výmluvnými ústy některého z koňšel přejíce mu od Boha všeho zdraví a šťastného prospěchu a prosili, aby ráčil Hory v laskavé paměti mítí a při Jeho Milosti Císařské přimluvicím býti a aby ráčil přijati, co mu na důkaz vděčnosti přineseno bude. Arcikníže přijal vděčně proslovení a slíbil, že nezapomene se horníků zastati. Po té mimo Mečkas a Lorec zajel na Vlašský dvůr, kdež večeřel a noclehoval. Šepmistři vsedli (poněvadž byla zlá cesta) na tři vozy a vrátili se domů; měli zajisté dosti práce s obstaráváním darův a poct, jichž mělo se dostati arciknížeti, arcibiskupovi, panu Jachymovi ze Švamberka, panu Strejgerovi, pánu z Hradce a j., kteří arciknížete provázeli. Škoda, že radní písař tentokrát inkoustem šetřil a nepoznamenal, čeho se komu dostalo. Již však následujícího dne panstvo Hory opustilo.

Ještě téhož roku dostalo se Horám hlučnější návštěvy, již obšírně dali páni do pamětní knihy vypsati. V pondělí po sv. ⁽¹⁷⁾ Trojici přichvátal, jak se nám vypravuje, pan hofmistr do rady oznamuje, že právě dostal ode dvora, psaní, že ještě téhož dne kolem 22. hodiny¹ přijede král Rudolf a bratr jeho arcikníže Arnošt, aby se tedy hospody připravily a potraviny způsobily. Páni, kteří právě u soudu seděli, nechali všeho a přistoupili k úradám, jak by co nejrychleji a nejlépe vše pro hosty připravili. V tom je přerušili ještě 2 dvorští furýři, kteří zvěst o nastávajícím příjezdu panstva znova oznamovali. I uzavřeli s nejbližší rychlostí, aby cí. rychtář a pan primas opatřili ryby v haltěřích a u Veletova v Labi dali nalapatí ryb a zaopatřili jimi král. kuchyň na Vlašském dvoře, což se také k plné spokojenosti panstva stalo. Panu Tomáši bakaláři a Stanislavovi uloženo vyhledati ve městě 2 vědra výborného vína uherského a 2 vědra dobrého vína červeného, od šenkýřů pak 2 sudy piva dobrého brodského opatřiti a na dvůr dodati; jak jim se podařilo panstvo obsloužiti, uvidíme. Pan Tomáš Klabal a Havel provazník měli dojíti k hospodářům a napomenouti jich, aby se čistotně měli, domy své potravou a obrokem koňským a šaty ložními zásobili. K furýřům krále dodán Jan Holý, aby s nimi hospody vybíral a místa vykázal. Řezníci měli dáti čtvrt vola dobrého, některého beránka a dvě kozlat; špitalmajstr² dobré tele, 2 skopce a hrnec másla měl vyhledati a některou kopu vajec dodati. Poddaným ve vseh - a horníci měli jich několik - poručeno odvésti po jednom kapounu a slepici a některou kopu raků, k tomu měli koupiti 100 pomerančů. Pan Pavel Cholopický a Matěj Broža měli 12 dobrých a pěkných loží opatřiti a na Vlašský dvůr odvésti a též některé koně, jichž by se užití dalo, opatřiti. Vše dělo se v největší rychlosti, co zatím též na radnici pekaři a preclíkáři horští od jednoho z koňšel vyslechli důkladnou připomínku a hrozbu, aby chléb dobře vyváleli a vypekli, a pěkné preclíky aby pořídili.

Zatím o nešporách - bylť čistý a horký čas - přišla zpráva, že panstvo od Čáslavě skrze Neškaredice se blíží, „i vyšli páni šepmistři za šibenici mezi pole špitálská a čekali na silnici u větším počtu i s pp. obecními a staršími havířskými i mnohým lidem, a tu mezi dvacátou a jednamecítma hodinou podavše Jeho Královské Milosti a arciknížeti Arnoštovi rukou, pan císařský rychtář, pan primas a pan Tomáš bakalář řečí latinskou poctivou jsou přivítáni a žádáno pro ně od Boha zdraví ⁽¹⁸⁾ a hojného požehnání a prošeno, aby nad těmito horami milostivou ruku držeti ráčili a u císaře o ně se přimluvili, a co jim od chudých zdejších poddaných posláno bude, jako dar z vděčnosti přijíti ráčili.“ Rudolf i Arnošt poděkovali a

¹ V 6 hodin večer.

² Správec veškerého jmění bohatého špitálu horského.

slíbili, že neopomenou za Hory se přimluvití. Tím uvítání ukončeno a šepmistři vsedli do vozův a jeli za panstvem, na rynku však zabočili do rathouzu, aby se přesvědčili, zdali vše vykonáno jest, co byli ustanovili.

Zatím Jeho Milosti, když se byli na Vlašském dvoře přestrojili a než večere byla připravena, zašli si do šmiten¹ k mincřím a pregřím a dívali se k dflu; toho dne byli skoro všichni mincři i pregři přítomni a dělali „co nejprudčeji, tak že měli Jeho Milosti nač se podívatí.“ Hojně se nadávavše zašli Jeho Milosti do nových pokojů páně mincmistrových a tam společně večereli. Po večeri, jež byla dosti hlučná, přespali klidnou noc na Vlašském dvoře; dvořenínové mnozí byli pánům na blízku, jiní aspoň blízko Vlašského dvora ubytováni, jako u Jindřicha z Vodolína, Václava z Vlčí Hory, Markéty Pampovy a j.

Ráno druhého dne zajelo si vznešené panstvo do hutí a když tam některou chvíli protrávil, vracelo se kolem 13. hodiny a vjelo kouřimskou branou do města, přešlo „přes rynek dolů mimo rathouz na vlaský dvůr, spatřivše tak větší díl města.“ Na Vlašském dvoře podali vězňové horší uctivou prosbu za amnestii, a té se vskutku všem těm dostalo, kteří pro dluhy v žaláři seděli.

Zatím čekáno také na panstvo v kostele u sv. Barbory, neboť věrejšího večera doslechli se někteří od dvořanů, že chtí král a arcikníže stavbu a chrámové klenoty prohlédnouti. Odložena tedy mše na dobu, až páni přijdou, přichystáno kázání, připravena i muzika slavnostní, „neb kantorovi obzvláště poručeno bylo, aby officium držel a jakž náleží to opatřil, aby při tom žádný nedostatek nebyl.“ Vysokému panstvu však času se nedostalo a objevili se jen pan hofmistr s pánem z Kolovrat a některými jinými pány ode dvora, kteříž skutečně „stavení vnitř i zevnitř shlédli, pana faráře kažícího i muziku slyšeli“, ale v krátce zase odešli a odebrali se k obědu, co zatím už někteří napřed k Čes. Brodu, aby tam byt pro panstvo připravili, odjeli. K obědu poskytli šepmistři nového vína, neboť „bylo dáno znáti, že všecko víno vypito včera“, a to 1 vědro bílého a druhé červeného.

(19) Tedy chutnalo!

Po obědech kolem hodiny 15. Jeho Milosti i všichni dvořané na vozy vsedli a jeli mimo rathouz, ulicí Knajzlčkovou a klášterní branou až na Kaňk, a tu bavili se některou dobu pohlížeje na havře, jak „dolů lezli, jak koně v treybách běhali, jak hlína a dříví dolů dávána byla“ a p. Setrvavše tu asi 3 hodiny odjeli k Brodu.

Dále čtenářovy trpělivosti pokoušeti nechceme, ba ani nemůžeme, poněvadž naše písemné prameny nesdělují nám v dalších listech nic, co by stať tuto obohatiti mohli. Nicméně uvedeme přece ještě to, co k roku 1578 radní pisař s pravou pýchou - že o Horách až na Rusi vědí - zapsal. Bylo to moskevské poselství, jež jedouc k císaři do Vídně, na Horách se zastavilo. Rusové byli hospodou „U Bakalářův“ a byli provázeni některými osobami ode dvora. Šepmistři bratrům slovanským donesli poctu „a byli s nimi veselí.“ „Když pak (tak pisař) pojedše zvláště od ryb a spatřivše, jak se v hutěch šmelcuje a kterak se peníze dělají, odejeli, strhlo se tak znamenité povětrí, že mnoho škod na krovích se stalo.“ Kdož ví, zdaž bychom se o tom všem byli dověděli, kdyby nebylo to povětrí přišlo! Světozor 1891.

JAK SE KUTNOHORŠTÍ CHYSTALI VÍTATI KRÁLE FERDINANDA I.?

Král Vladislav Jagelonský, na Vlašském dvoře na Horách Kutných zvolený, rád zdržoval se v bohatém sídle hornickém. Ano i tehda, kdy většinou v Uhrách dlel, jsa též králem uherským, nezapomněl na „klenot království českého“ a kdykoli do Čech zajel, oblažil zajisté i horníky svou přítomností.² Kutnohorští šepmistři a páni obecní, jakož vůbec rádi

¹ Z okrouhlých proutků stříbra řezali mincři sloupky kratší a bili z nich plíšky, jež z mřtaři ve výhni zmítali. Plátkům stříbrným zaokrouhleným a vyvařeným dávali rázy pregři.

² Návštěvu takovou popsal J. J. Řehák v „Kutnohorských příspěvcích k dějepisu vzdělanosti české“.

jistých pravidel a formalit se drželi, stýkající se častěji s králem Vladislavem a později s Ludvíkem, synem jeho, utvořili si zvláštní pořádek uvítací, tak že jinak vítali krále, jel-li ke korunovaci, jinak, přijížděl-li na kratší nebo delší návštěvu. Tento uvítací pořádek (20) dochoval se z dob Vladislavových a Ludvíkových i na časy Ferdinandovy, jen že panovník tento za dlouhého svého panování (1526-1564) málo Hory Kutny přítomností svou oblažil.

Na své cestě ke korunovaci (1527) přijel Ferdinand na Hory a byl tu znamenitě uvítán.

„Před městem přišla králi vstříc celá řada šlechticů českých, kteří s příjezdem svým na pomezí se byli opozdili, a zároveň přijelo také na šesti vozech mnoho šlechticů a měšťáků horských vstříc budoucí králové. V čele svém měly paní nejvyššího mincmistra Jindřicha Tunkla z Brníčka a byly bohatě vystrojeny v šaty zlaté, hedvábné i vlněné, ozdobené sobolínami, tchořovinami a hranostajem. Paní mincmistrová uvítala královou a poté připojily se veškeré paní k průvodu dvorních dam královniných. V Kutné Hoře stáli všichni měšťané a horníci v plném brnění, s prapory a hudbou po obou stranách ulic, od Časlavské brány počínaje až k mincovně, s velikým plesáním vítali velkolepý již průvod nového krále. Ferdinand s chotí svou ubytoval se v mincovně a zdrželi se v Hoře Kutné přes sobotu a v neděli (2. a 3. února) trávíce čas prohlížením si dolů a šmelcoven horských.“¹

Nelze pochybovati, že se mnohé úrady a přípravy k tomuto uvítání dály, ale není o nich v pamětních knihách nic zapsáno, za to zachoval se v „počtu sepsaném ze všech register mincovních (1524-1527) a to za úřadu mincmistra uroz. p. p. Jindřicha Tunkle z Brníčka a ze Břehu atd.“² zajímavý seznam výdajů z mince královské za příčinou příjezdu KMTi. Nalézámeť tam tyto položky:

„Za 159 korců ova ku příjezdu KMTi Ferdinanda po 4½ gr. fat. 11 k. 55½ gr.³

Za 33 slepice do kuchyně KMTi a za kapouna etc. 1 k. 20 gr. 2 den.

Za 20 vozů dřev do kuchyně KMTi a do marštalí za 8 krokví po 3 gr. a tesařům dvěma za čtyři dni po 3 gr. od díla a schodů opravení etc. 1½ k. 3 gr.

Za 200 cihel dlažebních po 6 gr., za vůz písku a od fůry toho, zedníku za 5 dní od dláždění a obmítání vápnem pokojů (21) královských a ohniště opravení v královských kuchyních ... ½ k. 6 gr. 2 den.

Od díla 14 stolic, 8 stolů, 6 okenic, za dubí, za klí i za hřebíky laťovní k tomu etc. dáno 46 gr. 5 den.

Jakubovi truhláři za 6 loží nočních, jedno v tom vojenské 2 k. 4 gr.

Pacholkům od dvora metení, marštalí klizení a dřev nošení, žnám od pokojů metení, skel mytí a světnic tření etc. a jiného drobného vydání k příjezdu JKMTi 2 k. 29 gr. 1½ den.

Matějovi romajstru od překládání trub na dvůr k lázni královské a do gernhouse (?) a do domu páně (mincm.) ke kuchyni a od díla stojánku za 29 dní po 3 gr. a za 4 dni po 3 gr. fat. 2 k. 24½ gr.

Za 29 pušek k trubám po 2 gr. ... ½ k. 8 g.

Tesařům dvěma za 9 dní po 3 a druhému za 3 dni po 4 gr. od pobíjení nad preghauzem, na marštalích, na šmitnách, na domě páně etc. dáno ... ½ k. 9 gr.

Zámečníku za 14 klíčů k pokojům královským, k domu páně etc. ... 16 gr. 3 den.

Za 3000 šindelových hřebíků 22 gr.

Za 3 kopy laťovních hřebíků 3 gr. 5 den.

Za 13 kop a za vůz slámy pod koně páně a ku příjezdu KMTi i s fůrou 1 k. 40½ gr.

Za 5 vozů dřev k přivorám do marštalí královských 22 gr. 3 den.

Od paterých kamen opravování hrnčírů Džbankovi 24 gr.

¹ Dr. Ant. Rezek: Zvolení a korunování Ferdinanda I. (str. 113.).

² Archiv měst. kutnohorský č. 344. hor. odd.

³ K tomu přísluší položka tamtéž se nalézající: Za oves, který prodán k dolům KMTi, kterýž byl pozůstal po odjezdu KMTi, přijato za 20 korců po 4½ gr. fat. 1¹/₅ kopy.

Za 8 pantů a za 8 řetízků s pertličkami k okenicím 12 gr.

Od kotlův opravování v ayskomoře a od kola v gernhause 21 gr.

Od sekretu klízení a čistění v domě královském dáno ½ k. 5 gr.

Od opravování skel v lázni královské, za 42 kolečka dáno 18 gr.

Z toho patno, že p. mincmistr pečlivě o důstojné upravení Vlašského dvora a zařízení královských pokojů i světnic pro komonstvo se postaral.

Ferdinand zdržel se na Horách dva dni a znali tedy horníci osobně nejvyššího pána svého a domnívajíce se, že jsa spřízněn s Jagelovci, přáteli jim bude jako Vladislav, neměli tuto návštěvu za poslední. Odtud vysvětlujeme si, že mnohokrát a pilně páni šepmistří a obecní, když jaká zvěst přišla, že král na Hory přijede, o tom jednali, jak mají vítati a poctiti Ferdinanda.

(22) Tato jednání zachovala se v knihách pamětních městských¹ a jsou celkem velmi zajímavá, a protož je v tomto článku podáváme.

Poprvé přišla zpráva, že král do Hory zavítá v létě r. 1533. I svolali pp. šepmistří v červenci obecné pány, jichž tehdáž na Horách kolem 60 bývalo a oznamovali jim, „poněvadž král brzo ráčí zde býti, aby ráčili pp. obecní, jakožto ti, kteří v tom více bývají, raditi, jak a s jakou poctou má JKM. přijat býti a co o hory a město vzneseno.“ Krátce se poradivše odpověděli páni obecní, že soudí, aby král byl přivítán a pocta byla dána tato: „vína ostřejšího, některý sud piva, chlebu jakž náleží za 2 kopy nebo plus.“² Darů prý není potřebí jako při nového krále přijímání.“

A zdálo se skutečně, že král přijede, když v touž dobu p. hofmistr a urburěř pánům připomenuli, že král v Praze na sv. Jakuba bude a že by se doporučovalo, provolati po městě, aby hospody hotovy byly a obrok aby v nich hospodáři měli. Svolovali tedy šepmistři pány obecné poznovu a předložili jim řečených úředníků připomínku. Než páni obecní pojímajíce celou věc s čistě praktického stanoviska vyslovili se opatrně, „že nerozumějí tomu tak, aby zde KM. měl tak brzo býti a že ani jindy tak nebylo, lečby pilná potřeba byla; neb kdyby nakoupiti kázali sousedům obroku, starého ovsu a potom by nový, lacinější přišel, měli by na tom škodu znamenitou, kdyby neráčil přijeti, poněvadž i furýři napřed některý den jezdí, - aby tedy pozanecháno bylo.“

Že páni obecní rozumně radili, ukázalo se brzy, neboť král nepřišel. Avšak pověsti, že přijede, udržovaly se pořád, takže ještě v listopadu téhož roku otce města na rathouze se radící shledávají. Ale i tentokrát páni obecní pověstem všem nedů- (23) věrující odpovídali, že o příjezdu KM. nic neslyšeli ani v Praze, a protož aby Špačka vypravili, by se vyptal, kudy pojede král a pojede-li sem; když by přijeti měl, že radí, „aby páni obecní i starší vyšli bez korouhví, poněvadž tak bývalo prve, když KMt. dlouho zde nebýval“, a aby se dalo půl drejlinku vína, po sudu piva hradeckého, brodského a pachovského (t.j. kutnohorského).

Avšak marné bylo všecko radění a vyzvídání, - král nejel a nepřišel.

A proč medle čekají tak toužebně horníci svého pána, proč svolávají páni šepmistři na pouhé zvěsti pány obecné, proč starají se, aby uvítání krále bylo důstojné?

Ba, byly to důležité věci pro Hory, a ty také chtěli na krále vznést, když by byl přijel; ale poněvadž nejel, dali je sepsati a ve velkém shromáždění 1. prosince 1533 konaném dali je přečísti, aby prý někdo neřekl, že o té suplikaci ku králi, jenž v zemi jest, nevěděl, jak se již

¹ Jsou to zejména Lib. memorab. a) 1531-1534, b) 1534-1538, c) 1539-1541.

² Zajisté si vzpomněli zástupcové města na pocty, jež dali králi Ludvíkovi r. 1522, když na Hory přijel. Přiseť o tom Dačický: „Když na Vlašský dvůr král Ludvík s manželkou svou, Marií, přijeli, dáno jest jim ze dvoru pocty: jeden drejlink vína a čtrnáct sudů piva a chleba dostatek; havíři obojích hor dvě laky malvazí; erckaféři jeden drejlink vína. Potom na zejťř ve čtvrtek presentovali JMKské páni šepmistři dva koflíky, jeden vážil 12 hřiven, druhý přes 6 hřiven, a grošů tlustých stříbrných drahně. A královně dán koflík, jenž vážil 12 hřiven.“

jednou prý bylo stalo. Mezi artikuly nalézáme také ten, aby mince krom Hory bito nebylo, aby mincování malého peníže zde zůstalo, aby dolové staří byli dobývání a j.

V témž shromáždění ustanoveno ku králi vypraviti poselství s vypracovanou suplikací a do něho zvoleni jsou Jindřich Charvát, Vác. z Mlekovic, Mik. Práchnan a j. a ti kolem nového roku 1534 předstoupili na hradě pražském před krále, ježž marně horníci ve svém městě očekávali a přednesli mu veškeré záležitosti. Zajímavost jest vyslechnouti, jak poslové vrátivší se o audienci té vypravují.

Napsalť dle vypravování jejich písar, „že nejprv při p. Jandorfovi hledali, aby měli přístup, aneb poněvadž jest milostník KM., aby aspoň ku překážce nebyl znájmce, že má nevoli k horníkům a že na něho se suplikace nevztahuje, však on vždy na svém stoje pravil, že nechce s obcí míti nic činiti, ani s těmi horami, ale že přístup slíbil zjednatí;“ zatím že se však sami „dotřeli“ ku KM. a požádali, aby čas a místo položití ráčil a je vyslyšeti. „A ráčil čas zítra po obědích položití a potom opět po obědích za JM. šli, tu kdež se u foku ohřívál a tu rukou i hlavou dáti ráčil návěští, aby k němu přistoupili. A JMti ruky podavše a pozdravivše, přivítavše, z časného přijetí se poradovavše připomenuli o věci horní i městské dodavše sepsaného, aby JMti ku paměti přivedeno bylo k času jinému k ohledání.“ Král jim na to odpověděl, že již slyšel, že jsou věci rozdílné, horní a městské, že časem v to nahlédne, aby někteří dva na od-⁽²⁴⁾ pověď tu počkali. „A protož jináč JM. nás milostivě slyšeti ráčil a sám mluvití a odpověď dáti, nežli zde někteří klamavě mluvili, že JM. k nim zuřivě ráčil se ukázati a neměl jich slyšeti.“ Potom prý prosili u některých pánů, kteří jsou v radě JM. a když jednáno bylo o hory a minci na sněmu, bylo jim slíbeno, co bude možné. Konečně si dal všechny zavolati p. sekretář Žabka a z jeho odpovědi z vůle KM. vyrozuměli, že horní věci budou odevzány komoře a o městských s těmi, jichž se týče, že bude jednáno. Odpověď dostane se pak oněm dvěma pánům, kterýchž zanechali.

Výsledek poselstvování byl tedy neurčitý, a když přišla brzo na to odpověď, že král na jisto zamýšlí hory spustiti, nastalo velké zděšení mezi pány: znamenaloť hory spustiti, zasaditi slávě Hor Kuten smrtelnou ránu, a protož rádi uvítali mnozí návrh srdnatějších mužů, aby žádosti ku králi byly ještě obnoveny, „neb prý kupec, když obchod špatně jde, nepřestane kupčiti“, zároveň ukazováno k tomu, když by měl král přijeti, aby byl uvítán, jak dalece stísněné poměry dovolí, okázale, by tím spíše na žádosti jich přistoupil.

Domnění, že král co nejdříve na Hory přijede, podporovalo i časté jednání sněmovní o hory a minci, tak že páni šepmistři právem se domýšleli, že král stav věcí na vlastní oči bude chtítí shlednouti.

Když tedy poznovu se proslýchalo, že král přijede, radili se na radnici kutnohorské páni některý den po první adv. neděli 1536, jakou počtu KMti učiní, až přijede. Pp. šepmistři navrhovali, aby králi byl dán koflík, kterýž „chtí koupiti od pí. Zachové“, dále ½ drajlinku vína, něco chleba a pivo. „Než co se králové JMti týče, jestliže přijeti ráčí, že nevědí, jak se mají zachovati, že jest velká chudoba a nedostatek na té obci, však jestliže přijeti ráčí, že se vidí, aby koflík menší JKM. dán byl.“ K tomu poznamenali pp. obecní, že horníci dávali sice koflík králi jen po korunovaci, když na Hory přijížděl, jindy však jen víno, chléb a pivo se dávalo: ale poněvadž jsou pilné potřeby, které při JKM. jednati se mají, že k tomu povolují, aby KMti i králové JM. po koflíku dáno bylo.

Avšak ani tato pěkná myšlenka, obdarovati krále i královou řemeslně provedenými koflíky, nebyla uskutečněna, neboť ani král ani králová nepřijeli.

Uplynulo několik let; na úrady tyto se pozapomnělo. Tu pojednou přišla zvěst nová v únoru 1539, že král co nejdříve do⁽²⁵⁾ království přijede a na Hory jistě zavítá, „přitom žeby i JM. králová s knížaty mladými přijeti ráčila“. Zpráva tak určitě znějící vyrušila otce města z klidu a shledáváme je 16. února v četně navštíveném shromáždění, jehož účelem bylo raditi se o slavnostním uvítání a o tom, jaký mladým knížatům dar dán býti má, jakž i

jinde prý se děje, aby potom snad někdo, kdyby toho pomínuto bylo, jináč a k horšímu při JMké nevyložil, ale že jest chudoba na ten čas a odkud není; lichev mnoho z sebe platíme a to pavování do routhartu nás dokoná, a protož, jakž a odkudby mohlo opatřeno býti, aby páni ob. radili. Odpověď jejich zněla takto: „že se jim vidí, aby JMtem podáno bylo, poněvadž i jiná města nebudou v tom tak zpozdlíla, aby toho neměla činiti. Ač málo dáti jest hanba a mnoho není odkud, však jakžkoliv jest již, aby toho pomínuto nebylo“. Nato radili, aby s p. mincmistrem jednáno bylo, zdaž by nemohl býti dar společný, poněvadž on není od toho. „Dva koflíčky aby se udělaly, jeden jednomu, druhý druhému (knížeti) a v těch koflíčcích mince anebo 2 groše, kteréžby po několika hřivnách stříbra vážily a na jednom aby byl Maxmilian a na druhém Ferdinand.“¹ S tímto návrhem vyslovili souhlas svůj i šepmistři, ale myslili, aby po 2 mincích do každého koflíku dáno bylo; vedle tohoto zvláštního daru čteme jako dříve, aby uchystán byl chléb, pivo a „vína desítka“.

Brzo se ovšem ukázalo, že zpráva ta, že král co nejdříve do království a na Hory přijede, byla ukvapena, neboť ještě v polovici března starostliví páni šepmistři marně pátrají po tom, kdy král přijede, a psali a na zvědy kohosi do Znojma poslali. Čeho se dopátrali, nevíme, ale to jisto jest, že král sice do království českého přijel, na Hory však nepřijel.

Tolikrát se již horníci radili, a král pořád nepřijížděl!

Již to věru tak vyhlíželo, jako by se Horám Kutným zúmyslně vyhýbal. Ta myšlenka šepmistry trápila; když pak jim v druhé polovici května 1539 p. mincmistr oznámil, že král z Prahy po staré silnici přes Malín pojede a že by snad bylo dobře, aby pp. šepmistři s obecními KMTi v cestu vyjeli a tu jej přivítali, nebo do Čáslavě sjeli a tu JMti své potřeby vznesli, - tu byli o tom skoro přesvědčeni, že král příjezd svůj na Hory z úmysla odkládá. O návrhu páně mincmistrově jednáno bylo v zajímavé schůzi (25. května). Páni obecní nechtíce své mínění (26) napřed oznamovati, žádali pp. šepmistrů o jich v té věci usnesení. Proslovili tedy šepmistři v tento rozum: „že by na radu páně rádi učinili, cožby se mohlo trefiti, ale toto se nevidí z těchto příčin, jedno že posly své v Praze měli a ti jménem naším JKMT vítali a potřeby vznášeli, ježto JKMT mohl by pomyslíti, že by se snad zmýlili poslové naši. Z druhé příčiny, že není paměti, aby takové vítání bývalo, zvlášť když ven z země jede, aby vítán byl. Neb by i to učinili a tam vyjeli a JKMT neráčilby se zastaviti a tím zaměstknati, chtějíce sobě poctivosti získati, přišli bychme sobě v posměch znamenitý, než ještě spíše mohlo by se trefiti, kdyby mimo město do království jeti ráčil. A co se o potřeby vznášení dotýče, že již jest vznešeno a na čem to postaveno jest, že odpověď gruntovní dána není. A tuto na cestě nemaje rád, též by odpovědi žádné dáti neráčil.“ Páni obecní s vývojem šepmistrů souhlasili a dodali, že by vítání takové „nenáležitě bylo učiněno, nebo jest přísloví jednoho mudrce, že i dobré nedobře učiněno nebývá dobře, neb vítání má býti vítání, když k nám JM. přichází, a též i žehnání, když zase ráčí se bráti od nás, pak tuto nevítavše ho (!) v tom místě, žehnání se netrefí. A poněvadž prve zkrze posly dostatečně jest přivítán od Vaší Mti a ode vši obce, zdraví, štěstí i vítězství nad nepřáteli vinšováno KMTi i dědicům JMti, tak jakž nejvýše naležitě bylo: aby panu (mincmistru) z rady, což úmyslem dobrým učiniti ráčil, poděkováno bylo.“ Tím byla věc vyřízena.

Za nedlouho nadešel pro království České neblahý rok 1541; ohromující zpráva, že při velkém požáru pražském shořely též desky zemské, dojala a zastránila neobyčejně každého Čecha. Též opatrně šepmistry horské polekal oheň pražský do té míry, že v radě konané hned po letnicích si připomenuli, „že cizími příhodami sluší se káti“, a nařizují o jarmarce zvláštní ponocné, hospodářům nakazují, aby dobře věděli, koho do hospody přijímají, povaleči aby zdvihání byli „neb skrze ně mnoho se zlého děje a nějaký Holý že tu chodí a měšce řeže, ten že jistě zapálí“, dále rozkazují, aby korbely spraveny byly, a které do hutí půjčeny byly, aby

¹ Synové krále Ferdinanda. Tu nevíme, zdaž se tím míní pouhý nápis nebo snad obraz.

vráceny byly. Nedosti však na tom: v nejbližším valném zasedání šepmistrů s pány obecními a soudci uvedli tito „nešťastnou příhodu na zámku pražském, že všechno i desky shořely, a oznámili, že se jim vidí, aby sklípek ve velkém sklepu byl udělán, v koutě na levé ruce, a tam truhla s majestáty vstavena, dvěře železné, okno nevelké s plechovou okenicí a též v skle-pových oknech aby byly okenice zdělaný, nebo tak dsky skrze takové mříže shořely. Šnek ten, ač není-li, aby byl za- (27) klenut a též dvěře dřevěné vyňaty a raděj zazděny neb železné zdělaný. A dvěře oboje u sklepa aby byly bez dřeva železné udělaný, nebo plech na dřevě když se rozpálí, tedy budou dvěře hořeti; tedy aby to pp. šepmistři opatřili“. Že se o to pečlivě postarali, dovídáme se ze slibu, jež mistr Jan Fialka rukou dáním brzo nato učinil, „že železné dvěře k sklípku do 3 neděl udělá, a pakliby v tom čase tomu dosti neučinil, že se do vězení dostaví“. V celém městě pak učiněna rozsáhlá opatření proti palicům a chystáno vše na hašení požáru.¹

Nešťastný požár pražský, jehož následky pro Hory k vůli jich zajímavosti jsme uvedli, způsobil také to, že šepmistrům bylo poznovu jednati o uvítání Ferdinanda krále; pšef král, že požár zachvátil tak hrad pražský, „že pokojů pro nás a služebníky naše i pro posly z jiných království a zemí ani hospod příležitých míti jsme nemohli“, a protož ustanoveny za místo sněmování Hory. Na den sv. Barbory (4. prosince) měl býti sněm zahájen.²

Nastaly veliké starosti pánům o ubytování hojného královského komonstva, cizích hostů, pánů a vladyk, úředníků a j. Dopisováno bylo asi hojně; se všech stran starali se účastníci sněmu, aby po čas, co trvati bude sněm, dobrý měli byt. Pan mincmistr, Albrecht z Guttenštejnu, píše komorním radám o obydlí „bei den Scheffmeistern und mir hat sich vor gut angesehen, euch in das gemeine Berghaus mit der Wohnung einzuweisen. In demselbigen Hause habt ihr 3 gute Stuben und ein feinen Saal und liegt an einem guten Ort“.

Král měl sídliti na Vlašském dvoře.

Vidouce tedy opatrní otcové města, že tentokrát jistě král (28) na Hory zavítá, radili se poznovu o to, „jaká pocta KMti dána býti má, jaká zemským pánům, p. hofmistroví, pánu z Rožmberka, komoře a radám KM. Páni obecní jak obyčejně se uradili a pak požádali p. Mikuláše z Prachňan, aby jich jménem šepmistrům odpověděl. Ale on vzdaloval se mluvití, „poněvadž má těžkost pro řeči, které jemu se poroučejí mluvití“. ³ Byv však přece k tomu pohnut, odpověděl, „že se vidí obecním, aby včas vše opatřeno bylo, hospody, obroky, marštale a j., aby provoláno bylo, aby obroky všichni se zásobili, aby, když ti pánové přijedou, měli toho pohodlí, kteréž náleží, aby pomluvy nebylo. KMti dary že se dávají s počátku, když ráčí království přijímati, nyní aby byl dán: sud vína, několik sudů piva a něco od chlebů ke dvoru. Co se pánů předních KMti dotýče, aby některým osobám pocty dány byly; však aby se všechněm dávalo, toho nedostatek zabraňuje, než předním pánům, jako pánu z Pernštejna, pánu z Vartenberka, p. hofmistru a kancléři. A co se knížat, synů KMti dotýče, jestliže sem přijeti ráčí, když by mohly nějaké hanštány stříbrné způsobeny býti a dány

¹ V každé čtvrti městské byl určen hejtman, tomu byli podrobeni desátníci a těm mužstvo. Když by byl požár vypukl, měli z mužstva jedni hasiti a druzí neměli dopustiti, aby lidem pobudové statku brali. Když by v jedné čtvrti hořelo, bylo ustanoveno, aby z druhých čtvrtí jen část lidu ku pomoci byla odtržena, aby žádná čtvrť chránitelů zbavena nebyla. Ponocní měli hlídati „ve dne i v noci“, hlásní a trubáci měli pak o město zvláštní péči míti. Voda, která troubami teče, měla se pilně opatrovati, „rornajstr měl pak vodu v čas pustiti a zvlášť v místo nešťastné té příhody“. V kostelích buď oznámeno, aby lidé s holýma rukama k ohni neběželi, nýbrž aby nesli s sebou vodu, řebríky, korbele a jiné potřeby. Korbelů obecních budí o 30 více; i řebríků má býti více a pro ně zřízen buď vůz. - Současně s těmito přípravami proti požáru pátráno pilně po zhářích, kteří prý od Prahy k Horám přišli; v Kolíně trápeni byli domnělí zháři, i na Horách puštěno právo útrpné na jakéhos Václava, ale nepříznal se k ničemu.

² Sněmy č. I. str. 500.

³ Naráží se tu zajisté na útrapy, jež vzešly Mikuláši z Prachňan proto, že zastával se starobylého ssázení konšelů horských.

JMtem pro potěšení“. Po celý čas, co sněm trvati měl, ustanoveno zříditi žoldněře, kteří by ve městě udržovali pořádek.¹

Netušili zajisté páni šepmistři a obecní, že se radí nadarmo a - naposled o věci této, neboť jelikož sněm na Horách Kutných držán nebyl, nepřijel tam ani král Ferdinand. - A také tam příliš nechválal. Že horníci, tchána jeho obzvláštní miláčkové, k srdci mu nepřirostli, ukázal již tím, že při, kterou měli horníci s p. mincmistrem o ssazení konšelů (1538), rozhodl v jich neprospěch, když pak přišel rok 1547, a Hory také byly hněvem královským zasaženy, a když král málo v království Českém dlíval - zmizela naděje návštěvy královské, a zmizela i pánům starost, aby uctění krále za dob, kdy prázdné byly pokladnice a mnohé doly opuštěny, bylo důstojné. Archaeologické Památky. 1889.

(29) ZPRÁVA O KUTNOHORSKÝCH ZEDNÍCÍCH A KAMENÍCÍCH V XVI. VĚKU.

Po velkém ruchu stavebním, který zavládl na Horách za Vladislava a Ludvíka Jagajlovců a neutuchl ani za vlády Ferdinanda I., nenastal úpadkem hor v provádění staveb klid - neboť hutí kamenické pracovaly, načaté lomy dodávaly hojně kamene, vyučenci a pomocníci slavných mistrů, později i cizí mistři nabízelí své služby v městě i v okolí a nalézali mnohdy ohlasu. Nejsou to ovšem monumentální stavby hodnoty prvé, jež po zmíněné slavné době povstaly, byly to budovy ne-li nutné, tedy užitečné, avšak jsou mezi nimi pěkné skvosty českého stavitelství (dům u Mramorů, škola vysokokostelská, nyn. arciděkanství). Než doba Rudolfova, již tyto budovy horské náležejí, nebude nás v těchto řádcích zaměstnávatí, nýbrž doba předrudolfinská (1530-1580), třeba ne tak slavná jako její následovnice, ale přece z mnohých důvodů důležitá.

Na Hory, jež pro úpadek hor za Ferdinanda I. klesaly, jak šepmistři v každém téměř sezení v této době nařikají, obracel se každý, kdo čeho potřeboval, považuje město horníků za studnu peněz nevyčerpatelnou. Král chce z Hor peníze, vysocí úředníci dary, vyhořelá města půjčky nebo dary peněžité, spisovatelé poctné honoráře, kdo stavěti chtěl v okolí, hledal na Horách buď stavitele, kameníky, pomocníky neb aspoň materiál stavební.

Slyšme jen, jak Ferdinand I. obrací se v pátek po Božím těle 1562 na Hory a poroučí, „poněvadž k dostavení některých pokojů pro příští korunování Maxmiliana v městech pražských nemálo kameníků se potřebuje a v jich tu nedostatek jest, aby obešlíce všechny mistry kamenické, co jich na Horách jest, do Prahy vypraviti a k paumistru našemu hradu pražského najíti dáti rozkázali“. A v listu hned na to zaslaném poroučí král, aby i s tovaryši svými přišli.²

Vábilo nás, seznati jména stavitelů a kameníků této doby, pokud nejsou známa z dějin kostela sv. Barbory, ale zápisy knih a listin nás valně neuspokojily. Nicméně přece prozrazují, jak Vlaši v polovici XVI. století zatlačují český živel (30) z oboru stavitelského, jak větší i menší práce stavební Vlachům šepmistři jinak dost vlastenečtí, konservativní, svěřují, jak na některých místech ohlížejí se ve svých ustanoveních, aby Vlachů neurazili!

Předem něco o materiálu, z něhož stavěno bylo. Kamenné lomy byly v okolí Hor v činnosti několikery, ale kámen nebyl ze všech stejně hodnoty. R. 1574 žádají Časlavští pro Matouše Rychtáře o kámen z lomu „na Ptáku“ na dvěře a okna, „neboť kámen z lomu za sv. Barborou k potřebě té trefiti ani hoditi se nemůže“. ³ Mělť lom na Ptáku dobrý kámen a bylo ho vedle Mezholezského kamene od r. 1519 užíváno i při stavbě chrámu sv. Barbory; odtud

¹ V tomto sezení děje se též zmínka o peněžní sbírce pohořelým Hradčanským; obec horská uvolila se ku vyžebnané summě přidati 1 nebo 2 kopy.

² Arch. kutnohorský č. 1656. 1. 2.

³ Arch. kutnohor. č. 2666. - R. 1567 žádali Časlavští pro M. Šváchu o kámen (č. 2096) a jindy častěji. Šepmistři obyčejně však dovolili kámen z lomu za sv. Barborou.

(„ze štamprochu na Ptáku“) žádal 1574 p. Jan Libenický, aby mu pp. dovolili ulomit na troje dvěře, 4 okna a „na dítě malé“ (náhrobek) jako příteli a sousedu. Hned na to žádal Pavel Hrabáně kámen na některé dvěře z téhož lomu, neb prý „také zdejší sousedy pískem u Bilan fedruje a jim bráti nehájí“. Šepmistři oběma šlechticům dovolili, ač nečinili tak vždy; čteteť z r. 1565, že šepmistři napomínají kameníků, aby kamene nelámali pro přespolní, neboť prý pro Vysoký kostel (sv. Jakuba) i jinam kamene mnoho potřebí jest. Když tedy 1575 Pavel Vlach, stavitel, lámal kámen pro cizí, zahroženo mu trestem a téhož roku Lipoltovi zedníkovi zakázáno, aby nikomu ze „štamprochu“ kamene neprodával. Poněvadž však kamene hojně pro městské stavby bylo potřebí a žádosti z okolí se opětovaly, ustanoveno 1576, aby přespolní za loket kamene 7 den. platili. Konečně ještě téhož roku prodána „skála“ Gabrieli Vlachovi a ten si ohradil lom zdí, ale brzo prodal ji Jakubu Vlachovi a ten zjednal si Lipolta kameníka, aby mu kámen otesával. Poněvadž však změnu držby Vlaši na úradě neohlásili, byli oba do vězení horského vzati.

Cihly páleny byly v obecné cihelně, již konšelé pronajímali k hodnotě cihel dohlížejíce. K tomuto dohledu voleni bývali ze starších; tak na př. 1567 ustanovení Simeon Srbů s Kašparem, „aby k užitku obce cihelnu spravovali a dle užitku že se jim dá za práci“. O nájemcích cihelny víme toto: Po Sankturinovi pronajal ji Jakub Hobnštrajt a dával r. 1545 100 cihel za 8 gr.; když však bylo stěžováno, že v Čáslavi 100 cihel jen za 5 gr. jest, bránil se Honbštrajt říka, že zdicí cihly dává po (31) 7 gr. a větší po 8 gr., že na Horách daleko větší náklad jest než v Čáslavi, nicméně že přece sleví a dá 100 cihel za 5-6 gr. Cihelnu obecní na Kolmarku (kde předešlá ležela, nevíme) pronajal Jiří cihlář z Čáslavě za 7 kop a jsa cílý a podnikavý muž, vyhledal dvě místa, jedno u Bilan a druhé u Křesetic, kdež kámen nalezl, a tvrdil, tam že bude vápno pálení k bílení i na zdi. Šepmistři byli tomu rádi. R. 1573 žádal Matěj Fifek, pekař, aby směl cihelnu pro dobro obce u Ptáka založiti, ale nedovolen mu z mnohých důvodů, zvláště pak, že by se tu vody stahovaly a dolům škodily a že tam málo hlíny a že jsou tu jiné cihelny obecní. Rok na to však dovoleno mu přece cihelnu založiti, neboť slíbil, že ji na svůj groš vystaví a dávatí bude plat k obci a až zemře, že ji obci odkáže. Z této cihelny platil Fifek obci od r. 1578 2 kopy, neboť shledalo se, že trávník vůkol se kazí, hlína vybírá a obec z cihelny nemá nic. Z jiné obecní cihelny platil Jan cihlář 1573 nájmu k obci 6 kop, spálil za to léto 8 pecí, a proto naň šepmistři přiřázeři chtěje 10 kop, ale Jan jen k 7 kopám se podvolil. R. 1578 už platil 7 kop, a poněvadž jiní až 12 kop platiti chtěli, oznámil, že cihelnu jinému přepustí, když mu i „vorkaf“ odkoupí. Hotových cihel měl 40.000.

Cihelen a lomů nepotřeboval, ač stavěl, jakýsi Holc, jenž buduje si dům kradli kámen ze zbořeně kostnice, začež ovšem propadl tuhému trestu.

Zpráva, již v následujících řádcích podáváme, nemálo nás zarazila, když jsme ji k r. 1563 v knihách memorabilních četli. Měli jsme zajisté na paměti, co napsal J. Řehák ve znamenitých kutnohorských příspěvcích str. 50., že totiž býval na Horách cech kameníků a zedníků, jenž se spravoval cechem kameníků na Starém Městě Pražském. Ohlášená však zpráva¹ k r. 1563 praví, že žádali zedníci t. r. pány o povolení založení cechu zednického, k čemuž páni dovolení nedali, poněvadž prý tu nikdy cechu nebývalo a přespolní by tu svobodně dělati nemohli, „a Vlaši ti by teprve nesnadni byli a lidem nadsazovali“.

(32) Z této zprávy jest zjevno, že bylo zedníků v polovici XVI. století mnoho, až cech

¹ Soupis kutnohorských cechů z r. 1555 jest tento: řezníci, pekaři, nákladníci, kováři, (krejčí, kraječi, postřihači, rajffíři), soukeníci, tkalci, (kramáři, šmajdří, uzdáři), (váčkaři, toboláři, rukavičkáři), (zlatníci, konváři), kožešníci, (střelci, šípaři), (zámečníci, mečíři, sedláři), (truhláři, bednáři, koláři), šenkýři, kloboučníci, ševci, koželuzi, (provazníci, lojovníci, olejnici), hrnčíři, koláčníci, (soustružníci, vochláři), (tandlíři, perkytláři), bradýři, lazebníci. - O cechu kamenickém nebo zednickém ani tu ani v dřívějších záznamech úředních ze 16. věku zmínky!

založiteli chtěli, že cech, byl-li založen v XV. století a byli-li do něho jako na mnohých místech kameníci vzati, zatím zašel, a že Vlaši a jejich umění stavitelské i na Horách takové nabylo obliby, že na Vlachy zvláštní ohled byl brán.

A přes tuto nebezpečnou konkurenci nebyli čeští zedníci mezi sebou svorní. Čtemeť k r. 1557, jak trestání byli pro svádu ustavičnou Václav doktor a Šimek zedník, stavitelé: Šimek pustil na Václava schválně v rozbrojích dřeva a chodil za ním volaje, že jde na mědvěda a že bůh dá, že ho přemůže. Poněvadž pak smírná cesta neprospívala, vězení zlobu nezmírnilo (sedělit' tam již oba), musili oba zaplatiti 15 kop zálohy, že si nadále dají pokoj, sice že penězi těmito propadnou.

Augustinovi zedníku svěřena oprava Vysokého kostela r. 1567 a vyzván, aby pomalu dřevo, kámen, vápno, prkna a pod. chystal.

Jan Moravec, zedník, přísahal 1566 pánům, že peněz více falšovati nebude. Tedy zedník penězokaz!

Jan a Šimon zedníci dělali 1575 na díle císařském, na struhách za kouřimskou branou.

Pavel Presius, doktor, stavěl 1578 „krchov a sínci“ při kostele sv. Jiří a prosil, aby páni dovolili, aby panští poddaní od Ptáka 1 hromadu kamení odvezli a aby se sousedům některým poručilo, aby hnojů a nečistot ke kostelu sv. Jiří nevozili. Po roce stěžuje si na starší hutnické, patrony záduší, chtěje do Korutan do Běláku odejítí, že mu stans zadržují a posměšné protismyslnosti činí a quartální stans po 5 tolezech mu snímají.

Mathes zedník vzdal se 1554 stavitelství a přijal úřad v undrláku mu nabídnutý, neboť uměl také německy; pp. zvláště od něho žádali, aby falše při tunních rybách nepřehlížel.

Z vlašských stavitelů nejvíce umíme pověděti o Gabrieli, všeobecně Vlachovi zvaném, jenž těšil se velké přízni i na Horách i v okolí. R. 1574 ujal se díla na tvrzi p. Jana Libenického, ale vystavěl mu jen kuchyni, a když chtěl peníze, lál mu p. Jan, poněvadž neukončil, ba chtěl jej i do věže vsaditi; konečně mu však vyplatil přece 5 kop a dal mu k tomu 5 korců žita a utišil se, když mu Gabriel vyjednal Pavla zedníka, též Vlacha, že mu dílo dodělá, poněvadž on sám (Gabriel) nestačí pro mnoho práce. Ale byl by při tom ku práci snad docházel, (33) kdyby ho nebyl Materna na Přítoce úplně prací zabavil a nedovolil staviteli odejítí. Tu pozval ho k sobě p. Libenický, a když se dostavil, křikl a posápal se naň, později pak u vápenice nadal mu šibalů a lhářů, ale Gabriel se nedal a odvětil: „Nevím, kdo jest větší lhář, vy jste mi dlužní, já vám nic!“ Na to vytrhl p. Libenický kord a chtěl ho bodnouti, ale Gabriel sebral kámen, aby se bránil. Havíři, již se sběhli, zabránili všemu horšímu. Výsledek žalob byl ten, že Gabriel pro prudké řeči mohl o světě v kutnohorském vězení rozjímati. Avšak nebylo to ani poprvé ani naposled. Hned na to vsazen opět do vězení za to, že vybídl p. Zikm. Kozla, aby lámal kámen a páčil vápno na gruntech panských, řka, že má dovolení od p. šepmistra. Marny byly výmluvy a příznivé nabídky Gabrielovy, že jednu vápenici páčí na Vlašský dvůr, druhou p. Zikmundovi a že by sousedům chtěl ve slušnosti prodávati a laciněji, než se na rynku kupuje, co na rynku 1 vůz stojí, za to že dá 2 vozy, co dá sedlák za 40 gr. alb., on že dá za 20 - a dán jest opět do vězení. R. 1575 zaměstnán byl Gabriel opravou věže u Vysokého kostela, jež dle slov pp. sb.: „brzského opatření potřebuje“. Ale Gabriel vedl si prý nedbale a hlavně vyjednával o plat. Gabriel chtěl za opravu 60 kop a pp. dávali mu jen 15. I žádal, aby 2 mistři - jeden od něho povolovaný, druhý od pánů - sumu za opravu určili. Konečně dostal 33 kopy i s tím, co mu prve, když lešení dělал a bořil,¹ dali i za vápno, jež dal k opravě. Nato teprve pustil se do práce. Roku 1577 stavěl několik domů na Horách. Jinak také víme, že byl gurman, nalezlit' jsme jej jednou u Pavla Pilgremera na racích, a na lahůdku tu pozval i Pavla Vlacha, s nímž před světnicí

¹ Tehda měly 2 kukly (?), jež rozbořeny byly a sebrány, opět udělány býti.

Pilgremerovou si pochutnával. Roku 1581 „byl ve vězení pro nevážnost a všetečnost proti Jaroslavu Trčkovu nedoděláním díla projednaného a házením po městě peněží v městě Ledči a nenáležitě mluvení“.

Pavel Vlach, častěji již jmenovaný, kupoval rozdělaná díla, ale také je prodával. Brychovcovo dílo na příklad r. 1576 prodal jinému staviteli, ač již tolar byl vzal a skleповé se pohnuli, z čehož velká škoda Brychovcovi vzešla.

Z kameníků jmenujeme tvůrce kazatelny sv.-Barborské Lipolta, o němž zachovaly pamětní knihy zmínku, pro niž by byl Lipolt zasluhoval pokárání s téže kazatelny. Roku 1559 stěžovala si žena, jak ji má „za drak, ne za ženu, posměšné písně⁽³⁴⁾ na ni skládá, psa s sebou za stůl sází a jemu krájí, a to jí na potupu“. V městě měl některé nepřátele a ti na postrach zavěsili mu 1577 chvostiče s hlavní a pytlíkem po bílé sobotě na dům.

Říha Oulehle, kameník, koupil si 1548 za 24 kop dům za Slonovými Jindř. z Petrovic (Lib. her.).

K roku 1576 jmenuje se Jan Kameník Vlach. Toho roku stal se Petr kameník branným u klášterní brány.

Jiří Vejvoda, kameník, připomíná se k r. 1569, kdy Časlavští žádají, aby směl Jan Janský v štamprochu pod Ptákem kámen na pomník své ženy ulomiti, neb prý se už s Jiřím řečeným smluvil a jemu půl kopy napřed dal.¹

V zápisech rozmanitých i o platech a mzdě dělníků zednických čteme. Denně mistrům na zedníky placeno pod 6 gr.,² neboť 1572 trpce stěžováno, že zedníci a tesaři 6-7 gr. berou. Domluva, již se jim dostalo, málo pomohla, neboť 1578 opět stěžovali si, že chtějí 7½ gr. I poručeno, aby brali jen 5 gr., ale stavitelé vymlouvali se, že tovaryši drazí jsou a nechť než za vekou sumu dělají. Ale pp. odvolali se na to, že jest velmi lacino, a poručili bráti jen 5 gr. Archaeologické Památky 1893.

O KUTNOHORSKÝCH ZÁMEČNÍCÍCH A MEČÍŘÍCH V XVI. VĚKU.

Sbírajíce materiál ku poznání života cechovního vůbec příspěvkem k dějinám průmyslu českého,³ nalezli jsme i některé zprávy o cechu, po němž mnohé výrobky se zachovaly a kterýž zajisté neposlední místo mezi cechy kutnohorskými zaujímal v XVI. věku; jest to cech zámečnický, kterýž hostil též mečíře a sedláře. Spojení mečířů a zámečníků stalo se několik let před r. 1540, jak se o tom dovídáme ze zajímavého sporu o pečeť cechovní r. 1540 vedenou. Tohoto roku vinili totiž mečíři zámečníky, že ze společné pečeti, na níž byly klíče⁽³⁵⁾ a meč, beze vší příčiny a mečířům na potupu meč vyřezali. Zámečníci nemohli upříti, ale přece se bránili říkouce, že jim do nové pečeti nic není a že měli svou starobylost s klíči, ta že byla bez meče, a když si prý „tehda“ usmyslili cechy spojit, že poslali mečíři dvě osoby, aby na pečeť meč byl udělán, ale ničím nepřispěli; chtěli-li meč míti, ať si pečeť udělají: jak ten meč přišel, tak i vyšel. Oni, zámečníci, prý chtějí užívati své pouze pečeti a nesnesou, aby jim mečíři říkali, že smrdí zradou. - To byla tedy příčina sporu!

Avšak mečíři nenechali žaloby této nezodpověděné: výrok o zradě prý jest jen odpovědí k tomu, co jim zámečníci vzkázali, totiž že meč smrdí koží.

Vyšetřování úřední ukázalo, že zámečníci Jan Fijalka a Pavel vskutku nesli nedávno pečeť k zlatníku, aby meč smazal, ač od nich toho nejméně nadíti se bylo, poněvadž týž Fijalka před několika lety touž pečeť k zlatníku nesl, aby meč vyřyl - a tehda všichni řemesla zámečnického, mečířského i sedlářského se usnesli, aby mimo meč, bude-li možno, i sedlo

¹ Č. 2233. Arch. kutnohor.

² Roku 1546 zedníkům a tesařům jen 4 gr. bráti poručeno.

³ O zlatnících kutnohorských viz Archaeol. Památky XV. 150, o ševcích a leflířích viz Archaeol. Památky XIV. 267, 475.

vryto bylo. Zámečník Fijalka jednal tudíž hanebně a vzat i s Pavlem do vězení.

Zámečníci byli uraženi slovy: smrdíte zradou, ale činy jejich nenavědčovaly tomu, že chtějí za poctivce považováni býti. Či jak jinak o nich souditi máme, když čtete důtku r. 1547 danou, že leckomus lehkému zámku odmykali, jako prý Fijalka Vojtěchu Loreckému odmykal v domě pokoje, jakés děveče, jež ve vězení seděla, otevřel sklep a klíč k truhle udělal; starý zámečník Zahradka dal se od jiné děvečky přemluvíti a otevřel jí obecní pušku od brány, až vznikla tím obci škoda. Než přihlédněme k zámečníkům, jich dílnám a dílům, pokud zápisky horského archivu o tom povídají!

Hronek zámečník, jenž k r. 1499 se připomíná,¹ „uměl orloj napravovati řemeslem svým, když se co pokazí, ješto jeho předkové toho neuměli“; za to přidali mu páni z milosti groš nad prvních 6 grošů, aby od orloje týdně 7 grošů měl. Když by však po něm jiný orlojník řízení orloje převzal, obdrží jen 5 gr. Hronek býval cechmistrem i obecním starším.

Po Staňku zámečníkovi ostalo r. 1507 z dílny jeho toto: „truhlice malá a v ní dílo zámkové, heverů nových 6, plechy 2, zlá kuše, meč 1, 2 kordy, kotel 1, plechů 1 svazek, železa centněř, v druhé truhlici dílo stěmenové. Item druhá truhla velká, (36) v ní zámky, komorních 6, almarní 3 ... rohatin 5, šraubštyků 5, a všecky potřeby k řemeslu“.²

Matouš zámečník věřiteli svému v „základ“ dal r. 1531 meč neb končič v 20 gr., šaršoun v ½ k. gr., tesák v 10 gr., plechovice v 15 gr., rukávy v 15 gr., peklhaubec v 12 gr., kapalín v ½ kopě, 2 plechy v 40 gr., kuši jednu ½ k. 5 gr., druhou v 20 gr., hever v 20 gr. Summa 4 k. 7gr. Dále však ještě ručnici krátkou s formou a jinými potřebami v ½ k. a druhou delší v 40 gr. a jelení kůži v ½ k. 5 gr.

O činnosti zámečníka Jana Rendlíčka poučuje nás jeho závět za přítomnosti známého zvonáře Jiřího Klábala r. 1538 učiněná. Čtemeť tu, že dlužen mu p. mincmistr 2 k. 15 gr. od starých ručnic, jež vyvrtoval a novými kohoutky opatřoval, 13 gr. za 3 zámky a jeden k židli, 25 gr. za okenici ke kamnům, 1 gr. za zámek, který vzal jeho kuchař, 8 gr. od trojích udidel a 8 párů řetízků. Dále byl mu dlužen p. Pařízek 4 gr. za ostruhu, 1 gr. za nákončí, 2 gr. od heveru, 1 gr. od škrabáku, Joannes z Rybného trhu 13 gr. od hákovnic, pan Václav Lorecký 50 gr. za 2 ručnice, pan Václav Smetana za 2 ručnice, jedna byla za 40 grošů, druhá ½ kopy.³

Zámečník Šimon Čermák pracoval i pro jiné obce. Když však 1539 úředníci nad důchody Nového města pražského půlháky k opravě mu poslali, neopravoval jich, ani nevracel, takže mnohými domluvami musil býti k dokonání práce pohnut.

O Pavlu, řečeném Placenda, o němž shora při smazání meče byla zmínka, víme jen to, že Vavř. Hofanskému 1550 dělal truhlici do vozu (Lib. sent.).

O Janu Zahradkovi, také již shora nechvalně vzpomenutém, k r. 1556 zapsáno, že střílel, ač bylo přísně zakázáno, na ulici z ručnice, nedivme se tedy, že jeho syn k nezákonným činům lnul a r. 1564 „uloudivše pannu Marketu šlechtičnu z Kolovrat oddal se s ní k manželství“ (Dačický).

K šacuňkům svého odboru chodili zámečníci a mečíři po jednom. Jak plodné pole zámečníci měli, viděti z každé skoro tehdejší domácnosti. Jdeme s J. Rendlíčkem a Halou střelcem, na př. 1531 k Janu Němci; byl tu meč, hever, 3 kuše rozličné ceny, železné kuše a hrubá kuše. Pavel Krejčí měl ručnici, hever, kladivo, meč, hlaveň od ručnice, kuši rohovou (20 gr.) i železnou (27 gr.). A tak od domácnosti k domácnosti! Šacovní kom- (37) misse sepsala roku 1546 u Anny Hubáčkové toto: Zámek od sklepa s 2 klíči 1½ kopy, 5 pancířů 10 kop, 17 železných lučišť, měly 10 lib., libra po 1 gr., 4 kuše 40 gr., 4 kapalíny 40 gr., 6 předních a zadních plechů 1½ kopy, myšek a nákolenků 11, a to takto: jeden pár myšek 20 gr., druhý pár 12 gr., kalený pár armceichů 25 gr., myšku kalenou 10 gr., nákolenek jeden a 3

¹ L. flav. maj. D. 17.

² Archiv kutnohorský č. 482.

³ Lib. test.

kusy myšek 20 gr. Poněvadž pak některá zbroj byla jednoho díla, učiněny skupiny mimo to dvě: a) přední a zadní kus, obojček, nákolanky a myšky, jedny za 2 ½ kopy, b) přední a zadní kus, ormcajch, plechovice, sturmhaub za 1 k. 10 gr.

O Janu Volešnickém a Martinu, zámečnicích, víme jen z divoké pranice u Baka-lářů 1553, Kašpar zámečník uvádí se k r. 1542, Jakub Radenický k r. 1545, Bartoň k r. 1572; tento zasluhuje zmínky proto, že řídil oboje hodiny věžní a spravil hodiny sv.-jakubské tak, že odhodlal se vyřknouti o nich, „že trvanlivě a dobře bítí budou“. Jiřík Kaňkovský pro neuctivé mluvení o cechmistrech měl být 1554 z města vypovězen, avšak starší tuto „městskou smrt“ zabránili.

Marně pátrali jsme po jménu onoho zámečníka, jenž 1553 se hlásil, že by dovedl zbudovati nové varhany pro kostel (který, neudává se). Ve svém vyjádření prohlásil, že udělá varhany,¹ „jakých v Čechách není“, a že nadto i hodiny opraví.

(38) Z cechu zámečnického uvádíme konečně, že 1518 se soudili cechmistry s kramáři a vinilí tyto, že prodávají řbelce, střeny, udidla nenavlačená, ba že i zámky prodávali. Kramáři tvrdili, že oni i šmajděři řbelce z Norimberka prodávají, jako ode dávna zde, v Praze i jinde bývalo. Šepmistry rozhodli, aby řbelce z Norimberka kramáři i šmajděři si prodávali, udidla však, ostruhy, střemeny nenavlačené aby neprodávali.²

Jen jednou považovali starší obce v dobách, o nichž mluvíme, za dobré povolati na Hory cizího zámečníka do práce; bylo to 1557, kdy shořela věž námětského chrámu a bylo potřebí nového orloje. Tu zjednan Tomáš Skřivan, zámečník z Prahy, a ten práci provedl. Když však 1563 hlásil se o plat, co nad smlouvu pracoval „šetříce člověka chudého“, nevyplatili, dokud nepředělal tak hodiny, aby nebyly na velký zvon, než na cimbál, aby je bylo slyšeti. Tolik shledali jsme pamětí o zámečnicích.

Mečřískému řemeslu dařilo se na Horách té doby dobře, nasvědčujet tomu jednak množství výrobků jich v rodinách (čteme o tom v testamentech a v šacuňcích), jednak též i některé ač skrovné údaje z dílen mečříských. Také zde máme některé mistry, jichž díla asi dosud některou soukromou neb i veřejnou sbírku zdobí.

Mečří Ambrož, děláje 1542 závět, odporoučel „tesák s rayfem, s kterým jsem sám chodil, Janu Šaršounovi, a co se týče kusů, které jsem měl připravit, a něco jest připraveno,

¹ Na Horách zdržovala se v prvé polovici XVI. věku přistěhovalá rodina Valdyků, kteří byli vesměs varhaníky, mechaniky a varhanáři. První, jménem Jakub Valdyka, uvádí se k r. 1531, kdy ze starých varhan u sv. Jakuba dělal nové, jsa správcem hodin věžních a varhaníkem. Když varhany přestavěl, povolán od starších města Jan Doubravský, aby dílo to prohlédl. Kritika jeho byla tato: Opus velký není dobrý, positív ještě uchází, ač i tu jest nedostatek, z měchu jde málo větru, trouba troubě překáží, vše přeplněno, ani hlas nemůže jíti, registruje se sochorem, některé klíče se neozývají, ladule je červotočivá, trouby od utrechů zrezavělé - zajiště kritika nevelmi pochvalná, a přec mu páni 8 gr. stanse týdně dali a k vůli varhanům 23 gr. dávali i olovo mu kupovali, takže nic ze svého dávatí nemusil. Rozhorlení páni ponechali Valdykovi plat 8 grošů, a kdyby nebyl spokojen, „aby zanecháno bylo hudeň a ústy byl chválen Pán Bůh, neb varhany nic nejsou“. - Roku 1535 dostal Valdyka dítku od pánů za to, že měl v nepořádku oboje hodiny; 1542 upomíná Hynek Žampach z Potenjestna a na Lantkově, aby mu Valdyka přišel dodělat varhan, jež nedokončil. Nato opustil na krátko Hory a odešel do Vídně, kdež u jednoho kostela byl varhaníkem, ale již 1556 zase na přímluvu p. mincmistra dostal varhanářství a správu hodin za týdně plat 43 gr. Po něm zdědil úřad ten 1557 syn Burián Valdyka. Podoben byl otci v línivosti, takže jen ochranná ruka mincmistrova před propuštěním ze služby ho uchránila. Plat měl menší než otec, 20 gr. týdně a 2 gr. na kalkanta, a proto vítán byl mu dopis z Prahy, jímž (38) v neděli Laetare jmenován varhaníkem na hradě pražském, „poněvadž Mikuláš varhaník pro starost a sešlost věku sloužití nemohl, a zvláště aby při děláním nových velkých varhan do kostela bedlivost měl, aby tím spíše udělány byly“. (Arch. kut. č. 1434.) Horští měli ho propustiti a spokojiti se se synem jeho Janem. Stalo se; o Janovi máme pouze jednu zprávu, totiž že odešel 1575 do Němec. Kdo u Náměti r. 1577 opravil za 75 kop varhany, není psáno.

² Lib. sent.

aby jim byli vydáni, jestliže okáží, že jich jsou. Co se dotýče 2 šavlí, jest od nich od tovaryšů feznických zapláceno.“ (Lib. test.).

Julian mečfř koupil 1543 dům v České ulici za 80 kop (Lib. her.).

Matouši mečfři, jenž měl krám u mečfřky Anny, vloupal se do krámu známý horský zloděj Jíra 1565 a vykradl některé věci. Týž Matouš měl od r. 1563 dům u Koufímské brány (v ceně 68 kop).

(39) Mečfř Matěj položil 1540 za základ kolínskému židovi 34 kusy (mečů, tesáků a šavlí v ceně 5 kop 43 grošů), k čemuž přidal též tesák a burdýř na okrouhlou sumu 6 kop. K r. 1561 připomíná se Jan Píšťalka, mečfř. Zdali platně Tržný, jenž k r. 1545 se uvádí, družil se k mečfřům, neudává se.

Na konec nechali jsme si horského mečfře zajímavější postavy. Jest to Jan Chalupa. R. 1549 dali mu cechmistrři, ač bylo před jarmarkem, krám zavřítí, a on, maje dáti na sv. Jiří nájemného 40 gr., neměl peněz, a proto prosil pánů šepmistrů, aby mu pomohli a cechmistrům krám zase otevřítí poručili. Cechmistrři vyložili tudíž obšírně na podané ceduli, co mají proti Chalupovi: dal prý Štěpán Mírek ze Solopisk Chalupovi katovský meč, aby jej prodal; Chalupa obdržel prý zaň 1 kopu, ale Mirkovi nic dáti nechtěl, jen „tučkami ho odbýval“. Na žalobu Mirkovu uložil cech, aby ve čtrnácti dnech Chalupa zaplatil. Ale Chalupa zatím nedočkav se téhodne „od města jest nočně nádobí z krámu vystěhovavši pryč ušel, všecko pobravše lidské i své, kdož co jemu strojiti dal, to prodal, rozmrhal, s penězi pryč ušel a čím cechu povinen byl, jako cupusem a j., bez opovědi, nepořádně ušel.“ a proto prý mu krám zavřeli, neboť „kdožkoli od cechu tak nepořádně ujde jako Chalupa a zase přijda chtěl by užívati, jakž prve užíval, že se toho každému zbraňuje.“ Avšak páni šepmistrři byli mírnější a rozhodli, aby Chalupovi krám byl otevřen. Maje svou živnost zas, byl Chalupa vesel a škádlil zlé i dobré lidi; často býval pračkám přítomen, takže mnozí nemohouce tělem, aspoň slovem ho týrali, jednou do očí mu bylo řečeno, „že na tobě svědek jako na psím ho...“; při tom měl prazvláštní zálibu, že rád hrál si na toho, jemuž se každý vyhýbal, s nímž spolek mítí bylo potupným - na kata. Hospodského Poláka vzal jednou pozadu za ruce a píchal ho kuželem v bok; nemoha se vymknouti zvolal Polák: „Ha, děláš se katem!“ Podobně žaloval na Chalupu hospodský Zoubek, že u něho hosta pozpátku na řebřík vodil, ruce mu svázav a v bok kuželem píchal říkaje: „pověz!“ Když proto k soudu byl pohnán, nemálo se divil, že pro takový „žert“ na rathauz musí, a prohlásil, že ten žert má od pánů fezníků, kteří takové šprýmy dělají, tak že i jeho ručnickem svázali a kuželem píchali.

Takovýchto zpráv měli bychom o Chalupovi více, zato nic nikde o jeho pracích řemeslných. Archaeologické Památky 1893.

(40) ZPRÁVY O KUTNOHORSKÝCH HRNČÍŘÍCH (1435-1583).

Velmi časté, hojné a zajímavé nálezy kachlíků s uměleckými ozdobami, nádob pálených a j. věcí při kopání základů v různých částech Hor Kuten nasvědčují, jak bohatě průmysl hrnčfřský za starodávna v městě hornickém kvetl. Nálezy ty zdobí sbírku „Vocela“ kutnohorského, „Včely“ čáslavské, Rudolfinu pražského i jednotlivců, pokud je tito nezašantročili, a bylo by záhodno srovnati je všecky po stránce umělecko-průmyslové, neboť jsou některé skutečně umělecké ceny. Vzácnou laskavostí prof. Em. Lemingra, kustoda musea „Vocela“ na Horách, pořízeny byly fotografie kachlíků, dlaždic a nádob skoro vesměs ze XVI. století pocházejících, jež jsouce přílohou k článku tomuto předvádějí práce mistrů, o nichž dole bude řeč, a zajisté upoutají pozornost čtoucího.

Čís. 1. představuje pěkně modelovanou hlavu zamilované matrony; na hlavě karkulka; čís. 2. předvádí Boha Otce s mocným vlasem a vousem, korunovaného korunou, jejíž obruba posázena jest heraldickými liliemi, na prsou má hlavu Kristovu; čís. 3. hlavu muže s mocným knírem a birýtem na hlavě; čís. 4. pěkně modelovaná hlava koňská; čís. 5 a 6. výrazné hlavy

ženské, poslední s birýtem, s tahy a rysy tak markantními, že i při některé otfelosti pravý výraz a význam tváře postřehnouti možno. Jsou to vesměs úlomky kachlů nepolovaných. Celé kachlíky s figurální neb ornamentální ozdobou představují: čís. 7. Krista na kříži a po stranách postavy Marie a Magdaleny.

Čís. 8. různici sedmicípou s trojí listovou obrubou v kruhu, v cípech pak s okrasou renaissanční; čís. 9. jest velmožovo poprsí, hlava s pačesy a birýtem, na těle kožíšek, po stranách sloupky; čís. 10. sv. Pavel, s latinským podpisem; ozdoba kolem jest portálu renaissančního.

Čís. 11. jest medailon se vkusným rámečkem a představuje velmože; v cípech kachlíku jsou taktéž medaillonky s ozdobami v obrubách čtverce; kachlík tento zeleně polovaný byl nalezen na Vlašském dvoře.

Čís. 12. předvádí skupinu nádob hliněných, nápadný jest veliký džbán vexirní žlutohnědě polovaný, na lvu seděl panáček; na baňaté straně jsou korunované ženské hlavičky. Vedle (41) toho jest tu nádoba v podobě škorně, dětská hračka, koníček s jezdcem, nádoba vysoká a hrnc s ozdobou.

Čís. 13. a 14. jsou dlaždice, nalezené na Vlašském dvoře, s ozdobou gothickou nejstarší, orlicí ozdobená mladší, čís. 15., na jejíž obrubě čteme rok 1610, nejmladší.

Čís. 16. jest dlaždice velká s granátovým jablkem, nalezená v domě p. Müllera proti Božím Mukám.

Laskavostí konservatora K. Čermáka dostalo se mi fotografie římsového kachlíku s dvěma hlavičkami původu kutnohorského (čís. 17.) a čtvercového kachle s poprsím Krista a legendou „Kdo setrvá atd.“, tolikéž horského původu (čís. 18.). Ostatní kachlíky uložené ve „Včele“ mohou taktéž z dílen horských pocházeti, aspoň by kachlík rozhodně tomu nasvědčoval, mají v vrchu pětulistou růži a pod ní známé šlígle (čís. 19.).¹

Pohovoříme takto co nejstručněji o zachovaných výtvorech dílen kutnohorských hrnců, pokud nebyly uveřejněny, podíváme se na život jednotlivců, do cechu hrncářského, do dílen, pokud prameny dovolují.

Začneme s trhem hrncářským, kterýž zabíral část nynějšího Sv.-Václavského náměstí.

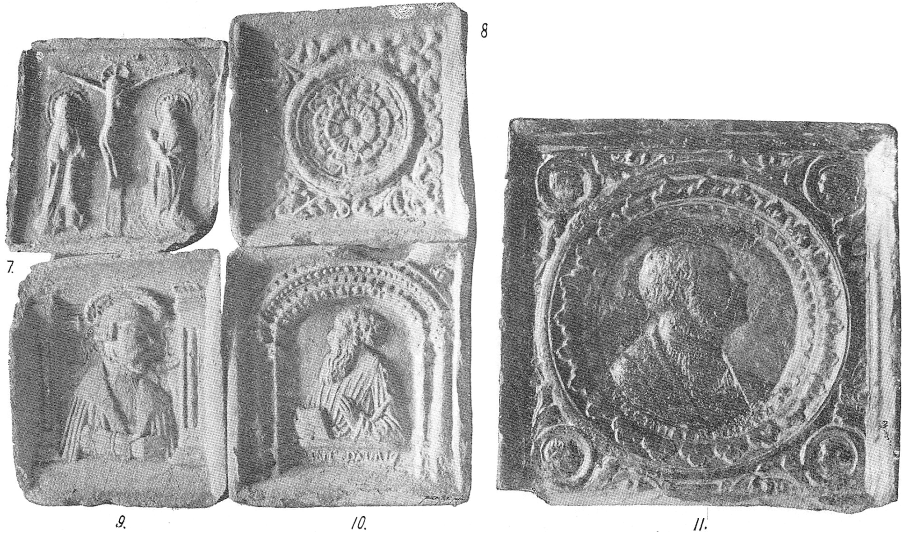
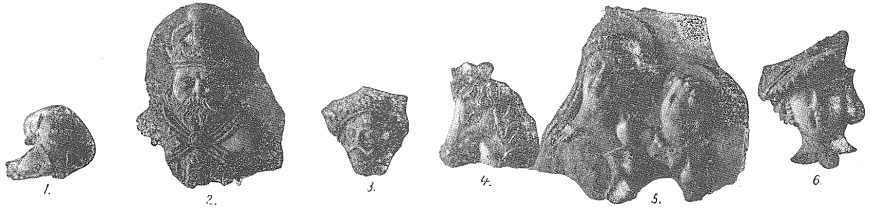
Na hrncářském trhu vykládali tovary své na odív a koupí hrnců domácí i cizí. Z venkovských zabírají česné místo hrnců ledečtí a jakost jejich výrobků ceněna vysoko. Poněvadž však přivážením cizích výrobků zkracování byli domácí, ustanoveno 1568 na žádost cechmistrů, aby směli cizí prodávati a vykládati jen ve dny trhové, totiž ve středu, pátek a sobotu.² Když však cizí i přes zákaz zboží na Hory vozili (1570), stěžováno znova, ale šepmistři zle odbyli domácí mistry, ať prý dělají stálejší dílo, a nebudou se jim prý cizí sem tlačiti. Tímto odmítnutím nabyli cizí hrncři takové smělosti, že v nůších i „břemeních“ nosili po domích i předměstích i po okolních vsích tovary, a tu domácí mistři naříkali, že neplatí cupusů a svobodně prodávají na Horách. I zakázáno šepmistry opět cizím svobodně prodávání, ale asi bez účinku, neboť hrozí 1580 cechmistrům hrncářství, že cech rozpustí, nestane-li se náprava.

Přihlédněme k domácím mistrům hrncářským! V počestné Kutné Hoře shledáváme již 1435 mezi přísežnými konšely (42) Blažka hrncáře,³ v dalších letech Ondráčka (1448), Michka, jenž měl dům na obilném trhu (1449), Ondráka, kterýž měl dům „v té ulici pod rathúzem“ (1453), Lorenze s domem na rudném trhu (1454), Vaňka sídlem na Dolním městě (1460), Jíru, o němž snad platí, co Dačický povídá, že byl se sestrou u Hory zabit a vzato mu, co měl u sebe (1505), Matěje sídlem v České ulici (1497) a Duchka (1499).

¹ Prof. Lemingrovi a konserv. Čermákovi skládám tuto vřelou díky.

² Z protekce směli prodávati hrnce a jiné hrncářské výrobky Šimek Poláček, přimlouval' se za něho u cechmistrů sám arcivévoda Ferdinand r. 1559 (Kutnoh. arch. čís. 1433.).

³ Lib. mem. 1426-89 f. 4.

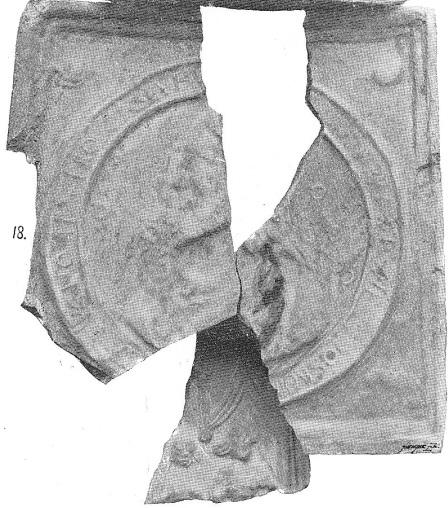




16.



17.



18.



19.

Zdali již v XV. století měli horší hrnčířský cech, nebylo možno ničím zjistiti. Teprve k r. 1501 čteme hrnčířské cechmistry mezi ostatními. Byliť cechmistry Markolt a Jakub z České ulice a zůstali jimi až k r. 1504. V následujících letech byli cechmistry Valentin Tlačík a Vít Poledne, jenž koupil 1519 dům vedle Blažka kameníka za 27 kop.¹ Když Poledne 1559 zemřel, cenil jeho statek Jan hrnčíř a shledal dům, nádobí hrnčířské a 2 kruhy v ceně 40 kop. Jmenovaný shora Markolt poručil v poslední vůli 1511 všecko své manželce, pouze Markovi poručil „kuši s potřebami k tomu příslušnými a formy všecky, co k řemeslu přísluší“, manželku v opatrování Prokopovi st. hofmistrovi a Vítovi Polednovi.

Té doby uvádí se Tomáš hrnčíř, jenž seděl v České ulici; Kateřina hrnčířka zakoupila se též u sv. Bartoloměje, ale byla více překupnicí; prodávalať v Kroupovském domě kupující od hrnčířů horských i ledečských zboží a za sklep platila 50 gr.² Jakub Kašibok prohlašuje v poslední vůli 1517, že mu Vác. Klobása dlužen za celá kamna a za spodek druhých kopu, „na ten dluh udělala Klobáska dcerce mé k smrti čechlík, to připouštím, dlužen jsem Rychovi za rudu okolo 42½ gr. i udělal jsem mu na to spodek kamen“. Dále byl mu dlužen Ondřej truhlář za kamna 70 gr., na to mu udělal však Ondřej dvoje skla do pěti okenic. Prokop Pregl byl dlužen kopu za kamna. Nádobí hrnčířské poručil tovaryši svému Šimonovi, chce-li, co začato, dodělati manželce Jakobově a dětem k užítku. Zůstalť kachlů a řemesla hrnčířského bez forem za 1½ kopy, kruhy a kámen za 48 gr. Šimon slíbil a učinil; již r. 1518 koupil dům na Dolním městě za 50 kop.

Jan Trnka přistěhoval se 1514 z Ledče na Hory a koupil dům vedle Prokopa Kroupy za 225 k. a zavdal jen 40, ostatek (43) chtěl spláceti 10 kop ročně.³ Usadil se takto na Horách nepokojný duch. 1533 žalují jej cechmistry, že jim běře hlínu bez vědomí a kradmo, ale na věci obecní, na kamnech k vížce (?) dělati že nechce, peníze za to že by však rád. Hned nato žaloba, že nežije se svou manželkou, že bere hlínu, jak by z komory bral, a při díle obecním že nedělá. Vymlouval se, že děti i ženu drží pan Ledecký, hlínu že bral tu, k níž se nikdo nehlásil, a co vzal, že nahradil a do cechu že choditi nemůže, neb prý ho tam rvali a naň se sáпали. I napomenuli hrnčíře boháče šepmistři k snášenlivosti.

Podobně mnoho práce dal cechmistrům Jan Tlačík, jinak Převrátil, hrnčíř, jenž měl dům u sv. Bartoloměje za 50 kop a r. 1523 koupil dům od Blažka kameníka.⁴ Dalť se v soudy s cechmistry svými, poněvadž mu prý nedovolili, „aby prodavačkám hrnce prodával, vždyť i hostinští (hrnčíři) zde hrnce prodávají, že se s ním šatlavují, urukují, aby neprodával a čeledť mu utíkají a na závazky berou. Načež cechmistry: že překupnice vše zdrazují a že by na rynku mohly sedati manželky nebo čeledť. Tlačík že dávno nepokojný muž jest, že lál cechmistrům už za Polednova cechmistrovství, Zemanovi a Pražákovi že lhářů lál a z cechu odešel; když prý pobouřilť tovaryše trestati chtěli, protivil se, kdykoli pak cech svolávají, říkává, že by nejlépe bylo, kdyby cechu nebylo (1540). Že miloval pře, i z toho vidno, že ve zbytečný spor s řečníkem Matouškem od Věže se pustil, v němž však prohrál (1535).

Ne dlouho před tím odešel z Hor do Brodu Toman hrnčíř (1531), a Džbánek otevřel dílnu u sv. Bartoloměje (1532); Džbánek byl ještě 1550 činným, neboť čteme o něm, že jsa Lorenzovi Hořanskému z Hořan 2 kopy dlužen předělal mu kamna, tak že dluh sklesl na jednu kopu. Václav Zeman připomíná se jako cechmistr hrnčířský 1534. Vedle něho zakoupil se 1546 Matouš Kropáč u sv. Bartoloměje a rok nato koupil ještě jeden dům (za 22 a 26 kop); jiné další koupi domu postavili se však páni na odpor, neboť prý „v tom místě nemůže bezpečně řemesla svého provozovati a protož že nemohou trhu přátí“.⁵ Kropáčovi

¹ Lib. her. nig. D. 23.

² Kutnohorský archiv čís. 609.

³ L. her. 1514-36 A 8.

⁴ L. her. nig. K 4, f 23.

⁵ Pilně přihlíženo bylo k tomu, aby oheň z hrnčírén neškodil sousedům; nicméně přece 1549, když

dostalo se 1548 domluvy, že olovo a glit (44) samovolně prodával, nehledě k tomu, že prodávati dovolovalo se jen u obecní váhy.

Za cechmistrovství Vác. Zemana a Víta Kartáka přišlo r. 1546 k velké bouři v cechu k vůli obecní práci, k vůli prodávání výrobků na trhu a překupníkům a jiným věcem, a to tak velké, že někteří - a mezi nimi byl jmenovaný již Džbánek - z cechu odešli a svůj cech zařídili a voleným cechmistrům se smáli, že jsou cechmistry jen v krčmě; cech pokoutní čítal 9 mistrů, ale jen na krátko, neboť moudrý Mikuláš z Práchnan rozvaděné strany smřil a neposlušnost naproti voleným cechmistrům zakázal.

Když r. 1561 uprostřed pilné práce hrnčífské zemřel Jan Doubek, sepsán jest jeho statek a tu dovidáme se některých zajímavých zpráv o jeho dílně a zásobách. Měl dle jednoho zápisu¹ labské hlíny 4 vozy (2 vozy koupil Vít hrnčíf po 10 gr.; v zápise druhém² čteme však, že 6 vozů téže hlíny koupil Džbánek po 7 gr. a Tuček starší 1 vůz za touž cenu. Dále měl dříví nad kolnou 3 sáhy, 5 kruhů, kámen, jak jím olovo trou a ten koupil Pavel Kuřátko za kopu, dále měl svrchní kámen k tření olova, formy v ceně 2½ kopy, truhlice plnou dobrých forem (20 kusů forem po 2½ gr. koupil Pavel Kuřátko a 5 kusů po 2½ gr. koupil Jan Mokr). Vedle toho shledány 2 kopy hrnců k polévání i „s džbánkami a rendlíčkami“, pícka plná s hrnci vypálenými, syrových hrnců okolo půl druhé kopy větších i menších (Pražák koupil hrnců syrových přepálených za 35 gr.). Ze zápisníku o prodeji čteme dále, že kámen barvy koupil P. Kuřátko za 1½ gr., že Pražák koupil kladivo za 6 den., barvy měděné za 2 gr. 2 den., 3 kameny barvy po 1 gr. Džbánek koupil 1 kámen za 1½ gr., 3 kameny barvy po 1½ gr., 4 vozy „voprachu“³ po 5 gr., Poledne 3 vozy „voprachu“ a Tuček 1 vůz voprachu za touž cenu a tento ještě 2 kopy kachlů bílých za 18 gr.; v maštalce bylo složeno mimo to kachlíčků velkých i malých některá kopa. Komoru pro hrnce měl u Charvátů. 2 domy, jež měl, prodány takto: Janu Vlachovi za 42 kopy a Janu Zemanovi za 30 kop. Z nábytku a šatstva atd., jehož se uvádí velké množství, jmenujeme jen váček a v něm tabulky a hřeben, stoček s truhličkou, kožich králičový sametem pošíty oblékací, (45) sukně flanderská mužská, 7 grošíčků a zoubek na tkanici, 2 košile mužské, 1 fěrtuch mužský, 17 kusů plachet, ubrusů a hantuchů, čepice norcová, ručnice, 2 tesáky, cepy železné a pavezu.

Dodatkem k jmenovaným již porůznu hrnčífům uvádíme, že Jan Pražák měl dům v České ulici (1538), Říha Jiskra koupil dům od Jana Tlačíka (1539), Jan Hájek dům zemanovský u sv. Bartoloměje podle Kropáče od Marty Zemanky, hrnčífky, za 35 kop (1551). Šimon hrnčíf seděl předem na Dolním městě (1555-58), a nato koupil dům u sv. Bartoloměje, tu však žaloval jej Burian Valdýka, že mu stoupami grunty otřásá, a ač Šimon tvrdil, že v domě již po 60 let hrnčífí bydlili, bylo mu poručeno, aby ve 2 nedělích stoupy odstranil. Tomáš Zelinka měl dům (kde?) za 31 kop (1557).⁴ Pavel Kuřátko bydlil u Klášterské fortny v domě, jež koupil za 40 kop (1561).

Když 1559 zemřel jmenovaný již Vít Poledne, ohledal statek jeho Jan hrnčíf a shledal dům, nádobí hrnčífské a 2 kruhy v ceně 40 kop.

K roku 1581 čteme zajímavou poznámku v knihách pamětních, uměleckého působení se týkající. Dotazován totiž šepmistry Jakub Zahradka, proč tak dlouho nedělá kamna do veliké radní světnice; vylmouval se, že nemá všech potřeb a že bude nutno nejen do Ledče, než i do Prahy poslati, že ale pěkná kamna udělá, „poněvadž jest to velké slovo o světnici“. I slíbil, že udělá prozatím na svůj groš kamna zelená, aby se v nich topiti mohlo, a z jara, až se více

Zeman a Pražák kamna strojili, vznikl oheň u Koněčka.

¹ Kutnohorský archiv č. 1638.

² Kutnohorský archiv č. 1692.

³ Oprach hlína drobná, podobná drobnému písku, již se mastná hlína močí, aby nádoba z ní zhotovená v peci nebouchla (Kott).

⁴ Lib. hered. 1537-59. A 17, B 13, J 22, L 8, M 24, N 7.

topiti nebude, že počne s velikými, nyní zatím že se k nim bude chystati. To slíbil na podzim 1581. Na jaře 1582 povolán však mistr Jakub Zahradka opět pánům a řečeno mu, že prý vzal sice 10 kop napřed, kamna zbořil, ale jiná nestaví. Omluva jeho zněla tentokrát tak, že v Praze se o potřeby ubezpečil a že by rád, aby i o kamnech „velké slovo bylo“ - jako o světnici; z Prahy však že nejnuttnější věci nedocházejí a tak že je v úzkostech a prosí, aby páni sami do Prahy dopsali.

O kamnech ve velké radní síni mluví Dačický ve své kronice, řka k r. 1519: „Novembris kamna nová, pěkná, s kachly pozlacenýma jsou udělána na rathouse, velké radní světnici na Hor. Kut. - Nota. „Po letech vyvrženy a prosté udělány.“ A tato prostá kamna nahrazoval asi Zahradka svým dílem, o němž bohužel bližších zpráv vůbec není.

Archaeologické Památky 1895.

(46) O KUTNOHORSKÝCH ZLATNÍCÍCH V LETECH 1430-1550.

Vzácný znatel kulturních dějin českých, A. Rybička, pojednává o umění zlatnickém v Čechách,¹ nejednou zmiňuje se též o Horách Kutných, kdež za doby slávy horské průmysl zlatnický po Praze nejvíce kvetl. A věc to přirozená! Město, jež bylo sídlem bohatých nákladníků hor, drobné i vyšší šlechty, někdy i samých králů (Vladislava II. a Ludvíka),² jež bylo sídlem mincovny, bylo úrodnou půdou pro všechny umělecký průmysl, v první řadě ovšem i zlatnický. Nedá se tudíž pochybovati, že byli zlatníci kutnohorští s dostatek pracemi svého oboru zaměstnání.

Život umělců nebývá bez zajímavosti, i snažili jsme se i o zlatnických umělcích doby námi vyjednávané shledati zajímavé a tvorby jejich týkající se zprávy. Pokud se nám podařilo, ukazuje pojednání samo.

Dříve však, než o mistrích umění zlatnického hovořiti počneme, nebude od místa, když všimneme si těch kusů, které vyučenci zlatnickému prověsti bylo, jenž mistrovství ukázati chtěl.

Kusy kutnohorské od pražských mistrovských kusů jsou rozdílny, ač cech zlatnický kutnohorský s pražským staroměstským až do roku 1584 jedno byl. Kdežto totiž v Praze se žádalo, aby nastávající mistr vytvořil prsten a do něho kámen jeden zasadil, aby kalich s paténou udělal a aby zhotovil pečeť a na ní vyryl štít i helm,³ vyžadují kutnohorské artikule zlatnické z roku 1559, jež šefmistři i rada potvrdili, toto: „Item aby mistrovství ukázal, tři kusy, totiž koflík stříbrný, šesti- nebo pětihranatý, vykovaný tak, aby se na kteroukoli stranu obrátil, zouplna víčko se všudy trefovalo, tím způsobem, jakž tuto namalováno jest;⁴ též prsten zlatý s kamínkem a pečeť stříbrnou...“⁵

(47) Při mnohých, kteří uvedené kusy řádně provedli a mistry na Horách se stali, známe pouhá jména. Jsouť to Jeronym (1445), majitel domu proti Vlašskému dvoru, Mikuláš (1474), Ambrož z Hrádku (1478 cechmistrem), Michal (1479 cechm.), Blažek Dráb (1502 cechm.), Janek (1505), Hanzl (1510), Petr (1515) a Jakub zlatník (1526). Jestliže pak ostatní chronologicky sestavíme, tu na první místo patří Jan Zlatník († 1476). L. 1471 udělal na žádost Kateřiny Buňkové kalich s křišťálem do kostela svatě Barbory, kalich zajisté nádher-

¹ Časopis Č. Musea. 1857.

² Králové dostávali dary od obce kutnohorské; tak čteme na př. k r. 1497 (L. fl. maj. C. 9.), že p. Horstofarovi dáno za koflík, kterýž dán jest KMtí, 42 kop; tehda i jiná král. města dala darem koflík králi, takže na hrad pražský sneseno 50 koflíků. (Dačický, ed. Rezek I. 64.) O darech králi Ludvíkovi v. Dačický I. 124.

³ Rybička v ČČM. 1857 str. 319.

⁴ V opise není kresby.

⁵ Archiv městský kutnohorský č. 1442.

ný, neboť bylo naň mimo jiné darováno 9/2 kopy gr. a 6 zl. Jan dělal též do král. mince kolky a byl královským pregřfem.¹ Když Jan zemřel, přišlo o jeho úřady při minci ke sporu mezi poručníkem dětí jeho Komoráčem a mezi Říhou zlatníkem a Benešem z Weitmile, tehda mincmistrem a purkrabím karlšt., jež šepmistří tak rozhodli, aby Říha zlatník dělal kolky a byl též pregřfem, ale aby polovici toho, co vydělá do roka a za šest neděl, dával vdově a dětem po Janovi, a aby do učení přijal do pregárny za robence Václava, syna Janova, a učil jej tu až do 18 let, první rok aby Václavovi nic neplatil, další léta (až do 18 let) za práci osmý groš, načež jej přijati má za knapa a tovaryše. Úřad pregéřský měl však zůstati rodině Janově za to, „že se ctně zachoval až do své smrti v úřadech jemu poručených“. List vysazení práva toho měl též Říha přijati a měl i jemu svědčiti; výslovně bylo též poznamenáno, že dvou bratří (míní se tu synové Janovi) v pregárně zaměstnávatí nemá.²

Janovým současníkem byl Bartoš Ways, slynul jak pilností tak bohatstvím: jemu zastavil Václav Prenar svůj mlýn, vypůjčiv si od něho 225 kop, a když nemohl zaplatiti, zůstal mlýn Waysovi.³

Z tohoto nového majetku netěšil se však Bartoš dlouho; již r. 1496 učinil závět a brzo nato zemřel. V závěti (1496) udává, že mu páni (kutnohorští) dluhují za monstranci, kterou jim zhotovil; od díla, jakož i od toho, čeho k tomu potřebí bylo, žádal 45 kop 20 gr.; také byli mu páni dlužni za to, že „čistil monstranci“ k vysokému kostelu. V dalších odstavcích závěti čteme: „It. Václavu Vimberkovi dlužen jsem 7 kop, za ty prosil jsem o shovění až do zdělání té monstrancí za Hradec; It. od díla monstrancí za Hradec lot po 4 gr. má placeno býti, co (48) stříbra dáno i za dílo. Toho jsou mezi námi řezané cedule. It. Mastíková dlužna mi 40 gr. od díla koflíku z nova.“⁴

Zajímavou osobností jest zlatník Beneš z Trničí, probř KMti. R. 1476 dal příjemné; když Havlíková z Tarmaku umírala, odporučila „k vysokému kostelu 4 libry a 3 loty stříbra k monstranci a 10 k. gr., a to vzali kostelníci, provedení pak monstrance svěřeno jest Benešovi, což se stalo r. 1482.“⁵ Následujícího roku „způsobil Antoš, kovář, kalich s paténou do špitála, dal na to Jíra Kulhánek 5/2 k. gr. a což více drží přes to, přidal p. Mikuláš hofmistr, a Beneš zlatník udělal zdarma k záduší. A ten kalich má 2 hř. a 2 loty a kříž jest pozlacený.“⁶ Beneš byl vícekrát cechmistrem zlatnickým, starším obce, třikrát zastával i šepmistrovský úřad; r. 1496 a násl. byl správcem obecních peněz, což důkazem, že požíval důvěry v občanstvu. Tu se však přihodilo, čeho od správce peněz obecních nikdo nečekal: Beneš nesloživ účtů z Hory ujel. I svolali šepmistří obecné pány a „učinili tudíž připověď ke všemu jeho statku, kdež co má přede všemi dlužníky jinými z té příčiny, že počtu neučinil, z obecných peněz k sobě přijímal a pryč ujel“. Avšak Beneš se zase vrátil; zapisujeť brzo nato sám Bartoš i z Prachňan 150 kop na knajslíkovském domě, kterýž mu patřil. Když pak po krátkém čase skládal počet z obecních peněz, shledalo se, že jest za ním 50 kop gr.; avšak přítel zlatníkův, Beneš z Koňského trhu, založil jej penězi, za to si vymínil, že smí „první uhoditi na Beneše zlatníka, aby zaplatil a peníze ty (50 kop) ujišťují se mu na domu, v němž Beneš sedí, a na cihelně, již má na předměstí“. Finanční poměry stávaly se den ode dne pro Beneše obtížnější, a když věřitelé Michal st. hofmistr a Jiřík Háša 100 kop vypověděli, opouštěla Beneše naděje všecka, takže jmenovaným věřitelům pravil, „že by jim přál, aby se na ně dostalo, až se bude vypláceti“.⁷ Další osudy Benešovy jsou nám neznámy.

¹ Pregřři v dílnách, prengádách z plátů stř. razili mince.

² Lib. memor. 1462-1478 (L. 24. M. 18.).

³ L. flav. maj. n. 1.

⁴ L. testam. 1488-1544. A. 20.

⁵ L. flav. min. B. 12.

⁶ L. mem. 1480-1489. C. 4.

⁷ Lib. flav. maj. G. 3.

Dále jmenuje se Václav Kysar z Kysu († 1508), majitel domu v ceně 150 kop a huti v ceně 300 kop, manžel Doroty z Veletic, jíž celé své jmění a dítkám jejím odkázal.¹ O činnosti jeho zlatnické dovídáme se k r. 1506, že udělal kalich do (49) kláštera za 17 zlatých, jak byla Barbora Brněnská v závěti ustanovila.²

Roku 1506 dal příjemné zlatník Zikmund z Liboslavě a byl již 1507 i násl. cechmistrem. R. 1514 dělal kalich na oltář Řehořky za 10 k. 14 gr.,³ 1517 dělal kalich, na nějž přidal kněz Jakub Kvintin 5 kop (ale dřív si je sám vypůjčil!). Kupuje staré věci od zlata býval opatrným; když k němu 1530 Voršila, Kastrolova dcera, přišla prodávat lžic a nákončí stříbř. od lžic, nekoupil věci těch maje podezření, a to oprávněně. Téhož roku dělal jakés Barboře z nákončí a částí řetízků pás, jež také pozlatil.⁴ Zikmund zemřel r. 1533.

Rok 1509 ohlašuje nám Petra zlatníka, jež cechmistrí nechťeli do cechu pro ženu, kterou pojal, a proto, že nevyplnil celý čas u mistra. Avšak mincmistr Bernart z Valdštejna poručil, aby v cechu mu bylo živnosti přáno, „poněvadž tu zlatníků mnoho není“ a poněvadž jeho starostí jest, aby řemeslníci se tu rozmáhali, než aby jich ubývalo.⁵

K r. 1512 uvádí se Volf zlatník, jež o jarmarcích chtěl své výrobky vykládati a krám se zlatnickými věcmi otevřítí, a proto žádal o přijetí do cechu kramářského, což se sice stalo, ale s některou obtíží; bylť Volf katolík, kdežto skoro celý cech kramářů byl podobojí, a bylo tudíž opravdové přímlyvy pánů šepmistrů potřebí.⁶

K r. 1528 jmenuje se Jan zlatník z Liboslavě, jež měl za manželku Annu ze Semína; řečeného roku ujal dům i veřtat i s nádobím zlatnickým na Tarmarku ležící od Zikmunda z Liboslavě.⁷ O dědictví po svém tchánovi, Janu Hanykěři ze Semína, soudil se Jan zlatník chťeje, aby koflíky, penězi hotovými, zlatými prsteny, lžicemi, koberci a j. svršky též podělely byly i provdané dcery (jiná měla Václava Hrabáně z Přerubenic). Helena, vdova a tchyně Janova, v této při tak dalece zvítězila, že ve třetinu při dělení statku mělo býti pojato i to, co byly dcery dřív od otce dostaly.⁸ Náhodou dovídáme se o tomto mistru, že dostal za svého mládí 1 kopu gr., „když byl (50) do Němec dán“, 2 kopy, „když list od řemesla zlatnického přinesl“, a 2 k. 10 gr., „co dlužen v Libště zůstal“,⁹ z čehož patrno, že naši umělci za hranice do učení chodili. Roku 1556 žil ještě zlatník Jan; tehda ztrácely se mu často stříbrné a zlaté věci a nalezeny jsou u žida Noska, jež je prodati chtěl Kašparovi zlatníku, ale ten nekoupil, neboť „poznal na kusu stříbrného řetízku, že je z formy Janovy, ježto žádný mezi zlatníky toho nemá než on“. Rok nato dělal Jan, jež byl též úředníkem mince, kšaft, v němž Anně, manželce své, odporučil dům v Hlouškách, hotové peníze, klenoty, vína, nábytek i dluhy.¹⁰

Roku 1531 dočítáme se o Václavu zlatníku, jež v poslední vůli odporučoval nádobí zlatnické a vše, co k tomu patří, Janu Houskovi; dále poznamenává, že má zastaveno u Matěje střelce 4 kuše, koflíček a 2 zlaté uh. Martinu Komínkovi odporučil čepici kuní a troje knihy Chelčického.¹¹

Zlatník Hanuš z Rásné, současník Václavův, měl dílnu, kteráž zákazníky často byla navštěvována; když tudíž roku 1530 Jakub z domu Vorlova všelijaké nečistoty z domu vy-

¹ Lib. test. A. 14. L. flav. maj. G. 25. H. 18, 19.

² L. test. 1488-1544 B. 21.

³ L. flav. maj. L. 8.

⁴ Tato a všechny ostatní zprávy, nejsou-li zvláště vytčeny, pocházejí z knih pamětních kutnohorských dotyčných let.

⁵ Arch. m. kutnohorský č. 106.

⁶ L. flav. maj. F. 29.

⁷ Lib. hered. nig. J. 26.

⁸ Lib. sentent. L. 22. - L. memor.

⁹ L. flav. maj. L. 35.

¹⁰ Arch. m. kutnohorský č. 1333.

¹¹ Lib. test. 1488-1544 H. 9, 10.

pouštěl, až i dva tovaryši z práce Hanuši odešli, žaloval na zlořád ten, kterýž nemálo obchod mu poškozoval. Na radnici cenil skvosty, kdykoli bylo potřebí. Avšak týmž pánům, jimž odbornými znalostmi posluhoval, nadělal starostí dost a dost. Čtemeť, jak domlouvali mu jednou proto, že činí „připovídky posměšné i lehkomyšlné“ o výrocích pánů; „jakož onehdy, když kázali svého člověka poplatného do vězení vzítí, tehdy on že pověděl, že jsme všichni poplatní, když vejce koupíme, platíme za ně“, po druhé že řekl, „když se má souditi, kdo 6 a 7 kop má položití, chce-li se odvolati, že lépe jich tam nechati, a Havlu, Vízovu bratru, který onehdy pro své skutky konec vzal, že řekl, že se mu křivda stala“. Jindy (1531) obviňován byl Hanuš z poklesků zcela jiného druhu, vytýkánoť mu, „že mluvil slova rouhavá o velebné svátosti, že zpíval: ‚non est deus, sed est panis, protož ty lžeš, vyjebený plebanis‘, a když kněz pozdvihá, že zvoní, jako by se jestřáb utrl a oni mnějí, že boha pozdvihuje, an čerta pozdvihuje, a když doma večerím se svou čeládkou, že též pamatovati mohu večere páně, a rovně taková jest“; také vytýkáno jest mu, že složil anebo pomáhal skládati hanlivou píseň na pány Pražany. Hanuš prolašoval celé obvinění za liché, ⁽⁵¹⁾ toliko k tomu se přiznával, že písničku „non est...“ zpíval, „ale tu že slyšel od jednoho kněze mistra, kterýž zde před dvaceti lety zemřel, a že jinak o tom nedrží, než jak čtyři evangelistové o tom se srovnávají a sv. Pavel napsal, chléb, kterýž lámeme, jest účastenství těla Kristova, a k tomu že i čeládku vede a z toho se i velebí, že mu Pán Bůh dal z toho Babylonu vyjítí; písně o Pražanech že neskládal“. Když byl i mistr Matouš, u něhož Hanuš býval, vyslýchán, řekl, že u něho Hanuš „mluvil připovídky a rozprávky, kteréž někdy králi Ludvíkovi rozprávíval o opatech a kněžích, kteréž on mistr slýchal netoliko od Hanuše, ale od jiných kněží na faře“. Že vedle svého zlatnického umění i perem vládnouti uměl, dokázal Hanuš, když krátce po uvedených výsleších objevil se na rathouze „se suplikací a spisem ze zákona starého a proroků sestaveného“ a žádal, aby postaven byl před duchovní právo, mluvil-li co bludného. Před právo to však páni Hanuše na přímluvu kolínského děkana nepostavili, „ač nemalé se věci dopustil“. Jinak o bojovném jeho duchu svědčí i to, že s Jiřím Zigelem se potýkal, při čemž bíret a hlava jeho došla nemalého úrazu.

Také život Bartoše zlatníka byl pln svárů; zvláště pak s Kašparem zlatníkem tolik měl svád, že jednou až do domu jeho vběhl a tam mu skla vybil. Z prací jeho uvádí se jmenovitě (1541) jen číška stříbrná pro kněze Jana Křečhořského, jež vážila 5 lotů bez čtvrc; od díla si čítal od lotu 2 gr. Nežli však číška byla hotova, umřel kněz.

Zprávy o zlatníku Janu Housku ovi znějí tak, že nemůžeme prohlásiti jej za pracovníka, jemuž by se bylo mohlo všestranně důvěřovati. Roku 1541 čistil malou monstranci (od kterého kostela, nevíme) a žádal za to 1 kopy, avšak neobdržel ji, neboť se proneslo, že vzal bez povolení panského staré ampulky a ty ztepal, chtěje, aby od něho nové se koupily. I dostal za čistění k 2 lotům na ampulkách ½ kopy. Za dvě léta žaloval Housku pan Jan Křínecký z Ronova za lidi své poddané, že slíbil, že jim udělá monstranci, jakož prý i začal, a na to mu také poddaní jistou summu dali, jak i řezaná cedule dosvědčuje, ale dosud jí nedodal. - Teprve panský rozkaz dohnal jej k tomu, že práci dokončil.

Stopující zprávy o kutnohorských zlatnících, došli jsme takto až do druhé polovice XVI. století. Jest zvláštní, že více pojednává se při životě našich umělců po r. 1550 o pitkách a bitkách než o uměleckém tvoření. Z řady těchto zlatníků jest první Kašpar, o němž jsme už shora uvedli, že vybil okna v do- ⁽⁵²⁾ mě Bartoše zlatníka; jindy (1549) zbil Jana zlatníka, že tento nemohl několik neděl dělati a potřeboval lékaře. Jan chtěl za rány 40 kop, ale Kašparovi bylo 4 kopy mnoho, ba ani 2 ani 1 kopy nechtěl dáti, až páni určili, aby zaplatil lékaře a nadto Janovi 3 toлары. Na víno chodíval Kašpar do pověstného na Horách „Nového domu“, a tu při hádce s tovaryšem svého řemesla dostal záhlavek (1550); a když týž tovaryš Kašpara v hospodě „u zlaté husy“ zastihl, klaněl se mu okázale a „dával“ mu cechmistry, z čehož nová půtka. Následujícího roku (1551) shledáváme, jak Kašpar jede s výrobky svými do

Čáslavě na jarmark a při hádce jakés dostal od uzdaře Jílka „šňupku“. A tak to šlo pořád dále. Roku 1567 prodal dům Zuzaně Kačicové za 130 kop. Roku 1571 pronajal svůj krám Kristianu Němci¹ a ten pracoval tam k jeho ruce; když však cechmistrů se dověděli a seznali, že lehká stříbra od Kristiana vycházejí a že on důvěrně s Kašparem handluje - mělit' před rukama stříbro, jež bylo 13 lotů pod průbu - musil Kašpar za Kristiana 50 kopami ručiti až do velikonoc, do kteréž doby mu byl krám pronajal.

Šimon zlatník byl roku 1562 žalován, že dostal od Fridr. Hutavance zlato a stříbro, aby mu koflíček udělal, ale neměl se k tomu.² R. 1572 dovolili mu páni zaříditi karban čili lotrii. Ale když už měl vybráno na 70 kop, dověděli se páni, že se chce v lotrii té zbaviti starých věcí a že mezi výhrami i drahocenné zápony jsou. Páni, nedůvěřující tedy Šimonovi, prohlédli registra i výhry, jež měl v malé truhličce, a poručili mu, aby místo drahých výher nadělal knoflíčků, lžic apod., aby lidé více vyhráti mohli a stížností nebylo. Šimon sřlbil, neboť viděl, že páni i přísežné znalce povolali, kteří věci v truhličce obhlédli, po čem co by stálo, poznamenali.

Rok 1566 uvádí nám Endresa a Jana Linzenhaimera, zlatníky, dle jmen Němce, kteří tak se poprali, že Endres málem o oko by byl přišel a zub skutečně ztratil.

Jiříka Tučka okradla (1568) žena a vybrala mu z krámu zlaté a stříbrné věci, ale za to dostala se do klády za obě nohy a opatřena špalkem.

Následující zlatníci jeví se nám pouze dle jmen a nikoli dle činů. Jsou to Virgilius (1570), Franc (1571) a Jan Moller (1577).

⁽⁵³⁾ Tolik o osobnostech. Činnosti umělecké vzpomenu tu jen tehdy, kdy prameny naše výslovně se zmiňovaly; do dílny zlatnické nevede nás, bohužel, žádná ze starých knih, ale práci, jež v dílnách těch se konala, dle roztroušených sem a tam zpráv a údajů sledovati lze dosti dobře. Výtvoři a skvosty jmenovati a vyčítati bylo by sice nemístno a zbytečno, ale neúplným zůstalo by pojednání toto, kdybychom se o některých zvláštních kusech zlatnických nezmínili, kdybychom z objemných seznamů skvostů nevybrali ony pěkné kousky, jimiž rádi se vychlubovali nejen majetníci, ale i naši zlatníci, jich tvůrcové.

Nejprv o skvostech kostelních. Mezi lety 1467-1512 darováno bylo kostelům kutnohorským 36 kalichů; v závětech³ čteme, že na kalichy ty odporučeny byly buď hotové peníze, nebo věci stříbrné, jako opásání, stř. kaceře, stříbrnice, lžice a j., aby z nich kalichy udělány byly. Ondráček Havlíkové dal 1488 stříbrnici a 2 lžice, aby z nich k Náměti byl učiněn „kalich chodící s svátostmi nad nemocné“ a přidal zlatý prsten nejlepší za pozlátka.⁴ Kalichy jmenují se dle formy a bohatosti ozdob rozdílně: s pozlatilým nebo křišťálovým uzlem, se zlatou paténou neb i celé zlaté se zlatou paténou. Váha uvádí se od 21 lotů až do 3 hřiven, ba i ještě nad to. Některé kalichy zvláštní připomínky zasluhují; r. 1503 dal horník Michal Pregl ke cti a chvále Boží mezi jinými skvosty věci „pocitivý kalich stříbrný a pozlatitý k nošení, na kterémž jest erb jeho“,⁵ a r. 1504 dala Kat. Kapounková k Náměti „kalich stříbrný se zlatým koflíkem, na kterémž jest štítek, a okolo štítu dvě slova (rozuměj písmena) J a K“.⁶ O smutných osudech kalichů dovídáme se náhodou; když totiž nedostávalo se peněz na zřízení krovu na kostele sv. Barbory, usnesli se 1532 starší i obecní páni, že prodati nebo zmincovati dají kalichy kostelní a za stržené peníze krov že postaví. Osud

¹ Již 1559 stěžují cechmistrů, že krámy zlatnické mnozí otvírají, kteří ani řemeslu se nevyučili.

² Archiv m. kutnohorský č. 1680.

³ Zvláštní poznámku dal připsati Jakub, muž Holeštin, daruje kalich ke kostelu sv. Jiří: „Tento kalich jest dán na prosto pro bůh, ale ne za ten kalich, kterýž jest kněz Petr špitálský ztratil, jakož jsou někteří chtěli“. L. mem. 1462-1478 h. 19.

⁴ L. flav. min. h. 10.

⁵ L. flav. maj. G. 5.

⁶ L. flav. maj. G. 18.

takový měl stihnouti 10 kalichů, 2 pušky a malou monstranci od sv. Barbory, 11 kalichů od Námětského kostela, 6 kalichů od Vysokého kostela.¹

(54) Vedle kalichů darovány kostelům pušky; znamenitější z nich byly ony tři „pocivé pušky stříbrné, z nichž na každé jsou čtyři evangelisté také stříbrně udělaní“, jež dal jmenovaný Michal Pregl 1503 třem chrámům kutnohorským.² Skvostná byla zajiště i ona pozlatitá puška, kterouž dala 1512 Kateřina Kapounka ke kostelu Nám., „vážít půl druhé hřivny a způsob její jest takový: čtyři svatí svrchu na víku a uprostřed Panna Maria, též u hřebíku zavěracího obraz Panny Marie“.³

Když r. 1492 „z rozkazu panského popsány byly klenoty Vysokého kostela, shledáno z věcí stříbrných: kalichů větších i menších 15, monstrance stříbrné 2, puška 1 stříbrná a 3 s perlami a 4 bez perel, 3 lžičky stříbrné“.⁴

Roku 1500 měl některý z jmenovaných mistrů monstranci ke kostelu sv. Barbory v práci, neboť odporučuje Ondřej Svatba z Tuchotic „hanštán stříbrný, za který mi dávali 7 kop, na monstranci k sv. Barboře, kterouž nyní dělají“.⁵

Z dílny našich umělců vyšly také biskupské skvosty, jež horníci dali pro biskupa Filipa de Villanuova mezi rokem 1504 až 1507 vypracovati. Když pak biskup zemřel, byly skvosty ty, totiž měděnice stříbrná, umyvadlo, berla biskupská, křížek, koflíček atd. na radnici chovány. Také tyto skvosty byly po r. 1532 zmincovány.⁶

Jak daleko rozmanitější byly však věci, které zlatníci pro domácnosti bohatých horníků, rytířů a pánů horských i okolních zhotovovali! Kdybychom chtěli vše, co ze stříbra tu bylo, vypisovati, bylo by nám opisovati celé strany ze kšaftů. To však není účelem těchto řádek, obmezíme se na výbor nejpěknějších nebo zvláštních kusů nebo přehled.

(55) Ke lžicím dělali zlatníci rukojeti stříbrné neb i pozlacené (lžice se stříbrem, se zásadou stříbrnou, stříbrem kované, v stříbře zasazené), nožíky s pukličkami stříbrnými (1484) nebo s nožičkami stříbrnými (1466).⁷ „Stříbra“ dělali s jelenkem, větší i menší picí, číše s příkryvadlem na nožičkách, stříbrné s pozlaceným krajem, koflíčky stříbrné (jeden „stál lépe než 4 kopy“ a patřil Václavu Svatbovi z Tuchotic) a koflíky uvnitř i zevnitř zlacené, koflíky „královské“, jako měl arciděk. Svatomír († 1508), koflíky s příkryvadlem, „koflík jablko“ 40 lotů těžký, s broučkem (1536), skládaný velký koflík, který stál za více než 20 kop (a patřil Machkovi z Rybného trhu 1521, r. 1568 čteme též o dvou koflících, které do sebe se vkládaly, 56 lotů vážily), kalíšky i korbele stříbrné i pozlacené [majetek arcid. Svatomíra, Ludmila Šatná (1568) měla zlatý korbel, jenž vážil 80 lotů. A M č. 2190], hrnečky i flašky stříbrné. Z dílny jejich počla ovšem také „sklenice šmelcovaná s obrazy na noze stříbrné, kteráž se chová v dřevěné pušce“, již mistr Duchek 1522 knězi Michalovi odporučil. Talířů stříbrných nadělali se dost a dost, v každé bohatší domácnosti setkáváme se aspoň se šesti. K nejobyčejnějším pracím patřily prsteny, připomeňme jen prsten s hlavičkou (Bartoše z Prachňan 1512), prsten „o třech prutích samorostlého zlata, kterýž zastaven byl ve dvou kopách“

¹ Viz v Pam. Archaeol. XIV. str. 119.

² L. flav. maj. G. 5.

³ L. flav. maj. J. 27.

⁴ L. flav. m. 2. Václav, farář od sv. Bartoloměje, odporučuje „dvě lžičky, jimiž dítčám krve Krista Pána podávati se má“.

⁵ L. test. B. 9. Již však r. 1483 daroval Jakub 3 k. gr. na monstranci k sv. Barb. A. m. č. 211-214.

⁶ Arch. m. kutn. č. 177. obsahuje úplný inventář klenotů kostelních ode všech kostelů kutnohorských z r. 1516. Tu vidíme, že bylo u sv. Barbory 29 kalichů, nejtěžší vážil 11 liber 4 loty, nejlehčí 1/2 lib. 4 lt. Vysoký kostel měl 13 kalichů, 2 monstrance, 4 pušky, 1 koflíček, 4 lžičky, kaditelnici, křížmář. Námětský kostel měl 24 kalichy, 2 monstrance, 12 pušek, 2 koflíčky, 4 lžičky, kříž se svátostnicí. Kostel sv. Bartoloměje měl 4 kalichy, 1 monstranci, 2 pušky, 1 koflíček, šlígle stříb. na korouhve. - Všecky tyto skvosty byly stříbrné a mnohé pozlacené.

⁷ L. flav. min. D. 15.

(1521) a „palečník s turkusem“. Byli páni, u nichž bylo pravdou, že mají prstenů na kopy; naleziť jsme, že Jan Koráb z Fryberka na Moravě měl „vedle 14 prstenů, z nichž s drahým kamením byly“, jiných prstenů právě 60.¹ Dále zavěšovali zlatníci na stříbrné řetízký „jablka stř. s ambrami“, pozlacené křížky, kosti v stříbře zasazené, tlusté groše, z nichž jeden měl cenu 25 gr. Páteře ozdobovali, tak že čteme o páteři „se zubem“, o páteři korálovém a na něm prstének „hobntayr“; znovu zhotovovali záponky pozlacené se lvíčkem (1466), jež k podobojčku perlovému připevňovali, pozlacená spinadla (Mikuláš kolkář měl jich 1498 čtyřmécítma párů a pak zlata něco málo v šátku zapečetěného, to vše v škatulce složeno,² cetky stříbrné i ořechy stříbrné (váhy dosti značné, jednou i 30 lotů) připevňovali k míškům. - Často stříbrem kovali a ozdobovali zbraně, čteme o tesáku se stříbrem v ceně půl kopy, jin- de o dlouhém tesáku stříbrem obloženém, o tesáku krátkém, na němž drahně stříbra. (56) Jiřík Bzenecký měl „vedle zbroje na něho dělané celý kyrys, šorc a co k tomu náleží, meč se stříbrem a ostatek zbroje“ (1515), Mikuláš Mach měl „vedle plechu předního, myšek, náko- lenek, lebky, kuše se zbrojí a co k tomu přísluší, vedle heveru a kabátce barchanového i pavezu se stříbrem.“³

Abychom doplnili aspoň poněkud vypsání činnosti zlatnické, uvádíme, že vrtali též dukáty a zavěšovali je na šňůrky, zlatili tlusté groše, zasazovali kosti do stříbra, zavěšovali na páteře stříb. zrna, prsteny, křížky, že řetízký ozdobovali groši i hanštány, zlatili knoflíky, prsteny, upravovali nákončí k pasům, ženkle k perlovcům, haklíky, spinadla, záponky atd.⁴

A jako vysychal znenáhla v polovici XVI. věku pramen horského bohatství, a jako se množí nářky na úpadek hor v knihách městských, ve zprávách ke král. komoře a sněmu českému, tak řidnou v téže době zprávy o uměleckém průmyslu zlatnickém, a to beze vši pochyby proto, poněvadž i mistrů ubývalo, když poptávka po výrobcích jejich také klesala. - Zdali nové potvrzení pořádku zlatnického skrze krále Rudolfa r. 1584 přivedlo nový život a proudění v činnost zlatníků na Horách, zodpověděti prozatím neumíme.

Archeologické Památky 1890.

(57) O LÉKÁRNÍCÍCH A LÉKAŘÍCH KUTNOHORSKÝCH V XV. A XVI. VĚKU.

Snaha, vyrovnati se Praze v mnohých věcech, vedla kutnohorské šepmistry ve věcech zdravotnictví - může-li býti o zdravotnictví v XV. a XVI. věku vůbec řeč - k jistým zaříze- ním, kterýmiž se Hory od jiných měst lišily. Neboť byly-li ve venkovských městech lékárny v XV. a XVI. věku velkou zvláštností, měly Hory, sídlo boháčů, vysokých úřadů horních, lékárny dvě. Ze sneseného dole materiálu o lékárnách horských vychází na jevo: že horníci při osazování lékáren rozhodovali, a že tudíž u šepmistřů noví lékárníci se ucházeli, že horníci lékárníky usazovali, při čemž i vdovy po † lékárnícih své slovo při obsazení pronésti mohly; že se právo a dílo kupovalo, a mohl se na ně i dluh učiniti; že horští lékárníci měli též práva a svobody jako pražští. Šepmistři, chtějí si zabezpečiti zcela právo na lékárny, přestěhovali je obě časem do velké radnice, kde obě ostaly až do velkého ohně v XVIII. století; zato platili lékárníci nájemné, jež některým, aby lépe se zachytili, bylo sleveno. Rádi ukládali lékárníkům šepmistři, aby chudým věcí zdarma poskytovali.

¹ L. fl. min. N. 4.

² L. test. 1488-1544 B. 2.

³ L. mem. 1462-1478 J. 6.

⁴ Blízci zlatníkům byli tkalci, kteří zlatými nitkami drahocenné látky prošívali. Práce měli dost, tomu nasvědčují mnohé čepce zlaté v testamentech hojně připomínané, ornáty zlatohlavové v uvedeném spisu kost. klenotů poznamenané atd. Zvláště sluší, aby uvedena byla „koltra zeleného taffatu se znamením kalicha na ní zlatého; k tomu palla nad monstrancí axamitu zeleného a kalich zlatý, nad ním J. Hus zlatý“; daru toho dostalo se kostelu Námětskému od Elšky, matky Kapounové, 1507. K roku následujícímu jmenuje se Erazím, „který ornáty prodává“ (L. test. B. 28.). Jméno tkalce jsme nenalezli.

O lékárnách a lékárnících, jakými byli, jednáme v I. oddílu; ve druhém snesli jsme zprávy o doktořích, lékářích a bradýřích té doby. Ač měla některá menší města (jako Louny, viz Wintra Obraz II. 578) svého městského lékaře, nenalzáme o tom na Horách z té doby nikde zmínky, leč snad jednou, kdy pp. vyjednávají s doktorem, zdali by chtěl lidem a obci posluhovati; zato vystupuje přesně rozdílně v titulu dle činnosti a učenosti, a to jednak mezi doktorem a lékařem, jednak mezi oběma a bradýřem či barvířem. Doktor a lékař měli vědu a umění, léčili nemoci vnitřní a lišili se studiem; bradýř byl řemeslník a léčil rány zevnější, ale mohl se z něho státi také lékař. Po čem se nyní ženy pachtí, bývalo u nás za středověku: ženy byly lékařkami. Lékaři a barvíři měli své ústavy léčebné.

(58) I. O LÉKÁRNÁCH A LÉKÁRNÍCÍCH.

Nejstarší nám známá archivní zpráva o lékárníkovi horském pochází z r. 1420. V archivu zhořeleckém chová se totiž německá listina na pergameně¹ v pátek před sv. Magdalenou 1420 vydaná, v níž šepmistři horští lékárníkově Janu Nogertovi zapisují 1 kopu grošů ročního platu z obecních peněz za to, že jim 10 kop k obecním potřebám (die gemeynlich an unsern nuez haben gewendet) vyplatil.

Z dob následujících, bouřlivých, není zpráv žádných, až r. 1473 čteme tuto zajímavou smouvu: „Mezi pp. šepmistry a konšely jménem vsí obce na Horách K. s jedné a Tomášem apatékářem z Prahy o to, což se toliko apatěky dotýče, stala se smlouva takováto: že pan Tomáš má zachován býti v týchž právních a svobodách zde u Hory, jakž se zachovávají apatékáři v Praze, krom tohoto, že žádný apatékář lantfarěř nemá naň do Hory konfektův vztí ani nésti i jiných apatečných dělaných věcí, krom jarmarků; neb poněvadž ty časy jiní kupci mají svobodu své věci prodávati, zůstáno jest, aby také i lantfarěři konfekty mohli prodávati, tak však, aby p. Tomáš neb jiný jménem jeho ty konfekty opatřili. Byly-li by hodny prodávání, buďtež prodávány; pakli nehodny, buď nad tím popraveno, což by zlého bylo, jako nad jiným falšem“.² Již však po 8 letech jmenuje se Václav apatékářem; týž byl 1482 „dlužen Kašparu Kynzlovi ze Chba 24 kop na penězích, a dal mu je zapsati na svém právu a díle, kteréž má v apatěce s panem Charvátém.“³ Apatékář Charvát objevuje se 1494 jako dlužník židovi Munkovi z Kolína v 50 kopách; šepmistři však Charváta zastoupili, slibivše kopu grošů ročně Munkovi dávat.

Avšak vedle apatěky, v níž vládli 2 řečené právě apatékáři, totiž Václav a Charvát, byla na Horách ještě jiná apatěka; čtemeť k roku 1486, že Johannes apatékář koupil dům blízko kouta, dům to někdy Jandovský, nad velkou rourou nárožní, i se zahradou a grunty všemi od p. Jana Knajslíka za 100 kop gr. Již však za 2 léta prodal Johannes dům ten za 226 zl. uh. a koupil si jiný nárožní od p. Vencelka z Vrchovišť za 100 kop; r. 1491 přikoupil si ještě dům při velké věži.⁴

(59) Jednu z těch apatěk měli pod vrchním dohledem šepmistři, a odtud znění smlouvy z r. 1473 shora uvedené. Z téhož důvodu zapsal panský písař k r. 1500 na rozkaz pánů zajímavý kup apatěky; jest to smlouva, již učinil Jan Švank, doktor (jenž již 1494 společně s Benešem z Trmičí zlatníkem a proběhem KMti byl koupil velký dům Knajslíkovský od p. Jana z Sekyřic a na Zdechovicích za 100 kop), s jedné, a paní Johanka, dcera někdy Charvátova, s druhé strany, a to taková, „že Johanka prodala Janu doktoru půl apatěky i se vším, co k tomu přísluší, kteréž tu měla. A ta apatěka jest pod světnicí rathúzkou. A to za 100 kop.“⁵ Již tím tedy dohled pánů charakterisován, že byla apatěka v radnici samé. Doktor

¹ Opis v archivu „Voceła“.

² Lib. mem. 1462-1478 K. 12.

³ Lib. memor. 1480-90 B. 14.

⁴ Lib. her. rub. maj. A. 2. B. 9. C. 5. D. 15. E. 14.

⁵ Tamtéž L. 2. Myslí se zde velká gothická radnice, postavená l. 1499, jež stála na náměstí Palackého a

Švank byl lékárníkem na Horách přes 20 let; l. 1521 činil závět a vyznal: „Statek můj jest tento: sklep, kdež apatěka s puškami, konvemi a možďfří, kotly etc., a ty věci apatékářské všecky v nádobách. It. truhly, almary se vším, co v nich jest. It. sklepy dolní pod apatěkou, do kterýchž průchod mám svobodný, a těch jsem nikda žádným pánům neprodával. It. světnice dolejší vedle apatěky s kuchyní, s dvorem a co k tomu náleží, i světnička malá etc. It. ta všecka vížka, která nad pravelem jest, i ta světnice podle vížky nejhořejší nad mazhůzem panským etc. It. oznamuji, že kšaft první jest mi vzat krádeží, protož tímto kšaftem posledním jej mořím a v nic obracuji, ačby kdo chtěl nějakou překážku jím činiti tomuto mému zřízení nebo pečeti mé.“¹ Úplný kšaft z r. 1520 zachován jest v horském archivu,² a vyčteme z něho některé věci: v truhle 3 čepce s kováníčkem, punt se zlatem, koral velký a v truhličce malé zapečetěné páteř koralový a kamení v stříbře; vorlojfk ssutý, lžic dřevěných 7, rukavičky černé a druhé žlutého zámiše; v zeleném pokoji knih větších i menších 56, v truhličce jedné v krabici lžic dřevěných 9, a desátá s nákončím stříbrným, pozlaceným; truhlička cypřišová, koflíček malý křišťálový malovaný, teryllum pozlacené; stoly fladrované 2, mnoho truhel, peřin, ubrusů, polštáře pernaté 2, kořenné 2 a podušky kořenné 2, koberec na stole, a korteny 2 okolo stolu a třetí u dveří, pečet', sekret; do apatěky dal (60) z bytu 11 talířů cínových měděnici, 2 velké a malé hmoždíře... Byt sestával ze zeleného pokoje, světnice a světničky (nahore), komory dolejší kuchyně a kuchařčiny komory.

Kdy Václav a Charvát, lékárníci, zemřeli, nevíme, avšak zdá se, že se tak stalo brzo po r. 1500. Z listu, ježž zaslal král Vladislav r. 1503 den po památce sv. Žofie šepmistrům, dovídáme se, že na Hory chtěl za lékárníka usaditi se jakýs Němec. Král píše, že se o tom doslechl, že by šepmistři apatěky Němci dopustiti chtěli, kdežto doktor Švank na hory nakládá, a jest v umění lékařském urozený a mnohým horníkům uměním svým napomáhá a všem jistě dostačuje, a proto nezdá se králi, že by se měl doktoru Švankovi útlisk od cizozemce státi, a aby tedy za apatékáře nebyl přijímán. Švanka že bude i nevj. mincmistr Bohuš Kostka s Postupic chrániti.³ Nepochybujeme, že listu králova uposlechnuto bylo, a že druhou lékárnou dostal jiný; byl to asi Jiřík apatékář, v lib. test. k r. 1504 připomínaný, jenž měl dům u černého jelena. R. 1514 jmenuje se Jindřich apatékář, jenž koupil věci ve svrchní apatěce za 36 kop od Barbory apatékářky, činže zaplativ hospodářům (městským) při koupi 2 kopy 18 gr.⁴

Byly dle toho nepochybně obě lékárny, svrchní i dolní, časem umístěny v obrovské radnici gothické, a pronajímali je šepmistři ve srozumění se vdovami.

L. 1531 stal se lékárníkem Zach; rok nato na přímluvu p. hejtmána (?) a urburěře pronajata druhá lékárna Martinu apatékáři, a to tak, že mu na rok propuštěna bez nájemného, „aby tu pohodlí měl a se osadil, v dalších letech aby platil, jak o ten nájem s pp. hospodáři uhodí; o nádobí v apatěce že se mezitím ujedná.“ I usadil se v Hoře a byl osobou váženou. L. 1538 koupil dům „Crkáň“, někdy Jana Maslníka, na rynku ležící podle Slonů přes uličku, od Jiřika Labušky a ostatních poručků Jana Maslníka za 125 kop.⁵ R. 1543 zemřel Martin, a Mandaléna, vdova po něm, byla od pánů vyzvána, aby apatyku řádným apatékářem do sv. Jiří opatřila, sic by pp. „k potřebám mnohým přihlédající“, nuceni byli sami tak učiniti. Dříve než opatřila nového lékárníka, vedla obchod sama a soudila se s Kašparem Šmídem z Čáslavě, ježž „obstavila“, poněvadž dostal nebožtíka jejího muže 15 kop, aby potřeb (61) apatěčných opatřil, což on také učinil (věci od Hanuše Hauswolfa z Norimberka), ale věci

r. 1770 shořela. Dačický I. 48 k r. 1493 praví, že dům Charvátův od Švanka a Bartoše z Prachňan za 750 kop koupěn, z čehož rathouz nový učiněn.

¹ L. testam. F. 5.

² č. 187.

³ List v archivu kutnohorském.

⁴ L. hered. (-1536) D. 11.

⁵ L. her. 1537-69 A. 29.

podržel za sebou, až se některé pokazily a „moc z nich vešla“. Pokažené mu vracela, Šmídl jich nechtěl, ano chtěl doplatek, kdežto Mandaléna chtěla 15 kop zpět. Páni rozhodli pro Mandalénu. Vdova nehleděla však opatřití nového lékárníka, a ještě 1545 nebylo místo lékárníka obsazeno; hlásí se o ně „apatékář z Prahy, o němž chvála jde, že byl apatékář dospělý“; vedle něho však i horský kantor chtěl apatéku a sliboval, „že hodného apatékáře způsobí.“ Ale páni více dbali svého zdraví, než kantor myslil, a odpověděli mu, že se bojí, „by se měl na nás teprv učit, neb jest přísloví: od pokrmu dvakrát vařeného a líkaře neumělého vystříhati se sluší jeho.“

Tedy povolali pražského, jenž se též jmenuje Martin, a přejal horní lékárnou. Žil na Horách dlouho, ještě 1578 se jmenuje, a byl už „starý a sešlý člověk“. V domě svém choval sirotka Theofila, k němuž šepmistři dohlíželi; ač byl sirotek dobře chován, rostl křivě, a ani léky z lékárny nepomohly, i sváděl Martin vinu na školu (1572).

Za jeho apatékářování mnoho osob v druhé apatéce se vystřídalo. Slyšme zápisy: L. 1549 dělá Jiřík apatékář z dolní apatěky kšaft, v němž odporučuje „Mikuláši z Prachňan kmotru kamének sirotek a jiné kameničko, safyry etc., i ten kamének okrouhlý, páteř chalcedonový, stůl malovaný a druhý se stukwerkem dělaný, biblí malou pergamenovou.“ Dům i s apatékou i s věcmi odporučuje na chudé, poručníci ať ihned prodají a věci chudým dávají, jako sukno a jiné věci jim kupují, „a to netoliko chodcům, ale i jiným chudým s dětmi, kdež by byli zde i jinde.“ It. scholastikům, mendikům, trunkatům, tovaryšům, expendentům etc., aby dáno bylo všem po 1 groši po pohřbu, obojí školy, a potom ještě i po druhé, když by se poručníkům vidělo. Též i mendici by toho užili. Chudým, kteří budou u pohřbu, aby dáno bylo po groši šesterníku, a potom některý pátek aby dáno bylo všem chudým, kteří se sejdou na Vlašském dvoře, po 1 groši.¹

Dům „apatéku dolejší pod rathúzem“ po Jiříkovi koupil 1550 Jan Sklenář za 65 kop; v tento trh však šepmistři a rada, páni obecní i soudcové „ráčili vkročiti, a trh ten k obci ujali“ (62) a podvolili se tolik zaplatiti (zavdali 25 kop), jako Jan Sklenář. I stalo se město majitelem i druhé lékárny.²

Bez odporu nejzajímavějším kollegou Martinovým byl Lorenz Špink; r. 1561 zcela nově téměř zařídil a opatřil svou apatéku a mnoho nových věcí pořídil „aby mohl lidem pohodlí činiti“. Páni dali mu na to 30 kop, upozorňujíce jej na slib, kde připověděl, že chudým darmo posluhovati a darmo potřeby dávatí bude. Maje krásně zařízenou lékárnou, oženil se téhož léta: vyvolená jeho byla městská dcera z Mělníka, jménem Kateřina. Výbavu měla za 100 kop a peněz hotových dostala 200 kop.³ S Martinem neměli se příliš rádi; jednou přišel Lorenc trochu napilý do apatěky Martinovy. Poněvadž Martin dělal právě jakýs lék, bral mu Lorenz z ruky řka, „půjč toho sem, máš takto dělati!“ Tu zvolala Martinova manželka: „Vystrč toho polského lotra ven!“ Martin i oba pomocníci jeho, Pekát i Králík, bili Lorence a nepřestali ani tehda, když Lorenc pro právo poslal. Že se časem rád napil, o tom svědčí i poznámka radního písaře 1559, že se apatékáři Lorenc a Endres „při času opilém“ u Bakalářů bili. Později šel do sebe, úplně se změnil, často se modlil, doma s čeládkou zpíval, od cizích lidí pobožných často byl navštěvován - stal se českým bratrem. A proto byl l. 1570 děkanem horským žalován, že jest pikhartem nebo sektářem valdenským, a postaven před soud konsistoře horské, aby se zodpovídal. Tak učinil, ale nikoli písemně, jak mu uloženo, nýbrž ústně a dosti obšírně; přihlásil se zjevně k Jednotě bratrské a žádal, aby mu bylo dokázáno, že jest nesprávné, co činí, a aby byl o tom přesvědčen. Kněží horští, zvláště farář barborský, vystoupili ostře proti Lorencovi a žádali od něho vyznání písemného; tu však se Lorenc rozhodl, že

¹ L. test. 1544-1601. B. 9, 10.

² L. hered. 1537-1569. I. 10.

³ Archiv kutnohorský č. 1616.

Hory raději opustí a lidem tu více léky přisluhovatí nebude.¹ A tak se i stalo r. 1571. O zají-
mavém sporu Lorencovů s kněžími pojednáme blíže ve stati: „O duchovních a náboženských
poměrech horských za doby Ferdinanda I. a Maxmiliana II.“

Lékárnu po Lorencovi převzal Jeremiáš Šentigar, vyučenec Martinův. Když Jeremiáš
měl r. 1571 spor jakýs s Matyášem apatékářem ve Starém Městě Pražském, dostal od Martina
vysvědčení, že byl u něho 13 let ve službě, než se horským (63) apatékářem stal, a že se
„choval věrně, jak na mládence náleželo, a spravedlivě mu sloužil, dobrého se vši pilností
vyhlédal, takže jen dobře o něm mluvití“ musil. Zajisté to skvělé vysvědčení o apatékáři
konkurentu. Obchod mu kvetl, jak dále soupis věcí svědčí; v apatéce měl tovaryše Jiříka,
jenž byl žalován z otcovství od Doroty, dcery Nilperovy, jíž sliboval za dob lásky „z Hradce
klobouk“, ale později nechtěl ji znáti. Šentigar dlouho však neprodával, byl zachvácen
morem, který 1582 na Horách zuřil. Roku 1584 čteme po něm jako nebožtíku popis statku,²
zhotovený v přítomnosti spoluradních p. Endresa Brožovského z Korábu, p. Pavla Solopis-
kého a Bohuslava Šatného.

R. 1578 brzy po novém roce seděli v šatlavě za kládou 2 cizí apatékáři, poněvadž jdouce
z trunku domů, napadli Jana Charamzu a zbili kordem bez příčiny, jiným k pomoci chvátá-
jícím nohy podrazili, kordem štrýchli, ba ani přísežného konšela, který stál za sloupem,
nešanovali.

(64) Když r. 1580 zemřel Martin, převzal po něm lékárnou Pavel Polák a slíbil pánům, že
opatrovatí bude sirotky po apatékáři pilně; téhož roku koupil od sirotků korpus apatékářský i
s lékařstvím, co k tomu patřilo. R. 1581 dovídáme se, že z apatéky v radnici ročně placeno
do té doby 2 kopy, ale Polák uvolil se platiti 6 kop ročně, a svoleno k tomu, ač jiný nabídl se,
že zaplatí 12 kop ročně a půjčí obci 200 kop. Vynášelo zajisté apatékářství mnoho, když se
takového nabídky děly. Avšak Pavel nedouho těšil se z výtěžku hmotného. Zemřel na mor
1582, jako Šentigar, a zanechal vdovu Mandalenu, s níž se nedávno oženil (byla to vdova po
Zachariáši Ditrichovi). - Tolik o lékárnících.

Na konec uvádíme, co měla hornice jménem Tichá r. 1507 ve své domácí apatéce; byl tu
pustvorec, koliander, bobek, alaun, víno řecké, anez, několik kořínků zázvoru, síra, lžice

¹ U Ludmily Šatné měl tehda za léky 11 kop. 1 gr. (Arch. kutnohorský č. 2190.)

² Zajímavější věci z popisu následují: V komoře nahofe proti světnici měl viseti zbroj s sturmhaubou,
a 5 armecjchů a plechovicemi, a druhý kapalín, cepy železné, 3 ručnice dlouhé a 3 krátké, 3 holotry
malé prázdné a toulce s kličkou, pár ostruh, 4 tesáky, pátý meč s stříbrem, to vše na stěně. Následuje
šatstvo, mezi jiným suknice oblékací damašku černého francly přemovaná, plášť černý šiptuchový
dvojnásobný s haklíky stříbrnými; truhla zelená plná šatů, mezi jiným tam byl kabát mucheirový s kři-
šťálovými knoflíky. V truhle černé okované byl váček a v něm prsten s karneolem, na penězích hoto-
vých v 1 pytlíku na nových tolařích 200 k. g., v krabičce uh. zlat. 200, v pytlíku na č. groších dobrých
25 k. 27 gr. 3 den., na bílých penězích ½ kopy, na šedesátinách 25 k 42 gr. 6 den., na tolařích, č.
groších v měchýři 6 k. 14 gr. 4 den., a při tom 3 dukáty, 3 zlaté uherské a 3 koruny; v knížkách dřevě-
ných sběrečny mince berné i neberné 10 kop grošů a 3 zlaté v zástavě, na nových tolařích a poloutola-
řích 10 k. Pečeť stříbrná s řetízkiem pozlatitým, 3 kusy cánů stříbra, kus stříbra od tesáka, slepička
stříbrná v zástavě. V zelené truhle bylo prádlo, v žluté truhle byla truhlička zelená, v ní 3 koflíčky stří-
brné pozlacené a jeden malý, 12 lžic fládrovaných, stříbrem obložených. A nyní některé lékárnické
věci: ve světnici cukru kanary 6 homolů (39 lib.), 4 homole velis cukru (34 lib); tu také Šentigar spal,
měl tu lože s nebesy a kanape. Ostatní lékárnické věci byly v „kanceláři“. Cínového nádoby tu stálo na
váhu 1 cent a 18 lib., dále 8 kusů parkumínu bílého, Confectu Bechi nigri 1 lib. a 8 lotů, feniculi 1 lib.,
Anisi 1 lib., Coriandri 20 l., Amygdalarum 1 lib., Cinamoni 30 l., Animalia 1 lib. 18 lotů, Con. Carvi 2
lib., Zingibaris 22 l., Colores 1 lib. 8 l., Sacchari albi 6 lib. 16 l., Electuarium de succo rosato 20 l., Con.
Silarí montani 24 l., Con. Cariophilorum 2 lib., Manus Christi (?) 24 l., Trochiscus pectos 1 lib., Scatula
cum Saccharo er[ud]o, Aromata nucis moschatae 16 l., Crocum 6 l., piper nigrum 30 l., Zingiber rubrum
27 l., macis 12 l., It. klobouk bourovey pívni (a 3 nečitelné medikamenty).

II. LÉKAŘI.

Obraťme se k lékářům, barvířům a lazebníkům horským, pokud se léčením zabývali! K r. 1478 připomíná se Mikuláš lékař.² R. 1500 oznamuje Martin barvíř v poslední své vůli, že mu Mikat dlužen ½ kopy za léčení pacholka a Niklásek z Dolan od léčení 6 gr.³ Když se r. 1507 přistěhoval na Hory z Čáslavě Pavel lazebník a koupil si dům staré váhy, chtěje tu „barbířské řemeslo“ dělati, ač se mu nebyl učil a nebyl tedy žádným mistrem, pobouřilo to barvíře horské velice, takže prohlásili, že nebudou tovaryši jejich řemesla do Hor Kuten cestovati, a žádali tudíž šepmistřů o zachování při svých právech. Šepmistři odpověděli, že je při právech zachovávají, a že sice Pavlovi dům staré váhy prodali (hlavní příčina pobouření), ale „neprodali řemesla vašeho; protož Pavlovi raněných hojiti se nehájí, a pušky vyvěšovati moci bude“; poněvadž však není mistrem, nemá vyvěšovati měděnic ani v domu, ani z domu, ani v oknách, leč by se s cechem o tom srovnal. Zdá se, že se tak stalo, neboť po několika dnech jmenuje jej písař Pavlem lékařem.⁴

(65) K r. 1512 připomíná se Urban lékař, jenž vedle své lékařské praxe milostné pletky pěstoval. Vinilť jej M. Poklop, „žeby s jeho ženou se vodil po vsech, po křovinách a příčinou byl ujiti manželky jeho, a že manželka jeho s vědomím Urbana nad ním nešlechetně učinila“; avšak i z toho byl viněn, že haněl Prokopa ústně i psaním, dávaje lotry a zrady dotýkaje, a že řekl, že Poklopovu ženu vyhledá, kdyby i několik mil cesty byla. Urban prý jedl a pil ve spolku se ženou Poklopovou za Poklopovy peníze. I pohnán lékař Urban k zodpovídání, a tu vyznal, že sice s Poklopovou ženou mluvil, ale že bývali u jejího bratra, a tvrdil, že s jeho vědomím neutekla, aniž na statek Poklopův sahala. Páni rozhodli, aby Urban Poklopovi ženu sehnal, „kdyby i několik mil vzdálena byla.“ Podvolil-li se rád tomu úkolu a kdy ženu vrátil, není nikde udáno.⁵

K r. 1521 uvádí se v knize závětí Mikuláš lékař z Turnova, u něhož měl v zástavě Koutův syn hmoždíř, neboť mu byl dlužen 10 gr.; Bartošův „dlužen od hojení“ 20 gr.; v knihovně své měl „zákon pergamenový a písňě“. Téhož léta čteme o Janu lékaři, jenž byl Dorotě apatékařce „za recepty“ dlužen ½ kopy, a kterýž choval „u sebe v koleji“ hmoždíř s palicí patřící panu Jiřímu Lopatskému v zástavě za dluh 2 kop. Beneš barvíř léčil p. Jana Kordule ze Sloupna, když byl poraněn na ruce, a měl dostati za to 5 kop; ale Kordule nezaplatil, ba dal se žalovati (po † Beneše † 1536) od vdovy Heleny barvířky; zprvu nechtěl se, jsa rytířského stavu, podrobiti právu horskému, potom tvrdil, že není jméno jeho v testamentu správně napsáno, a že ho Beneš ani dobře nevyhléčil.

Měla-li Praha 1365-84 lékařku očí Kateřinu (Tomek D. P. II. 393), měly Hory lékařky v XVI. věku také. Když Jan lazebník z Čáslavě⁶ r. 1529 žaloval, že jistá žena jeho manželku otrávil, takže tato očividně schne a sotva se vláčí, byla žena ta povolána a dotazována, a tu odvolávala se na lékařku, dle jejíž rady si prý vedla; vyznala, že dala ženě lazebníkově jedu, kterýž had u potoka vypustil; potom tvrdila, že jí dala kopidlníku, konečně však uvedla, že jí dala svých neřestí. Ač se ve všem a vždy na horskou lékařku, o níž nic více nikde slechu, odvolávala, dána jest do žaláře.

Jména lékařek horských teprve z pozdější o něco doby známe. L. 1542 žaluje Mandale-

¹ Archiv měst. kutnohorský č. 485.

² Lib. her. rub. maj. A. 2.

³ L. test. B. 8.

⁴ L. flav. maj. H. 11, 15.

⁵ Lib. sent. 1510-35. A. 20.

⁶ Lib. Memor.

na barvířka Holešovského ševce, že jí od léčení „zrzounka“ nezapltil. L. 1545 vinila Sa- (66) lomena Tuliska Martu lékařku, že jí děťátko hojila a tak je hojila, až všechno oteklo a bylo by umřelo; a ač jí dala půl kopy, dítěte nezhojila. Marta oznámila, že není lékařkou; kdy jí však Salomena vřele prosila, řekla pryč: „Nejsem lékařkou, ale což dovedu, ráda udělám“. Když pak dítě ohledala, shledala, že „mělo v ústech franckou (nemoc), neb mu čípek hníl a otek, a když je hojila, že i jí dalo, ač dříve nechtělo, a že je matka vzala od ní, než dohojila.“ Salomena oznámila, že dítěte dohojila Rendlíčková, a že francké nemělo, jak Rendlíčková tvrdí (patrně lékařka), než že by je byla Marta umořila. Páni usoudili, že se Marta v lékařství dala, ač s tím nic neumí, neb i paní Charvátka po jejím lékařství umřela, a že tedy šejdřívství provozovala; a protož do vězení poslána, kdež má do vůle panské ostati a se Salomenou se vyrovnati.

R. 1548 byl Ignací barvíř cechmistrem barvířů. Ve vykonávání svých práv a povinností byl přísný, bylo-li třeba, obísal čeled' jiných bradýřů a sedal nad ní u soudu, jak nařiká (1524) Linhart bradýř, „a ona (čeled') bojící se ho jako cechmistra, musí jíti a mnoho obmekává.“ Pro něho seděl v žaláři i Martin barvíř, že proti rozkazu šepmistřů ve dni apoštolské a výroční práci konal, a když ho napomenul, se smál. Martin vymlouval se na vůli své paní - tedy zase barvířka. Že Ignací byl hledaným barvířem, vidíme z toho, že často potlučeným v hospodách práčům rány napravoval; když Burian dostal 1545 „u Udídlů“ korbelem od Suchánka do hlavy, musil mu Ignací kost z hlavy vybírat, a požádal za to půl kopy a 2 gr.

R. 1555 již nebyl Ignací živ a celý závod přejal po něm Hanzl bradýř s pomocníky. Mezi nimi byl i Křištof Krev. Tento byl vyslán od Hanzla do Kolína na koření, a když se vrátil, sedl ve světnici a chtěl koření přebera vyprat i řezati, jak byl Hanzl poručil; tu panna Regina, nebožtka Ignací dcera, přišedší počala mu zrádců láti a vyháněla jej z domu, poněvadž vyzradil Hanzlovi, jak nedávno celou noc nespali, tovaryše do ženských šatů strojili, vrkoče jim zaplétali a ve světnici tancovali. V tom, co jej Regina „plundrovala“, přišla Štefková a ta ještě hůře naň mluvila a z domu jej vyháněla. Ale tu Křištof zvolal: „Jak můžeš ty vyháněti? když byl pán živ, ani sem's nechodila.“ Po těch slovech počala pračka, Křištof chytil kyj, obě ženy, co bylo nejbliže, jedna kord, druhá sekuru. Dva tovaryši s těžkem je roztrhli, tu však Štefková běžela domů a poslala svého muže na Křištofa. Muž přiběhl a chtěl ho kordem probodnouti, ale maje zabráněno, zvolal, že kde ho pod- (67) skočí, tam že ho rozseká. Křištof jsa vandrovní utíkal se k pánům o pomoc. - Celou bitvu klidně přehlédnouti bylo raněnému havíři, jenž se u Hanzla hojil.

L. 1558 vypovídá Hanzl u soudu o Psineckého synu, jenž zemřel po bitce „v Benátkách“. Měl pryč hrdlo oteklé, když k němu byl zavolán, a že mu místo oteklé namazal „dvaltovou mastí“; rána na hlavě že byla malá, a když k němu přišel, ani flastru na ní nebylo. I Jan pomocník Hanzlův podobně vypovídal. Ani hostinský z hostince „V Benátkách“ neuměl bliže něčeho pověděti o zemřelém, jenž sice byl bitek účasten, ale rány nebyly k smrti. Zůstala tudíž smrt Psineckého záhadnou. - K učedníkům řemesla bradýřského byl Hanzl přísný a nestrpěl nejmenšího odporu. Když jeden učeň, nemaje jinak práce, byl poslán, aby v zahradě ryl, a prosil, aby směl raději k nemocnému otci, dostal holí přes tělo a nad to dostal se do vězení.

Rok 1550 seznamuje nás se specialistou; jest to mistr Hanuš, „kterýž lidi na kámen řeže“, tedy operateur! Jeho syn zaučoval se bradýřství u Hanzla. Roku 1557 jmenují se dva lékaři, jest to Jiřík barbří, který léčil Václ. Štolce, jemuž prorazil švec Mareš hlavu na 2 místech až do kosti, po 3 neděle, začež dostal 24 grošů, kdežto soudní pokuta za čin obnášela 3 kopy; druhý jest Oktavian líkař, jenž si stěžuje, že pilně léčil sirotka dívku po Jiřím Cetkovi od Srnů, takže „mnohých pánů znamenitých, při kterých sobě něco uhoniti mohl“, pro ni opustil, ale o peníze musel se souditi.

R. 1552 jmenují se officiečně „ranlékaři“ Franc barvíř, Hanzl barvíř a Vaněk z lázně.

R. 1571 povolán do rady pan doktor (jméno bohužel chybí), a skrze cís. rychtáře Stejska promluveno k němu, chtěl-li by podle umění svého obci a lidem v nedostacích posluhovati, že by vděčni byli a jinde dále jednali. Odpověděl, že v té obci rád dříve posluhoval, a že si rozmyslí a s přáteli se poradí. Nejspíše tohoto doktora dotýká se událost, jež zapsána k r. 1575. Tenkrát totiž Mandalena od Koudelků vinila Řehoře, „jenž se doktorem jmenuje,“ že jí léčil, ale špatně. Řehoř tvrdil, že ho neposlechla, a když jí přišel obvazovat, nalezl u ní Václava mlynáře. On že ví, že jen Bůh sám uzdravuje, on že není doktorem, nýbrž lékařem, a dodal listů zapečetěných od pp. místodržících, šepmistřů, pp. novoměstských, Jetřicha z Kanovic a j., že dobře posluhoval. Na to odpověděla ostře Mandalena, že jí nadělal ran za ušima, (68) takže neví, co si počítí. Dorota Hlavová také že naň nařká; i peníze mu zavdala, když sliboval uzdravení. V listech, co pánům předkládá, tvrdila dále, stojí sice, že vyhojil, ale těm jistě prý nedával bavlnu do očí a nevecpával, jako jí; potom prý předkládá listy jen od těch, co uzdravil, a nikoli od těch, které umohl: vždyť už sama nevidí na žádné z očí, přišla o zřítelnici, a za to vše vzal od ní futra králiková, prostěradlo, cíchy a j.! I poručili páni, aby jí ještě dále léčil; ale za 14 dní oznámila Mandalena, že už docela nic nevidí. Povoláný Řehoř bránil se řka, že i k Ignaci bradýři chodí i k jinému lékaři, a dá si tu dělati, co se jí vidí. Naproti tomu tvrdila Dorota Hlavová, kterouž dříve Mandalena jmenovala, byvši zavalána, že lépe vidí, a Řehoři děkovala. Tu poručeli pp., aby ještě dále jí Řehoř léčil; ten se však opřel řka, že nemůže jí léčiti, neb jí léčil bradýř, a tu že on za nic neručí.

Nemoci, za něž se lidé styděli, hojili často nepovolání lidé. Jan Hlahola, prodavač soli, dostal francouk nemoc, a proto ze služby propuštěn; na dotaz, jak k té ošklivé nemoci přišel, odpověděl, že z leknutí, a dal se hojit nunnáři. Neuvěřitelně, že touž nemoc mužům léčila i žena. Byla to Dorota Beránková, již 1575 zavolali na radnici a domluvili, „že se dělá doktorou, neučivši se tomu, a že už několik lidí se světa sešlo, jako p. Jan Smetana, že ho hojila na francouk nemoc, a on jí jakživ neměl a dobře se choval.“ Beránková se bránila řkouc, že kdyby lékaření nerozuměla, že by nepomáhala, ale že má spis o tom, že mnohé hojila a pomohla.

Nicméně páni Beránkové lékaření zakázali. Avšak r. 1582 setkáváme se s ní zase. Tentokrát ji zovou „Dorotou nunvářkou“; měla zařízený léčebný ústav, a udáno bylo na ni, že léčí na francouk nemoc, a má 4 muže a děvečku u sebe, a když si někdo něco uhoní, že mu pomáhá. Bránila se, že má u sebe jen Davida z Kaňku a nikoli děvečku; avšak Jan služebník dotvrdil, že u ní viděl 3 muže a děvečku u kamen. I dal jí rychtář ke špalku.

Je nápadno, že po r. 1575 mají bradýři německá většina jména, jest to Pavel Astl (1575), kterýž byl příčinou, že cechmistry bradýřští i s prokuratorem do žaláře se dostali za to, že v cechu soudili o poctivosti a krádeži, dále Hans Petr a Hans Lorenc (1578), Henrich Glatzbach a pomocník jeho Endres Triebmoch, Hansl Pilhack (1569), z jehož kšaftu něco uvedeme. Měť 7 měděnic bradýřských dobrých a 4, které na bidle visí, 2 konvice měděné, 5 břitev, hmoždíř 1, a druhý malý, třetí (69) v zástavě v 1 kopě, 3 „binderbixl“, 2 hrnce měděné v kamnech a 2 malé, kámen, jak se na něm myjí, jarmárku v koutě a v ní 9 knížek psaných lékařských, verštatní truhlici, misník bílý mřížový, 2 hatuchy, v zadní komoře 2 oštípy a něco bylin.¹ Byliny lékařské pěstovati měl v úmyslu Joanes dr. Koleso z Rakanova, jenž 1580 děkoval pánům z předstoupení a žádal, že už dávno úmyslu byl při této obci místko neb zahrádku si koupiti, kde by bylinky mohl vysaditi ku pohodlí a zdraví lidského, ale nemohl k tomu přijíti; nyní že si oblíbil místo za kouřimskou branou, kde se smetí nosí a vysypává, i žádá, aby si směl místo dát ohraditi a uzpůsobiti. Páni slíbili, že vyjdou a spatří, a snad i dovolili; s řečeným dr. Kolesem jsme se dále nesetkali.

K vůli úplnosti uvádíme Markétu bábu, „jež těhotným ženám posluhuje“, r. 1497 jmeno-

¹ Kutnohorský archiv č. 2276.

vanou,¹ a její slavnou kolegini Kateřinu, jejíž pověst byla tak znamenitá, že pro ni psala paní Anna z Rožmitála (vdova po Adamovi z Hradce, viz Sedláčka Hradý a z. IV. 34. 44), „aby ku potřebě jejího syna ženy přijela bez odtaňů do Jindřichova Hradce na voze, který posílá, a kdyby jí na Horách nebylo, aby aspoň ten týden přijela. (Dat. Na nebe vst. P. 1548).²

Věstník král. č. společnosti náuk. 1896.

O ÚČASTENSTVÍ KUTNOHORSKÝCH V TURECKÝCH VÁLKÁCH ZA FERDINANDA I. A MAXMILIÁNA II.

Bylo to velice nesnadno správně a určitě vyšetřiti, co turecké vojny vedené Habsbury v 16., 17. a 18. století české království stály. V tom by však všechny výpočty se asi shodovaly, že summy na boje ty vydané byly obrovské. Nebyl ovšem strach před Turky a nebylo tudíž i vydání na vojnu za rozdílných dob stejné, ale tolik lze tvrditi, že není snad doby, že by v Čechách a na Moravě po městech a vískách o Turku, ne-⁽⁷⁰⁾ příteli křesťanstva tolik se bylo namluvilo a před ním nastrachovalo jako za živobyť a vlády srdnatého Solimana I. (1519 až 1566), za něhož hranice turecké říše pronikši srdce Uherska hrozivě až k mezím zemí koruny České se blížila. Říkalo se prý již za vlády Ferdinandovy v Čechách, že ani celé království Uherské není té ceny, co na vojny o Uhry z Čech za 15 let (1530-1545) dáno bylo; a věru není toto tvrzení zcela bez podstaty! neboť stopujeme-li ustanovení sněmů českých a moravských³ a vidíme summy, jež povolovány byly (ač vždy nebyly odvedeny), trneme nad vyšší, kteréž dostupují.

Všecka města královská účastnila se výprav tureckých buď penězi nebo zbrojnoši, střelivem a p., bohužel, že nedostatek zpráv účastenství toto namnoze nám zastírá.⁴ Zprávy však o účastenství Hor Kuten, předního tehda města po Praze, „pokladu koruny České“, jsou hojny a ve mnohé příčině zajímavý i nerozpakovali jsme se je snést i veřejnosti podati.

Bohatí Horníci zakupovali si od českých králů výsady a svobody, pergameny pak o tom svědčící a pečeti opatřené bedlivě chovali „na rathouze“. Zvláště vláda Vladislava II. uštědřila Horníkům svobod tolik a takových, že mohli býti na ně hrdí. K takovým výsadám patřila ovšem ona, kterou u Dačického (ed. Rezek I, 125-127) čteme a kterou Vladislav na Budíně v pondělí po 3 sv. králích r. 1503 vydal; odstavec I. zní: „Nejprve z milosti a moci naší královské týmž měšťanům a Horníkům našim tuto milost činíme, aby oni k žádným vojnám ven z země ani v zemi od nás ani budoucích našich králův českých potahování nebyli, nýbrž je osvobozujeme před námi i budoucími králi českými i všelijakými lidmi...“ Důvěřující ve svá ztvrzená práva vstoupili klidně pod vládu Ferdinanda I., a když hned po nastoupení vladaře tohoto války v Uhrách se rozzuřily, bezstarostně zprávy o přípravách na Zápolského a Turka přijímali. Neboť Zápolský, protikrál Ferdinandův, nemaje dosti síly obrátil se o pomoc do Turek a tu byla mu slíbena. Proto jednalo se o tom, jak králi proti Turku pomoci, na českém sněmu 16. dubna 1528 v Praze konaném, a sněm ten⁽⁷¹⁾ povolil peníze na 6000 pěších a 6000 jezdců (Sn. I., 272). Když však quota na stav městský připadající také na Hory dle počtu usedelého obyvatelstva byla rozvržena, nemohli poslové horští, Mikuláš z Práchnan a Zachař z Chrudimě, k tomu bezpráví mlčeti a opírajíce se o uvedené privilegium, ohraditi se. Domů psali o tom, jak privilegium brání, poslové tito jmenovaní i jiní vícekrát, že „jsme se před stavem městským obzvláště a to nejednou ohlásili, že my od takových pomoci osvobození jsme...“ „a že jsme nikdy berní nedávali, poněvadž každý

¹ Lib. her. rub. maj.

² Kutnohorský archiv č. 1043.

³ Viz Sněmy české díl I., II., III., a článek Dr. Fr. Kameníčka týkající se účastenství Moravanů na válkách tureckých v té době ve Sbor. hist. 1886.

⁴ Viz na př. dějiny sousedních král. měst Kolína a Čáslavě (u J. Vávry a A. Sedláčka).

týden cupus dáváme, kdežto jiná města jen šos dadouc, k svému užitku živnost vedou“,¹ ba nechtěli o pomoci té s městy ani rokovati, „poněvadž se jich netýče“ - za to pilně v komoře královské jednali, aby k ničemu potahování nebyli. Vyjednávání, poselstev posílání a obhajování práv bylo dlouhé, zvláště s panem Janem z Wartenberka, nejm. purkrabím, měli poslové častá jednání,² ale výsledek byl pro Horníky neočekávaný; učiniliť ve čtvrtek před sv. Václavem r. 1528 král Ferdinand vypověď v ten smysl, že Horníci od sbírke a pomocí z věcí horních jsou osvobozeni, avšak ze statků svobodných pomoc že činiti mají.³

Zatím nebralo se v Čechách nebezpečenství před Turkem na velkou váhu, a peníze pro rok 1529 povolené scházely se tudíž dosti špatně; také shánění se ve městech královských po dělech, prachu a lidu nemělo velkého výsledku. Horníkům také připomenuto z Prahy, aby se nezastírali dávnými svobodami a aby vydali, co mají; ale Horníci vzkázali do komory, „že obec je schudlá a že hákovnic nemají a co mají, že je skrovně.“⁴

Když však Turek, pomocník Zápolského, 26. září 1529 před samu Vídeň přitřhl, chtěje Ferdinandu v předním sídle jeho napadnouti, byli stavové čeští ochotnější a ustanovili na sněmu 4. října konaném, aby, kdo má za 1000 kop gr. č., vypravil 5 pěších, z 10.000 kop gr. č. k tomu 4 jezdc; všichni povaleči aby byli do vojska zařadění. Tak vypraveno do pole z Čech 40.000 pěších a 20.000 jízdných.⁵

Také z Hor šli žoldněři, kolik, neudává se. K žoldněřům horským připojil svých 10 žoldněřů o půl vozu opat Jiří klá- (72) štera sedleckého, druhou polovicí vozu obstarali šepmistři, takže u vozu bylo, jak sněm. snesení znělo, 20 mužů.⁶ Marno bylo tedy, že se Horníci i po výroku Ferdinandovu svými svobodami zastírali, že tvrdili, „že se hory drží těžce jako za ocas, že bude-li hnuto lidem, že přijdou hory k úpadku, jako za krále Václava, a že je bude tíže zvelebiti, poněvadž jsou hlubší“ ... musili vyslati žoldněře, ano oni zřídili v městě hejtmány, desátníky a hotovost, jež měla „poklad koruny České“, kdyby Turek přišel, hájiti. Tu bylo nutno ohledati obecní zbroj,⁷ zdi, fortny a valy opravit, a to vše, jak dali pp. šepmistři do knih napsati, „abychme v hněv neupadli, neb co vrány křičeli by na nás!“

Na štěstí Hor Kuten nebylo městské hotovosti užito, odtáhlť Turek, marně tři neděle obléhav Vídeň, zpět. Žoldněři na Turka poslaní vrátili se v listopadu domů; s nepřitelem se ani nesetkali a byli tudíž dost bujni a hned při svém příchodu rozmetali Horníkům šibenici, jež stála na Kolmarce. Postavení pobožené šibenice nadělalo pánům starosti dost a dost, neboť nechtěl se nikdo do nectné práce uvázati. Nato zaplaceno žoldněřům a to více než sněm určoval (Sn. I., 308), totiž 23 gr. za týden, tedy o 3 gr. více. S žoldněři vrátil se také dobrodruh, s kterým pořad v knihách jsme se scházeli, totiž trubač Viktorin; nebyl sice umělcem na svém nástroji, jak mu pp. už tehda vyčetli, nicméně ustanovili jej trubačem na věži sv.-jakubské s tou připomínkou, „aby se nehandroval, nevadil a něčemu troubit se naučil“. Tento trubač byl trvalou upomínkou na výpravu tureckou r. 1529; svůj úřad zastával

¹ Arch. měst. 451, 7.

² O tom zvláště listina. Arch. měst. 452.

³ Arch. měst. č. 453. Sn. I., 281.

⁴ Pam. kn.

⁵ Sn. č. I., 308, 309.

⁶ Arch. měst. č. 508.

⁷ O obecní zbroji čteme v Lib. fl. maj. toto: Roku 1496 zbroj, která jest koupěna pánům k obci: 14 kusů zadních a předních, jeden kus po 18 gr. a., lebek 7, kapalínů 7 v témž trhu po 18 gr. a., krom na dvojí hlavu přidali jsme 8 gr. a za to kapalín sám stojí. It. myšek 10 párů a 2 páry kdylníků, to vše jedno k druhému po 10 gr.; na to jsem dal 8 gr. a tesaři jsem dal 2 gr., že mi k nim polici udělal, aby na ní kapaliny stály a lebky. It. dal jsem jemu, když jsem od něho zbroj koupil, 5 a půl kopy gr. alb. It. Po druhé, když jsem přijel, dodal mi lebky, kapaliny, myšky i dal jsem jemu 5 kop 2 gr. It. dal jsem jemu za plátno a za hřebíky 16 gr. Summa zbroje činí 10 a půl kopy 2 gr.“ Dle zápisu k r 1514 bylo koupěno k obci 46 ručnic, hákovnic 10 a pavez 10 a to hospodář ob. spravoval. Rezkův hist. Sb. 1886, st. 312., poz. 4.

ledabylo, za to však sotva že odtroubil, již v krčmách vykládal o svých osudech, kteréžto výklady často hádkami a pračkami končily.

Rok 1532, kdy Soliman slíbil Janu Zápolskému, že s po-⁽⁷³⁾ mocí přijde, hrozil novým nebezpečenstvím. Sněmové čeští již r. 1530 a 1531 povolovali Ferdinandovi¹ peněžitou, r. 1532 i vojenskou pomoc, totiž z 5000 kop 2 jízdné koně a k tomu z 1000 kop 2 pěší a to na 4 měsíce. Aby pak Horníci nebyli v pochybnostech o tom, co dáti mají, vytčeno zvlášť „a též také Horníci z toho, což na zemi mají statku, povinni jsou dáti“. (Sn. I., 362).

Obecné pány kutnohorské vyrušilo té doby z klidu vše, co jen poněkud na Turka ukazovalo; když se tedy ve městě objevili židé, kteří za turecké zlaté kupovali, chtěli je dáti zatknouti - měloť se tehdá vůbec za to, že židé s Turkem spolčení jsou. - Majíce pak útěchu v Boha, přísně rozkázali, jak z konsistoře nařízeno bylo, aby posty ve středu byly držány, aby se s processím po kostele chodilo a p., neboť „jako osel na most dotištění jsouce, musíme se vůli Boží podkloniti“. V červenci shánění byli žoldnéři na vojnu v počtu dle sněm. usnesení. Té doby došel přísný mandát Ferdinandův, jímž se havivům co nejpřísněji zapovídalo na vojnu táhnouti, neb se prý proslychá, že chtějí dílo houfně opustiti; také prý zpráva došla Ferdinanda, že na Horách svátek M. Jana Husi svévolně a proti starobylému způsobu a usazování svátku ke škodě naší a země a horám k pádu se světí, a poněvadž svěcen nebýval, aby pp. svěcení tomu bránili.²

Když počet žoldněřů dosáhl plného počtu, jsou 26. července svoláni, sepsáni a dáno jim napomenutí, „aby předkem pamatující na pána Boha v tom tažení se zachovali, škod nečinili lidem a na svých žoldech dosti měli.“³ A když jiným hejtmanům v moc přijdou, aby tu, kdež postaveni budou, stáli a což na dobré náleží, učinili.“ Lidé na vojnu vydáni jsou títo: a) od obce a p. Mikuláše z Práchnan,⁴ Jana Melhúzského a starších erckaféřských: Pěší: Jakub Sládek z Plzeňska, desátník, Michal Malec z Kaňku, Petr Zachař z Pelhřimova, Jan ze Vřešťova, Jan Smolař z Hradce Kr., Jan Branný ze Zbraslavic, Matouš Knap z Ledče, Vaněk Ba-⁽⁷⁴⁾ vorský z Bavorova, Marek z Kaňku, Tůma ze Zbraslavic, Petr od Hořepníka, rybníkář, Martin ze Stradouně, Antoň z Rajova, Jan Vozka z Kaňku a Jan Šulka z Ledče. Jízdní: Jan Šlechta z Ledče, Jan Husáč z Hor, Vác. Chlad z Kopidlna. b) od pp. mincířů, p. Zacha a jiných k nim od pánů hejtmanů připojených: Pěší: Vác. Mazanec, desátník, Jan šrotýř, Jan Sochor, Jan Bártů, Jan Hradecký, Jan šlichtěř, Jan Peřina, Jan z Lesa, Jan z Cechu, Bílek vašplf, Vaněk Bervíc, Vaněk kupec, Adam Ptáček, Jan Povožný, všichni z Hor; Kliment vozka z Prahy. Jízdní: Jan Suchý, Jiřík Růžička, Petr Jiráků, všichni z Hor. „A jízdným a rajtharům za bezelstné škody připověděno, kdož by škodu obvedli a ukázali listem hejtmana. I oznámili, že koně mají: Jan Husáč koupil kůň od rychtáře z Nebovid za 5 kop, Jan Šlechta koupil kůň za 6 kop, Václ. Chlad za 5 a půl kop od opata, Jan suchý za 5 kop od Matouše, Petr Jiráků za 4 kopy a Růžička za 7 kop od Špačka. A poručeno spravování toho vojska Jakobovi Sládkovi desátníku, a Janu Šlechtovi jízdnému, a Václ. Mazancovi desátníku a Janu šrotýři.“⁵ Brzo po sepsání nato vojsko odešlo. V pátek po sv. Bartoloměji žádal král o koně k vezení děl a j. věcí a zvlášť, aby Horníci formany k 5 vozům po 4-6 koních objednali, a jak zašle peníze, vypravili,⁶ také o rybníkáře, tesaře, kováře,

¹ Ferdinand sám sháněl pilně peníze. Horníky žádá 1530 o půjčku 50-60.000 kop míš. Arch. měst. č. 531.

² Arch. měst. č. 589.

³ Podobně na sněmu bylo poručeno: „Pro dobrou svornost aby se lidem škody nedály a dobrý řád aby zachován byl, lidé z každého kraje aby společně táhli...“ (Sn. č. I., 364.)

⁴ V pamětech tétož M. z Práchnan čteme: „Táhli naši na Turky z Hory; dal jsem já jim svého šacuňku 37 k. 20 gr. č.“ (Ed. Rezek I., 91.)

⁵ Kn. pam. - Rezkův Sbor. hist. 1886 str. 377.

⁶ Arch. měst. č. 533.

kamení lamače a j. robotné lidi s krátkými motykami, lopatami a j. nádobím psal, aby byli vyhledáni; slíbeno jim měsíčně 4 zl. (1 zl. = 24 gr. b.) a za 2 měsíce že dostanou napřed, kdo by vypověděl, 1 zl. rýnský.¹ Poněvadž pak bylo sněmem uzavřeno,² aby ti, kdo by sloužiti nechtěli a po vesnicích a městech se povalovali, trestáni byli, stihli šepmistři Vaňka Piknosého, „jenž v městě nic nedělá, jen se prochází a v podezření je, co činí a čím obchodí; že mohl táhnouti na Turka, když jiní páni a dobří lidé táhnou“. Pro všečnou řeč potrestali též Brože řezníka, jenž v nevoli s pány kdesi řekl, „že žádá milého Boha, by Turek zde byl pánem“.

Vojsko na 4 měsíce najaté do boje se nedostalo a rozešlo se dříve, než doba najatí jeho uplynula; když totiž ku konci srpna Soliman od Kysku, v němž M. Jurišič statečně obrovské převaze se byl bránil, odtrhl, rozpouštěny oddíly vojska Ferdinandova, jež čekalo Turka u Vídně. O žoldnících kutnohor-⁽⁷⁵⁾ ských dovídáme se v řjnu teprv. Tehda zvláště Jakub desátník s velkou prosbou před šepmistry předstoupil; picoval prý jednou a jsa trochu podnapilý spadl s koně a víc ho nedostal; bylo mu tudíž zadržáno 8 zl., a o ty snažně žádal. Dostal-li co, nevíme. Zároveň vstoupil zase do služby městské Jan šrotýř, který byl mezi žoldněři, a to zvláště proto, „že byl dobrý hemovník“.

Po nezdařeném útoku Turků na Kysek nastal některý klid; Turkům nastal boj s Peršany ... Klid nebyl ovšem trvalý a již r. 1537 táhli zbrojnoši z Čech a Moravy do Slavonska; tehda někdy dostal se Ludvík Lorecký z Ylkouše do zajetí tureckého, z něhož se teprv po 10 letech (1547) na Hory vrátil.³

Pravým pobouřením však pro země Ferdinandovy bylo úmrtí Jana Zápolského. Dle smlouvy s ním (1538) uzavřené měl se Ferdinand státi dědicem Uher po jeho smrti. Když však 1540 Zápolský zemřel, nechtěli poručníci syna jeho (jenž se po uzavření smlouvy narodil) smlouvu uznati, a proto zvedl Ferdinand válku, aby svého práva obhájil. Této okolnosti se uchopil sultan Soliman a vstoupil mezi bojující strany, ne však aby jedné pomáhal, nýbrž aby sám se stal pánem Uher; svého úmyslu nezastráhal, pročez bylo se strany Ferdinandovy nutno dobytí důležitého Budína, který držel Utěšenovič, poručník mladého Jana Sig. Zápolského, dříve ještě, než by Turek přišel. Sněm český, který v březnu 1541 se sešel, neměl situaci za hrozivou a neusnesl ničeho. Zatím vojsko Ferdinandovo, vedené Roggendorfem, leželo sice pod Budínem, ale nedobylo ho; tu přišli Turci, porazili 21. srpna Roggendorfa a zmařili takto veškeré plány Ferdinandovy, jenž mírným jednáním s Izabellou, vdovou po Janu Zápolském, Budína zmocniti se chtěl. Porážka Roggendorfova vyvolala všude velkou hrůzu před Turky; když zpráva na Hory pronikla, byli Horníci zcela poražení a čekali Turka už od Čáslavě, ve schůzi pak 25. srpna konané naříkali otcové města na „špatné zdi a ploty pobožené“ a „ač hory mají všichni brániti, aby na to čekáno nebylo, nýbrž abychom se sami před takovým ukrutníkem bránili a aby braň a střelbu sousedé měli. Jedno dělo že bylo půjčeno k Lokti a dostalo se na hrad Pražský, a když o ně stáli, že je schovali a tak o ně přišli“;⁴ také prachy měly býti ohledány.

Však mělo býti ještě hůře. Ku konci srpna vzal totiž Soliman Budín ve svou moc, a tu bylo jasno, že Turek zařídív pa-⁽⁷⁶⁾ šalik Budínský, Uhry nadobro si podmanit chce: zemím českým stal se sousedem velmi blízkým, Ferdinandovi uchvatitelem koruny - i zbrojeno bylo všude o překot na zatlačení Turka.

Z Hor zprávy týkají se především opatření „pro hory“; jsou ustanoveni hejtmáni ve městě, zřízení desátníci, aby Jáchym puškař, „jež prý jakási knížata za puškaře míti chtěla“, zjednan byl, aby střelbu opravil, děla roztržená přelil, že dostane stans 10 gr. a peníze na čeled. Hejtmány nade vši kutnohorskou hotovostí jmenování jsou Viktorin z Krsovic a Jiřík

¹ Arch. měst. č. 588.

² Sn. I., č. I., 365.

³ Dačický I., 336.

⁴ Kn. pam.

truhlář; hejtmany po čtvrtech nad desátníky byli: nad tarmarkskou čtvrtí Ondřej Krivoláček a Jan Chyzdera, nad bartolomějskou čtvrtí Jiřík Popelka, Albrecht Sup, nad vojenskou Pavel Platů, Martin Beránek a nad námětskou čtvrtí Havel Havlišťů a Jan Vajs. Ve městě ponocovaly 24 osoby. Na předměstích měli rychtáři místa hejtmanů zastávat, desátníky voliti a zbrojnoše zbraní opatrovati, aby prý „i cepy měli i jiné potřeby“. Jinak nevíme ničeho o zbrojnoších nebo vydajích peněžitých na Turka; náhodou dovídáme se jen, že Holub, horský forman, vezl děla proti Turku, neboť po výpravě domlouval se o peníze.¹

Turci dobyvše Budína nepostupovali dále proti zemím českým; již 22. září vrátil se sám Soliman do Cařihradu. Nicméně dojem událostí právě se sběhších byl takový, že nebylo možno s opravdovými přípravami na další boj otálet. I ustanovil Ferdinand na den sv. Barbory 1541 sněm do Kutné Hory - královský hrad Pražský byl shořel - sněm to generální, kterýž však později přece v Praze byl držán. Tu bylo ustanoveno, „aby z každých 1000 kop gr. bylo 10 kop zaplaceno, z čehož se horníci nevymykali; také usneseno tu, aby z každého stavu voleny byly osoby, jež by se na den Hromnic na hrad Pražský sjely, nebylo-li by na ten čas moru v Praze, pak-li by zde mor byl, tehdy mají se u Hory Kutny najítí dáti, k nim že i z ostatních zemí koruny české osoby se připojí, majíc s sebou summu šacuňku, a tu že bude uváženo, co která země lidu bojovného i s potřebami držeti bude“.² Celkem ukazovali i potom Horníci dobrou vůli všech obran, bojů i placení se účastniti a obeslati tudíž i sjezd čáslavský o Nanebevzetí P. Marie 1542 konaný (ač právě na Horách mor zuřil), na němž ustanoveno bylo, že ze statku o 1000 kopách má se vypraviti 1 kůň a 4 pěší, kdež hejtmané krajští poručí.³

(77) Jak dalece účastnili se Horníci žoldněří svými v Uhrách a zdali u Komárna pod bídným Jách. Braniborským byli, neudává se nikde.

Rok 1543 rovnal se svým nebezpečstvím roku 1541. Sám Soliman objevil se zase v Uhrách. Horníci zachovali se dle sněm. usnesení, totiž z 1000 kop vypravili 1 jezdce a 4 pěší⁴ a to tím spíše, poněvadž i od polního hejtmana došla připomínka, aby se vojsko k Znojmu stáhlo, že sám král osobně bude přítomen. Král pak oznamoval ve zvláštním listu Horníkům, že místo jízdných mohou dáti děla, kule, prach a j. a ty věci aby vezli do Prahy, a opět v jiném listě sděloval král, „že královnou, syny i dcery pánům některým českým poručeti ráčí, aby se všichni k Lásce Její zachovali poslušně, ji opatrovali a čeho by bylo potřebí, aby všichni pohotově byli“.⁵

Kdežto však Soliman 22. července k Budínu přitřhl, brzo na to Stol. Bělehradu dobyl a 1. září také pánem Ostřehoma se stal, scházelo se vojsko Ferdinandovo u Znojma teprve v první polovici měsíce září. „A tak vždycky zmeškáno,“ praví právem Dačický. (I. 73).

Také kutnohorští drábové odešli koncem srpna ke Znojmu. Bylo 60 pěších, 20 jízdných a 4 vozy; hejtmanem jich byl Jiřík Zygel. Tento Zygel měl pěší již počátkem srpna zamluveny, ale šepmistři nevědouce, bude-li jistě tažení, nevydávali mu peněz a radili, aby „najatí drábové zatím řemeslo dělali“ a jízdných aby prozatím nejednal. Ale pád Ostřehoma uvedl přece uvedenou výpravu kutnohorskou v pohyb ke Znojmu. Dříve než však Zygel odešel, poslal pánům ceduli, neúhlednou sice, ale důtklivou; archiv městský chová ji pod č. 902. Tu čteme, že žádá, aby mu „vozu na špihování s koňmi a službu na zadní koně a což k vozům náleží dali“, dále „na praporec a služebníka, jakž obyčej, abych netáhl VM. co na pohřeb, než VM. ku poctivosti, a stan abyste mi ráčili dáti a na kuchyni abyste mi ráčili dáti, neb

¹ Arch. měst. č. 798.

² Sn. č. I., 516.

³ Kn. pam.

⁴ Mik. z Prácheňan poznamenává ve svých zápiskách, že dá na veřejné tažení do Uher t. r. 25 kop gr. č. (Dač. I., 336.)

⁵ Kn. pam. Listů dotčených v archivu není.

ráčíte znáti nemalou ale velkou věc věsti musím, abych také VM. daremným služebníkem nebyl, neb bohda zvěděti to ráčíte, že ze mne hanby míti neráčíte ... jedny penězi mne neračte meškati, abych dnes drábům zavdával, neb již jsem některé zamluvil a jízdné zamluviti se strojím.“ Páni slíbili, že mu vše vydají, jakmile i jiná města svým hejtmanům potřeby vydají.

(78) Když drábové s hejtmanem Zygelem odešli, nevmizel válečný ruch z města; neboť chtěl-li Soliman na Prešpurk táhnouti, bylo markrabství moravské v nebezpečnosti a daleko-li potom ještě na Hory?

I nařízení jsou hejtmani, desátníci, aby ohledali zbroj sousedů a poručili, aby pohotově byli, ač jsou tu privilegia, než „co by nám bylo to privilegií, kdybychom zhubeni byli?“ Vedle toho poručeno bylo modlení k Bohu za ukročení hněvu, zavření domů šenkovních, kde se neřády děly, připravení zbroje v domech, aby nepřítel nepřekvapil město, „neb jsme špatně ohrazeni, zdi¹ nám husy přelezly“, a konečně doporučována spořádanost života tak, „aby každý byl sebe i šepmistrem i rychtářem“.²

Zatím však ani tentokrát Soliman k velikému štěstí Hor na Moravu a do Čech nevnikl. Dobyv, jak uvedeno bylo, Ostřehoma, vracel se v druhé polovici září domů, zanechav 40.000 mužů v Uhrách k dalšímu boji. Vojsko Ferdinandovo, s velkými potížemi sehnané, vracelo se tolikéž domů. V polovici října dočítáme se již o stížnostech kutnohorských drábů na hejtmana Zygela, jenž prý byl spíží a vším opatřen, ale jim nic nedal, ba ani řádně nezapltil, srážeje některým po 9 groších; jeden dráb žaloval, že se naň Zygel potrhoval a mečem platiti chtěl, jiný uváděl, že mu jen 3 zl. rýnské dal, jakýsi Bohuslav z Mýta, že naň bral Zygel plat jako na jízdného od obce, ale jemu že nedal nic a dluhoval mu 4 zl. a 14 gr. Pánům vzrostlo z celé výpravy nechutné vyšetřování proti muži, jenž (79) sám o sobě tvrdil, „že ze mne hanby míti neráčíte!“ - A přec měli páni ze svého hejtmana hanbu; bylť Zygel všude vinen a nemoha se z ničeho očistiti dán jest 14. listopadu do vězení rychtářem, v němž měl ostati tak dlouho, pokud by se se všemi dráby nevyrovnal.³

O účastenství Horníků ve zbrojeních následujících let knihy a listiny horské nic nepoví-
dají. Roku 1551, kdy nové boje mezi Ferdinandem a Turky pro Sedmihradsko povstaly, usnesli se i Horníci dle mandátu královského se zachovati a berni takovou dáti, jako bylo sněmem r. 1543 ustanoveno a to z důvodů, které obecní starší takto motivovali: „neb lépe menší zlé, kteréž se může nahraditi, nežli větší zlé od nepřítelů, kteréž by se nahraditi nemohlo, když by zkázou naš, dítek našich i manželky přijíti mělo.“⁴ Zároveň také, jak p.

¹ O zdi městské dbali Horníci po válkách husitských málo; neboť se (v Lib. her. maj.) udává, že byl 1451 založen domek u zdi městských, 1461 postaven jiný v příkopě, 1465 dáno kus příkopu za zahradu a pod. Při smrti Jiřího krále všemožně pomýšleno na obranu města a bofeny domy v příkopech, za něž majitelé domy v městě dostávali, rušeny zahrady v příkopě a p. Za Vladislavovy pozdější vlády však nedbáno obranných objektů a páni rozdávali kusy valů, rozdělávali příkopy za zahrady, kdež ploty postavovány byly a zelenina bujela. R. 1481 dovoleno bylo Michalu erckafěři, jenž si koupil domek na valech městských, aby hradby prolomil a vrata si tam udělal. (L. fl. min. A 22) Valentin Jelenek koupil dům na „valech“ (1521). Štěpán Pampův koupil 1521 zahradu od kolínské až ke kouřimské bráně. Teprv rok 1529, kdy Tárek zahrozil, vzpomenu i na zdi a ač neuvádí se nikde, že by byly zdi, valy a j. došly opravy, přece k r. 1530 a násl. ustanovuje se, „že všichni pp. k valům a zdem přihlížeti mají.“ Ale již 1547 čteme, že Jan Soukenník na zdi m. si dům vystavěl. K r. 1568 čteme smutnou zprávu, že se totiž teď městská rozbořila a Pách zanesla. Rezkův Hist. Sb. 1886, st. 312, poz. 5.

² Obšírné usnesení sněm. znělo podobně. Sn. č. I., 558 a n.

³ Kn. pam. - Mezi dráby byly také tyto osoby: Vávra Pernikář, tovaryš řeznický, „jenž maje na domě, v němž bydlí Julian Mečř, 13 kop a 40 gr., pakli by v tom tažení zahynouti měl, tu spravedlnost poroučí Vondrovi, synu svému, a Dorotě, manželce své, na polovic“, dále Jan Zoubek švec, Jakub Prenar a Jakub syn Čimin, kteří také o svých statcích poručení učinili. (Quaternus proscriptio ab 1542.)

⁴ Kn. pam.

administrator Jan Mystopol dle přání Ferdinandova poroučel, rozkázáno jest, aby kněží ctnostně žili, aby o polednách se zvonilo a lid se modlil, v pátek půst i kněží i lid zachovávali, processí aby se po kostele i okolo kostela konala a litanie postní aby se zpívaly.¹ Téhož l. (1551) k vůli Turkům dán byl do vězení Jan Velký, jenž všetečně kdesi řekl, že jsou Turci čistí muži a že má mezi nimi přátele a že křesťané Bělehradu nedobudou a dobudou-li, že chce být oběšen. Marno bylo, že uváděl některé omluvy, že prý se choval bojuje proti Turkům - za kteréž služby ani mu prý dosud zapláceno nebylo - jakž na dobré náleží, že byl tehda podnapilý a že výrok učinil byv od některých podpalován.

Že by byli Horníci za Ferdinanda v dalších časích přispívali berní nebo žoldněři na vojnu, nic se neudává; nedá se však pochybovat, že berní sněmy na několik let povolenou, třeba mír byl, odváděli. Peněz takto sehnáných bylo užito, když války nebylo, rozmanitě, jednak odváděn z nich poplatek a zaslány skvělé dary Turkům, jednak popláceny dluhy, jichž Ferdinand i syn jeho Maxmilian - tento již před korunovaci - měli přes příliš.²

(80) Když tedy konečně l. 1562 osmiletý mír s Turky byl uzavřen, nebylo to ulevním pro země české z uvedených právě příčin. Do nejbližších let (1564) padá smrt Ferdinandova, o níž zprávu Horníci s city prazvláštními přijali. Bylť jim Ferdinand osobností hroznou, ba strašlivou. Do Hory mezi ně ani jednou nezavítal, jako předešlí králové dělávali, za něho hory přišly v úpadek, za něho mnohé majestáty v nic uvřzeny byly. Ještě po smrti báli se Ferdinanda Horníci; když do Hory přišla zvěst o smrti králově, poručili (27. července), aby se hleděly přetrhnouti povyky, bubnování a hudeň, „neb by mohl někdo říci, že jemu na potupu se děje“ a poručili, aby v 15 hodin u všech kostelů zvoněno bylo.

Turkům byla smrt Ferdinandova vítaným znamením, mír za přerušeny prohlásiti. Marně snažil se Maxmilian draze zakoupený mír udržeti, válka byla nezbytnou a propukla l. 1566. V zemích Maxmilianových bylo zbrojeno již 1565. Horníci v dubnu 1566 královským mandátem byli k stejným povinnostem jako jiná města vyzýváni, ale oni nechťeli pro náklad na hory s jinými býti. I ohlásili se králi, „že se zachovají co do mustruňku, jak na sněmu r. 1555 ustanoveno bylo, že z pozemských statků hotovost postaví, aby však JM. při soudcích a obyvatelích koní, zbrojů a braně nežádal, neboť koní potřeba jest ku vožení kyzů, rud, uhlí, lesů, potřeb k potravě i brodských piv, někdy se i jinam do krajín pro nedostatek pro formany posílá“.³ Nicméně poručili, aby každý hospodář čeled' i děti k modlitbě⁴ vedl, aby se opatřil zbraní a „nějaká šetrnůstka mezi lidem aby se stala, aby snad v nenadálé potřebě s nějakým posměchem nebylo;“⁴ též aby ručnice obecní mezi sousedy některé rozpůjčili, a kdo je podnes za sebou mají, aby je na rathouz složili.

Tehda ustanoveni byli 4 páni k mustruňku, aby s jinými, (81) které by zvolili a přistojili, v Čáslavi místo obce v pátek po Božím vstoupení najíti se dali; k tomu času aby koně, zbroj, ručnice a j. spravili, aby ne ku hanbě, ale ku ctí obce byli. Jílek uzdář, jeden z těchto pánů, poznamenal však ihned, že k mustruňku půjde, ale aby do pole měl vytrhnouti, manželku, dítky a živnost opustiti, toho že snad na něm páni přece žádati nebudou. Když i jiní omlouvati se počali, ujistili je páni, že se jedná jen o mustruňk. Současně byli lidé poddaní

¹ Arch. měst. č. 1087.

² Když byli Horníci žádáni 1561 od kancléře p. Jachyma z Hradce skrze mincmistra o půjčku 1000 kop a slibován jim majestát na peněz „pozejtličný“, nepůjčili nic a uvedli: „kdyby dověděl se o tom JM. král Maxmilian, že by obec byla honěna; a nedostatek jest v ungeltě a nastává čas k zaplácení 1000 kop JM. král. Maxmilianovi na Pardubicích půjčených a daných“...

³ Kn. pam.

⁴ Jest všeobecně známo, že z této doby pochází zvonění ráno, o polednách a večer. Horníci na počátku září 1565 poručili, aby denně o polednách se zvonilo a lidé se modlili a žádali o vítězství lidu válečného; dále bylo zvoněno od 2 hodin na rathouze a tu nesměl nikdo v hospodách sedati, kdo byl nalezen, platil 5 gr. pokuty. Viz též Rezkův Sb. 1886, str. 277, pojednání dr. Kamenička.

napomenutí, aby každý dle možnosti zbroj a střelbu si jednal, aby pobožní byli, „aby žraní a po krčmách chození všeho zanechali“.

Konečně také ceněn byl statek pozemský horský a vyceněn na 5563 kop 46 gr.; z toho tedy bylo horníkům o mustruňku se zachovati a na vojnu přispěti. K obci připojili se v mustruňku Václav Vočko ze 220 kop, dědici Masníkovi ze 500 kop, dědici Miránkovi ze 150 kop, Ondřej Křivoláček ze 500 kop.¹

V květnu žádal arcikníže Ferdinand místokrále Maxmiliana, aby i Horníci císaři peníze „bez úrok a jistot ale na zjištění půjčili“, poněvadž prý se peněz pro boj na Turka nedostává, omluvili se Horníci tím, že nedostatek jest v obci, ungeltě, v důchodech a že první dluhy půjčky JMC. nejsou zaplacený.²

Nebezpečnoství před Turkem bylo vskutku vždy hrozivější, vždyť bylo v celém křesťanském světě známo, že sám Soliman vytrhl 1. května z Cařihradu a 16. června vjel do srbského Bělehradu a že cílem jeho opět Vídeň. Všude napínali všemožné síly, aby hodné silni Turku se postaviti mohli. Horníci ustanovili v červenci mustrovati sedláky v pondělí na den Rozesláni sv. Apoštolů a tu jim opět poručili, aby měli zbroj a ručnice. V městě měli býti padesátníci a desátníci určení, aby se svým počtem i zbraní opatřili a pohotově byli nebo mysliho se všeobecně, že Turek i do Čech vtrhne a „klénot království Českého“ jistě nepřehlédne. Kněží byli napomenuti, aby dali o polednách zvoniti, a jak se začne zvonit, ať každý (82) klekne a modlí se,³ aby litanie pobožné v úterý a ve čtvrtek v kostelích se dály, před tím na „Vorel“ (zvon) aby uhozeno bylo, a aby se kázání v kostelích dála, nemůže-li p. děkan pro zdraví, aby kněz Jan Semín od sv. Barbory tak činil. Rychtář nedopouštěj v dobách těch, kdy lidé v kostele se modlí, aby kde piva nebo vína dáváno bylo, dejž pozor na ty, kteří na rynku stojí a do kostela nejdou, kteří na pálené chodí, hudby a tance a j. rozpustilosti provozují, ať jim to přerhuje a do kostela žene. Za několik dní dodáno k tomu, aby rychtář hry a oplzlá mluvení přerhoval, do hospod a na trávníky za městem chodil a tu přerhoval, co proti Bohu.⁴

Dne 4. července poznamenáno bylo v knihy pamětní, co na koho dle mustruňku na měsíc, na kůň po 14 zl. počítajíc, dáti přijde. Kteří statek pozemský šacovati dali, byli tito: Obec na Horách Kutnách 5563 kop 49 gr., přijde 16 k. 41 gr. 3½ d. Starší nad havří hor stříb. 525 kop 53 gr. 4 d., přijde 1 k. 34 gr. 3½ d. Poručníci Masníkovi 500 kop, přijde 1 k. 30 gr. Poručníci Miránkové 150 kop, přijde 27 gr. 5 d. Vác. Vočko 220 kop, přijde 39 gr. 4 d. Jak. Vorel 500 kop, přijde 1 k. 30 gr. Lidmila z Práchnan 250 kop, přijde 45 gr. Ondřej Křivoláček a syni 500 kop, přijde 1 k. 30 gr. Dorota Rafaelka 400 kop, přijde 1 k. 12 gr. Mincíři a pregíři 100 kop, přijde 18 gr. Summa statku 8709 kop 39 gr. 4 d., summa peněz 26 k. 7 gr. 4 d.

(83) I někteří jiní k mustruňku se přiznali, ale nebyli k uvedeným pojati, poněvadž udali, že osobně do pole nepotáhnou, ale za sebe jiné vydají; nicméně přijde-li k tažení, že se k pánům přiznávají, a co na ně dostane se dáti připovídají. Byli to: Stef. Mírek z Solopisk ze

¹ K vůli berni podnikli pp. již 1553 šacuňk lidí svých, jenž jeví se takto: Ze vsi Lošan summa šacuňku 1554 kop, ze vsí Oujezdce 500 kop, Neškaredic 1135 k., Hofan 893 k., Poboře 1252 k. Summa všeho šacuňku k obci krom špitálu 5334 k. 30 gr. Lidé ke špitálu náležití šacovali statky své 3418 kop. Summa šacuňku všech vůbec lidí 8752 k. 30 gr. Arch. měst. č. 1145.

² Míni se tím asi oněch na Pardubicích půjčených 1000 kop.

³ Kdo nalezen neposlušným, ztrestán důkladně. Když na př. žena Matěje Červenky neklekla, ač se na Vorel zvonilo, napomenul ji jistý kovář; ale ona mu lála a muž její ho čertu poroučel. Za to přišli oba manželé do klády.

⁴ 4 havří (Němci) chtěli jednou po zvonění u Martina Sládka piva, a když on dáti ho nechtěl, strojili se ho zbítí; za to je žaloval dodávaje: „poněvadž ten cizí lid sem na ty hory přijda, své vůle užívaje i lidem škodí, takže se i mordy skrze ně dějí.“ Němci byvše předvoláni nerozuměli obžalobě a užili tlumočnicka; trestu vězení a klády neušli.

250 k. připadá 45 gr.; Nathan Hložek z Byslavec ze 60 k. připadá 10 gr. 4½ d.; Manda Šatna ze 866 k. 40 gr. připadá 2 k. 35 gr. 6 d.

Nejvyššími hejtmány nade vsí hotovostí jmenováni byli Jan Steyšek primas a Kašpar Fifek; hejtmany po čtvrtce nad desátníky jmenováni: ve čtvrti tarmarkské: Řeh. Vodička a Lipolt Šetlar, ve čtvrti bartolomějské: Václ. Vočko a Adam Zygel z Chocenic, ve čtvrti vojnovské: Jind. Trnka a Jan Smetana, ve čtvrti námětské: Václ. Bodlák a Endres Klouboučník. Na to uvádějí se jmenovitě desátníci a jejich lidé ve všech čtvrtech. (Na př. v tarmarkské čtvrti byli desátníky: Tomáš bakalář, Vác. Lev, Luk. Labuška, Vác. Vilémovský atd.)

Vykazují pak čtvrti jednotlivé tento počet:

Tarmarkská čtvrt: 13 desátníků a každému poddáno 10 lidí, 1 desátník s 8 lidmi. Vojnovská čtvrt: 10 desátníků, každý po 10 lidech, 1 desátník s 6 lidmi. Bartolomějská čtvrt: 7 desátníků, každý po 10 lidech, 1 des. se 7 lidmi. Námětská čtvrt: 21 desátníků, každý po 10 lidech.

A tak - praví se v knize pamětní - kromě kostelů 3, far 3, školy, vlášského dvora, domů obran a jiných obecních domů, sousedů jest 574¹ (číslo to jest v knize opravováno). Všichni jednotlivci uvádějí se v knize jménem.

Brzo nato (9. července) nařízení byli nejvyšší hejtmani nad střelbou Jan Zahradka, Havel Provazník a Lukeš zámečník, aby střelbu dobře spravili, prachy a j. potřeby pohotově měli; téhož dne též ponůcky nařízeny a ustanoveno 10 přísežných osob, aby jednotejně ponocovaly, „neboť se vysílají mnohdy i slepí, kulhaví a jinak neduživí“.

Když takto město v každém vzhledě bylo opatřeno, pohlédli páni za brány. Také tam modlení poručeno, také tam měl se každý zbraní opatřiti, také tam hejtmani a desátníci nařízeni, jimž dohlédnouti bylo, aby jejich podřízení „zbroj, plech, zadní kus, ručnici, kordy a j. potřeby si opatřili“.

⁽⁸⁴⁾ Na předměstí Cechu byl hejtmánem jmenován Václav Straka, měl 14 desátníků a každý po 10 mužích, patnáctý pouze 4 muže. Na předměstí Hlouškových byl hejtmánem Ondřej Křivoláček, měl 9 desátníků s desíti muži a jednoho se šesti. Na Kolmarce byl hejtmánem Václav pekař, měl 3 desátníky s 10 muži a jednoho s 5. Na Pachu byl hejtmánem Ondřej Vojáček, měl 5 desátníků s 10 muži.

Summa všech 353. „A tak na těchto všech předměstích nachází se domů, v nichž hospodářův jsou 353.“

Tyto seznamy mají, jak patrně, nemalou důležitost pro srovnání tehdejší Hory s nynější a pro statistiku města hornického v 16. věku. Kdežto tedy, jak již uvedeno, r. 1890 na Horách číslovaných domů v městě i předměstích 557 čítáno, bylo r. 1565 domů a hospodářů v městě a předměstích: 574 + 353 = 927.²

Bohužel, že tato zajímavá statistická poznamenání jsou poslední zmínkou o tom, jak se strojili Horníci na příchod Turka do Čech. Marň hledáme, kdy a kolik zbrojnošů horských odešlo, kudy se ubírali, kam byli přiděleni a jak se chovali; že jim nebylo popřáno vyznamenati se, to ovšem zavinil císař Maxmilian sám. Dostal se s velkým vojskem čítajícím na 90.000 mužů v polovici srpna až ke Starým Hradům a chtěl tu vyčkati vhodné chvíle, aby na Turka, jenž už Siget obléhal, udeřil; avšak vhodného okamžiku toho nedočkal se, poněvadž nechtěl. Hrdinský Zriny v Sigetu obležený marň rychlé pomoci se dovolával, marň posílal posly, nedostal pomoci, ač bylo známo, že Turci jsou zeslabeni, a pověsti o nemoci Solimanově valem se šířily. Maxmilian vyčkal, až nepřítel sám od Sigetu, jehož dobyl, odrazil (Soliman † 6. září, Siget padl 2 dni na to), a tu neodhodlav se ani odcházejícího nepřítel pronásledovati, opustil vojenské ležení, načež i vojsko se rozešlo.

Výpravou na Siget ukončeny byly války turecké za Maxmiliana, neboť Selim, syn

¹ R. 1890 bylo v KH. a předměstích čísel domů 577, kdežto tehda jen město mělo 574 domů.

² Kn. pam.

Solimanův, uzavřel za krátko (1568) mír osmiletý, kteréhož Maxmilian nepřežil.

Účastenství Kutnohořanů ve výpravách tureckých za Ferdinanda I. i Maxmiliana II. bylo celkem hojné; týkaloť se všech důležitějších tažení a stálo Horníky, třeba jen „z pozemského“ platili, hezkou řadu kop. Účastenství jejich, jakož i snaha ubrániti města svého, kdyby byl Turek do království ⁽⁸⁵⁾ českého vnikl, poutá jednak tím, že zjevno, jak Horníci upřímně se snažili všeobecného nepřítelů křesťanstva udolati, jednak tím, že nám skýtá pohled do vnitřních záležitostí a útrob starých Hor Kuten. Časopis Musea království Českého 1890.

BRÁNY A VĚŽE KUTNOHORSKÉ.

I. Brány.

Poutník vstupuje do starobylého města Hor Kuten ani nevěda, bez úvodu. Úvodem tím myslíme staré brány, na nichž si mnohá města německá zakládají, kdežto česká až na řídké výjimky (na př. Vysoké Mýto) se jich o překot zbavila.

Tito neklamně důkazové města a městských práv docházeli po staletí malé opravy, považováni byvše za zbytečná stavení, a tak v našem století, ať zasluhovali nebo ne, odstraněni.

Tak se vedlo i branám kutnohorským. Nejprv vymizela brána kouřimská; byla bídná již v počátku století tohoto, a proto pozvána r. 1821 krajská komisse, aby ji ohledala. Ta ji shledala ještě dosti bezpečnou. Sotva že však komisse odešla, sřítla se brána a zranila 2 lidi. Odstranění její dalo znamení k odstranění i ostatních a průběhem 60 let vymizely veškery brány s věžemi, ač by právě městu horskému, naplněnému starobylými stavbami, byly výborné slušely.

Do horského města vcházelo se čtyřmi branami. Tři jmenovaly se dle měst, do nichž silnice vedly, kouřimská, kolínská, čáslavská a čtvrtá klášterská dle toho, že vedla ke klášteru sedleckému.

Udává-li se jinde bran více než čtyři, tedy odvoláváme se na pány šepmistry, kteří roku 1549 všechny čtyry branné pro zvláštní nepořádek k sobě povolali a domluvu jim učinili; podobně ohlašují téhož roku branní všech čtyř bran, že někteří z okolních zemanů nechťi volně cla dávati vezouce k sobě domů rozmanité potřeby,¹ a konečně r. 1578 branní od 4 bran povolání pro nepilnost a řečeno jim, aby nebrali formanům toho, co do váhy vezou. Nalezli jsme ovšem ⁽⁸⁶⁾ též název „brány k sv. Barboře“ k r. 1444 i brány páchovské k r. 1446, ale ty sluší míti za fortny. - Opevnění Hor zdmi bylo v 16. věku ve stavu neutěšeném,² a také brány nedocházely žádoucích oprav, jen snad, když hrozilo opravdové nebezpečí; scházely tedy.

Roku 1544 naříká branný od kolínské brány, že „brána jest nebezpečná, tak že vítr na ní krov strhl a v tom hrozném povětří cihly pršely a padaly“. Roku 1564 hrozilo nebezpečí bráně kouřimské, kdy si pan Jan Libenický z Vrchovišť v domě Samsonovském sklípek na víno dělal a to tak blízko gruntům brány, že mohla spadnouti, čemuž opatrní šepmistři ovšem zabránili. U této brány dovoleno bylo Bart. Veverkovi r. 1583 postavit do podzimka stavení k vaření sanytru, což jasným znamením, že měla brána malou vážnost. Obě brány byly cihlami kryty a dokonány r. 1490 (krov nejspíše; Dačický ed. Rezek I., 47.). Za branou kouřimskou a kolínskou zhotoven r. 1576 rybník mezi zahradami „na Trávníku“, kdež dřívě hrávali v kuželky (Dačický II., 3.).

U brány klášterské bylo smetiště a nikde na blízku ani kašny ani kádě, takže nebezpečí ohně mnohými pekaři, kteří v pekárnách v noci pracovali, bylo velké, a proto r. 1572 u brány kašna zřízena. K této bráně příslušelo brannému hlídání fortnu, jež k Sedlci vede a dotud (1898) stojí; tudy po můstku vyšlo se na cestu ke klášteru (Dačický II., 27.). Hlídání této

¹ Archiv kutnohorský č. 1075.

² Viz o tom v našem čl. „O účasti Kutnohorských atd.“ v Č. Č. M. 1890 str. 337., pozn. 25.

fortny jen občas a to výmínečně odděleno bylo od služby branného klášterského. Tak čteme, že r. 1492 dostal fortnu tuto Říha koželuh i s věžkou a dovoleno mu, aby tu světničku při bráně postavil, aby se živil, jak umí, a fortnu spravoval a to do smrti.¹ Dle obrazů zachovaných byla z bran nejzodbnější čás l a v s k á , ale za to také nejsmutnější, vycházel o' se jí k šibenici.²

Vedle bran byly fortny, jimiž také z města se vycházelo. Roku 1568 za moru všechny prkny byly zabity, poněvadž jen branami se choditi smělo, a jmenují se. Byly to fortny u „kola“ lázně, u sv. Barbory, na koňském trhu, v Hlouškách jdouc k klášteru, u Náměti, u Katovy věžky, vedle Matěje koželuha, u Nových Mlýnů, u věže Žižkovy, u laviček na Písek.

(87) Ze zpráv o století starších, tedy z 15. věku, uvádíme o fortnách ještě toto: Roku 1478 jmenuje se fortna krytská, roku 1486 hloušecká, 1460 fortna v Hluškách vedouc na Kaňk, 1490 „fortna nová, kteráž přes valy udělána k Náměti“, 1446 fortna novoměstská, 1497 velká fortna vedoucí k Novému městu, 1460 fortna kolínská, 1442 fortna Domanyova k Páchu nad lázní kúzelovskou, 1462 pivovar na haldě u fortny a branky pachovské.

Vedle fortén jmenují se branky; ty měly nahoře sruby, jež si sousedí pronajímali. Martin Hamrník 1467 od šepmistrů pronajal si branku a měl za to opravovati srub; 1493 Václav Sedmilhář bydlil v srubě nad brankou pod leflíři, kamž se dostal na přímluvný list Vladislava krále. Z branek uvádíme: branku pod melhúzem, branku proti sv. Janu, pod Vlašským dvorem (1537), branku mentleřskou (1456), branku novou v české ulici (1457), v reflířské ulici³ (1458), branku sv. Bartoloměje (1468), branku židovskou (1476).

Obráťme svou pozornost k obyvatelům bran!⁴

Povinnosti strážců bran - branných - byly hojny a obtížny; hlavní povinností bylo otevírati a zavírati bránu, přehlížení, zdali a kdo co do města veze a kdo do města vchází, a vybírati clo. Jen ve městě směly se děti koupě a prodeje, a proto i dříví před branou prodávati bylo na Horách zakázáno, a zato i ztrestán Hanzl sanytrník (1555). Branný od čáslavské brány často chodil prohlížeti k Páchu, neskládají-li tu dříví, a nalezl-li, vybíral clo (1568). Měli tedy branní zabráňovati obcházení cla, vnášení věcí a zboží zapovězenými cestami, překupnictví a j. Ale nestávalo se; vždyť někdy sám branný býval překupníkem. Martin Škrdle, jenž býval písařem u brány, potom obecním dělníkem, konečně stal se r. 1540 branným u brány kouřimské. Ten skupoval vejce, slepice a j., nedopouštěje s tím na trh vůbec lidem jíti, a tak bohatl. Jan Medal dovolil si jej nazvati „slepým lotrem a zlodějem, jenž hůře loupí než na Horách“. I jinak byl Škrdle zlý člověk; žaloval na Vavřinec Růže ze Sionu, že mu vyloudil syna a nosil jej hlavou dolů, že se mohl krvi zalíti, že ho vedl ke Ptáku (dolu) a tam loupali podkovy od mrtvých koní, nato že ho shodil do šachty a tu prý se syn za cosi zachytil a jen zázrakem (88) se zachránil, na Páchu že si z něho sáně udělal a na něm se vozil, že se mu dělal katem a že ho svedl, že od sv. Barbory do údolí kamením házel. Nehezký to branný!

Nepěkně sužoval lidi Jan Malínský, branný čáslavský, dříví, uhlí, vápno a j. věci s vozů ve bráně jim bera; i žádáno pánů, aby tam šli, co prý toho tam má, když prodá 2 vozy, koupí si svíček, kterýchž může do roka míti a přes to může 20 sáhů zachovati. Podobné nezbednosti prováděl r. 1574 Bartoň Koza od klášterské brány, jenž bral s vozů dříví a uhlí pro doly určené a také neušel trestu, ač se vmlouval, že „pacholata selská za 1 neb 2 žemličky mu shodili“. Roku 1578 Matěj Čermák od čáslavské brány překupoval „vše nejčistší“.

¹ R. fl. min. L. 13.

² Roku 1451 uvádí se brána špitálská vedoucí na Kolmark, jest tedy název brány čáslavské pozdější.

³ Vedla od Vlašského dvora dolů k východu.

⁴ Všeobecně o branách a jejich obyvatelích způsobem nedostížitelným vykládá Dr. Z. Winter v Kult. obraze Č. měst. I. 235 atd. Jestliže některé věci, jež uvádíme - a ty jen Hor se týkají - s údaji Wintrovými se kryjí, jest dokladem, na jak pevných základech dílo Wintrovo zbudováno.

Rok na to objevily se hanebné krádeže u této brány; dcera branného s děvečkou braly od císařských formanů uhlí, nosily je do brány a tam skládaly a 2 sáhy dříví tolikéž kradeného Pavlu Mědínkovi prodala. Pacholci za pomoc při krádeži obdrželi koláče, pivo a oplatky. I hákem řečené ženštiny s for věci strhovaly.

Někdy také nedostatečnost branných byla příčinou nepořádků. U klášterské brány r. 1560 nevybralo se cla ze dříví žádného, poněvadž byl branný „nedostatečný k hlídání jsa kulhavý a mdlý“, a mnoho dříví k sanytrníkům se zavezlo.

Takovéto a podobné případy šepmistry k tomu vedly, aby (1580) ustanovili určití pány k branám a místům, kde se vchází, aby nikdo nepřekupoval a drahotu nečinil.

Jinak bylo branným dovoleno řemeslu, jemuž se vyučili, i ve bráně se věnovati aneb prodávati věci formanům nutné. Když r. 1540 zemřel Mikuláš Polívka, branný od kouřimské brány, a dána služba Mikuláši z Břehu, připomenuto mu, aby nastoupil až o sv. Havle, poněvadž páni dovolili manželce Polívkově, aby byla u brány, dokud nevyprodá kolomaz, biče a šňůry. U kolínské brány stal se branným soustružník a dělal řemeslo, když však si zjednal mládence a učedníka a i po hospodách zboží své prodával, volán jest k pořádku. Před pány mluvil zpuřně bráně se a proto přišel do žaláře, a brána byla dvě hodiny bez dohlídky.

Propůjčující páni výnosný úřad branného, rádi viděli, byl-li to zkušený muž, proto někdy písař od brány, jenž býval k ruce brannému v pilných věcech a dobách dáván, službu tu obdržel. Kdo se ve službě nevyznal a branným býti měl, dostal rozkaz, aby se zaučoval. Roku 1569 švec Michal sedal, než nastoupil, u čáslavské brány, aby věděl, co se platí. R. 1577 ⁽⁸⁹⁾ Havel Havlíček také „zpruboval“, než nastoupil. Tak tedy nabývali branní vědomostí o tom co se na Hory smí voziti a co se z čeho platí; mimořádné věci jim byly oznamovány, tak na př. zakázáno r. 1579 voziti na Hory brodská piva a šenkovati je pro drahotu, neboť byla v samém Brodě po 36 groších českých sázena; tedy nesměl jich branný propustiti.

Vybírání poplatku nedělo se někdy bez odporu stran. Roku 1549 stěžovali si všichni branní, že někteří z okolních zemanů nechťi volně clo dáti vezouce k sobě domů pšenici, oves, hrách, máslo, sýr a j., ač doma to prodávají, zvláště pan Muchek, Martinický (Hynek Martinický z Chřenovic), Sigmund Trebešický, a tvrdí prý, že jsou dobří lidé a nemají cla dávatí.¹ Roku 1560 čteme stížnost, že branní místo peněz dostávají nadávky; branní ovšem neostali dlužni a tak často i k dalším důsledkům přišlo. Šimon, branný od čáslavské brány, dostal roku 1574 od Jana Mladěje z Mladějovic místo cla „šňupku“. U soudu udal Jan, že tu jezdí již 7 let a nikdy neplatil, vezl-li co pro svou potřebu, až tu ten branný vše na voze přehazuje a křiká. Věc vyrovnána tak, že Jan z Mladějovic dostal vrch, ale za to mstil se Šimon ostatním zemanům okolním a nemoha vybírati cla, zastavoval jim vozy, ptal se, kdo jsou, jak se jmenují a dodělal se tak nového pokárání.

Branní týráni často lidem; roku 1530 stěžuje si jeden branný, jak po něm tuláci kamením házejí, i ženu by mu byli zabili, kdyby jí čepička nebyla zachránila.

Odvádění vybraného cla jen na věrnosti a poctivosti záleželo. Balcar, branný čáslavský, r. 1565 propuštěn pro nepilnost, neb přinesl za týden z cla 13, 16, 20, 24 až 30 grošů, kdežto jiný postavený ke clům až k 1 kopě 8 gr. přinášel. Byla tím vinna buď nepilnost neb nevěra, neb i obojí. Roku 1549 kárají páni branné, že se „toulají po krémách a domech, ješto na jich důchod nevidí se, aby mohli takové hody po sobě dělati“, neb prý branní i od tří bran „pořád ožralí“ se nacházejí a nemohou tudíž věděti, z kolika sudů ungeltů sebrati se má. Roku 1553 Václav branný viněn z krádeže v pokladnici v bráně přímo, Havel Havlíček čáslavskou bránu často r. 1578 opouštěl a rok na to propuštěn, „poněvadž více korbenu než brány vyhledával“. Výmluvy branných, proč málo vybírají, jsou rozmanité, někdy i směšné; roku 1529 tvrdili, že malý příjem zaviňují husaři a husařky, kteří fortunami a

¹ Archiv kutnohorský č. 1075.

nikoli branami husy honí!

⁹⁰) Na brány lípány byly hanlivé cedule. Roku 1535 viněn Vondráček úředník, že ceduli hanlivou o hornících psal a lípal.¹

Nejlépe opatřeny byly brány horské za moru v Čechách roku 1568, kdy česká kancelář sídlila na Horách.²

Vedle branného dohlédal tehda u brány jeden soused (za hlídání od obce dávano každému 3 groše). Do města bez opovědi místodržícím nesměl nikdo; branní přijímali listy z krajín morovou ranou stížených; většinou brány byly zavřeny a to vraty novými, kteráž před příchodem vysokých úřadů zhotovena a upravena, „poněvadž prve nikda se nezavírala“.

II. Věže

Obraz Hor Kutén od strany čáslavské, jakž viděti jest na příloze k Pamětem Kořínkovým, jest velmi zajímavý a pestrý. Mnohé věže, jež měly nejen chrámy, nýbrž i budovy jiné, jako Vlašský dvůr a radnice, ano i privátní domy, pestrou směsici budov valně zveličují.

A byli pyšní na věže horské šepmistří! Výroky jejich o věžích toho dosvědčují, vždyť jim město „ošlechtí“ a jsou „zrcadlem města“ (1556).

Všimněme si toho, co o věžích povídají staré zápisy!

Stavba věže kostela arciděkanského či vysokostelská patří k nejstarším stavbám městským; přihlédneme k osudům jejím ve věku 16.!

Roku 1567 uložili pp. Augustinu zedníkovi, aby k opravě věže této chystal dřevo, kamení, vápno a prkna. Roku 1572 jevila věž povážlivou trhlinu a opravena, r. 1573 stažena železem, což učinil Jakub kovář. Léta 1574 jevila se potřeba přestavěti hranici a tu radili mlynáři, aby se zdi hranice k vůli bezpečnosti nedotýkala a trámy, na nichž zvony visí, aby ke zdem nesahaly, neb prý v Praze u některých kostelů tak jest. I zastaveno zvonění, poněvadž věži nebezpečné, a ač činěny námitky, že není suchého dříví před rukama, povolání místí z Prahy Jiřík Podíl a Rupa, aby hranici přestavěli. Avšak zpráva z téhož roku uvádí, že hranici provedl mistr Adam tesař a chtěl za práci 80 kop. Mlynáři ku prozkoumání práce povolání shledali, že je hranice dole užší a že se podpírá ⁹¹) o klenbu, a protož přijata teprv, když Adam slíbil, že zdarma opraví. Roku 1575 opravil stavitel Gabriel věž, „jež potřebovala brzkého opatření“, a chtěl za opravu 60 kop, ale dostal jen 33 kopy. Roku 1580 oznámil Matouš zvoník, jak od té hranice celá věž se „vrtká a chodí“. I vyslání jsou k usouzení věci zedníci, tesaři a mlynáři a zvoněno „u Vorel!“ (velký zvon), aby viděli, jak zvonění na věž působí. Závada některá zajisté shledána, neboť bylo zakoupeno dříví a opatřeno, aby se hranice nekývala; též železem věž stažena. Roku 1581 stihla věž nehoda. Radní písař zapsal toto: „V úterý sv. Jakuba okolo 10. hodiny hrom udeřil do věže sv. Jakuba a u Vorla i jinde nahoře některé sloupy v drobné třísky obrátil a hodinám, takže nemohly na zvon býti, uškodil a potom nahoře lože pod hlásným rozrazil a vyrazivši drahně šindelů a makovici na dvě rozštěpil, ale z daru P. Boha Všemohoucího nezapálil; však nicméně páni tu makovici sníti a jinou udeřati rozkázali.“

Na jiném místě památných knih čteme, že se tak věži vysokostelské stalo pro zlořády v hospodách horských páchané, kdež se šenkýřky chovají, kdež se pije a hromuje. Proto prý se též třásla země u sv. Bartoloměje a u sv. Barbory, na uhelném trhu byl spatřín velký počet černých psů a štěkot slyšán; mezi psy pobíhal též černý muž.

I přistoupeno ihned po této události, jež tak hrůzoplými úkazy byla provázena, k opravě, jež vystrojila věž, jak ji asi vidíme na obraze vzatém z Kořínkova díla. Radní písař zapsal r. 1581 (Justus f 4), že posazeny makovice 2 pozlacené se 2 hvězdami pozlacenými a okolo nich 10 paprsky na věž skrze Jana Jílovského a opatřeno vše, jakž náleží, i ti „špicové duboví

¹ Archiv kutnohorský č. 692.

² Bližší zprávy o tom Arch. Pam. XV.

olejnými barvami dobře napuštěni, aby před větry, dešti a j. příčinami obstáli mohli“.

Věž námětská. Tato věž vévodila dolnímu městu. Pocházejíc stavbou svou z konce 15. neb začátku 16. věku mnoho přetrpěla; shořelať již r. 1555. Následujícího roku jednáno tudíž o její vystavění; jednáno s mistry, aby na vlašský způsob byla provedena. Páni chtěli míti mistra, jenž v Písku „pěkně a foremně“ věž vystavěl a chtěli mu i oboje malování (návrhy) ukázati. Byl to mistr Jiří, tesař z Tábora, jenž toho roku (Sal. pop. f 4) i v radě se objevil jednaje s pány o smlouvu konečnou. Pánům se však zdálo, že ze smlouvy není dosti jisto, že se Jiřík podvoluje, že dříví v lese podvraceti bude na svůj groš, že udělá 4 podlahy na věž, že bude krov (92) šalovati, že tři komory pod krovem zřídí a čtvrtou světničku, že zvony zavěsí atd.

Ale Jiřík odkazoval na svou práci v Písku, tam prý nebylo ani výminek a vše, což potřebí, i schody udělal. Zajisté že udělá vazbu pěknou s křížem a světničku z cihel že vyzdí a komůrky některé že zřídí. Již po 30 let dělá prý řemeslo a vždy bylo dobře, zajisté i tentokrát. I odevzdáno mu dílo. Léta 1557 (Domine intra f 2) byl Jiřík s dílem skoro hotov, ale stěžoval, že nedodávají mu makovice a prken že ještě potřebuje. V pátek na to vyšli páni pohledět na dílo a přijali je.

Makovici dělati svěřeno nejmenovanému pokryvači a kotláři v Čáslavi, kteříž práci provedli a prosili, aby i pokrytí věže jim bylo svěřeno; avšak nestalo se, aspoň ne hned, neboť r. 1558 čteme, že páni žádají do Prahy o pomoc na věž, odkudž se jim skutečně 6 centů mědi dostalo. A tu radí se páni města, mají-li krov ten, o němž mistr tvrdí, že ještě vydrží, nechati, nebo jiný postaviti. Obecní a páni neměli krov ten za „gruntovní“ a mohl by prý i s tou mědí propadnouti, aby tedy ještě ostalo přes zimu, aby se zatím dříví zpracovalo, neb i pan mimcmistr slíbil dříví od Veletova dáti i pan Zdislav (Zvířecký), a až vše bude pohotově, aby jiný krov zřízen byl místo tohoto nevhodného. Léta 1560 obecní se usnesli, aby vrchní strana mědi pokryta byla a dolní šindelem než všechna zhyne. Kateřina Šmacova poručila současně 20 kop na cín k účelu této věže. O dalších osudech knihy pamětní nepovídají ničeho.

O ostatních věžích kutnohorských máme drobné zprávy. Velká radnice městská měla věž se zvonem; na zvon zvonilo se, měli-li se sejít starší a potom za zvláštních případů: roku 1565 za válek tureckých prohlášeno, jak zavzní hlas zvonu radnice a kostelů, že nikdo nemá sedati v hospodách, sic že zaplatí 5 kop pokuty.

Věže prochoditá jmenuje se r. 1494,¹ vedla z rynku ke kostelu. Od věže této šlo se do šíjí pivních a pivnic, a kolem věže stály hokyně a ševci a platili za to majiteli věže.

Na Rossmarku jmenuje se věž r. 1446 u domu Ocáskova. Na obvodu města jmenuje se (1568) katova věžka „ležící u zdi městské“ r. 1448 a Žižkova věž. U domu někdy Ruthardovského uvádí se věž, kteréž část až po pavlač, na kterouž jsou dvěře proti lázni Blažkové, za 62 kopy r. 1483 odprodána; roku (93) 1488 celý dům Ruthardovský i s věží prodán. Dům s červenou věží byl na Náměti (1459), Cihelná věž (ne-li táž, jako předešlá) byla na Dolním Městě (1474), Dům Glenzlův s věží na Koňském trhu (1462).

Věže kostelní kutnohorské, a to Vysokostelská, Námětská, časem i sv. Jiří (na př. r. 1556) byly opatřeny služebníky, kteří opatrovali město a bděli nade vším, co se ve zdech i za zdi dělo. Hlavní služba byla na nejvyšší věži, takže hlásného od Vysokého kostela k Náměti přeložiti bylo sesazením.

Hlavní služebníci věžní byli hlásní.

Hlásní při věži Vysokostelské bývali dva a střídali se ve službě s trubači ob den, tedy v úterý hlásní, ve středu trubači. Mimořádné zastupování se připouštělo: když Beneši trubači zemřela žena, hlídal zaň hlásný Matěj švec a dostával 12 gr. týdně, ale poněvadž služby dobře nezastal, dostal se do klády. Tyž Matěj směl řemeslo konati a snad to jej tak zabavilo,

¹ L. flav. min. Q 4.

že nezavzvonil o nešpoře, i přeložen na věž Námětskou (r. 1579) a zakázáno mu bráti manželku na věž.

Povinnosti hlásných sepsány byly r. 1559 a artikule ty předcítány hlásným do služby vstupujícím. Šebastian hlásný, jenž r. 1576 za velké bouře a hromobití (Si iniq. f 4) s věže ze strachu utekl a nezanechav nikoho na věži do Neškaredic běžel a tu do vinic se schoval, výslovně slíbil r. 1580, že bude u Vysokého kostela hlídati od 10 hodin do 23. hodiny. Když hrozilo nebezpečí, nastoupily závazky nové. Poněvadž na př. r. 1574 byli v zemi paliči, nařízeno bylo hlásným, aby po hodinách na sedmerník bili a často oznamovali, kolik hodin jest, a ne, jak obyčej mají, po druhé hodině: „třetí hodiny očekávejte!“ Hlásní se ospravedlňovali, že volali po hradecku, ale slíbili, že se zachovají dle rozkazu. Roku 1572 nařízeno hlásným, že mají vždy před hodinami, mezi hodinami a po hodinách těmito slovy ohlašovati: „Pane Bože, rač ostříhati Hory Kutny!“ (Lib. mem.) Nedostatek hlasu byl u hlásného velkou závadou, 1575 Petr hlásný bez hlasu musil se dáti zastupovati, a téhož r. 1575 v závazek pojato, že jest „dobrých smyslů, sluchu, vidění a hlasu“ nastupující hlásný. Hlavně hleděti bylo hlásným k tomu, aby oheň v čas oznamovali.

Roku 1556 rozkázáno jim, aby ve dne zavěšovali praporec, v noci lucernu v tu stranu, kde hoří, aby hlavně na krancích věže vysokostelské, „jež jest jako zrcadlo městu“, ponocovali. Roku 1572 propásli hlásní Ondřej a Štěpán oheň, a ač na Kaňku a klášteře šturmováno, bylo na hlavní věži ticho, i přečten (94) jim závazek z r. 1559 a oba na 2 neděle dání do klády. Když tíž nedbale r. 1573 hodiny ohlašovali, pohroženo jim propuštěním a podrženi na průbu na 2 neděle.

Hlásné vysokostelské platili páni.

Námětské hlásné platili si sousedí, a hlásní plat si vybírali, což sousedům příjemno nebylo a často stěžovali (1563). Poněvadž při tom k častým hádkám přicházelo, vybírali poplatek ten od roku 1573 obecní služebníci a to nejen na dolním městě, nýbrž i v předměstích přilehlých; kdo nechtěl zaplatiti, hlášen rychtáři.

Zvláštní typ hlásného byl Lukeš Šimunka; byl vždy žízniv. Nemoha s věže často odcházeti, smluvil se (1556) s šenkýřkou Fantovou, že mu přinese piva, kdykoli jí hodí kaménkem na střechu hospody. I dalo se dle úmluvy. Jednou však hosený kamének sletěl na hrobaře, jenž právě z Kaňku domů se vracel, a ten hned volal nahoru: „Lotře, šibale, zloději, dělej, co dělati páni poručili, ba měli ti spíše šibenici světiti než té věže!“ Napadený i útočník ocitli se brzo na to v šatlavě.

Hlásnými jmenovali se na Horách též ponocní, „kteř v noci v rathouzu bývají a v noci po městě chodí“, ale ti jen v nebezpečných dobách byli pořizováni (1564). Roku 1574 zřízení 4 takový ponocní, z nichž 1 vždy u rathouzu seděti musil, ostatní po městě chodili, bylat' obava ohně. Roku 1576 chodili se sekyrou a oštěpem po městě. S hlásnými dělali se o službu trubači; byli jen u věže vysokostelské, a to 2-4. Roku 1558 čteme, že měli oba trubači být propuštěni, poněvadž jeden troubiti neuměl a druhý hanebným byl ozralcem, ale vyčkáváno, zdali se nepolepší; jelikož se nepolepšili, propuštění, a povolání trubači z Čáslavě, jimž i hodiny spravovati svěřeno. Roku 1563 bylo trubačů více a učiněna smlouva mezi Václavem Střelou pozvaunářem, jako náčelníkem trubačů, a tovaryši jeho s jedné strany a pány s druhé strany, že na rok se přijímají a po roce vystoupení ze služeb čtvrt roku napřed ohlásiti jest. I vydána jest řezaná cedule, jejíž obsah byl: Že se věrně chovati a v službě pilni, bedliví budou, a dbáti budou artikulů: 1. že od 10 hodin až do 24 hlásku každého dne držeti a vedle instrukce o ohních na věži se chovati, a jestliže by kteří páni v drahném počtu k městu neb do města jeli, proti nim troubiti a hodiny opatrovati budou, 2. že od času sv. Havla až do postu ráno každého dne v desátou hodinu, též o polednách a o 24. hodinu troubiti a vedle prvního způsobu v malé (95) zvony zvoniti mají, 3. po čtvrtletní výpovědi smějí odejiti, a páni takovouž výpověď dáti mají.

Roku 1567 byli čtyři trubači bráni v závazek a vůdcem jich jmenován trubač Benedikt. Závazek skládali trubači česky, roku 1575, kdy přijali páni trubače Němce, skládal Němec závazek německy!

Trubači dostávali od města stans, ale nemajíce na tom dosti, brali od sousedů pomoc (r. 1566 tolik, až žaloba!) a vydělávali si všelijak, r. 1575 šli vydělávat hrou peníze do Prahy s povolením panským. Roku 1574 dostali domluvu, že nemají ani instrument a leckomu jinému slouží než obci; téhož roku domluveno jim, že nechávají za sebe hlídat pacholata, což trestuhodno. Byli-li pilní, dovolili páni chodit koledou. Občas dostávalo se jim po stavu sukna na šaty, zvláště však k času Božího těla (1581).

Z trubačů horských, který nejvíce pány zaměstnával a o němž zápisků se nám nejvíce nahromadilo, byl Viktorin. Vrátiv se z výpravy turecké r. 1529, kdež s horskými žoldněři sloužil jako trubač, nastoupil r. 1530 službu na věži, neodloživ bojovné své povahy. Soudruhům v troubení byl mu Jan Novotný, často nebohý, neboť Viktorin si hrál na pána a Novotného týral; již r. 1531 rozkazují páni Viktorinovi, aby nerozkazoval, nelál Novotnému, aby se k němu jak k tovaryši choval, neb páni ho nejednali jemu, nýbrž sobě za služebného. Když r. 1531 několikrát na hlásné stěžováno, že zvoníce na havíře zastavují, že nepilně hlídají, že pozdě šturmuje a pod., dána jest hláska trubačům, z čehož povstalo mezi hlásnými a trubači valné napětí. Tu vyzradili hlásní, kterak mluví Viktorin o pánech a rychtáři; řekl prý, že má mnohou spravedlnost, k níž přijítí nemůže, kdyby však dal šepmistrovi červený zlatý a rychtáři druhý, že by ku svému právu přišel. A když prý mu řekli, „nemluv, ať se nedovědí“, „at“ odvětil. Viktorin dostal se přes výmluvy do žaláře.

Roku 1536 nebyl Viktorin na věži maje troubiti; i zatroubil Bartoš trubač dvakrát sám, ale již tu vidí po Tarmarce Viktorina a slyší, jak laje, a když došel na věž, podobně lál, plundroval a mezi očmi mu plval. Od pánů litoměřických měl list zachovací a ten ukazoval při každé příležitosti; když však r. 1542 s Janem trubačem do zlé půtky se dal a nesprávně z nevěry a falše ho obviňoval, zavřen i s listem zachovacím do šatlavy. Téhož roku vypovězen ze služby, „poněvadž maje službu držeti, po krčmách se dá nalézati“, ale ponechán přec. Pro prostofekost (96) roku 1549 dán do vězení, neboť otěl se o děkana, že mu není poručen ani děkan, ani zákon, než trouba a jsa kárán i „na pány foukal, jako by v nějaké krčmě na hradeckém seděl“. Přepodivně, ale snad pravdivě charakterisoval našeho Viktorina Juza Vrbíkův z Žaboklik, řka takto: „Když jdeš na věži troubit, jsi král, jsi pán; ale ty netroubíš proti pánům ale proti monstranci, a co troubíš, mluvíš lež!“ (1546) Na svatby a pohřby i bez dovolení pánů rád chodil, aby se napil. Na svatbě u Hrdinů r. 1551 napití moc řeči v něm vzbudilo. Téhož roku dostal se do vězení i s Šebestou trubačem za to, že hráli, když † Tyránka k hrobu nesli; marná byla výmluva, že je Tyránek jsa ještě živ moc žádal, aby mu zatroubili: „O daremné světské utěšení“. Když po r. 1550 syn Viktorinův Bartoš se stal také trubačem, měl rychtář s nimi časté styky; otec a syn rádi se bili, zvláště starý „rád rukávem v hubu dával“ a „čepicí v oči potíral“ říkáje při tom „snad nevidí se“. (1554) A jaký byl syn, zjevně z následujícího. Proti Bartošovi vystoupil Šebestian trubač za to, že mu nadal lotrů, šibalů, panchartů a že má ženu k... a podal k pánům supplikaci, v níž vypravuje, jak za ním přiběhl do hospody „k Haldeckým, pobízejíc mne, jsem-li hodné mateře syn, abych se s ním pral, a když jsem se s ním bítí nechtěl, nadal mi panchartů, lotrů a že mi zjedná, že na zejťf od Hory běžeti musím etc.“ Když měl prý potom před šepmistry vstoupiti, dal na jevo, že se smíří, ale k smíru nepřišel „a tak ze mne i s těmi dobrými lidmi posměch sobě učinil“. „Při tom také VM. oznamují, že kdežkoli na jaké výsluhy nás pozvou, tehdy Viktorin trubač, otec Bartošův, 2 díly běje a já třetí a někdy, když zví o svatbě, tehdy sám se synem slouží a mne doma nechá. Protož VM. poníženě prosím, že mne v tom ráčíte opatřiti, jakožto služebníka VM., aby se mi víc křivda nedála.“

Poněvadž pak Šebestian usvědčen, že řekl, že Bartoš není hoden, aby kdo dobrý s ním

troubil, byli oba vsazeni do vězení.

Že na Horách bývalo více trubačů jak 1, bylo známo; proto žádal r. 1566 Ferdinand, „pohněvadž na Horách víc jak jednoho trubače mají“,¹ aby tedy jednoho Čeňku Dašického z Barchova na Veltrubích půjčili, jenž jako hejtman s Maxmilianem potáhne, a mimo to aby mu havíři vlašský buben půjčili, že beze škody bude vrácen. Archaeologické Památky 1898.

(97) KUTNOHORSKÉ PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM ČESKÉHO OBCHODU.

Hory Kutny neležely u obchodních cest, nebyly u křižovatky silnic, nejsou u splavné řeky, nebyly vhodné pro dopravu a skladiska - vždyť všude na Horách to jde do vrchu - a přec zaujímaly díky bohatství stříbra a přízni králů českých i v dějinách obchodu vedle Prahy v dobách své slávy první místo. Svobody dávané předním městům královským platívaly vždy i Horníkům. Král Jan, dáváje městu Písku důležitou privilej obchodní, poroučí r. 1327, aby kupci z Rakous brali se na Budějovice do kraje Plzeňského aneb skrze Prachatice ku Praze neb k Horám,² roku 1338 přiznává měšťanům kutnohorským táž práva v Praze v koupi a prodeji zboží jako Pražanům.³ Karel IV., jenž Prahu a Hory nazývá „výborným a vznešeným městem, nejmilejším a líbezným, jež ctnostmi a vyspělostí občanů a lidnatostí nad jiné obce vyniká“⁴ osvobodil horské obchodníky r. 1359 cla ze zboží frankfurtského (mimo ně jen Prahu, Sulzbach a Bratislav) a roku 1370 zakazuje přivážení cizího vína do Čech, vyňal však obyvatele Hor, Budějovic a Písku.⁵ Václav IV. nařizuje r. 1394, aby zboží z Kolína do Čáslavě neb obráceně vezené nikoli přes Malín, nýbrž přes Hory se vezlo.⁶

Horští obchodníci s pražskými uzavřeli r. 1410 smlouvu o svobodném provozování kupectví v městech obou navzájem, ale i za hranicemi daleko byli známi a měli dobré spojení.

Tu přišly války husitské, mnoho změnily, zničily, obchodování Čech s okolními zeměmi na čas zastavily a přerušily. I Horám uškodily; tím jasem, kterým zářily do válek husitských, nikdy se nezastavěly, nicméně podržely dobré a zvučné své jméno, svá privilegia; ano i spojení s cizinou, na čas přerušené, znova se navázalo. Z této doby - totiž 15. a 16. věku - sebrány jsou zprávy, jež podáváme, odpovídající k celé řadě (98) otázek týkajících se obchodování horského zvláště, a tím i českého.

Látku k obchodování poskytovali především domácí řemeslníci a „hospodáři“; oni byli seřadění v cechy a prodávali své výrobky v malém, sami majíce krámy v domech svých neb domech obecních, zvláště na velké radnici aneb v boudách; „hospodáři“ prodávali většinou na ryncích čili trzích. Trhy i ulice dle toho měly tudíž své názvy. Čteme v starých zápisech o rudném trhu (1486), z něhož ulicí na rynek dolního města se šlo (1444), o trhu, kde nádobí se prodává (1486), o trhu masném, jenž sáhal až ke kouřimské bráně (1486, 1507), o trhu masném neb pivním (1429), o obilním trhu, na němž stál praněš (1448, 1486) a r. 1444 masné krámy, o koňském trhu, ještě r. 1469 Russmark zvaném, na němž od roku 1489 stály masné krámy, jež postavili pp. na místo domů od Martina Vrbíka za 100 kop a od Václ. Tkalce za 40 kop koudených, o rybném trhu, který byl proti Vlašskému dvoru (1489) a sahal až k vysokému kostelu (1543), také tu stával praněš (1433); čteme dále o hovězím trhu (1512), o senném trhu, na němž stál dům Udidlovský (1521), o ovesném trhu, od něhož se šlo vzhůru ke kouřimské bráně (1450, 1457), dále o trhu hrnčířském (1529), o holzmarku (1494) na Čechu proti kostelu sv. Jiří (1443), o prkenném trhu

¹ Archiv kutnoh. č. 2024 (dat. 1566 v ned. pd. sv. Janem Křtit.).

² Dr. Čelakovský, Práva m. II. 242.

³ Tamtéž 443.

⁴ Viz Maj. Carol. z r. 1348 čl. X.

⁵ Tomek, D. Prahy II., 394, 400.

⁶ Dr. Čelakovský, Práva m. II. 853, 854.

(1474), není-li totožným s předešlým; dále uvádí se solný trh (1449), jež ležel pod melhúzem (1474), kurný trh (1452) proutěný trh (1453) a olovný trh (1444).

Z ulic náležejí sem hokynářská ulice (1506 jmenovaná), prutná (1493) za kouřimskou branou ležící, senná na Čechu (1493), ulice, „kde ptáky prodávají“ (1466), a ty ulice, které dle řemeslníků, již své krámky neb stánky tamtéž měli jmenované, masařská (1446) jdouc ke kolínské bráně, řeznická (1518), provazní (1484) u klášterské brány, ševcovská (1456) čili ulice k ševcům (1487) blíže vys. kostela, ulice „mezi zámečnický“ (1488), jdouc z „Talmarku“ k vys. kostelu, mezi pekaři (1490), jdouc k bráně klášterské, ulice reflířská (1451), soukenničí (1477) u sv. Bartoloměje.

Z výpisků těchto prostých, vybraných z topografické části starodávných Hor, jest patrně bohatství a výběr obchodování, jež bylo tak mocné, že celé ulice a trhy dle něho se nazývaly.

⁽⁹⁹⁾ Naznačíme nyní místa určitěji, pokud prameny mluví, kde ty ony věci se prodávaly.

Ryby solené či herinky prodávány směly býti pouze v tak zvaném undrláku, kdež prodávaly herinkářky odvádějíce plat jistý k obci; tu sedaly ve stolicích a ve 4 nedělich losovaly o místa (1525),¹ a jen ve zvláštních případech dovoleno někomu i v domě. R. 1552 dovoleno Janu Žlutíčkovu truhláři na přímluvu pánů zřízených rad KM nad appellacemi od pp. šepmistrů, obecních a starších, aby v domě, který jest u undrláku, slané zboží prodávati směl; když pak r. 1556 otevřela krámeček podobný Salomena, žena jeho, zakázáno jí.

Ale od r. 1557 skrze ortel appellační též v domech prodávati se mohly ryby a tu ustanoveno: herink přivezený složí se v undrláku, undrláčník jej vybední a shlédne; je-li herink příjemný a dobrý, zcejchuje tunu a propustí, je-li shnilý, nepropustí k prodeji; za to platí se fišmistrům, mimo to z tuny 2 gr. bílé k obci, undrláčník obdrží od vybedňování a přehlídky 1 gr. O příjmech těchto vedl písař fišmistrův a undrláčník registra. Byl-li vezen herink od brány, musil branný od brány až k undrláku s ním. Zaměstnaní v undrláku musili i němčiny znáti býti; Mathes zedník roku 1554 jen proto v undrláku úřad dostal, že německy uměl.

O krámech kramářských pohromadě stojících, z nichž brala kapitula vyšehradská 20 hriven ročního platu, jakž byla obdařena proboštem svým Janem, synem Václava II., roku 1321,² nečteme v pramenech 15. a 16. století ničeho.

Chléb prodával se v chlebnicích čili v chlebných krámech. Pekaři kotce si kupovali neb i dědičně drželi, ale ti, co seděli v předních, více prodávali než ti, co v zadních. I stěžoval 1559 Lukeš pekař, jak jiní pekaři ve dne v noci pekoucí v prvních kotcích vše prodají a též všechny ulice okolo rynku hokyněmi osázeli a v dědičných prvních kotcích prodají za 20 tolarů, „než já sedíce na zadních za 2 bílé groše“.

Arcikníže Ferdinand, k němuž se Lukeš s touto stížností obrátil, doporučoval jej milosti šepmistrů.³ Že valněji vpředu krámů se prodávalo, ukazuje, že přední pekaři chtěli z krámů svých dávat 1 groš bílý týdně, tedy 52 gr. ročně, kdežto ze zadních do roka 8 grošů. R. 1561 stěžují si všichni majitelé ⁽¹⁰⁰⁾ zadních krámů, že nemohou nic odbyti, a „když pecen chleba napekou, že celý den, druhdy i dva nad tím sedí, než prodají“, kdežto v předních jen pořád nosí a prodávají. Lukeš Vodička stěžoval tedy opět až k císaři 1561, ale ničeho nedosáhl, neboť šepmistři po dlouhých úradcích nechali krámy koupené těm, kteří si je koupili. Roku 1565 mincmistr spory ustavičně tím chtěl srovnati, že mimo přední dvěře dal i zadní udělati. Že spory nepřestaly, ukazuje však konečné rozřešení sedání, tím totiž, že od r. 1573 uloženo pekařům sedati dle losu v kotcích napřed, uprostřed nebo vzadu. Prodávání chleba té doby jen na řečené kotce bylo omezeno, takže rychtář neměl dovoliti zvláště na rynku, pod loubími, v domech a ulicích, kudy se jezdí, chléb prodávati (1572).

Maso prodávalo se v krámech masných. Stály původně na obilním trhu (r. 1444),

¹ Lib. sent. H. 6.

² Tomek, D. Prahy I. 410.

³ Archiv kutn. č. 1417.

později přestěhovány na koňský trh (od r. 1489), ač v další době neostalo jen při nich; jmenují se r. 1561 masné krámy před domem p. Bočka staršího Dohalického z Dohalic a obecní. Krámy masné před domem Bočkovým měly být odstraněny, ale Boček velice jich bránil a obrátiv se na místodržící dosáhl 1570 toho, že směl je postavit, a „aby něco bytelného postavil“, přenechán mu z krámů těch plat obecný až do svatého Jana 1572.

Roku 1575 dovídáme se, že byly masné krámy dvojí, dolení a horní, a o hodech vánočních poručeno, aby se dolní opustily a prodávalo se jen v horních. Ale řezníci ani mincmistra, ani pánů poslechnouti nechtěli; když pak dva řezníci pro vzpouru do vězení se dostali, volali i ostatní „pojďme také do vězení, zavřeme krámy a neprodávejme“ a srotili se u váhy, a kdyby nebylo svátků, byla by snad povstala z toho i bouře. I vzati všichni řezníci do císařského trestání a střídavě zavíráni.

V radnici byly rozsáhlé kotce pro soukenníky a j., na něž byli šepmistři pyšní, takže na př. roku 1569 prováděli též jimi členy dvorské kanceláře. Bohužel, že bližších zpráv o nich dopátrati jsme se nemohli.

Obyčejné a pravidelné trhy městské bývaly na Horách každé středy a pátku, a na ty dni směli i židé trvati na Horách, jindy nikoliv; opětovná prohláška stala se r. 1560.

O pátcích bývaly konány prohlášky obecní, a ty začínaly slovy: „Šepmistři a rada oznamovati ráčí, že...“¹ Na jeden (101) z těchto dnů vykládali též koželuzi kůže, aby ševci mohli si vybrati; která kůže nebyla po třikrát koupěna, ta směla být prodána ven. Když však koželuzi, tohoto starodávaneho pravidla nedbajíce, kůže ven prodávali, takže nastala i dražota obuvi, byly z toho r. 1557 třenice. Trh byl přístupen pro překupníky dle nařízení šepmistrů z roku 1575, až praporec na trhu vztyčen. Mimo uvedené dny tržní také v neděli i svátek, kde mnoho lidu do města vešlo, obchodováno, a tu bývalo bud a krámů tolik, že „rynk byl docela zaměstnán“, a proto roku 1570 nařízeno, aby boudy jen den stály. Pro rybáře platil jen pátek. Veletovských jako poddaných bylo povinností, ryby z Labe na Hory nositi, ale oni častěji do Kolína s nimi zacházeli; za to dostalo se jim domluvy i trestu (1573).

O trhových dnech celé řady překupníků čekaly na venkovany vezoucí plodiny a j. věci na trh, s těmi smlouvaly a uzavíraly koupě, než k tržišti se došlo, placení cla takto se vyhýbajíce. Proti tomu vydávána častá nařízení a docházelo k hojným trestům.

Roku 1531 vzati do vězení překupníci másla, medu, sýra, zvěře a hub pro neposlušnost. Roku 1557 stěžováno, že závadu a drahotu činí, po vseh vše vydrancují a obci poplatek pak schází, a když se na trh něco přinese, že chtějí „před každým předeek držeti“ a tím drahotu činí; i nařízeno, aby ve středu a v pátek o dnech tržních ničeho nepřekupovali, sic že jim bude pobráno. Dříví kupovati chodili překupníci i jiní na Pach za bránu (1560), i musil branný od čáslavské brány choditi na Pach, aby se tam přesvědčil, není-li tam dříví; prodávalo-li se tam, vybíral clo tam na místě (1568).

Roku 1560 překupníci skupovali obilí a pšenici až k dolu „Oslu“ vybíhající, takže dražota povstala, i rozkázáno, aby branní za město vycházeli a tu clo vybírali od každého, kdo by prodával. Roku 1570 Martin Špicfous překupoval sýr, máslo a slepice a voze do Prahy dodával do císařské kuchyně; téhož roku Jan od Vorlů a jiný od Kašků překupovali a vyváželi svině, i pohroženo jim, že budou jim, bude-li se opakovati, pobrány a do špitála dány. Poněvadž pak pohrůžky nepůsobily, dostala se Anna Soběhrdka do šatlavy, neboť ji chytil rychtář, když překoupila 4 hrnce másla, ač před tím nedávno za 11 tolarů másla skupila. Smělým překupníkem byl Matěj Koželuh, jenž v bráně sedě chytal sedláky a překupoval máslo, sýr a jablka. Pro tyto a podobné věci dostávalo se překup- (102) níkům častých domluv, ano i trestání. K domluvě svoláno roku 1573 celkem 50 překupníků a překupnic, roku 1575 napočítáno 150 překupnic, roku 1581 spočítáno rychtářem 28 usedlých překup-

¹ Roku 1552 takto uvozenou prohlášku čteme v L. Mem. o potrestání přísneš škůdců zahrad.

níků a 64 neusedlých.

Jinou svízal činili podomní obchodníci, většinou židé.

R. 1529 stěžovali si cechmířtři kramářští, že se po domech prodává šafrán, kmenty, kůže, stuhu a jiné, kdežto oni pavují, a to že jsou židé. R. 1568 židé napomenuti, aby „nehauzírovali“, loketní zboží na lokty, koření a jiné na loty neprodávali, a rychtáři poručeno, aby je zatkl, jakmile shledá, že přes dni sváteční neb přes noc na míru neb váhu dávají. Podobný obchod zařizovali okolní zemané i sedláci sami, dávající nositi po hospodách na prodej husy, jiné ptáky, ryby a pod.

Střediskem obchodu malého byl rynek; poskytoval zajisté obraz velmi pestrý za dní trhových. Tu scházeli se řemeslníci, kteří nabízeli své tovary, se sousedy, kteří zásoby obilnin vyprodávali, a s venkovany, kteří na trh přinášeli potraviny. Máslo prodáváno v hrncích,¹ tu seděli před domem Bartošovským „v srdci města“ perkytlářky, prodávající košile, plátna a havířské perkytle a platicí z místa 2 groše k obci (1577), lojovnice seděly blízko radnice a prodávaly „kranclé“. Sedati se nesmělo dle nařízení z r. 1561 do ulic a rynku dále než na $\frac{5}{4}$ lokte. Blíže radnice sedali též sousedé prodávající mouku, jejíž sklady měli v radnici samé. Když r. 1560 chtěl rychtář zjednat na rynku místo a odstěhovati sousedy ty do chlebnic, ohradili se znamenitě, ukazující, že je do chlebnic daleko ze skladu, že je v chlebnicích tma, že by se mouka nerozeznala, že v chlebnicích zápach ... I dovoleno jim pány i nadále u zdi krbcovského a smovského domu, ale aby za čtvrt léta 4 den. dávali, z krup a hrachu v undrláku prodávaných pak 2 gr. Ku sbírání těchto dávek ustanoven Jakub bakalář.

Pod podloubím stály krámky s ptáky, knihami a j. věcmi, a že šel důchod z krámků těch obci, nedovolili páni podloubí zastavěti (1568).

Největší ruch panoval v městě o jarmarce. Pro obchodníky z dalekého okolí shromážděné stavěny boudy, jež (103) si obchodníci najímali, aby je potom vždy o jarmarce zase osadili; roku 1561 Eliáš Vokál hlásí se o boudu po ř šmukýři z Prahy. Boudy stavěla obec svými zřízenci, již od obchodníků si směli za to drobný peníz vybrati. Roku 1573 svěřeno stavění bud Koktovi a Undrláčnickovi, ti však vybírali 3-4-6 gr. alb.; i naříkali kramáři, že platí pánům i těmto a „že tak nikde nešacují jako zde“. Poněvadž vedle toho Kokta „rozdírá ústa neuctivě a odpovídá až hanba mluvití a druhý panskou boudu za 1 kopu prodal“, dáni byli oba za kládu.

Obchodníci odváděli jarmarečné poslu panskému neb i písaři (1560), ungelt od kupců kadaňských, litoměřických a j. náležel králi a posílal proň svého úředníka na Hory (r. 1527).² Odkud se na Hory vozilo, připomínáme ovšem na místě jiném, zde jen vzpomínáme těch, kteří jmenovitě se uvádějí, že na jarmark výrobky své vezli, byl to Matoušek knihař z Prahy (1563)³, Mach Holiaš a Jiřík Mužík, kožešníci z Hradce, kteří na cestě na Hory oloupeni byli od loupežníků a škůdců zemských na Železných horách, a Josef žid z Bydžova, jenž s plátnem přijížděl (1556).

Prodávajícím prohlíženy pilně míry, váhy i věci. 1560 o jarmarce (Dicit I. f. 4) nalezeny u kupce Matesa od tří oslů žida Judy z Kolína, Vlacha Jakuba z Rejna Kolína a Petra Vlacha krátké lokty, a když tvrdili, že jsou lokty pražské míry, změřeny a shledáno, že jsou o dobré stěblo kratší, i platili pokuty 1 kopu. Roku 1582 Melichu zlatníkovi z Chrudimě sebráno na jarmarce 12 lžic pro lehkost. Na jarmark táhli lidé ničemní a zlí. Roku 1577 chycen Pavel kejklíř, jenž utekl z Poděbrad z vězení, kdež se podkopal; uměl hrát falešně v karty a „tref sobě skládati uměl“. Při výslechu oznámil, že mnozí na jarmarky s falešnou hrou jdou, jsou

¹ Máslo na trzích nesměli kupovati koláčníci, nýbrž měli si je opatřovati po všech a u zemanů; nedělo-li se, dostali domluvu, jako 1557 Štěpán koláčník. Také vyzývání občas, aby dávali za peníze koláče „slušný flek“.

² Archiv kutnoh. č. 443.

³ Po jarmarce bil se s Ondř. Oxenem a zvolal „pojď, udělám ti vlašský kousek“.

ustrojeni jako zemani v aksamitových pěkných šatech premovaných se stříbrnými kordy a birety aksamitové mají, takovým že jest Židek Pavel a Jan Škoda.

Lehkých ženštin¹ sešlo se k jednomu jarmarku r. 1577 sedmnáct, a tři z nich měly u forničky pokojíček; přišly z Brna, Příbramě, Prahy, Zbraslavic, Lhotky, Chotěboře, Želiva a j. Z těch dostaly 4 pardus, 1 cích, 10 prostě z města vyvedeno.

⁽¹⁰⁴⁾ Jinak postaráno bylo o jarmarce o čistotu, a obyčejnou městskou policii rozmožili ponocní a žoldneři; také cechy vydávaly posílky (1556).

Rormeistr měl nařízeno pouštět do kašen hojnost vody.

Kteraké bylo spojení obchodní horských kramářů a prodavačů vůbec a kupců (tak slouli tehda velkokupci a bylo jich na Horách mnoho) s cizími i se zahraničními kupci a kramáři, ukazuje následující soupis, kterýž po testamentárních údajích, po upomínkách o dluhy a pod. sestavili jsme dle věcí.

Ryby živé i solené. Živé ryby zasílány byly na Hory z rybníků okolních panství. Ondrák řezník vzal od pana z Pernštejna r. 1503 deset džberů ryb,² Jan z Litoměřic přivezl roku 1532 „Josos“ na Hory, Václav Chlupatý z Páchu vzal ryby od Petra, purkrabí chlumeckého, za 24 kopy 11 gr. (1505),³ Václav Slánský vzal ryby od Hynka, hejtmana poděbradského, r. 1506 za 7 kop 2 groše,⁴ Václav Haken vzal 13 džberů kaprů (po 1 k. a 30 gr.) a mimo to drůbeže džber sumou za 21 kop 35 grošů r. 1579 od Karla Myšky ze Žlunic a na Hrádku nad Poďousy. „Herink“ koupil Šimon Hubáček od purkmistra frankfurtského Klauzvinea (1525) a dluhoval mu zaň 106 zl. rýnských.⁵

Zboží koloniální brali kramáři hlavně z Prahy, z Norimberka, Augsburga, Salzpurka a Krakova. Kateřina Kurdová (1571) dlužna byla Dittrichovi kupci Normberskému 33 tol. a 26 grošů mš. za věci krámské. Jan Chyzdera, po jehož smrti pí. Anna z Vilemovce vdova dále obchod vedla, bral věci krámské od Pavla Pilgramera (1570), Hanuše a Volfa Edra, bratří ze Salzpurka (1562), a dluhoval jim 237 zl. r., z Augsburgu pak bral věci od Hanuše Estereichra, Herbsta, Tomáše Mona (dluh 689 zl.) a Davida (dluh 323 zl. 50 kr.). Jan čili Hans Troj (písař horský píše Jan Hanstroj aneb pouze Hanstroj), jenž byl kupcem bavorským na Horách usadilým a agentem kupců Tichtlů a Ebmera z Norimberka,⁶ zprostředkoval spojení obchodní s domovinou, sám pak obchodoval s Pavlem Kaufmanem z Krakova (1516), jemuž dluhoval 520 kop,⁷ a Michalem Karyjem, kupcem na Starém Městě Pražském, jemuž ⁽¹⁰⁵⁾ byl 1180 kop dlužen (1518).⁸ Pavel Kramář bral věci též od Hanuše z Normberka jako Jan Chyzdera, a konaje poslední vůli (1543) oznámil, že dluhuje Hanuši 95 kop gr., „ty na domě ukazuje a věří, že mu krivdy neučiní pro jeho syna, a on Volf (Hanuš) zase jemu dlužen, třikrát pro něho jezdil do Olomouce, do kláštera Naumburka a Vídně a pokládá si za tu práci 50 zl. rýnských“. Mimo to bral Pavel věci krámské i od Lidla z Jihlavy. Anna Kmochová (1559) byla dlužna za věci krámské Faltinu kupci „z Lipského“ 50 kop.⁹ Faltin Pitner kramář bral věci od Pavla Meisingera z Normberka (1572) a Jorg. Kellnera z Normberka (1566), jemuž dlužen byl 220 rýnských,¹⁰ Václav apatekář (1482) bral věci od Kašpara Kinzla ze Chba, Mandalena apatekářka (1543) od Hanuše Hausdorfa z Normberka. Šimon kramář

¹ Jinak měly tyto stálé sídlo na Horách: u Šaldů, Mečřů, V Radosti, Na Baště, Na Hoblíku.

² L. flav. maj. G. 4.

³ L. flav. maj. G. 24.

⁴ Tamtéž H. 2.

⁵ L. test.

⁶ Dačický (Rezek) I. 53.

⁷ Archiv kutn. č. 179.

⁸ Archiv kutnoh. č. 189.

⁹ Archiv kutnoh. č. 1432.

¹⁰ Archiv kutnoh. č. 2034.

(1525) bral věci z Norimberka, Salzpurka a Štýru.

Perník a vosk bral Jan Plsák od Bartoše perníkáře 1504 z Jičina.¹

Věci ozdobné brala Anna Šmajdeřka od Lukáše Kankáře ze Svídnice a Šimona z Boleslavě (1544); dovoz jí zprostředkoval Eliaš forman.

Vlny koupil Zikm. Kozel z Riesenthalu za 545 kop 54 gr. 3½ d. od Jiř. Voděradského z Hrušova a na Suchdole (1580).

Rozsáhlý obchod se zbraněmi vedl Burian Veltrubský z Veltrub; kšaftuje (1530) ohlašoval, že dal Hansfailovi kupci z Norimberka ve Vídni usadilému na sklad 69 ručnic čtyřpídních samých zapalovacích po 12 šilincích, 2 ručnice krátké zapalovací španielské po 5 fl. r., 19 šavlí po 1 fl. r., u Hanstadlera ve Vídni měl 50 šavlic a tesáků po 20 gr.² Konal časté cesty do Norimberka a vedl obchod i s koňmi.

Železo kupovala sama obec k obecní váze, odkudž každý železo kupovati byl povinen; bylo tu železo cáhlovské, moravské a děvínské, podobně glit a olovo. Jednotlivci směli prodávati drobnější věci železné, jako „hřebíky, cvečky, plechy i radlice a malé německé šíny“. Správce váhy vedl o všem účty.

Stříbro bylo v Hoře ovšem doma a docházelo zpracování u zlatníků domácích, jichž byla slušná řada, nicméně jezdili (106) na Hory zvláště na jarmarky cizí zlatníci, zvláště z Prahy, z Chrudimě (Melichar 1582) a j.

Nežli pojednáme o dalším předměť obchodování, zmíníme se o karbanu, jež zvláště zlatníci užívali, aby věci od zlata a stříbra vyprodali. Byl to druh naší věcné loterie, k němuž bylo potřebí panského dovolení. Roku 1571 dovolili zlatníku Šimonovi karban vybíratí do 50 kop. Následujícího roku zase mu dovolen karban, ale bylo naň stěžováno, že chce již ve čtvrtek (po neděli Gaudete) vydávati karban, ale že ho ještě nemá, a že některé staré věci, kterých odbýti chce, vkládati hodlá a některé drahé zápony že teprv dělá. I zavolán na radnici, kdež ujišťoval, že bude vše dobře, nicméně musil registra přinést i věci; snesl vše v malé truhličce. Byly tu drahé i staré věci a měl 70 kop vybráno. Poručili mu tudíž páni, aby drahých věcí nechal, a raději foglíků, lžic a j. menších věcí nadělal, aby více se poděliti mohlo a nikdo nestěžoval. K „pošacování“ pak povolání příszejní zlatníci, aby, po čem co, poznamenali. 1579 dopřáno bylo zlatníku Mikuláši karbanu vybíratí od stříbra až do 100 kop a na 1 cedulku po 1 gr. vybíratí.

Mimo zlatníky i jiní s karbanem šli. 1577 Václav Vilémovský, konvář na Tarmarce, o němž Dačický kratochvilně praví, že „stařeček byl a rád pálené pil“, poslal s karbanem do Hradce Jana Rotleba a dovolil 10 gr. denně utráceti, ale ten z rejstříku vytrhl 2 listy, aby mohl utratit víc, z čehož potom měl ovšem nepřijemnost.

Že se při oznamování karbanu troubilo po městě, dovídáme se z potrestání trubače Volfa r. 1577, jenž zatroubil při té příležitosti synu p. hofmistra Jírovi tak do ucha, že „voslechl“, začež vsazen za kládu.

Sůl vožena z Bavor přes Prachatice do Písku a odtud dál ku Praze neb na Hory, jak čteme v listu Jiříka krále k Janovi z Rožmberka (1461).³ Sůl kupovali obecní hospodáři (obecní to zřízení); skládali do komory solní v radnici a prodávali ji vážnému, jenž úřad ten od obce najatý měl, a ten sůl rozprodával za nařizenou cenu veda o tom registra. Týdně odváděl hospodářům peníze. Šel tedy ze soli mnohý užitek k obci. Týž vážný, jak již shora bylo naznačeno, prodával železo, olovo a glit, sám pod dohledem obce tyto věci si opatřuje, proto bylo nepřijemno šepmistrům slyšeti, že Jakub z váhy dluhoval do mince za olovo, do Jihlavy za železo (1572). Na (107) nepěkné šalby přišli páni u Albrechta Supa, jenž (1555) celé vozy přímo pro sebe kupoval, nedávaje skládati ji v solné komoře, a cenu soli zvýšil; i chtěli již páni

¹ Lib. flav. maj. G. 17.

² L. test. G. 32.

³ Archiv český V. 286.

váhu a prodej soli mu vzít a obci přivlastnit, ale když dal 30 kop pokuty, prodával zase dále.

Řečená váha obecní stála v jedné klenuté spodní místnosti velké radnice. R. 1546 přikázáno kupcům a kramářům, aby doma a ve sklepích nevážili ani krámských, ani kupeckých věcí na těžkou váhu, nýbrž aby k váze obecní šli, aby důchod obecní nescházel, a to pod trestem; z téhož důvodu nedovolili páni (1554), aby postranní váhy na centnýře a kameny byly udělány. V této místnosti „obecní váhy“ visely spravedlivé míry, dle nichž měli konváři nové hotoviti a roku 1581 nové a správné míry opět tam zavěšeny a šenkýřům bylo poručeno, aby si je důkladně prohlédli, neboť byli žalováni z podvodu, že dna nádobám vyrážejí a výše posazují. Již roku 1558 shledáno, že v mnohých hospodách měli dvojí míru, na menší vydávali, na větší přijímali. U Pýšů měli korec o 6 věrtelích, u Bakalářů větší a menší, u Svobody o 6 věrtelích s vrchy, u Kurvy mateře věrtel i čtvrtce malé. Roku 1560 mlynáři Jan Novomlýnský a jiní dva pokutováni pro malé míry vězením a penězi. Pokuta obnášela 5 kop a pp. řekli, že do pokuty 5 kop nikoho za falešníka neprohlašují; kdyby falešníky opravdu byli, jinak že by se k nim zachovali. Falešná závaží byla 1570 nalezena též u Zuzany Kačicové kramářky, jež kořeně prodávala, ale měla malé loty.

Víno pili horníci domácí a cizí; z vína šenkování šel pánům ungelt, i vymlouval se marně Ctibor z B... (nečitelno), že má majestát a dle něho že smí šenkovat víno na Hrádku (1558) a neplatit ungelto, také nedovoleno Zikmundu Loreckému z Ylkouše (1560), jenž býval v císařských službách a zase jich čekal, aby neplatě ungelto 30 beček vína rozprodati směl, jež mu někteří páni a stavu rytířského darovali a on na Hory si svezl. Důvod, který ve své suplikaci uvádí,¹ „poněvadž jest chudý jonák a tu utrácí“, na šepmistry neúčinkoval.

Který peníz a jak z vína vybírán, osvětluje nám podrobná instrukce z roku 1559, již tuto uvádíme:

„Instrukci vydaná od pp. šepmistrů a rady na Horách Kutných pp. obecních a soudců panu Petrovi Bernáškoví a p. (108) Jak. Bakalářovi, jak se při vybírání peníze z žejdlíka vína chovati mají: 1. Do register nových aby všecka vína popsána a s registry prvnějšími srovnána byla, která mají nákladníci v sklepích, co starých, co nových aneb kde jinde; a co více vín do města povezou, to vše bude k tomu poznamenati a pp., kteří ten peníz vybírají mají, aby měli jedna registra a písař šrotýřský druhá a v těch obojích registrech aby se zapisovalo, co kde vín přivezou a co jich vyšenkují. A to vybírání aby hned začalo od Nového roku minulého,² t. j. Dominiky: In excelso throno a což prve vína vydáno a sázeno bylo před Novým rokem, to aby k prvnějšímu počtu vyupomínáno bylo.

2. Když by které víno šenkovati se mělo, každý nákladník aby prve oznámil pánům voleným k tomu, že víno saditi ponese, a ukázal, kterou nádobu načne, tu nádobu aby ti páni poznamenali a vrch přetáhna papírem aby sekrety svými spečetili, a když ji vyšenkovují, též ti páni aby pohleděli, ta-li je nádoba vyšenkovaná. Po vyšenkování ten peníz obci náležitý aby dal bez odtahu, to jest z nádoby z desítky 1 kopu 15 grošů, a který by nedal, aby jiné žádné sázeno nebylo.

3. Když by víno sadit se přineslo k pp. šepmistrům, tehdy každý pan šepmistr má se zeptati, okázali-li tu nádobu přísežným k tomu zřízeným. Jestliže by neokázali, tehdy aby sázeno nebylo, pakli by přísežných doma nebylo, aby nákladník obmeškán šenkem nebyl, bude moci pan šepmistr služebníka na ten čas poslati, aby ukázáno bylo, kterou nádobu šenkovati chce, a ta nádoba aby poznamenána byla od služebníka a potom přísežným k tomu voleným oznámeno.

4. Kdyby osoby zvolené na pp. šepmistry vznesly, že některá osoba jim, což náleží dáti, zanedbává a odtahuje, tomu aby pan šepmistr vína nesadil, leč se prve, což zadržel, urovná a vyplní.

¹ Archiv kutn. č. 1487.

² Nařízení toto vydáno r. 1559 Circumdéd. f. 2.

5. Když by vína uherská stahovati se měla, aby těm osobám oznámili a bez jich vědomí aby žádných nestahovali.

6. Vína uherská zvlášť aby popisována byla.

7. Ti páni aby každého čtvrt leta, což se v kterém vyšenkuje, a z těch vín peněz sejde, počet učinili a zupomínajíc všechny peníze v čtvrtletě přišlé na rathouze skládali.

8. Jestliže by který nákladník vína některá nehodná vinopalům aneb ven z města prodati chtěl, toho bez vědomosti těch pánů, až by oni prve ty nádoby, jsou-li plné a není-li ⁽¹⁰⁹⁾ z nich co vyšenkováno, shlédli, aby žádný nečinil, a jestliže by z nich co vyšenkoval, z toho též, co by přišlo, aby dal a oni též aby taková vína zapisovali a počet činili.

9. Jestliže by na rozkaz pánů šepmistrů a pánů (obecních) z téhož důchodu sirotku kterému jaké peníze vydali, o tom bez prodlení aby písařům oznámili, aby oni do register sirotčích takové vydání zapsali a tudy aby z potomních spletků sešlo a po druhé potom se nedávalo.“

Roku 1572 rozhodli se šepmistři, že sami koupí víno, že je svážeti i prodávati budou,¹ i pořízeno 5 sudů a Pavel Pilgram určen jeti pro víno do Uher. Shlédněme jeho účet!² Cesta vedla Pilgrama do Ettenburka (Šoproně), a když skládal účet, čítal zlatý po 60 kopách, tolar po 70 kr., kopy po 60 gr., groš po 7 den. alb. Přijal od šepmistrů 600 kop a 50 kop, na útratu 25 kop. Vydal: koupí sudu vína (= 15 věder) v Ettenburce od Ondřeje Karklera, vědro po 2½ zl. a nadto dáno o 1 tolar více ... 16 kop 34 gr., koupí 3 sudů vína (= 37½ věd.) od Tom. Krašnera 44 kop 45 gr. a t. d., celkem za víno vydal 528 kop 38 gr. a 1 denár. Mimo to měl zvláštní vydání: Martinu, měštenfínu ettenburskému, který formanům ukazuje, kde vína nakládati mají 1 k. za flasty 15 gr. Beneši Blažkovi za 2 fůry 15 k. Adamovi a Varbašovi z Prahy 25 k. Beneši formanovi z Prahy 27 k. 30 gr. Co jsem ve Vídní od zvezlování starých tolarů 900 na každý po 2 d. nádvaku přidati musil 3 k. 13 gr. Od změřování sudů 1 k. 12 gr. Útrata na cestě 5 k. 35 gr. V Ettenburku od pondělí do soboty 6 k. 6 gr. 3 den. Nová voj a kování koní 21 gr. 3 den. V jednom městě 4 míle od Ettenburku za noc 51 gr. 3 den. U Vídně za 2 dny protrávil 3 k. V Holeprunu za snídání 25 gr. 5 den. V Enzersdorfu přes noc 1 k. V Moravských Budějovicích přes noc 50 gr. V Jihlavě přes noc 40 gr. V Habru přes noc 36 gr. ⁽¹¹⁰⁾ Páni šepmistři dodati musili 2 kopy a 39 grošů.

Z roku 1574 zachovala se registra vinná,³ z nichž vidno, že „v pondělí po 3 králích uh. vína přivezena k obci od Vavř. Stola a Jana Kostky koupená

30 vědř, syn Bartla z Jihlavy, přivezl na 2 vozech 59 vědř. Matěj Hekrle z Jihlavy, přivezl 3 vědř. Gregor, šafář Martina z Opatova, přivezl 29 vědř. Jifík z Markvartic, přivezl 25½ vědř. [Celkem] 143½ vědř.

Dáno od V. Stolara Bartlovi prve 50 kop, nyní se jeho synu od fůry 25 gr. vyručilo a k tomu hotových peněz 31 kop přidalo. Jiným formanům od vědra po 1 kopě zapláceno jest. A tak jim všem od té fůry jest z razhouzu dáno 118 kop 30 gr.“ V pondělí před nastolením svatého Petra přivezli formani 136¾ věder (Matěj Hekr z Brtnice byl též mezi formany). Z těch vín uherských vyšenkovaných byl příjem 161 kop. Z těch peněz do mince na vevl Zikmundovi písaři 21 kop, Maternovi úrok 9 kop, 11 kop Janu Veverinovi primasovi na útraty do Prahy a na obecné potřeby.

K prodeji vína obecního 1574 určen byl Kašpar Fifek a přijal je od pánů v lochu a počal prodávati, 1576 lochy i dolní světnice v radnici pro prodej či šenk vína byly opraveny.

Mimo to však točeno bylo víno různé a voženo z daleka odjinud. Roku 1572 přivezl na př. pro Krist. Dittricha forman Jan Pilz od Pavla Mensingera, kupce normberského, 11 sudů vína. Ondrášek šenkýř byl dlužen za víno Valentinovi do Litoměřic (1506), Volf šenkýř vozil

¹ Tak bývalo v Kolíně již r. 1504 (Winter K. obr. II. 450).

² Archiv kutnoh. 4542.

³ Archiv kutn. č. 2693.

si víno z Evančic.

Šrotýři musili přítomni býti vytažování vína prodaného ze sklepa neb nakládání jeho s vozu na vůz a vybírati z vína clo. 1570 povoleny jim 4 gr. z bečky.

Piva cizí točila se na Horách tato: z Hradce Králové, z Prahy, ze Svídnice (hořské). 1579 přivezi Petr Forman od Václava od Zlaté Štíky v Praze na Starém Městě několik sudů. Z cizích zvláště však pilo se brodské (českobrodské); bylo dobré, ale drahé, proto 1578 šenkovati je pro drahotu bylo zapovězeno, vždyť prý v Brodě samém po 36 gr. je sázejí. Kdo by je z nákladníků vzal, zaplatí pokuty 5 kop, přijde na dvě neděle do vězení a nesmí čtvrt léta vařit. Proto ovšem piva brodská na Hory voziti a tu píti se nepřestala, ale napětí trvalo i dále. Čteme k roku 1582, jak brodstít skrze posly žá-⁽¹¹¹⁾ dají do Hor, aby sud piva jejich po 45 gr. sázen byl, že bude pivo dobré, domácím sázejí prý po 50 groších, ale horníkům „pro ušetření přátelství“ sleví pět grošů. Starší šenkýřští však odvětili, že po pivech nic není, lepší že jsou páchovská (domácí), formani že chtějí od sudu několik grošů, sudy že se menší, nevymývají se, a pivo že zasmrádá.

Páni uslyševše to a chtěíce přece dobré pivo brodské mítí, rozhodli, že se bude po 40 groších vystavovati, že sami pro piva do Brodu zajížděti a tu pivo vybírati budou. Jak cena piva brodského stoupala, z toho vidno, že sázeno bylo 1581 po 36 gr., 1582 po 40-45 gr., 1583 po 1½ kopě vystavováno.

Na Horách bylo mnoho pivovarův, v nichž „nákladníci piva vaření“ pracovali a piva vařili. Roku 1555 určeno, že má várka piva obsahovati 14 sudů, a ustanoveno, z kolika korců pšenice se má vařiti; na výstavku měl se dávatí sud piva po 20 gr., zadního po 40 gr. a mláto po 20 gr., za sud pánům náležely 4 gr. Přes toto určité nařízení opakují se stížnosti do nákladníků, jednou, že vaří řídká piva, že přirážejí 20 gr. na sudu (1556, poněvadž prý byla pšenice dražší), jindy, že ničemné a nehodné pivo dělají, že várku mají na 15 až 18 sudů místo na 14, že mají sudy „na strych brodský“ a podobně.

Z piva platil se ungelt, jen lorecké bylo ungeltu zbaveno, a kdo je šenkoval, neplatil ungeltu; tak aspoň tvrdil 1558 Václav Podhrádký z Vlčí Hory, jenž držel Lorec po Zdislavovi Zvířetickém z Vartemberka. Nařká, že ti, co od něho pivo berou, mají pojednou platiti ungelt „mimo zvyklost a předešlá léta“ z jeho piva, jako by přespólní bylo. Pozoruje, že páni nechťí ungelt sleviti, sliboval varného 6 grošů a nabízel, „aby Lorec pod šos sloul a desk aby prázden byl“. Páni však ani těmito, ani následujícími nabídkami pohnouti se nedali, a když opětně žádal, za neslušné je prohlásili.

K těmto dávkám, poněvadž dluh obecní pořád větší byl, ustanovena ze sudu piva domácího r. 1560 šenkýřům daň po 1 gr. a páni obecní, ač neradi, „neb lid většinou na domácím pivě přestává“, přece z bídy do času k této dani svolili.

Z cen domácího piva uvádíme, že byl sázen žejdlík starého 1578 po 2 d., žejdlík hořského 1578 po 1½ d. Sud domácího 1581 po 36 gr.

Spotřeba bitného dobytka byla na Horách při velké populaci města značná a jest patrna již z poznámek o masných krámech. Zde všimněme si ještě, odkud byl dobytek na Hory dodáván. Žáček kupoval voly a krávy (1510, 1511) od Anny⁽¹¹²⁾ z Rýzenberka,¹ z Olomouce dal voly hnáti na Hory r. 1560 Pavel Vranovský,² z Polska pro Samuele Počáteckého dal hnáti voly Pavel Borkovský a byl r. 1560 dlužen 500 kop. Za 6 let dostal se na Horách týž Borkovský pro další dluhy vůči Počáteckému do vězení, ač měl v královně polské Kateřině a velkokněžně litevské přímluvkyni, ovšem po německu!³ Naproti tomu dodával Martin Žlábek z Dobřeneš roku 1560 Samueli židovi z Prahy skopce a voly.⁴

¹ Arch. č. XIII. 331, 444.

² Archiv kutn. č. 1499.

³ Archiv kutn. č. 2044.

⁴ Archiv kutn. č. 1553.

Řezníci horší sekali dobré maso, a byli tudíž hledáni a vyprodávali je i jinam, čímž bohatli. Roku 1557 však zakázáno jim z Hor voziti maso jinam, leč do kuchyně královské a arciknížecí, „vždyť bili tam na Horách jen psotu ničemnou, takže časem mrzko na maso hleděti“.

Tuny loje, ač ho bylo mnoho potřebí pro stroje hornické, dodávány do Prahy, Hradce a jinam.

Obchod s ovsem a koňmi, jichž pro práci v dolech mnoho se potřebovalo, vedli mnozí. 1520 jmenuje se Jan Šavrnoch, jemuž byli dlužni Balaty 8 kop, Tomek 3 kopy, J. M. Jan z Pernštejna 7 kop, pan Arnošt pruběť „za valach“ 6 kop, pan Jiřík za oves, kněz děkan za kůň 4 k. 16 gr., pan mincmistr za kůň 5 kop.¹

Martin Špikfous prodával oves formanům (1563).² Jan Brodský prodával k dolům hříbata 1575. Obchodník s koňmi Šebestian Perman r. 1561 poslal do Uher na císařský rozkaz čtyři koně, ale nedošel zaplacení za ně. Když potom se dostal pro dluhy na 3 léta do vězení, shledal byv propuštěn, že mu tři dlužníci zemřeli a tak přišel o 300 zl. I žádal krále Ferdinanda o glejti, že zas obchod začne. Byl dlužen Maurici Penkovi do Augsburku 112 zl. r., Ludvíku Starému ze Salcpurka 126, Kašparu Wintenovi z Nového Města 80 tolarů; naproti tomu jemu dlužen byl Vol. Ochsenfeldner 30 tolarů, Israel žid z Kolína 110 tol., Nosek žid z Prahy 13 tolarů.³ Roku 1566 přijeli dva Němci z říše na Hory kupovat koní, ale když z Kaňku jeli, byli od 3 havířů napadeni a z ručnic po nich stříleno. (113) K roku 1667 jmenuje se Krybl Křištof, kšírmajstr, kupec koní, od něhož i Václav Kozman z Normberka 12 koní koupil.⁴

Spojení obchodní, přivázení a vyvázení věcí zprostředkovali formani, jichž byl na Horách počet valný, takže i k horám i jinde na pomoc voláni, byla-li nutná potřeba; tak na př. roku 1470 na rozkaz krále Jiřího v Čáslavi daný vezli chleba a mouku za vojskem,⁵ r. 1541 vezl Holub forman děla proti Turkům; roku 1562 žádá Ferdinand, poněvadž pojedje s Maximilianem do Frankfurtu, 6 vozů s 4-6 dobrými vozníky z města neb okolí ve čtvrtek po sv. Jeronymovi do Prahy, že za kůň za noc a den obdrží 15 gr. bíl. a z království ven nadto formanům že se zaplatí;⁶ r. 1570 zavolali formany úředníci mince, aby vozili dříví od Labe; 1573 přikázáno formanům piv brodských, aby z města bláto vyváželi, r. 1575 vyzváni formani horští, aby za plat s dobrými vozy do Řezna na sněm s králem vyjeli; 1577 voláni (Quasimodo) do Prahy, aby 5 vozů poslali proti slušnému zaplacení, neboť král prý pojedje do Moravy a Slezska.

Formani měli na Horách svůj cech a platili do něho cupus. Z formanů uvádíme Martina Beštu, jenž měl 6 koní (1582), a Matěje Sanderu, jenž koupil po Petru formanu, švakru svém, 12 koní (1571).⁷

Na vlastní pěst vésti obchod formanům nebylo dovoleno, a proto také občas zakazuje se jim skupovávat i rozprodávati plodiny jako zelí (1559), obilí (1570) a j.

Peněžnictví vůbec, zvláště půjčky, nabídky peněžní, záruky a j. obstarávali židé. Jim nebylo ovšem na Horách jakožto v horním městě dovoleno trvale se usazovati, bývali tu jen o trhových dnech, než to jim dostačilo. Zákaz vůbec se obcházel, bydleli v Kolíně blízkém a na Hory dojížděli, kdy chtěli, což z mnohých nářků a žalob seznáváme. Nejdlejší a nejjadrnější jest z r. 1530. Tu pp. obecní a starší ohlašují: „Židé sirotky a manželky zdejší podvozují

¹ L. test. E. 8.

² Archiv kutnoh. č. 1839.

³ Archiv kutnoh. č. 1582.

⁴ Archiv kutn. 2152.

⁵ Arch. č. V. 306.

⁶ Arch. kutn. č. 1661.

⁷ Archiv kutn. č. 2401.

a větší sumy, než půjčují, zapisují, bývají na Horách, kdy chtí, sousedé je přechovávají; židé spíš pohané by slouti měli, nemohouce skrz mužské jako stálejší, přicházejí skrze ženské jako viklavější, a tak někdy dobří sousedé přišli by o statky, poněvaž v prvním uložení státi nechťi, ješto se nám dáva a jsme ku posměchu jiným, (114) ješto mluví, kterak mnoho dobrých mužů v obci, že jim trpí a že div že domů do Kolína nevnoší a statkův na koních neodvozí.“ I radí dále, aby půjčka ženě bez vědomí manžela učiněná neplatila, neb se i stalo, že několik let neupomínali, až dluh vzrostl, a že by bylo nejlépe, aby ani v trhové, ani soudní dni, ani o jarmarce sem nechodili; také horleno na to, že je sousedé sami fedrují, věci jim přechovávají, ti že by měli mezi židy zavedeni býti.¹

Usnesení závěrečné o židech nečteme, ale kdyby se i bylo stalo, po čase se zajisté objevili, jako se množili v Praze přes mnohé rozkazy o jich počtu a jako byvše ze země vypovězeni nikdy nadobro neodešli. V knihách pak čteme již k r. 1535, aby krom dnů trhových a soudních nebylo židům na Horách dovoleno trvati „pro lichvy a jiné nezpůsoby, jež ke škodě práva svádějí“, a dále k r. 1559, že hlásí se Israel žid, aby pp. mu vyupomínali dluhy, zvláště u Šimona Pampy (27 gr.), poněvaž má s ostatními ze země vyjítí, ale již r. 1560 čteme v téže knize, „že židé na zkázu sousedů zdejších živnosti své provozují a proto se rozkazuje židům kolínským, že mimo trhové dni zde v městě bývati nesmějí, ani sklepů, ani komor mívati a přes noc na Horách neostávati“. Ano zdá se, že se brzo nato nadobro na Horách usadili, takže bylo potřebí r. 1568 mincmistrova rozkazu, aby kolínští židé v 10 dnech z Hor se vystěhovali, sic že se jim majetek pobere.

Ze židů kolínských jmenují se zvláště Majer Munka, Pinkas a Jakub Lazar. Jméno prvního zvláště často čítáme. Roku 1494 půjčil Václavu Kabátovi 108 kop; splátky měly se dít čtvrtletně po 22 kopách, a umluveno dále, opomine-li Kabát jednu splátku odvésti, že ho smí Munka upomínati o celých 108 kop.² Roku 1498 půjčil Mikuláši z Častrova, královskému urbureři, 41 kopy, a ač Mikát ceduli vystavil, dal Munka dluh zapsati do knih z opatrnosti, kdyby prý se cedule ztratila.³ Roku 1502 činí přípověď k statku Jindřišky postřihačky (30 kop) a ku statku po Anně apatekářce (6 kop), téhož roku půjčil Šimonu Orlovi 600 kop.⁴

Jednou však přeče nepochodil, ač ukázal ceduli řezanou na dluh Prokopa Pregla z Ylkouše 34 kop. Anna, manželka řečeného Prokopa, dokázala totiž, že nebyl Prokop při smyslech, (115) když pečeti k ceduli dával: třeba Munka oznamoval, že Pregl vzal na se dluh Zikmunda z Prachňan, osvobozena Anna Munkovi zaplatiti.

Druhdy hledali horníci peněžní výpomoc i za hranicemi, roku 1561 upomíná je Assmus Süss Norimberský o zapůjčené peněze.⁵

Za obchodem táhlo se na Hory mnoho cizích lidí a trvalo tu buď občas, neb i mnozí cizinci se tu usadili. Jeroným kupec z Mostu usadil se roku 1508 na Horách, Jiří Cimrman, uzdař z Vratislavě (1580), koupil si tu dům, Hanuš Lamprecht z Mostu obyvatel a manželka jeho Alena z Norimberka zdržovali se na Horách za obchodem,⁶ za touž příčinou přišel na Hory Volf Hoza z Tarnovic v Polsku, ale umřel tu r. 1540 na mor, zanechav tu zboží za 60 kop 40 gr.; zbyl pak po něm oblek: sukno vlčaty, kaumarová sukně, kaftan lvový, punčochy červené, nohavice kožené, škorň, košile, váček a pytel.

Dodatek. Připojujeme opis „instrukce“, jež dáva zevrubnou zprávu o tom, co se obchodně do Hor vozilo, nazvaný v listině „Výpis z majestátu Vladislavova“,⁷ jehož opis byl

¹ Lib. mem. 1529-30 f. 427-428.

² L. flav. maj.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ Archiv kutn. č. 1590.

⁶ Archiv. č. XIII. 160, 305.

⁷ Archiv kutn. č. 2516.

dán od práva města Hor Kutén celnému u Malína a pro lepší důvěrnost a jistotu pečeti těch Hor upečetěn. V pátek po sv. Diviši 1572.

„Clo šepmistrům dáno s dobrým rozmyslem Naší královské Milosti... clo od zavázaného kupeckého vozu i s koňmi 15 gr, od postavu sukna vlašského a frykyše a od postavu 1 gr, od postavu sukna mechelinského neb lindýše 4 pze, od barevných laciných suken od postavu 2 pze, od postavu laciného sukna šedého 7 pz, od centu vlny 3 pze, od 2 kamenů vlny 1 pz, od centu fíků, mandlů, řeckého vína, rozinek, dřevěného oleje a mýdla ½ gr, od centu všelijakého koření ½ gr, od centu bavlny 3 pze, od 2 štuk kmentu neb hasasu, barchanu neb jiných pláten a loketních věcí vždy od 2 štuků 1 pz, od volů, které na prodej vedou neb ženou, od 1 vždy 1 pz, od koní 1 pz, ⁽¹¹⁶⁾ od 2 krav 1 pz, od 4 vepřů neb sviní 1 pz, od 4 skopců neb ovcí 1 pz, od 4 poltův 1 pz, od kopy velkých sýrů 1 gr.č, od vozu švestek a třešní vařených i s koňmi v tom vozu 1 gr, od tuny oleje 3 pze, od tuny medu ½ gr.č, od vozu vlašských ořechů i s koňmi ve vozu 2 gr, od vozu hrušek neb jablek sušených neb syrových i s koňmi 1 gr, od kopy štik loketních 2 gr, a což by bylo štik pod loketních od kopy 1 gr, od kopy kaprů 1 gr, od centýře vyziny ½ gr, od tuny štik pruských neb lososů solených neb od tuny úhořů vždy od tuny 1 gr.č, od tuny halpfiše a candatu 4 pze, od tuny undrláckých štik 4 pze, od tuny herinků 2 peze, od zavázaného vozu suchých ryb candatů, čupek i jiných všech suchých ryb i s koňmi v tom vozu 5gr, pakli by jich s vůz nebylo, tedy od 2 kop i s koňmi 1 pz, od vozu soli i s koňmi 1 gr, od drejlinku vína i s koňmi 8 gr, od laky všelikého starého pití, malvazí, rivolí neb vlašského vína 1 gr, od sudu praženého piva, svídnického, freiberského, žitavského neb od jiných těm podobných 1 gr, od centněře loje neb sádla 1 pz, od 2 kamenů vosku 1 pz, od centu železa neb oceli 1 pz, od centu čistce 1 pz, od vozu mědi uherské i s koňmi 7 gr, od vozu kos i s koňmi 6 gr, od kopy kos neb kopy radlic 5 pz, od kopy šinův 2 pze, od kopy srpů 2 pze, od 2 koží volových 1 pz, od 4 koží kravých 1 pz, od kopy teletin i jiných bravů činných i mazaných 3 pze, ⁽¹¹⁷⁾ od vozu hrnců i s koňmi 1 pz, od vozu třísla 1 pz, od centu koudele 1 pz.

Kdožkoli pojedou do Hory Kutny buďto povozem neb karami, z každého koně pz, kteréžto clo tak a vedle toho způsobu, jakž se svrchu píše, chceme, aby jmenovaní šepmistři a rada i všecka obec nahoře psaná nynější i budoucí měli, drželi, je vybírali a jeho požívali bez naší, budoucích našich králů českých i všech jiných lidí všeliké překážky, nyní i pro věčné časy buď.“

Archaeologické Památky 1899.

KUTNOHORSKÉ PŘÍČINKY K DĚJINÁM ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ.

Majíce na paměti slova F. V. Zoubka, jenž v „Osvětě“ (r. 1880) vypisuje dějiny českého školství uvedl „až hojnější material snesen bude, hojnější v důležité té věci bude světlo“, podáváme tuto material kutnohorský k dějinám českého školství XVI. věku, kterýž jsme nasbírali v pamětních i jiných knihách téhož času.

Kutná Hora měla vedle Mladé Boleslavě za starodávna dvě školy, totiž sv.-Jakubskou či vysokostelskou a sv.-Barborskou. Ona byla starší a byla po r. 1424, kdy celá Hora ohněm zničena, ze dřeva vystavěna. Dačický (I. 44.) udává rok založení jejího k r. 1479, ale sluší ji míti za starší. V registrách mincovních¹ čteme totiž položky, jež tvrzení Dačického odporují. Čteme tu k r. 1472, že bylo z královské mince vydáno žákům od obou škol 6 gr., téhož léta koledy do obou škol 4 gr. Roku 1474 opět koledy do obou škol 2 gr., r. 1473 žákům, ježto zpívali na KM. do obou škol 30 gr., r. 1474 do obou škol 24 gr. rekordací, r. 1478 rekordantibus do obou škol ½ kopy.

Život učitelů na obou těchto školách kutnohorských nebyl v XVI. století ani vážný, ani opravdový; mladíci k úřadu učitelskému nastupovali a úřad svůj za jiný rádi vyměňovali,

¹ V archivu sp. „Vocela“ chovaných.

(118) takže stav učitelský byl „průchodištěm k životu občanskému, k jeho živostem a důstojnostem“. Jestliže tedy ve stavu učitelském tehdejší doby vůbec nenalzáme pravé horlivosti a ideální snahy, nejsou ani kutnohorští učitelé té doby jiného druhu. Přes tu chvíli volají je páni na radnici a domlouvají jim, že jsou nepilní při žácích, že jsou nemravně živi, že oficiálně a kantorové v kostele nebyvají, než více po frejích a nočním toulení a zpívání chodí, jako by žádnému ničím povinnováni nebyli, ježto jináče než lajci chovatí se mají (1547).

Nejednou vytykají pánové kantorům, aby vážně žili, ano jednomu vytykají, „že kantůru sobě zjednal a nikoli frej“. Jindy vytykají všem učitelům dluhy v hospodách, pračky v hospodách, při čemž někdy i žáci na straně učitelů svých s protivníky jich se bili.

Za to vše dostávalo se učitelům i správcům škol zasloužených důtek. Právě tyto důtky a různé stížnosti se strany pánů jsou nejbohatším pramenem ku poznání života tehdejších učitelů, a to mnohdy dosti vydatným. Jestliže tedy o některých důtkách blíže se zmíníme, budou tím mnohé poměry učitelů tehdejších objasněny.

Počneme s důtkou, jež má původ ve stravování učitelů na farách. Bartoloměj, bakalář vysokostelský, dostal domluvu (1538) proto, že se nechtěl hnouti ve stolici, když šel kněz Václav po nešpoře do kaple, a vedle toho i za to, že ven vyšed, byků mu nadal neumělých, francovitých a jiné u přítomnosti žáků a lidí jiných, a proto prý chce kněz nyní odtud; též při stole „že vystrkuje za stolem místa kněží, ježto rok do roka o něm samém obec nemůže býti ... A protož ho páni napomínají, že se v tom zachová, jak na rozumného člověka náleží, neb je-li učenější než oni, aby to při sobě měl, a čím učenější, tím by se měl více nížiti“. Na tuto domluvu odpověděl bakalář velmi obratně a obšírně připomínaje, že ani u přítomnosti kněze jinak by nemluvil: „že mlčí vždycky a nedává odpovědi, leč jeli otázan, a to střídě; než jednu chvíli, když sobě p. děkan i kněz Václav ukrojil a on také, že okřik: „proč krájíš, co se bojíš, abych před tebou nesežral?“ Pak prý měli jakýsi spor ještě o měšci a konečně ono neblahé setkání v kostele, jež takto bakalář vyličoval: že prý klečel, co jindy; tu šel kněz Václav a řekl: „varuj, aneb tebe strčím, až upadneš,“ a bakalář: „nestrkej, kněže Václave, aby se ti též něco nepříhodilo!“ Ale kněz odvětil: „že bych tě do šatlavy!“ (119) tu prý vyšel bakalář ven a vyčkav kněze řekl mu něco jako: „nauč se prve čísti aneb zpívati „sacerdotum Michaelē“.

R. 1543, když nebylo u sv. Barbory faráře, byli odkázáni učitelé stravovati se u zvoníka Jiříka; avšak brzo se učitelé se zvoníkem nepohodli, a Jiřík žaloval, že učitelé rozkoše hledají, kuřata a ptáčky jísti chtějí. Učitelé žádali, aby na stravu peníze dostali, že jim kuchařka na faře strojiti bude, aby nemusili býti zvoníkovi podrobeni. Rozsuzující pánové vzpomněli na předěšlého rektora, „který těmi božími dary pohrdal“, a rozhodli, že dají učitelům týdně 16 gr., aby sobě stravu jednali, kde chtějí, ale ne na faře; co zvoník potřeb nakoupil a neužil, aby zaplatili, neboť „není žádných pamětí, aby kdy v tomto místě taková rozepře byla pro potravu“.

Neméně zajímavé jsou z dalších let zprávy o stravování učitelů a žáků. R. 1557 měli o této věci šepmistři důkladný rozhovor, a vědouce, že „nemůže než na ublížení a zmeškání mládeže býti a poněvadž ze školy jako z nějaké studnice lidé k úřadům církevním i světským přicházejí“, třeba prý o stravování mládeže jednati. Kuchaře farářově budiž 15 gr. nad mzdu přidáno - navrhovali páni obecní - a rádi jim vařiti budou; nemnoho práce přibude a budou mocí zas těch mendíků užiti, že jim dříví přinéstí mohou etc.“ O tom 6 pánů teď zvolených s p. děkanem a bakalářem se umluví a vydáno bude Instrumentum, aby mohli spíše „ve školách býti a k čemu se učí, to sobě resumovati, ale nyní že examen v krčmách drží, a jakž ze školy který vyjde, tak hned žákem není než zemanem.“ Vyjednání toto nepotkalo se s dobrým výsledkem, což patrně ze zápisu z r. 1559. Tu žádá totiž bakalář vysokostelský, aby místo rekordace a koledy¹ jiné platy měli, aby žákům se vařilo, aby školy opraveny byly a do-

¹ Když šli žáci od vys. kostela 1549 večer před sv. Štěpánem zpívat vedle obyčejě šk. po ulicích, byli

hlídka se určila. Obecní páni uznali, že o těchto věcech prospěšno jednati jest. Proto žádali Boha, aby „aspoň nyní jednání šťastné a prospěšné bylo“, a byli pro složení rekordací a koled.

Vaření že by se mělo na farách, domnívali se obecní právem. Mělit' faráři dříví a soli od obce a tím jim neubude tedy, budou-li vařiti; aby špitálmistři¹ chléb a něco krup, hrachu (120) a jiné dali, „neb ze školy lidé a muži, kteří potom obec a církev boží spravovati a J. M. Cís. hoditi se budou, vycházejí, ale ze špitálu k ničemu než k hrobu lidé vycházejí“; aby vedle toho pomoc z Hořan, Grunty, zadržalé od mlynářů, nákladníků piv, poručníků Masníkových a statků Anny od Srnů pomoc vyžádána byla“. A ihned Ondřej Krivoláček za Mandu Šatnou prohlásil, že žákům chce platiti.

Šepmistři prohlásili dávatí z ungeltu ke škole každé téhodně 10 gr. bakaláři, a školu že opraví; k dohlídce určili Samuela z Vodolína, Jak. Hoška, mistra Václ. Didakta a písaře Jana Tapinea.

Když pak šepmistři navrhovali, aby Burjan Valdyka za natahování hodin a hraní na varhany měl 20 gr. a 4 gr. přídavkem, opřeli se obecní tomu říkouce, „kdyby to dvoje, škola a hudba na váhu vloženo bylo a pilně váženo, že by se našlo, že daleko potřebnější jest a opatření školy než varhan a hudby“. I ustanoveno místo rekordace ke školám po 15 gr. dávatí a Valdyka ponechán na 20 gr.

Nato povolání byli bakaláři obou škol a oznámeno jim:

1. Místo rekordací bude se z rathauzu ke každé škole po 15 gr. platiti, a jak se rozdělí mezi ně, že páni poslaní ustanoví.

2. Poněvadž stěžují si, že lidé vařiti zbraňují, že se s panem děkanem a farářem promluví, aby na farách se vařilo.

3. Kostelníci aby nedostatky ve školách prohlédli a napravili.

4. Že ustanoveny jsou osoby (z rady též 2: Jak. Stejšek a Petr Bernášek), kteří do škol nahlédati mají, jak se učí, jaký řád jest, jsou-li pod bázni, chovají-li se počestně etc., a proto je předem napomínají, aby nějaký při těch školách řád způsoben byl, aby předem sami pilní škol byli, příklad na sobě dávali, jiné napomínali a k dobrému vedli a toulek po šenkovních domích toulání zanechali, neb kdyby toho nebylo, rozumno jest, že nařízení jich nic platno by nebylo.

Bakaláři slíbili, že pobožně živi budou a jiné k tomu povedou a že jsou vděční, že mezi ně jisté osoby budou choditi, neb i oni pilnější budou, a jiným jako nějaký osten k učení a pilnosti dá se a nebudou tak ledakohos chovati aneb něco přehlédati jako prve; chtěli-li mítí užitek, že tak musili činiti. Ale kdyby nechtěl se kdo jimi spravovati, že jej ztrestají a nic proti dobrému řádu nedopustí.

Ale ani tentokrát věc s vařením se nespravila. Čtemet' (121) již k r. 1560 zlou zprávu, jak kuchařky špalkem potrestány byly, neb věc na se vzaly, a špatně závazek plnily. Tak zbavení zase žáci stravování na farách. Teprve r. 1561 rozhodnutí panské učinilo konec všem nesnázím. Když totiž p. děkan a správci stěžovali stran vaření jídla žákům, že mendíčkové po sousedech dosti se naběhají, nežli ta vaření k sobě přijmou, a tak čas i učení tudy se mrhá, ustanoveno: „Aby v kuchyních v jedné k jedné faře a v druhé k druhé faře žákům do škol se vařilo, a těm, kteříž se najali, aby polovice činže uleveno bylo, a tak že bude tudy mocí jim se pohodlí státi.“

Než ani tento stav nebyl nadále trvalý.

O tom dovídáme se obšírně po několika letech.

Když totiž r. 1576 Jan Rosacius, licenciatius a bakalář vys. kostela, žádán, aby uvedl

znepokojování pěti výtržníky, kteří je bili, světla zhášeli a pod. Za to výtržníci dostali se do šatlavy.

¹ Správci jmění městského špitálu na zaopatření chudých měšťanů kutnohorských a vdov po měšťanech, který založil 1324 horník Štěpán Pirknar.

příčiny, proč chce Hory opustiti, uvedl toto: 1. Že často není zdrav a neví, zdali z povětrí či z jídla a stravy ničemné a časem nestravné,

2. že stans je malý a nemá nač sobě pohodlí učiniti,

3. že žáci u něho držeti nechťi pro koledy a špatné vychování,

4. že ho někteří při vrchnosti oškliví pravice, že ožralý by byl, nepilný a nedbanlivý, ustanovili se pp. o opatření škol a žáků poznovu jednati neb pro ty školy stran opatření i žákovstva v expensi v Praze i jinde široce rozneseny byly, aby se tedy něco stalo, aby „bakalář i s žákovstvem přespólním expensí nějakou lepší, kterouž by se snázeji bez nouzikaní v těch školách zdrželi, opatření byli, aby dítkám našim, kteréž nic nejsou jiného než semeno církve boží a obce, tím posluhovati a je vyučovati mohli, a proto navrhuji obecní:

1. aby nedostatek nahrazen byl, a proto aby ze všeho piva, což se k šenku přiveze neb vystavuje domácího i přespólního, 1 d. hned při tom k obci vybírán a na rathouze při ungeltu od písaře šrotýřského skládán byl a k vydávání toho aby se osoby volily.

2. Aby každý ze sousedů v sobotu, když vedle obyčeje na hůsci chleba vybírati chodí, aby jim ku pomoci na maso po bílém penízi dával, a to též aby se v řád uvedlo, aby takový 1 den. z povinnosti od každého vycházel, a co by se vybralo, ne jinam než na maso a potravu vycházelo.

3. K tomu, že někteří z pp. sousedů z lásky obzvláštní vedle libosti krejcar, 7 den malých, 1 gr., jak se komu viděti bude, i více co by na pomoc dáti chtěli, v tom se slyšeti ⁽¹²²⁾ dávají, i někteří již činí, aby i někteří mocnější proti tomu nebyli a pro odplatu boží aby učinili.

4. Poněvadž velmi stěžují, že v kuchyních obecních, kde jim od pp. vaření těch jídel ukázáno, nic se jim neprodává a pro chudobu a nemožnost jich k tomu i nemastí, když se něco od vaření přinese, a na samém masu, poněvadž ho na mále mívají a k jednomu jídlu na tolik osob kousek nebo 2 sotva se jim dostává, přestati nemohou, protož se pp. vidí, aby na starý způsob přivedeno bylo a v domích a zvláště u sousedů vznešených po pořádku aby se jim vařilo a vedle možnosti a libosti: kus masa neb vaření nějakého přidalo, uvařilo a omastilo, aby se mládež spíš v těch školách držeti a učiti mohla, aby pp. bakaláři tak nenařkali a těch škol se nestrašili, jak v Praze a jinde v Čechách opatření je.

5. Kdo statky zádušní drží neb spravuje, aby také něco vedle možnosti a libosti přidávali, poněvadž školy a tu mládež, která se dobrému učí, opatřiti neposlední záduší jest.

Z tohoto návrhu vyšlo ustanovení toto: groš ze sudu piva přiřázení vyvolalo by lidský nářek, ale aby z úroků špitálních ročně as 5 kop aneb co by pp. mysleli, se dávalo, k tomu z Lošan, poněvadž 35 korců žita vychází, aby též dávalo se na školy.

Co se dávání z milosti dotýče, aby dal, kdo co chce, což i někteří činí, jako Pavel Hayman oznámil, že týdně do smrti 3 gr. dávati bude, a j. dávají ze své vůle. Jakub Holý oznámil, že týdně do smrti 1 gr. dává žákům v sobotu do škol.

Vaření kdyby zase z kuchyň k sousedům přešlo, aby také plat z kuchyň na školy dán byl.

Z ybrlaufu dle sněm. usnesení též má se ke školám část obrátiti. Aby se též odúmrť vyhledala, a co ke školám náleží, ta že jim připadnou.

Zvláště dobře však bude, bude-li se u škol pilně pracovati.

Avšak již r. 1578 čteme toto nové ustanovení: „Poněvadž, při vychování bakalářův a jiných oficiálův v školách zde na Horách Kutných mnozí nedostatkové se nacházejí a již u Vysokého kostela i na koledu pro pilnější učení a žákovstva a j. dítek opatrování nechodili: aby z každého sudu piva přespólního i domácího po 1 den. a ze starých a hořkých piv po 2 den. snímáno a každého téhodne na rathouz od Jana, písaře šrotéřského, dodáváno bylo. Tak aby seberouce se summa, potom místo těch koled jim bakalářům a oficiálům zato učiniti ⁽¹²³⁾ se mohla a při tom hned poručeno starším šenkýřským, aby o tom tovaryšstvu svému oznámili a Janovi písaři poručili, aby z každého sudu po 17 d. a obzvláště z starých a hořkých po 2 a domácích po 8 d. bráno bylo.“

Tehdejší platy učitelské nebyly skvělé, i vypomáhali si učitelé jako všude jinde koledami, rekordacemi a jinak. Že školství tím jen trpělo, jest jisto, uznával¹ to i tehdejší děkan kutnohorský¹ a vyložil pánům v měsíci srpnu 1538 takto: „kdyby rektor a správce měl plat od pánův a obce bez těch rekordací a koled, pro kteréž musí rektor žáky držeti a jim jako hověti, již učte se nebo neučte, nebřz když se tito učí, tehdy hledíc na tyto, kteříž zahájejí i odrážejí se od učení, a toho kdyby nebylo, tehdy by rektor žáků nepotřeboval, než žáci rektora, i přidržel by je k učení a musili by se všichni učiti a při dítkách veliký prospěch by učinili, ježto potom zůstali by po vás nějací obrazové živí, kdežkoli by byli.“ Páni odpověděli, že by sice rádi školy opatrovali, jako „v cizích krajinách“, ale nedostatek při obci že jim brání, ale že vznesou na obec. - Věc byla odložena pak na neurčito a chvalitebný návrh děkanův vešel v zapomenutí.

Jsouce tedy učitelé odkázáni na mimořádné platy, vykořisťovali každou příležitost a nešetřili svých bližních ani tehda, kdy mnozí morem umírali; tak vytýkali šepmistři bakalářům v postě l. 1541, „kterak v tuto ránu moží od pohřbu² mnoho berou, že by lidi vyťahovali výše mimo předešlý způsob a od pacholat že berou též větší plat, nežli jindy bylo. Nebo masopustales brali po 1 den. velkém a též sobotales, ale nyní že by toho přivětšovali, a protož aby se i svou čeled' v tom tak spravili, jakž jindy bylo, a po 3 gr. od funere brali i s kropáčem. A co se žáků a pacholat dotýče, že jich neučí, latině nemluví a že se od jiných, kteříž běhají po ulicích, nedělí; aby je učili mluvíti, aby potom dobrým lidem hoditi se mohli, a žáci po noci by nechodili.“ Za 9 let byli z téže příčiny „zavolání rektorové obou škol, že mnoho berou od funere jakožto 7 gr., kdežto toho nebývalo, leč by kdo bohatý z dobré vůle více dal; páni i nyní dali by jim pokoj, ale lidé že stěžují a žádají, aby v první míru bylo to vygleichováno, aby 3 gr. brali. Chce-li kdo od konduktu platiti, že jim v to nevkračují.“

L. 1554 stěžováno, že od provodů a pohřbů moc berou (124) a žáci že lidi natahují. Rektorové slíbili, že zvláště žáky napomenou a uvedou jim na mysl, že nedávno p. Prenar každé škole po 20 gr. dal.

O počtu žáků na školách kutnohorských máme málo zpráv, dle udání r. 1548 lze souditi, že na škole u sv. Barbory bylo žáků málo, neboť farář stěžoval, „jak jest škola snížena, rektor a bakalář žáků že nemají a v kostele zpívání že se nedějí“. - Naproti tomu r. 1559 Jiřík, bakalář vysokostelský, dostal důtku pro nepilnost a nezpívání a že už ani žakovstva nemá a co mu z rathouzu přichází, že si osobuje a mládencům nic nedává. Časté proházky že činí a ve škole nebývá, k žákům a ku stavení nehledí, takže všude plno nečistot a šindelové odraní! Vymluvil se, že všude málo žáků.

Roku 1572 stěžoval děkan, že není ve škole vysokostelské řádu, takže mnozí z Hor děti berou, a mistr, maje žáky učiti, raději spí.

I zavolán M. Vincenc z Makové a dostal domluvu, že ani žáků nemá, domácí od něho že odcházejí a k sv. Barboře přestupují, ježto by se měl snažiti jako mistr, aby nad jiné předčil. Aby i též k tomu přihlédl, aby se v kostele zpívalo a k Náměti aby kumpána posílal, poněvadž i tam ve zpívání nedostatek jest.

Mistr vymluvil se jako všichni obžalovaní, že na zprávě nemnoho pravdy, kantor že stonal a přece bylo opatřeno, aby kostel pustý nebyl. „A také, aby více žáků chovati měl, že jich nepotřeboje.“

Téhož roku však týž mistr z obce odchází.

Příchodem nového rektora z Kouřimě věc se nezlepšila, stěžujeť 1573 děkan, že si rektor přivedl s sebou nějaké Mazuchy a Poláky, aby tedy pp. do škol nahlédli neb prý žáci všichni chtějí odejít; zvláště by byl prý nerad, aby odešla ta pacholata, která u sebe chová. K dalším poznámce děkanově, že jest rektor nepilný a po hospodách chodil v Kouřimi, odvíteli páni,

¹ Václav, jenž účastnil se činně jednání náboženských r. 1549.

² Viz Arch. Pam. XV. 125.

že jest dobrý mládenec a do školy že dohlédnou.

Zajímavý jest spor děkana horského s Janem, bakalářem vysokostelským, r. 1578 a 79 vedený o chování kantora; nechtěl bakalář vedle starobylého obyčeje kantora chovati, nýbrž raději druhého bakaláře neb studiusa míti, ježto - jak stěžuje děkan - kantor trojí povinnost má, jednu v kostele, druhou ve škole a třetí na faře, a tu by žádný nechtěl na faře posloužiti. Stížnost první nevedla k cíli a děkan stěžuje roku 1579, že místo kantora a suc-centora chová 2 až i 3 bakaláře, a dodává jiné zajímavé stížnosti, chová prý se při funeřích (125) nepořádně, jde prý bakalář před dům mrtvého, kdežto dříve před farou se čekalo; tam pak ledacos zpívají „na diskanti“ a latině, ježto mohou česky prostě zpívati, aby tomu mohl každý vrozuměti, když Bembova zemřela, ani na pohřeb bakalář jíti nechtěl, ministrantů k oltáři prý nedává, těch pak běhounů a čtveráků, kterých mu zvoník nechá, nemůže trpěti, že v kostele na diskanty latinsky zpívají a lidé tomu nerozumějí, ježto mohou česky zpívati, aby všichni rozuměli a raději mnozí lidé do kostela by chodili, kdyby se česky zpívalo; když jde bakalář a ostatní do kostela neb z něho, dupají a jsou nepokojni; nemůže-li on, děkan, býti druhdy u stolu, žádného že nešetří, snědí vše a na míse nic nenechávají, ano i kosti na mísu zase kladou a ledacos o něm posměšně mluví, že onehdy kterýsi broukal, když měl toliko na míse 4 kusy ryb. Že prý staré bakaláře haní a sebe velebí a své žáky, a že není než pýcha beze všeho umění, ježto jemu ani ten birýt, ani ty vlasy, ani hlava nesluší. - Žádal tedy rozezlený děkan o nápravu, při bakaláři o řádné chování, o zjednání kantora, neb prý tu jsou 4 bakaláři. Šepmistři ustanovili některé pány, kteří ústně vyrovnali rozvaděné strany, takže neznáme konečných zpráv.

Jak si ve škole učitelé vedli, jak byli dovedni a schopni ve svém úřadu, o tom nechceme soud uzavírat; poznamenáváme však, že kdybychom z důtek učitelům daných vybrali příslušná znění, že by činnost jejich se nejevila příliš skvělou. Neboť by byli učitelé málo pilnými (1536), ba tak málo pilnými, že i školy opouštějí, v neděli procházky podnikají a povinnostem dost nečiní (1538), že více frejů než školy si hledí, že dosti nenaučí a latině nemluví (1550) a že ani školním mládencům lekce nečtou, „neb maje v 12 neb 11 hodin vstáti a s nimi pracovati, leží a spí do bílého dne“ (r. 1569 domluva oběma správčům). Že katechismus dítkám nepředkládají a místo rekordací maje žalmy čísti, toho nedělají (1575). Nicméně nepochybuje, že bylo mezi tehdejšími učiteli kutnohorskými mnoho hodných, dovedných a snaživých pracovníků, čehož důkaz ihned uvedeme.

Václav, bakalář od vys. kostela, navštívil 1549 se žáky „pro užitek dítek a mládeže i pro užitek posluchačů comedií Johannis Babbistae“ a žádal skrze p. děkana, aby mu páni dali povolení ku provozování jejímu, ač bude-li moci dávana býti na Vlašském dvoře a bude-li to povoleno. „A poněvadž na to náklad býti musí, že chtěl, aby vybíráno bylo po 1 den., a pakli by (126) to býti nemohlo, tedy ráčili-li by co páni učiniti od obce, že na tom chtěl přestati.“ I přimlouval se p. děkan, zvláště poněvadž jest pro dobré domácích a přespolečných dítek. Páni odpověděli takto: „Ač kdyby to byli prve věděli, než to předsevzato bylo a náklad p. bakalář učinil, byli by toho nedopustili, ale poněvadž pak jest s tím pohotově a náklad na to učinil, aby po penízi vybíráno bylo, nebo od obce pro spuštění hor nemohou nic učiniti, a protož aby s Bohem to konali.“

Abý pořádek ve školách byl, k tomu přihlíželi inspektoři. Nemáme o nich bližších zpráv a nikdy v záznamech dohlížitelé a pod. se neuvádějí. Pouze k r. 1573 vyzývají se, aby šli do škol - a tam často dohlédali a je opatrovali. Byli to: p. cí. rychtář, Tomáš bakalář, Jakub bakalář, Jan Veverýn, Petr Bernášek, Václav Vyzina a Pavel bakalář. K r. 1574 poroučí se inspektorům, aby zádušní peníze k školám příslušející nastoupili a za kým, vyhledali a školy zvelebovali a fedrovali žákovstvo, poněvadž nemalé nedostatky ve škole trpí. I ukázalo se, že ke školám odkázány byly peníze od pí. Lud. Kasalické, z haltýřů že ke škole náležely poplatky, z Tobolářovského statku pro chudé, ze zahrady Pavla Pilgnera a ze kšaftu

Václ. Bodláka. Vedle toho měli poručníci Masníkovští ku pomoci býti vyzváni.

Trestů tělesných tehda se všeobecně ve škole užívalo; domníval-li se však otec který, že syn potrestán byl přespříliš, žaloval učitele. - Nám dochoval se v té věci následující příběh z r. 1549. Beneš branný měl dva syny ve škole u vys. kostela. Jeden z nich byl asi velmi nezbedný, neboť stěžovali naň i uředníci mince, kterak koulemi sněhovými do šmiten hází. Bakalář řečené školy jednou ho tak zbil, že byl zraněn mezi očima, a poněvadž otec myslil, že byl hoch zbit nenáležitě a beze vší příčiny, žaloval. Předvolaný bakalář uváděl o chlapci pánům, že „ze štoky vyňal nohu a jej převrhl, ježto kdyby ten štok byl naň upadl, že by ho byl jinak urazil, a že by se mohlo ukázati, kde to (ránu na čele) uhonil“. Páni vypyтали se dále a shledali, že branný s bakalářem hned po zbití vyjednávali. Branný vida totiž zraněného hochu, poslal hned Manku s cedulkou k bakaláři, ale rozhorlený bakalář vzkázal, že nezbedníka ještě jinak potrestá, a pakli branný hochů trestati nedá, aby je doma nechal; potom prý hochy ze školy vyvedl a řekl, aby mu nikdo nerozkazoval, ani pan šepmistr, ve škole že jest on pánem. - Cedulka byla patrně pro bakaláře (127) velmi urážlivou, a proto k soudu jí přinesl a předložil. Když tedy obě strany promluvíly a své stížnosti přednesly, rozhodli páni takto: „že jsou o tom zmrskání zprávu od p. šepmistra slyšeli a že toho neuznali, aby náležitě měl mrskán býti; než že měl prouhy a proti tomu že slyšel, že mu to pro neposlušensství a nešlechtnost učinil a to že mu málo škodí, že metlou kosti nezlámal a že jest hodné takové zoufalé v mládí trestati. A k bakaláři mluveno, aby děti trestal náležitě i jeho oficiálové, že někdy rozhněvajíce se mrskají nenáležitě, a protož aby děti trestal i aby tresty pokuty nepřevyšovaly; a kdež jest dětem školu zapověděl, aby je zas přijal, že škola jeho není.“ Někdy učitel za tělesné potrestání sám zbit, jako 1559 Jan, bakalář barborský, od Václ. Škrle a jeho podruha. Janu kjem prorážena hlava za to, že Škrlovi hochu zbil.

Měli-li Kadaňští 3 pokoutní školy (po r. 1584), měli páni horníci už brzo po r. 1530 jich snad ještě více. Rádi bychom vzali v ochranu učitele kutnohorské a občasně vyskytání se pokoutních škol jinak bychom rádi vyložili, než jako při Hradeckých se to stává, kdež tvrdí se, že proto pokoutní školy bujely, poněvadž ve veřejných se ničemu nenaučilo, tak bylo by věru obtížno dnes hájiti horských tehdejších škol, které sami představení, totiž konšelé, za nejlepší neměli. Doklady nejlépe pravdu tvrzení toho ukáží. V létě l. 1535 stěžoval p. děkan s bakaláři, že školy pokoutní se v městě zarážejí a již že tu 4 jsou, „že netoliko škodu, ale i posměch nesou a nemohou k žádnému řádu žáky přivésti, když je potrescí, že jim ujdou tam do těch škol a nezaplatí“. Oficiálové jejich že tu proto býti nechťejí a tak že školy horské zkázu vzítí musí, a proto žádali, „aby postranní školy byly zkaženy, dokládajíce, kde jest řád, že jest vše dobré“. Odpověď, již ústy výmluvného Mikuláše z Práchnan páni šepmistři dali, byla pro učitele pravou důtkou, neboť řečeno jim, „že jest jim onehdy již pověděno, kterak lidé dávají děti jinam na učení se svou škodou, ježto jest to k hanbě tomuto městu. A to jiným nepochází než pro nepilnost jich velkou, kterouž sobě lidé domlouvají, že se v čas učení celý den procházejí, na Kaňku celý den bývají, písň svetské po domech šenkovních zpívají a tudy lidé děti své pro jejich nepilnost odtrhují“. Nicméně slíbili páni, že obešou učitele pokoutní, což také v několika dnech učinili. Když těmto „paedagogům“ domluvili, že bez dovolení školy zarazili, kdežto páni chtí jen dvě školy, vymlouvali se povolání všelijak. Jeden, jménem Zrnko, pravil, že učí jen počtům syny Klobásovy, „ješto (128) ve škole se tomu neučí a počtů ti bakaláři, co k nim syn Klobásův chodí, neumějí“. Druhý „paedagog“ byl písař od Loreckého a ten tvrdil, že učí syny Loreckého na rozkaz svého pána. Jakýsi Vitvold hájil se, že vůbec neučí; čtvrtý, Johannes bakalář, pravil, že nevěděl, že pánům se nelíbí učitelé, již pokoutně učí. Páni uvažujíce poměry a výmluvy, dovolili Zrnkovi, aby dále ještě učil, ale připomenuli mu, „aby nechal alchymie, aby s tím uměním neumíral“, písaři zakázáno vůbec učiti. Johannes bakalář, jenž měl školu u Náměti, dostal dovolení dočasně učiti; poněvadž totiž obstarával se svou mládeží zpěv kostelní ve chrámu námětském, orodo-

val zaň i farář námětský a páni dovolili mu školu pro 16 pacholat a to netoliko pro rok 1535, nýbrž i pro 2 léta následující, takže máme na Horách i v letech těchto školy tři. Povstala tu tedy škola nová, námětská, třeba na krátko a to v době, kdy dočítáme se smutné zprávy o budouvě školy vysokostolecké, že byla velice sešlá a hrozila sesutím! (1537). Roku 1542 zavřeli páni Cypriani a Janu Čečetkovi školy pokoutné. Také r. 1547 zavřeli páni dvě školy; jednu chtěl spravovati Diviš Kučera, bývalý učitel veřejný na Horách; Diviš věda, jak to na kutnohorských školách chodilo, pravil před pány směle, „že to i prve bývalo, že pro nepilnost ve školách jinam děti se dávaly“ - ale se zlou se potázal; znalíť bakalářové Diviše příliš dobře a takto mu odvětili: „když byl ve škole (veřejné) a maje od nich o pilnosti přikázáno, toho jest nehleděl, než více po domácích šenkovních chodil, ježto o tom domluvy od pánů mívali; pak když mu náleželo, toho pilen nebyl; kterak nyní, maje manželky a jiným jsa zaneprázdňen, pilen býti může?“

Divišův příklad našel za 3 léta napodobitele: 3 bývalí učitelé, oženivše se a vstoupivše v jiné povolání, otevřeli pokoutní školy, ale jen na několik měsíců; vždyť páni jim toho děle netrpkli! 1555 stěžoval děkan a bakalář opět na pokoutní školy a opět dán rozkaz paedagogům, aby pacholat nedrželi.

Jinou zprávu o pok. školách čteme r. 1571; tuť jest docela stížnost, „že někteří zemani a mládenci učitelů povinnost na se berou“. A bylo tomu tak, neboť vyšlo na jevo, že pánů nedávno žádali někteří ze stavu rytířského, aby nějakému mládenci učiti dítek hájeno nebylo, neb prý některé své dítky do škol horských dali a potom některé věci z nich mrskáním vyvozovati musili. Učitelé na svou stížnost utřžili napomenutí, „aby časněji vstávali, lekce pořádně četli, večer disputace a j. (129) cvičení mívali“, a když slíbili, dostalo se oběma správcům po korci ječmene.

K r. 1572 máme zajímavou zprávu o Jeron. Moravcovi. Tehda totiž Jeronym Moravec žádal, poněvadž si tu živnost a byt obľbil, aby mu přáno bylo, aby mohl děvčátka učiti, a jestli by mu kdo z přespólních pp. přátel syny své k učení dáti chtěl, aby to mohl učiniti, on že pokojně chovati se bude. Donesl též přímluvu od pana Voděradského (Jiřka z Hrušova), poněvadž otec jeho otci jeho sloužil a jej učil a dobře se choval.

Pp. vážili vše a ustanovili, poněvadž toliko děvčata chce učiti a ne pacholata, nýbrž dokládá, že žádné překážky školám činiti nechce, a protož povolují, aby děvčata mohl učiti, však pacholat domácích žádných aby neučil a školám tím překážku nečinil, leč by někdo z přespólních p. sousedů z strany rytířstva k učení dáti chtěl, že bude moci. Ale zpráva že tu jest, dodali páni, že sekty Mikulášenců by byl a někde s jinými se scházal, anobř i kantorem mezi nimi že by byl, toho že mu trpketi nemohou, chce-li tu být, že musí do kostela choditi a v náboženství se srovnávati. - Nato děkoval Moravec za odpověď a slíbil, že pacholat domácích nechce chovati, že nezná sekty mimo obecnou křesťanskou církev a že do kostela chodí, boží slovo slyší a kšaftu Kristova požívá, však že s lidmi časem pokojně se sejde a písničky obecní, jichž v kostelích se užívá, zazpívá, víc nic - sekty žádné že tedy se nedrží. S napomenutím, že modlení a zpívání písniček se mu nebrání, ale pokoutních schůzí aby neměl a sekt nezarážel, dovolili mu páni školy pro děvčata.

I mimořádní učitelé němčiny byli na Horách, ale nevedlo se jim valně. Roku 1575 žádají hutmistři jachymovští, aby se u perkverku horského ujado bylo Filipa Göstla, učitele německého, jenž prý se tam nemůže udržeti.¹ Roku 1583 žádal Fr. Nickel, aby směl dítky jazyku německému učiti; tu dožadováno na něm, aby jistotu jazyka českého ukázal; směl-li potom učiti, nevíme. Roku 1571 dostal se „učitel Německých“, jménem Onesyn, do žaláře, poněvadž měl list královský řečí německou sepsaný falšovaný; marno bylo, že tvrdil, že mu zmokl a že chtěl pečeti přitisknout a tu prý vosk proskočil.

¹ Arch. horský č. 2748.

Nalezli jsme několikrát bývalé učitele, kteří oženivše se jiné živnosti se ujali, v pokoutních školách jako paedagogy; proč tak činili, nedávno veřejného úřadu se vzdávše, (130) není nesnadno říci, zajisté že to nebyla veliká horlivost po učitelování, nýbrž shánka po nějakém groši. Které živnosti se učitelé, kteří se úřadu vzdali, oddávali, všude nevíme, toliko některé případy se určitě nám vypravují.

Roku 1560 Jiřík, bakalář vys. šk., stal se písařem na Vlašském dvoře, a „aby pustá škola nebyla“, dohlížel, dokud nebyl nový bakalář. Kantor vysokostelské školy chtěl býti po smrti Martina apatykáře (1545) jedním z kutnohorských lékárníkův. Páni dověděvše se však o jednom pražském „dospělém apatykáři, jenž ucházeti se chtěl o jejich apatékú“, odpověděli nespokojenému se svým stavem kantorovi, že by mu sice přáli apatekářství, „ale toho že se bojí, by se měl na nás teprv učit, neb jest přísloví: od pokrmu dvakrát vařeného a lýkaře neumělého vystříhati se sluší jeho“. A tak nestal se z kantora apatekář. - 1573 oznamuje Martin Marcocius, bakalář od vys. kostela, že se oženil a písařem v Čáslavi stal, aby byl propuštěn. 1574 Martin bakalář od sv. Barbory oženil se do Loun a vzdal se učitelství. - Jiný bakalář dostal (1534) na žádost přátel pro nedostatek a chudobu „místo ve špitále mezi chudými, však na ten způsob, jakž mu páni domluvili, a zvlášť aby knih neubývalo, jakž jindy se mu trefilo, než aby chvály boží pílen byl přísluhoval, psal, ministroval, dříví časem sekal, a čímž by moh', posluhoval, holoubata sbíral a Te deum laudamus zpíval, poněvadž jest kantor dobrý“. Pestrý to zajisté program činnosti pro bývalého učitele!

Posléze vzpomeňme některých šlechtných dobrodinců,¹ kteří v poslední vůli na chudé studenty kutnohorské nezapomněli. Uvedeni býti sluší: Kateřina, sestra nebožky Elišky Jandové, jež poručila 1516 dávat žákům od sv. Barbory za zpívání „Otče Bože“ 2 groše na památku Jandy, sestry a jí samé, a to po 10 let.

Jan Nebozizek z Hradiště, jenž 1544 ustanovil takto: „což se 150 kop dotýče, takto o tom řídím a poručím, aby užitek z nich poručníci berouce vydávali do školy k sv. Barboře žákům skolastikům na expensy (na potřeby) každou sobotu po 10 gr., jako na maso, chléb, a na svátky aby jim přidávali po 5 gr., jako na Boží narození a k velikonoci a k Duchu sv., a též aby žákům přidáváno bylo na každé suché dny po 5 gr. alb. do téže školy a do jiné školy žádné.“ (Lib. test. 1544-1601 (131) A 1.) Za pět let napsal v závěti Jiřík bakalář, apatykář kutnohorský, takto: „It. scholastikům, mendikům, trunkatům, tovaryšům expendentům etc. obojí školy aby dáno bylo všem po 1 gr. po pohřbu a potom aby jim byl oběd dobrý udělán do obojí školy a potom ještě po druhé, když by se poručníkům líbilo. Též i mendici by toho užili.“ (Tamtéž B 9. 10.)

Končíme přičínky tyto seznamem těch učitelů, kteří se nám vyskytli při čtení starých knih i listin.

U sv.-Jakubské školy: Pavel bak. a rektor (r. 1521) potvrzen m. Václavem administrátorem.² Jiříka Harovníka odporoučí adm. Havel z Žatce roku 1526 za správce; do té doby byl správcem školy u M. Boží před Týnem.³ Bartoloměj bak. (1533), Martin kantor (1537); Daniel succentor (1537); Václav bakalář (1549-51); Mistr Václav (1552-55); Jiřík bakalář (1559-1561) opustiv učitelství stal se písařem na Vlašském dvoře; Mistr Vincenc Makovský z Makové (1569-1572) odešel z vůle své vrchnosti; Martin Marcocius bakalář oženil se do Čáslavě (1573); Jan Rosacius licenciat bakalář odchází do Loun (1576); Jan bakalář (1579).

U sv.-Barborské školy: Jan bakalář (1521) za rektora odporoučen;⁴ Jan kantor,

¹ Za dobrodince míti sluší též královskou minci, kteráž pravidelně za koledu několika groši žákům polepšiti hleděla.

² Arch. m. č. 217.

³ A. m. č. 370.

⁴ A. m. č. 216.

Lysý succentor (1537); Pavel bakalář (1548); Jiřík Slad správce (1552) odchází a na jeho místo vstupuje Tomáš Ganymed;¹ T. Ganymed (1555), za něho šk. stavení ve zlém stavu; Jan bakalář (1559); Pavel bakalář (1569-70), týž r. 1571 se oženil a stal se kutnohorským sousedem. Martin bak. (mládenec z Ovčar 1572-74) oženil se do Loun. Za něho chtěli šepmistři Alexandra ludi moderatora od sv. Petra na Poříčí v Praze, ale tento nemohl přijít, přišel tedy Bartoloměj Petrides Nymburgensis studiosus alumnus učení pražského za rektora.² Tento jmenuje se ještě správcem roku 1576.

Archaeologické Památky 1893.

(132) O KUTNOHORSKÝCH ČARODĚJNICÍCH V XVI. VĚKU.

Na svém městském soudě měli kutnohorští šepmistři vedle častých úrad o obecných věcech při velkém množství i značnou rozmanitost látky sporné, již rovnali. Čtoucímů předstupují tu sprostí hospodní rváči, podvodníci, obyčejní zloději vedle elegantních šejdřů nebo hádavých cechmistrů; vedle hádek o pole, domy a rušení jich držení čteš tu o falšování nápojů, měr a vah, o falešné lásce a pod. Stopujícím kulturní poměry tehdejší doby nápadným byla nám častá udání o čarách, čarodějných knihách a ženám čarodějným, takže i pro tyto údaje založili jsme zvláštní příhrádku, která věru brzo naplnila se některými zajímavými údaji, jež sloužití mohou za material³ při soustavném zpracování tohoto nadpřirozeného umění ponejvíce ženami provozovaného a za material lékaření lidového. Vypravující necháváme sloh starodávný, zvláště na místech důležitějších.

Nuže tedy, vyvedeme kutnohorské kouzelnice ze zapomenutí, ať samy vyznají se ze svých činů! Na první místo připadla vlastní vinou Regina Peřinka; vyznalat' se předobře v čarách. Služka její Alžběta z Kaňku vypovídá o ní, jak poroučela, aby psa zdechlého vyvlekla, aby mu v ústa vstrčila kus mýdla benátského, což učiniti odpírala Alžběta říkouc: „Nechci, nejsemť katovkou.“ Třetí den měla mýdlo zase vyhati, rozvrtěti a na nic neukropovati, leč vyliti od toho do domu Valentova. Alžběta si stěžovala na to Martě Obešlové, a ta jí řekla: „Nedělej toho, ať si sama to udělá!“ Jindy jí poručila, aby ráno vstala, svěkla se, vylezla oknem a nit předla, niti aby zvařila a vlila před práh Hanykův, aby „špeldlík“ pod práh položila, což učiniti se zdráhala na radu Obešlové. Jednou musila s Reginou Alžběta do kostnice, ale když přišly k sv. Maří Majdaleně, pojal Alžbětu strach a utekla. I zavrzala Regina Peřinka srpem, ježž měla s sebou, jako by šly na kopřivy a vrátila se. Když jednou pes na malou potřebu šel, kázala Regina to vystruhovati, do uzlíka do komína dáti a zavěsiti, že prý tím bude čarovati.

(133) Majdalena, bývalá chůva u Peřinky, volána byvši nevěděla k těmto věcem nic, za to jiné prozradila. Jednou jsouc u Peřinky ve službě prý onemocněla, i dala jí Peřinka do maštalky; chůva jí prosila, aby jí uzdravila, že půl léta zdarma jí bude sloužití. I dala jí dvakráté pít a ozdravěla. Vidouc tyto účinky, radila později chůva nemocné Trnkové, aby též u Peřinky o to řekla. I kázala jí Peřinka, aby vlny ustříhala a dobré myslí vzala, nato poslala chůvu na Pách⁴ „po“ vodu a rozkázala tou stoly mýti a špínu před Trnkovými vyliti i smetít tam vysypati.

Při prvé m výslechu neodpověděla Regina Peřinka k ničemu, z čeho byla viněna; nemá prý muže, nebyla prý připravena a podobně se vmlouvala, a když jí dali pp. průtah, propustivše jí proti 200 kop zástavy přátel na svobodu, přišla s obhájcem Petrem

¹ A. m. č. 1122.

² A. m. č. 2665.

³ Viz Dra. Č. Zíbrta: Kouzla a čáry st. Čechů v Arch. Pam. XIV. zvl. str. 303, 4, 5, kamž tyto doklady se hodí.

⁴ Tak nazývá se kutnohorský potok (Vrchlice).

Valtrubským. Tu vše upírala a něco vylouvala, ale jen co se jí hodilo; vodu z Páchu dala prý si přinést, ale kropila jí jen po domě, a tím nikomu neškodila. Vylití čarovného vařiva omlouvala tím, že šla pro pivo a nabrala vody, aby bylo pivo studenější, a „jducí“ špláchala, až v tom se jí džbáněk utrhł a vše rozlila. Anežku, ač při trápení na žebřice zas podobně vypovídala, prohlásila za mstivou za to, že ji ze služby vypověděla pro nepěkné skutky a za to, že jí byl vzat „karafilat“ a že mluví tak jsouc trápena.

Přistupme k jiné čarodějnici! L. 1546 obžalována byla od Jana Kotníčka Markyta Davidka, čarodějnice, „že prý čaruje, takže naň přijde časem, že ruce i nohy mrou a jedná zima velká a zas horko v nohách i v rukou, že časem neví, kde jest a co má dělati, že ani neslyší“; když Markytě bylo nedávno domluveno Apolenou, aby se nad ním nemstila, že proti ní stál s Petrem, přestala na čas, ale nyní opět čaruje, takže by se mohlo státi, „že naň přijde, že zde stoje před pp. neb před p. rychtářem, neví, co dělati, co mluvíti.“ Zatím však již tato Markyta byla v hlubokém vězení, neboť se dokázalo, že lidem čarami škodí. Dovedlat' toho čarami, že Petru vinopalovi Vasatrinkovi a ženě tak překázela, že mu tekla místo páleného vína voda; tomu chtěla asi proto, že se oženil s jinou. Pokud byl před tím svoboden, udělala mu tak, „že nemohl po ní zůstati, i odešel do Mýta, ale teskností musel přeběhnouti, a když byl na faře, musil k ní běhati a nevěděl sám, co dělá.“ Totéž dovedla učiniti Štěpánovi Flašnýři a j. (134) Štěpán Koláčník dosvědčil, že když víno páčil, „přátelsky k němu Markyta přicházela, jako by v živnosti raditi chtěla, a jednou žádala kvasu, a když jí dali, že se jim víno pomalu tratilo a v vodu obracelo.“ Káča vinopalka ohlašovala, „že se u ní učila pálení vína, a že když u ní byla, dobře vždy teklo, ale jak od ní vybyta byla, že se víno ztratilo a toliko voda tekla, a ona že se roznomohla a oslepla a taková těžkost na ní byla, až se smyslem pominula a lidí neznala.“ Tu vidouc nezbytí, šla prý k čarodějnicí a pro Boha jí prosila, aby zase oddělala, co jí učinila. Čarodějnice nejprv odpírala, že by jí co byla učinila, potom však řekla, aby nic neříkala, že to opraví a ve třech nedělích že jí bude lépe; když čarodějnice od ní odešla, již třetího dne jí bylo lépe a víno lépe teklo. Anna Kóchova věděla o Davidce, že čaruje vodou, kterouž běře ze tří studnic; z jedné ve jménu Otce, z druhé ve jménu Syna, z třetí ve jménu Ducha, a že Davidku jednou žádala, aby poradila, co mají její příbuzní v daleku činiti, jimž čarami někdo škodí. I pravila: jest některé koření, vratič (?) kafr, ale poněvadž jest zima a zem zmrzlá, aby počkala do jara, že jí poradí. Marta Noskova, sestra Davida, muže Markytina, pověděla, že s Davidkou čas bydlila, i chtěla Davidka, aby jí Marta sloužila, a když nechtěla, nedala jí vařiti, a tak se svádily, že se Marta vystěhovala. Ale trest ji od čarodějky neminul. Jsouc těhotna, potratila, onemocněla a celý masopust ležela; David, který svou ženu za nesnášlivost sbil, upadl také v těžkou nemoc a stonal dlouho. Kdo se s Markytou nepohodl, byl potrestán, jako Klempfř, jenž o dům s Markytou se svářil a za to sechl. I dostala se za to vše Markyta do vězení; tam navštívit ji přišel Zelený a Davidka tiše velmi, aby nikdo neslyšel, prosila jej, aby šel do jejího bytu a tu „zspod jarmárky aby vyznal s jejím synem a vmetal do záchodu bílý vosk, vlasy a hnáty, neb najdou-li, že by k jejímu horšímu býti mohlo.“ Překvapuje, že pp. dali se uprositi a pohnouti Václavem,¹ jenž za Davidku sliboval, že těchto věcí se stfíci bude a lidem škoditi více nebude, a Davidku propustili.

S toutéž čarodějnicí setkáváme se však ještě 1567, kdy viněna byla z toho, že čáry dělá, že koupel a vodu běře od dětí od křtu přinesených a tou že kropí po světnici, od čehož hovada mrou. Pro nedostatek průkazů však i tentokrát propuštěna jest.

(135) L. 1550 pí. Kateřina z Rokyc a na Libenicích oznámila a žalovala následující případ: Onemocněl jí krčmář Ondra, a to čarováním ženy vandrovní. Tato byvší lapena vyznala, že čarovala, aby Ondra onemocněl, ale návodem Reginy krčmářky dolní, kteráž chtěla šenk Ondřejův. Aby tedy Ondra onemocněl, vzala čistou vodu (nabírala ji vandrovní

¹ Myslí se asi Václav Vočko.

„za tvrzí s její podruhyň“) a sůl svěcenou a tím lila vandrovní na vrata Ondřejova, majíc na hlavě čepičku od krčmářky jakous, aby nebyla poznána. Páni prohlásili věc za lotrovskou a proti právu, neb prý i na dobytku pí. Kateřiny účinek čar viděti bylo. Na prosbu p. Benedikta z Vrchovišť potrestána krčmářka vězením, a vandrovní, jež pro těhotenství nemohla být trápěna, puštěna.

Také jeden muž čarodějník podobně nekřesťansky si vedl. Jest to Matěj Dub, koželuh; čaroval 1557 Janu Dubovi, koželuhovi, smradu, kouřením, prahů poléváním, takže on i čeládka hynuli, ba prohlásil: „pustil jsem smrad a žádnému z vás nemá škoditi než jemu a nezpomůže jemu ani dryak; od toho umřítí musí“; i jinými kouzly prý lidem škodil.

Jak se dělá, aby lidé se roznehohli, věděla také dobře Markyta Pelikova. Bylo r. 1553, kdy rozhorlila se velice na to, že neměla odbytu na víno, že se rozhodla zle čarami potrestati toho, kdo by šel jinam. Neštěstí to potkalo Jana Vaška, jenž šel na vína k Bakalářům a musil přes jakési „vylítí“, jež bylo „okolo sklepa, kde štandlík stává“, a jakmile to přešel, ihned upadl v těžkou nemoc. „Vylítí“ prý způsobila Markyta Pelikova, jež prý posílala čeledí, „aby jí prst z kostela nosili, a vodu, kterouž vínky (?) smývají, sobě jednala, a když měla víno načítí, že kropila vodou a něco působila od čarů“. Uměla prý i krávě odjíti mléka; což se stalo prý krávě Ignacia skrze Pelikovu. Pelikova hájila se, že v podobenství o prsti a vodě mluvila před čeledí a že ví, „že čárové jsou, když někdo někomu škodí tak, že ho suší neb moř“, a že s tím vůkol nešla. Za dvě neděle strany opět měly přijíti, ale nepřišly, snad zatím Jan Vašek ozdravěl a kráva Ignacia zase mléko dávala.

R. 1559 viděli ze Slonovského domu, jak Marta Košíkova vyšla z brány kolínské na rozhraní a tu klekla, přes sebe něco vyčila a něco říkala; i obávajíc se lidí v blízkou, aby jim nemělo být na škodu, vyběhli, a když Marta utíkala, chytili ji, aby ji k právu dali, ale ona prosila, aby nikomu neříkali. I vedli ji k místu a musila ven vystrohati a jinam vrci. A když byla tázána, proč to činila, odvětila, že jí od Jindřů čarují a že ona takto musí opravit, neb sama schne a dítě jí ⁽¹³⁶⁾ usychá a Zárubová prý jí takto činiti poradila. Před pp. pověděla víc, že prý od Jindřů žena i dcera lejí jí na dvéře i zdi, hady do domu nosí, až jí dítě uschlo, a proto dle rady lidí vzala čistec a kafr, udělala vodu, zmyla dvéře a vydrápadši vše pod dveřmi a to zanesla na rozcestí. Nedávno prý pachole Jindrovo vhodilo dva krajíčky z koláče do síně, ale ona je hodila psovi. Některé ženy, zvláště hokyně od Rohožků, Káci od pasfřů, Regina od Bodláků prý jí radily, aby něco nesla na rozhraní, něco aby pustila po vodě, neb když komu kdo škodí a po vodě se takové věci pustí, že to může být napraveno. Jindřich z Petrovic, zeť, věděl o ní, že nahá chodí po domě, žehná, kropí a působí, že mu dcera schne. Tato Marta ještě 1571 svými čarami uškodila ženě Martina Bednáře, vešlat tam do domu a kropila kořením, načež ženu bednáře napadla bolest hlavy a zubů.

Pavel z Přítoky žaloval Annu Rybníkářku, jak ji povolal, když mu koně stonali; i slíbila, že udělá, aby lépe chodili. I dala tři nové hrnce a tři holoubata koupiti. „Tu nandala“ 1 pod práh, 2 uprostřed dvora a 3 na jiném místě. Za to dostala 6 kop a nadto obilí. Ale dobytek schl, ovce mřely, i vůl za několik kop posel. I poslal pro Annu, ale ona nechtěla přijíti; tu vykopali hrnce a roztloukli je, a ejhle, dobytek ozdravěl. K této žalobě přidružila se jiná, že totiž Anna lidi navozovala, jak hledati poklady, a tu prý, když dle jejího návodu kopali a hledali, podvrhla některý groš, jako u Svobody jakéhos, Kateřiny rybářky, Pavla z Přítoky. Když k tomu všemu vyšlo na jevo, že pomáhá Šťastnému, aby byl prázden jakés osoby, puštěno na Annu útrpné právo.

L. 1548 žaloval Václav Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách Aničku šafárku (na ten čas u p. Viléma Hanykyře ze Semína a na Nebovidech), že u něho kradla slepice a „konopí nebo kondel“ a že se proneslo, že i s čarami a kouzly vůkol šla, prachy dávala, takže mu dvě dítek opuchlo a umřelo, ano i manželka předešlá jeho že mu schla, až umřela, i syn jeden též mu sechl. Krajští hejtmané, jimž žalobu p. Václav podal, odstoupili ji šepmistrům, a ti shle-

dali, že „prachy podezřelé na vostuzení některých osob strojila, do pití kladla a s nimi se obírala a že některým vendušky¹ dáti musí, v tom slyšeti se dala a k tomu, že jest kradmo bez vědomí p. Václava Hrabáně slepice lapati, je čeledí skrývati a o nich p. Václavovi⁽¹³⁷⁾ nepraviti kázala“, a proto jí dali do vězení. Na štěstí Aničky nebyl mistr popravní doma, a tu usneseno, že bude na ni puštěno útrpné právo, až dá p. Václav znáti.²

L. 1571 schytali pp. všechny hadačky z města (a jednu cizí, totiž z Prahy) i z toho důvodu, zdali by nedovedly uhodnouti zloděje, jenž obral svatyni Námětskou.³ Předvedené hadačky vypovídaly takto: Markéta hadačka z Prahy, jednooká, pravila: Byvši povolána od některé paní hornic přišla z Prahy a tu je navštívila, slévala vosky, a co věděla, pověděla, a že „hojí na krtice“, france, prašivé hlavy a umí dobytku opravovati jako i pí. Kateřině na Puchři učinila, neb tam 4 dni byla. K této řeči otázali se pp., jak s voskem to působí a co by chtěla takto o krádeži u Náměti pověděti. Na to odpověděla Markéta, že osoby jmenovati neumí, než slije se osoba, která to pobrala, a je-li zde, bude z vosku hromada, pakli přes pole, bude cesta. K tomu dodala, jak s tím řemeslem jde a kde hojila, jednou prý od Anny, zdejší hadačky, když neměla své masti, masti koupila, a tu ten nemocný hned se padal, takže musela rychle pro svou mast do Prahy jíti.

Jmenovaná právě hadačka horská, Anna Nosková, pravila: že má kameny, že v nich všecko proti slunci uhlídá; mnohým lidem že zpomohla; že hojí, schne-li člověk neb dobytek, že dělá trunky i masti. V tom kamenu pozná, jak co v člověku jest, jakou má bolest na plicích, játrách a jinde. Jiříčka, čerta ve sklenici, že nemá, jak na ni se udává, neb s čertem nezachází a rychtář ho marně u ní hledal. Poctivě slouží na Horách lidem již po 18 let. O této Noskové již 1548 tvrdila Dorota Křepelková, že jí škodila řkouc, že je „noha okolo sloupu prostovlasá“ a že jí čaruje, aby nemohla prodati, a že metala „kozky“ a jiné nečistoty, kde prodávala, a že i na víno v hroznech něco vlila. Dorota, třetí hadačka, z domu od Sojků, hojila lidi občas a říkala k tomu Boží slova.

Na poslední z hadaček a hojitelek, Mandu Stupkovu, připadlo z těžšího provinění se vyznati; uškodila prý jedné chudé ženě vodou jakous. I vyznala, že jí dala vody z Páchu, tou že jí tělo myla a při tom prý říkala: „Pane Ježíši Kriste, já pro Tvé svaté milosti beru tuto vodu ke všemu dobrému a ne ke zlému. Ve jménu Otce, Syna a Ducha Svatého.“ Chudá žena vystoupivši okázala obě ruce od loktů až do prstů pravěci, že⁽¹³⁸⁾ Manda nechala v hrnci nějaké vody na kamnech a ona se je jí potřela a hned opuchla měchýřů se sadělo a rozpukaly se hned a teď že nic nemůže dělati.

Léta 1550 volán Petr, zvaný Čerthovzal, i s manželkou i s dcerou, neboť se proslychalo, že Petr nočně se toulá, příčiny ke zlému dává a „na čerty a ďábly sčítá“, a důtklivě jest napomenut, aby toho zanechal, sice že šatlava ho nemine.

Jak s čertem zacházeti uměli lidé čarodějní a čert s lidmi, o tom poučuje nás následující historka: Anna, děvečka od Nožřů, mívala známost s Michalem Polákem, jenž jí často líbával a jenž prý potom do vsi Sv. Jakuba odešel a tam se oženil s jinou. Tu však čert sám ho brával buď proto, že říkával a zaklínával „ať mne zlí vezmou, pojmu-li jinou, než tebe“, anebo že ďábla naň Anka posílala. Čert se objevil s večerem ve Sv. Jakubu v podobě kozla, velel vsítí a řekl mu, drž se, a on se držel, a tu jakoby usnul a již se ocitl před domem Nožřů, kdež Anka sloužila, někdy také u Božích muk na rozcestí k Čáslavi. Anka ho tu již čekala a on ji prosil, aby mu toho nedělala, že má poctivou manželku, ale ona se mu jen smála. Byli-li lidé přítomni, když ho čert bral, někdy ho neudrželi, jindy udrželi, a tu sobě divě počínal a teprv po dvou hodinách k sobě přicházel. Jednou byl přivolán též Mikuláš církvický a ten shledal, že při něm nějaká vzteklost jest a napomínal ho, aby ze sebe blázna

¹ = šalomounek, jedovatá bylina.

² Lib. sentent. 1540, I. C. 40.

³ Podobnou zprávu viz v Archaeol. Památkách XIV. 214.

nedělal, načež on, že ho čert běře.

Čarodějnice horské i lásku mužů si vynutiti chtěly. Když Dorotě Lantkrubské ušel r. 1578 muž a vzal 10 kop, čarovala; převrátila totiž stůl, vzala jeho a svou košili a převázala je o trnože křížem a zabodala do trnožů nože. Poté za nedlouho objevil se, byv kouzly přilákán, muž její u ní. Slyšme jako další doklad žalobu Václava Postřihače, ševce, z r. 1546 na židovku, jménem Káča Jaroška: Nedal jí toho Pán Bůh, což o mně myslila, snad i o zdraví mne chtěc připraviti. A potom nemohši toho dovésti, když jsem šel s některými tovaryši za kouřimskou bránu na procházku, zavolala mne do domu, kde bydlila, ptajíc se, škodí-li mi co, neb škodilo-li mi, a já odbyl jsem ji, tak jakž jsem rozuměl, neb jsem se bál, aby ještě více nedělala. Až přišla sama k tomu, že se poznala, co jest mi dělala, i to ještě pověděla, koho jest k sobě nočně pouštěla, aby tu věc působili, a že jsou to chystali v komoře její na truhlici, až ji popálili; i to pověděla, v čem to dělala a komu se s tím svěřila, a udělavši to, že to potom vhodili ⁽¹³⁹⁾ do písku, a potom mi také poslala holuba pečeného po svém děvčeti, i na to štěstí, že jsem ho nejedl a nechal na polici i zapomenul naň, a tovaryši, kteří se mnou dělali, když šli od večere a šli prve do krámu než já, a uhlídvavše toho holuba, vrhli jej psu a nechtěl ho ani pes jísti.

Jaroška bránila se takto: Že neví, že by čím vinna byla; Postřihač své štěstí prý zaklel a zapřisáhl, a proto že se mu to mohlo přihodit, vždyť prý stonal kdys, ona ho ošetřovala a tehda slíbil, že ji za manželku pojme, ale když se vystonal, nechtěl jí a ona u duchovních žalovala, a tu on obnovil závazek. Mstí se tedy na něm přísaha! Holoubě dala prý mu z pouhé lásky, neboť mu přála jako sobě. Když páni, zvláště pan Hubáček, na Jarošku zle dotírali, odpřisáhla vše těmito slovy: „Jakož mne viní Hubáček z účinku čarodějného, že bych mu měla svými čáry uškoditi, na to přísahám Bohu, že jsem nic čáry ani kouzly nečinila a neuškodila...“

Poslyšme nyní případy, kde chtěly ženy čarami a kouzly ve věcech lásky a náklonnosti lidí k lidem rozhodovati. Kateřina Hanova chtěla 1549 od Anny ze Semína tři aneb aspoň dvě kopy a tvrdila, že ví cestu neb ženu, která p. Janu z Liboslavě, manželu jejímu, chtěla by udělati cviklem od jeho košile, že za jinými choditi nebude, ale p. Anna k tomu nepřistoupila.

L. 1573 obžaloval P. Pavel Hrabáně z Přerubenic Kateřinu Krčmářku, že smetí trossila po kostele a čarovala; nemohouc upříti, pravila, že dověděla se od vandrovní ženy, že těmito čarami přinutí svého muže, jenž jí byl ušel, k návratu, jinak že nic zlého tím nemyslila. Ale nedostí na tom, pan Hrabáně obviňoval ji ještě z jiného čarování; brala prý od pekaře vodu, jak jí chléb potírají, a s tou prý něco provozovala, a když byla ve vězení, prosila, aby jí jakési 3 vínky byly dodány; mimo to prý sypala jakous prstí přes práh kostela. I přiznala se, že slychala o věnečkách za mládí, když jimi hlavu „obviní“ a vodou od pekaře po domě pokropí, že nebude v domě strašiti, a kde bydlí, prý strašilo. Po té žádal pan Hrabáně, aby na Kateřinu bylo puštěno právo útrpné, neboť prý je mistryně aneb aspoň uředlnice těch čarodějnic, co je dal p. Voděradský¹ na Dobřeni upáliti. I puštěno na Kateřinu právo útrpné, jakož i na šafářku Pavla v Křečovicích, kterouž ⁽¹⁴⁰⁾ Kateřina udala jakožto rádkyni, a bylo by s Kateřinou že dopadlo, kdyby se jí nebyli ujali někteří páni, uprosili p. Hrabáně, že od žaloby upustil, když Kateřina slíbila, že grunty jeho opustí (mělat krčmu v Pečkách) a na tři míle se nepřiblíží.

Směšně na milostné čáry pokusil se vymluviti Martinek švec. Výmluva Martinkova byla chytrá, má prý na sobě těžkost skrze svého nepřítele, jenž mu čaruje, takže každého měsíce skonání a ke každým hodům se jemu čaruje a on běhá, při sobě nebyvá, a tak i o jarmarce

¹ Jiřík Voděradský z Hrušova, na Suchdole, Radboři, Dobřeni, Hranicích a Malešově, jenž byl 1581 s'at.

bylo, že u Krásů byl a za osobou běžel, které před tím nikdy neviděl. Již prý před lety, „když tak očarován byl a pokoje ďábel mu nedal, že mu rada byla dána, aby k slovu Božímu se utekl a celý rok z domu nechodil“; ale když vyšel, zase prý ho to popadlo. Milý Martinek vyveden biřici hned pět do města r. 1556.

L. 1573 padl šepmistrům do moci staročeský podvodník, jež zařadili páni mezi kouzelníky, Kristian Hoščeský, rodem z Hoštky; otec jeho byl nádeník, matky ani nepoznal; šel světem, maje list, že je stavu panského - ale falešný, bylť rodu nízkého, byl v Polště a tu sloužil 4 léta vévodovi v Krakově, potom hraběti z Kurky. Když byl u p. z Oprštorfa, zalíbila se mu tam v hospodě Barbora jakás, ale nechtěla ho, potom když odešel do Krakova, přišla za ním; byla od Sigeta z Uher. Z Krakova jel s ní k vévodovi v Maršově. Této Barboře říkali u p. Oprštorfa Turkyň, neb měla Votřebyla Turka, ale v Turcích vdána nebyla. Kristiana přidržela se, poněvadž hrozil, „že bude formany hemovati a ruce utínati“. Měl také sluhu Martina Poláka, toho najal v Polště, aby nesl filec do Prahy a roznášel psaní (za to měl kvartálu 2 zl.). Z Krakova odešel, poněvadž slyšel, že ve Vratislavi a Praze prota polákům se verbuje, a z Polska šel, neb mu nadávali „pse Němče, pse Čechu!“ i byl z drabantství vévody krakovského propuštěn. Býval také v Rábu a na Komárně, ale nemohl tam ostatek, neuměl německy. A co činil kouzelného? Dělal mužíky a to z křenu, na něž vlásky z trávy a chmýří po lukách nasbírané kličem nalepil, a takto zhotovené mužíky prodával šenkýřkám za 5, 10 i 30 gr., aby hráči měli štěstí ve hře. Aby si dodal větší váhy, vydával se za šlechtice a měl dvě pečeti, jež zhotovil jeden krakovský zlatník, větší měla 4 meče. Listy nabízací s pečeti všude posílal, i opatovi sedleckému též poslal a ten koupil si mužíčka za tolar a dal za něho 2 a půl kopy gr. Do Kutné Hory přinesl 5 hotových mužíčků a tyto páni zabavili. (141) Mužíčky dělat naučil se v Krakově, kdež i listy nabízací napsal mu jakýs barvíř. „Jen tak“ a nikoli za mužíčky dal mu p. Malovec ručnici a p. Talacko půl tolaru. Od jednoho pána na pomezí valašském dostal 100 zl. a jinde. V Kutné Hoře neprodal mužíčka, leč blízkému opatu sedleckému.

Zavřeme řadu čarodějnic dvěma již uvedenými předními horskými čarodějnicemi, jež odpykaly své čáry konečně smutně. L. 1564 žalovala Kateřina, šenkýřka z Bašty, jak muž její od čar umřel. Přišlať k ní babička jakás jednou a té stěžovala si Kateřina, jak jí manžel umřel, jak syn i dcera stůnou. I svěřila jí babička, že jí Markéta (Pelikova) udělala, a to do 20 let, a že to má pod prahem zakopáno. I kázala kopati a nalezla psí hlavu, člověčí kosti, chlupy a maso, a to vše vmetala do vody. Avšak Markéta hodila se k tomu brzo nato a dobývala toho z vody. Tu volali k ní lidé: „Nech toho, budeš mít těžkosti,“ odpověděla: „kdyby byli řekli, nebyl by jí muž umřel.“ Jednou prý skutečně byla u muže jejího a on ozdravěl, ale více prý nepřišla a bylo mu hůře, až umřel. Pamatovala se Kateřina též, že jí Markéta řekla: „Nebudeš s tím starým mít štěstí, nebudeť živ do roka.“ Markéta vyznala, že synovi Kateřiny radila proti nemoci blého máku a tím mu hlavu obvazovala, a potom chebdí že navafila tím ho mýti chtěla, ač byla by i kaši z ořechu lískového, chleba, koliandru, anézu a jiných věcí učinila, ale platno nebylo. Když páni na ni přísně uhodili, proč že měla čáry i v hnoji zakopané, odvětila, že jí je někdo na okno položil, a byl prý to chléb ve třech krajíčkách, chlupy a ještě cosi a to že zakopala, jak jí Marta hrnčířka radila. I ohledána v žaláři Markéta a nalezeno u ní kus modré košilky z nějakého viselce a nějaká kost. K otázce, odkud to má a proč to nosí, odvětila, že to vždy s sebou nosí, obdrževši to od Anny Rybníkářky. Na útrpném právu vyznala, že Anna Rybníkářka a muž její Řehoř vedli ji v postě ve čtvrtce ve 2 hodiny na noc k šibenici, tam že prvního, druhého i třetího viselce ořezali a ještě více hanebného něco. Tu sháněli se ovšem biřici po Anně Rybníkářce, ale ta rychle utekla do Čáslavě, ale tam ji chytili a horskému právu dodali. Tu i ona vyznala, že viselce ořezala a do piva dávala. Na trápení udala jiný způsob čar, vkládala prý i střep na vrbu do zahrady a do něho kroupy, dřevíčko, pomyje a hned někdo stonal, tahala i nit z domu pozpátku; na to i

Markéta se přiznala, neboť ta dům Jana zkropila a niti nazpátek chodíc a skrze nohy protahující táhla a je kropila. I sešli se šepmistři k váž-⁽¹⁴²⁾ nému slovu v polovici června 1564 a odsoudili Markétu i Annu k smrti, i spálena jest Markéta 3 dni po sv. Petru a Pavlu, Anna Rybníkářka kleštěmi trhána, dřena a potom spálena tři dni na to.

Jako po osobách čarovných, sháněli se páni a též rychtář po věcech čarovných. Sebral tudíž 1548 rychtář Jana Byškova proto, že měl píšťalku jakous a čáry na knížkách a cos zašitého v tobolce, „co by srdce dětinské bylo“.

Zvláště ovšem dbali toho, aby nešířily se knihy čarodějné. Pokud jsme shledali, jednalo se dvakrát o knihách takových. L. 1550 byl to Martin succentor, jenž knihy čarodějné od pacholka jakéhoš si pořídil a v nich čítal. Tu zvěděvše o tom panny Klikovy, silně o to stály, aby jim je půjčil, ale on nechtěl; tedy mu je násilně jednou vzaly, při čemž zvolaly: „nebudeš nám už škoditi!“ Poté daly si knihy ty přepisovati žáku Jakubovi. Na konec však věc celá se pronesla a Martin povolán před šepmistry a panny Klikovy nuceny byly i originál i přepis předložiti na úřadě. Martin dostal se do vězení a opatřen byl kladou, poněvadž „děti maje učiti ctnostem knihy čarodějné ukazoval a půjčoval i také pannám“; dcery i matka Klíkova dostala řádnou domluvu a knihy na rozkaz panský spáleny. Po šesti letech zabavil rychtář v Mečkasu knížku malou čarodějnou „neslušnou a nepořádnou“, již ztratila bába čarodějka, jež byla právě na zahradě udělala čáru, prkny ohradila a chtěla, aby tam Jan z Mečkasu seděl. Jan se zdráhal, ač bratr jeho Bohuslav si tak přál; tu překvapil čarujícím rychtář a jemu dostala se jen knížka do moci, zatím co baba chyťře se vytratila.

Český Lid. 1895.

Text druhého vydání až na několik výjimek plně respektuje text vydání prvního, ponechány jsou i pravopisné chyby. Ojedinelé opravy a dodatky jsou psány kurzívou v lomených závorkách. Větší výjimkou je číslování poznámek pod čarou, kde byl dodržen původní způsob - číslování na každé stránce od jedničky - což znamená, že číslo poznámky tohoto vydání nemusí být totožné s číslem původního vydání. Vynechány jsou obrázky na které není odkazováno v textu. Stránkování původního vydání je v textu naznačeno číslem psaným v kulaté závorce jako dolní index v místě, kde začínala příslušná stránka.

KUTNÁ HORA

V XV. A XVI. STOLETÍ.

ŘADA OBRAZŮ, POJEDNÁNÍ A ČRT Z KULTURNÍCH A
POLITICKÝCH DĚJIN KUTNOHORSKÝCH.

DLE PRAMENŮ ARCHIVNÍCH NAPSAL

JOSEF ŠIMEK

ŘEDITEL PAEDAGOGIA.

ČÁST II.

KUTTNA KUTNÁ HORA 2014

Název: Kutná Hora v XV. a XVI. století. Řada obrazů, pojednání a črt z kulturních a politických dějin kutnohorských.

Autor: Josef Šimek.

Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš - Kuttna, 17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora - kuttna@seznam.cz (83. publikace) roku 2014. Vydání druhé.

(První vydání: 1907 (dodatek 1908) tiskem a nákladem Karla Šolce v Kutné Hoře.)

ISBN 978-80-86406-72-5

OBSAH

Část I.

K dějinám převratů kutnohorských v XV. věku	4
O vzácných návštěvách hor kuteň v XVI. věku	10
Jak se kutnohorští chystali vítati krále Ferdinanda I.?	14
Zpráva o kutnohorských zednicích a kamenicích v XVI. věku	20
O kutnohorských zámečnicích a mečířích v XVI. věku	23
Zprávy o kutnohorských hrnčířích (1435-1583)	26
O kutnohorských zlatnicích v letech 1430-1550	32
O lékárníciích a lékářích kutnohorských v XV. a XVI. věku	38
O účastenství kutnohorských v tureckých válkách za Ferdinanda I. a Maxmiliána II	46
Brány a věže kutnohorské	55
Kutnohorské příspěvky k dějinám českého obchodu	62
Kutnohorské přičínky k dějinám českého školství	73
O kutnohorských čarodějnicích v XVI. věku	82

Část II.

O rytířské kratochvíli „střílení ku ptáku“ na Horách Kutných	91
K dějinám kostela sv. Barborského v Kutné Hoře	93
Starohorští advokáti	96
Poměry náboženské a arciděkanové v Kutné Hoře v době Ferdinanda I.	105
Kterak uváděn byl nejvyšší mincmistr království českého v úřad	132
Paměť o moru léta 1568	134
Kdo dal stavěti kutnohorskou Kamennou kašnu?	137
Zprávy o starodávných malbách na domech kutnohorských	138
Chřipka v Čechách roku 1580	139
Pohřební taxa kutnohorská ze XVI. století	140
Staročeský výklad slova »šelma«	141
Drobné zprávy o Mathernech z Květnice.	141
Roveň a Pněvice. Zašlé osady u Kutné Hory.	143
Posměšné sepisování cechu a sázení rady.	144
Kutnohorská lání a posměšky ze XVI. věku.	144
Obecná kuchyně na horách kutných v XV. věku.	145
Kdo byli leflíři?	146
Kutnohorské řeči a písně na potupu ševců (1533-1551)	147
Zpráva o kaňkovském graduále	149
Ustanovení o ungeltu kaňkovském z r. 1489	151
Obecní zbroj kaňkovská v počátku XVI. věku	152
K dějinám horního města Kaňku	152
Klenoty kostela v Gruntě r. 1515	155
Příspěvek k dějinám kláštera sedleckého v 16. století	155
rejstřík	157
Poměry náboženské a arciděkanové v Kutné Hoře za Maxmiliána II. a Rudolfa II.	169
do roku 1582	
rejstřík	183

O RYTÍŘSKÉ KRATOCHVÍLI „STŘÍLENÍ KU PTÁKU“ NA HORÁCH KUTNÝCH.¹

Rytířská kratochvíle „střílení ku ptáku“ dostala se k nám buď z sousedního Německa nebo přímo z Nizozemí; kratochvíle ta docházela v Čechách tu většího, onde menšího roz-⁽¹⁴³⁾květu. Na Horách Kutných těšila se neobyčejné oblíbě a byla vždy velmi hlučná. Sami králové čeští jí přáli: o tom zajisté svědčí list krále Vladislava II. z roku 1479 úředníkům mince na Horách zasláný (A. Č. VI. 95.), jímž se poroučí, aby ten střelec, který by ptáka sestřelil, dostal hřivnu stříbra, aby si ptáka stříbrného dal udělati.

Zpráva tato jest nejstarší zachovanou pamětí o střelbě ku ptáku na Horách, ač nijak se nedá pochybovati, že již dávno předtím, ba i před válkami husitskými na Horách ku ptáku se střílelo. Řád nějaký o střílení tom na Horách Kutných se sice nezachoval (jako pro město Krupku z r. 1497); ale z register, účtů, přípisů, týkajících se slavnosti řečené, jakož i z rozmanitých zpráv v knihách pamětních zapsaných dají se stanoviti nejdůležitější momenty slavnosti.

Brzo před slavností buď starší nad havíři jako pořadatelé, nebo král střelby z předešlého roku zvali všechny starší ostatních pořádků, pány, střelce z blízka i dále.² V pozvání pro starší nad hutníky z r. 1549 dočítáme se, že se vyjde z domu havěřského ku střelbě o ptačí království za kolínskou branou. Však než pozvání taková rozeslati se mohla, bylo potřebí dovolení pánů šepmistrů, kteří slavnost dovoliti ochotni vždy nebyli. Roku 1532 dovolili páni slavnost jen proto, „aby od syrových lidí se nefeklo, že se nově věci zamýšlejí, ač znají páni, že jest zjevné proti Bohu a pravá čertovina“. R. 1559 páni vytykali slavnosti, že se pohanským způsobem před se běře, a dovolili havířům teprv tehda, když ve zvláštním listě napsali, „aby tou střelbou neb kratochvílí na potupu třetí osobě v sv. Trojici, sv. Duchu, od nás lidem příčina dávána byla, toho pán Bůh uchovati rač“. R. 1560 páni vymínají si rozpustilosti a tance; l. 1565, aby nic proti Bohu a pánům se nedálo, neb prý z té příčiny p. děkan proti slavnosti kázal. L. 1568 žádají páni, aby se nedopouštělo při slavnosti hromování, lání, oplzlé mluvení a vše zlé proti Bohu a pánům. R. 1553 slavnost vůbec dovolena nebyla, a to proto, „že roku předešlého mimo vůli panskou to předsevzali a o to k p. mincmistrovi se utekli a stříleli a divně v těch perkytlích s těmi čápy bláznili na potupu panskou“.

Když dovolení došlo, slavnostní průvod, v němž i obecní starší dvěma osobami zastoupeni bývali, ubíral se v určený ⁽¹⁴⁴⁾den z domu havěřského ku ptáku. To dálo se za zvuku trub a víření kotlů. V každém účtu čteme položku pro trubače a bubeníky.

Když za veselých zvuků střelci na místo zábavy přišli, zaplatili zvláštnímu písaři jistý poplatek, z něhož pak všeobecné útraty se vyrovnávaly. Však jestliže v Krupce starší střelci méně (4 gr.), nově přistouplí více (5 gr.) platili, neznají toho rozdílu účty kutnohorské; tu platili r. 1564, kdež 38 střelců střílelo, všichni po 8 gr.

Střelci stříleli z kuší, od 1628 z ručnic (v Chomútově z ručnic již ku konci XVI. století). Kuše obstarávali si střelci nejen z Hor, nýbrž i z Prahy.

Pták, do něhož se střílelo, trčel na vysoké žerdi a byl ze dřeva; za 2 terče a 2 ptáky platili starší (1606) 17 gr. 3½ den. Terč i ptáci byli malováni.

K r. 1578 dovídáme se, že se střílelo z dále 300 loket.

Také pořádek při střílení z listin zachovaných jest patrný; před střelci, kteří zapsáni byli do register a zaplatili několik grošů, měli právo úřadově jednotlivě své střelce vyslati. R. 1575 dálo se takto: nejprve za p. šepmistra střelil Řehoř Vodička a jiní dva, za starší hor stříbrných střelil Jos. Hala, za perkverk kaňkovský Lud. Šafář, za starší hašplířské Jan

¹ O „staročeském střílení ku ptáku“ pojednal všeobecně Jos. Svátek v „Hlasu Národa“ v nedělním čísle (13. června 1886); v roucho zábavné oděl kutnohorské střílení ku ptáku Jos. Braun v povídce „O ptačím království“ ve sbírce „Z těžkých hodin“, Ottova Laciná knihovna národní.

² Pozvání zaslána jsou do Čáslavě, Kolína, Prahy a j.; poslové dostali r. 1564 2 gr. 4 den.

Zeman, za starší hutnické Jiřík Birt. Z r. 1604 zachován jest jiný pořádek; nejprv střeleno za p. mincmistra, potom král ptačí předešlého roku střelil, nato dány rány za šepmistry, obec, hofmistra, úředníky mince, puchaltera, hutmistra, starší hor stříbrných, starší perkverku kaňkovského, starší nad hutníky, starší hašplífské. Potom teprv stříleli zapsaní střelci, a to v témž pořádku, jak pisať je byl zapsan.

Slavnost dala se na svatodušní pondělí; však nepodařilo se vždy střelcům sraziti ptáka již prvního dne, a střelba odložena byla na den následující. Střelci dávali se znova zapsati a platili opět některý poplatek, však počet jejich býval menší obyčejně.

Jak titul slavnosti ukazuje, střílelo se do dřevěného ptáka, jenž na vysoké žerdi vztýčen byl a jehož hlava, ocas a křídla patrně vynikaly. Kdo sestřelil trup ptáka, slul králem, kdo křídlo, byl maršálkem. Do register vpisováni i ti, kdož sestřelili hlavu a ocas.

O hodnotu královskou i maršálskou zápasili po všechna léta mnozí ctižádostiví střelci; hned při zapisování udati bylo střelcům zdaž o hodnoti ty jim jde. Jiní, jimž nešlo o království⁽¹⁴⁵⁾ ani o maršálství, leč o cenu nějakou vůbec, dali se zapsati mezi druhé střelce. Ovšem i král ke svému významání dostával ceny peněžité. R. 1564 dostal král 2 kopy, 1565 1 kopy, 1580 3 kopy 30 gr.; tohoto roku dostal střelec, jenž pravé křídlo srazil, 2 kopy, levé křídlo 1 kopy 30 gr., hlavu 1 kopy, ocas 45 gr. Bylo tedy celkem odměn při střelbě od ptáka pět. Ostatní stříleli o cínové nádobí.

Sestřelené kusy ptáka byly trofejemi vítězův a odnášeli si je domů na památku, někdy i darem někomu věnovali.

Což tu za slavnosti bylo „na Ptáku“ a „na Hliništi“ veselo! Diváci seděli na sedadlech různého způsobu, páni nejspíše ve stanech, a odtud pozorovali zábavnou kratochvíli. Hostění zvaných hostí dalo se na útraty pořadatelů. R. 1594 hosté vypili 16 pinet piva od Pýšů (2 k. 15 gr.); roku 1596 snědeno bylo koláčův od Mandaleny za 40 gr.

R. 1600 dopřáno vína z pokladny pořadatelů i p. děkanovi a darováno mu ho za 33 groše.

K r. 1564, kdy nejobširnější účet se zachoval, stála celá slavnost dva dny odbývaná 8 kop 24 gr. a 4 den.

Kdo králem ptačím se stal, dával k pořádku havěřskému dělati erb stříbrný pro pamět. Stali-li se cizí hosté králi ptačými, opomínali někdy odvésti erb stříbrný, někdy snad pro náklad. Ale pořádek havěřský upomenul na povinnost. Roku 1612 psal pořádek havěřský ptačím králi Pavlu Škretovi ze Závovic o erb; z r. 1624 zachovala se stížnost havěřského pořádku o tom, že mnozí království ptačí obdrželi, ale po častém upomínání pomoc přijavše erbův od sebe nedali, jako Radslav Hlavsa z Liboslavě, Šebestian Helzl ze Sternova, Pavel Škreta Šotnovský ze Závovic a p. Václ. Voříšek.

Stal-li se králem, kdo neměl peněz nazbyt a jemuž vypravovati erb činilo nesnáze, směl ptačí království přenést na jiného. R. 1631 stal se králem Václav Ramiada z Čechu, služebník, a odstoupil království, poněvadž potřeben byl, sousedovi a radnímu Janu staršímu Kambriovi.

Tím vyčerpány jsou zprávy, týkající se slavnosti kutnohorské. K listinám, z nichž většina zpráv jest vzata, přidány jsou dva listy, jež svědčí o střelení ku ptáku v Heřm. Městci r. 1580; tedy ještě o těch několik slov. Na prvním oznamuje rada heřmanoměstecká, že z dovolení pána tuto neděli po sv. Petru a Pavlu stříletí se bude ku ptáku o 2 voly za 14 kop a druhý za 12 kop míš., a potom nazejtí ku 3 kuželkám třemi⁽¹⁴⁶⁾ vichy o kůň za 40 kop míš. hrátí budou. Počátek v 16 hodin. Vzdálenost, z které se střílelo, byla 3 kopy loket. V druhém listě rada města Heřm. Městce oznamuje, že střelba t. r. odkládá se na den po X Mistru z Husince.¹

Zlatá Praha 1890.

¹ K znaménku X udává se pozdějším písmem ze XVII. století duchaplně (!) a nesprávně česky toto: spravedlivě a zaloužile upáleným šelmě a proklatým psu.“

K DĚJINÁM KOSTELA SV. BARBORSKÉHO V KUTNÉ HOŘE.

V dosavadních studiích o stavbě kostela sv.-barborského v Hoře Kutné¹ shledáváme k r. 1532 jen několik slov, jež vzata jsou z „Paměť“ Mikuláše Dačického z Heslova. Ve stavebních účtech pak „zeje citelná mezera sahající od r. 1529 do první polovice l. 1545“ (Řehák). Nám podařilo se nalézt v knize pamětní k r. 1532 a následujícím dvěma² nové, dosti podrobné a zajímavé zprávy k dějinám stavby krovu a zvonice při kostele sv.-barborském, jež tuto sdělujeme.

30. ledna 1532 odvdzali páni v plné radě stavbu krovu na řečeném kostele mistru Petrovi a doložili, aby jeřáb a jiné potřeby k tomu připravil a dále oznámil a sepsané dal, jakých potřeb ještě bude žádati. Vyšší pak dohled světen čtyřem obecním pánům. Bohužel, že brzo páni se přesvědčili, že zvolili mistra nehodného, neboť v sezení dne 15. května držaném žádali Benedikta kameníka, aby krov zhotovil a „mistru Petrovi, poněvadž tomu dosti nerozumí, nápomocen byl“. Mistru Petrovi domluvili zároveň, že připověděl, že chce všemu zadost učiniti a práci že rozumí, ale že nečiní. Kdyby nyní nevěda, kam se dítí, od stavby odešel, obci vzešla by škoda i posměch, ať tedy zůstane při stavbě, „a poněvadž to obmeškáno jím při počátku, aby koncem a pilností svou to nahradil a opatřil“. Učinená⁽¹⁴⁷⁾ domluva nedojala m. Petra valně, neboť již v sezení 12. června držaném žalovali někteří z obecních pánů, že „neumí Petr mistrovati a při tom stavění nic nemistruje ani nedělá a že nic jiného v hlavě nemá než pivo a že pohrává a jiným překáží; a k tomu (řízení díla) že se nehodí než Vaněk nějaký, že lépe tomu rozumí, jakž sám Benedikt i on sám (Petr) se k tomu zde přiznal“. PP. šepmistři uznali, že chybili odevzdavše Petrovi stavbu, a že chtějí jinak opatřeno míti, hlavně však uvedli, že nechť, by od díla počatého se ustalo. I postavili Vaňka nad Petra.

S mistrem tesařským měli páni tedy nehodu, ale horší nehoda nastala, když se nedostávalo peněz. Věc tuto závažnou a smutnou vznesli 24. června pp. šepmistři na pp. obecné žádající o radu. Obecní páni radili, by se pořádaly sbírky mezi lidem, a poněvadž budou žně a není v lidu peněz, aby dály se úpisy a sliby, slíbené již peníze aby se vyupomínaly, dále by cechy pomoc peněžitou daly, konečně by kněžský lid ku příspěvkům vybízeli. I ku Kaňkovským se pp. šepmistři obrátili o pomoc peněžitou dokládající, že „bez pomoci jiných nebude moci dosti učiněno býti“.

Zatím zhotovovali tesaři krov dále; m. Petr však, ač už byl napomínán a Vaňkovi podřízen, byl nenapravitelným. 10. července shledáváme se s ním již zase na radnici; páni domlouvají mu jako osobě, již řízení stavby původně byli odevzdali, kdežto by měl k práci pobádati a „jakožto forman předek držeti, že té pilnosti o tom nemá, nýbrž i jiným dělníkům překážku činí rozprávkami, hrou, zahálením“, takže dělníci naň sami stěžují. Petr vymlouval se, že chodíť musí, provazy sháněti, železa dáti dělati a konečně že ho také dělníci neposlouchají. Pp. ho upozornili, že je mistrem a ví, čeho potřebí jest, a vzešla-li jakás škoda z jeho liknavosti, že musí nahraditi. Nespokojenost s Petrem vznikla však i mezi pracovníky a vzala na se ráz vzpoury. V čele nespokojenců stál Vaněk a chtěl od díla ujíti, ba i jiné k podobnému činu pohnouti. Vaněk, jenž buď písemně svou a svých stížnost uvádí, nebo někoho z rady za mluvčího požádal, vyslovuje se rozhodně, „než by bezděčně dělal, že by pod meč hlavu dal“; vedle toho stěžoval, že nedostává „stojícího“, a když prší a on nedělá, že škodu běře. I usneseno, by i Petr i Vaněk byli předvoláni a vyslyšeni. Vaněk stěžoval si, že dílo přijímaje nic s pány si nebyl smluvil; když on a soudruzi nepracují, že plat nejde, a ne-

¹ J. Řehák: Kutnohorské příspěvky 58. 89. Zach Braniš, ve výr. zprávě reálních škol v K. H. 1886 str. 30. 31.

² Lib. memor. (1531-34) E 38, F 38, G 10, 19, 20, 34, 40, H 3, 4, 5, 6, 11, 16, 17, 22, 47. Druhá paginace: B 27, G 4, H 18, 33.

vydělají-li v létě, z čeho mají v zimě žít? Zato béře „luon“⁽¹⁴⁸⁾ Petr nic neděláje a neuměje, kdežto oni musí nahoře dělati. Petr chodí po zemi, pije a dobrou vůli má; o jeho dovednosti prý svědčí, že „na Vlašim dílo zmrhal zkrze své umění“. I žádá tedy Vaněk pro sebe i jiné tovaryše, když by se 2 svátky naskytly, by aspoň za jeden placení, když by po 2 dny přselo, by za jeden placení byli. Petr že ho (Vaňka) poslouchati nechce, leč jen Benedikta, „a že není nic platen a provazy jeho že nejsou, než těch, čím jest náklad, a oni že mají každý své nádobí“. I svolili páni, aby za jeden den placeno bylo, když by 2 svátky neb dešťoví dnové byli, Vaňkovi pak přidali 5 den. malých, tak aby měl 5 gr. týdně. Vaněk i tovaryši přijali odpověď tu s uspokojením. (O Petrovi není řeči.)

Peněz však pořád a pořád se nedostávalo! Ve schůzi ob. pánů 14. srpna žádán Jan Maslník o peněžitou pomoc, a když tvrdil, že nemůže vypomoci, žádáno od něho aspoň oněch 10 kop, které byl už dříve upsal na stavbu. V témž sezení ukázalo se, že jinak nelze pomoci si k penězům než tím, když by „se klenoty biskupské zpeněžily i něco kalichů na to dílo naložilo, aby to dílo, poněvadž jest věcí zádušní, se ukončilo“. Tento návrh předloženo velkemu shromáždění starších (16. srpna) a opatřen tím úvodem, že by nebylo radno peníze vypůjčovati, a poněvadž jest to dílo od předků začato, že nemá k zmaření přijíti. Doslova znělo odůvodnění návrhu takto: „Poněvadž jest zde měděnice, umyvadlo biskupské a kalichové, a to jest VMtí a VMt to ráčili jste koupiti biskupu,¹ a by pak i biskup byl, že nejste povinni jemu toho dávatí, než země všecka nechť ho chová a jemu klenoty jedná, a poněvadž věci ty jsou zbytečné, neb v některých kališích se neslouží, a poněvadž pak se tam v záduší obrátí, ježto kdyby to zhynulo, nebylo by i kalichů potřebí“. I starší páni se rozhodli, aby předkem biskupské klenoty k stavbě obráceny byly. O tomto rozhodnutí všeobecně přijatém dorozumění jsou i farářové jednotlivých kostelův (19. srpna).

Dva dni nato žádali neunavní šepmistři starších havířských, „aby erbů ptáčích² na krov Sv. Barboře udělili, poně-⁽¹⁴⁹⁾ vadž tam kaplu mají a erbové jsou staří někteří a ti, kteříž, je udělali, zemřeli; a páni také chtějí jim odplatiti a je opatrovati“. Od starších havířských došla 28. srpna příznivá odpověď s poznamenáním, že i „oni svůj nedostatek oznamují a prosí, aby nejprv nedostatek při horách opatřen byl, stane-li se to, že všecka obec bude dobře se míti, a že oni přece teď na žádost činí a dávají od ptáka erby...“ Erby byly vděčně přijaty a zajisté peněz za ně stržených na stavbu užito.

Téhož dne byl obselán kněz Vít, farář od Náměti, a byl mu oznámen nedostatek peněz (v téže schůzi jednalo se o půjčku zádušních námětských peněz na stavbu) a byl žádán, aby vždy jednal ve prospěch pánů, když by někdo proti usnesením panským mluvil. Farář pravil, že dosud neslyšel nic proti usnesením panským až na to, co páni Kapounové řekli, „jestliže totiž by ty klenoty se měly bráti, kteréž jich předkové nadali, že by oni nic k záduší potom činiti nechtěli“, a dodal prý, „že by sestra jeho k tomu záduší 100 kop poručila, aby napomenutí byli, že by těmi snad mohlo nahrazeno býti a klenotů zanecháno“. Tu odpověděli šepmistři, že „o takovém daru nic jim známo není, a kdyby se čekalo, že by zatím mohla stavba zkázu vzíti. Proto usouzení jejich jest správné, když rozhodli, aby klenoty méně pěkné, ale díla starého brány byly a kterýchž se nepotřebuje, a zase kdyby bylo boží nadělení, lepší klenoty na ta místa zdělány byly“.

4. září žádání jsou starší erckaféři, „aby šindelů jeden tisíc kop půjčili k stavení sv. Barbory, poněvadž krov na jich kostele jest ještě dobrý a zatím může jiný býti zjednán a oplacen“.

¹ Filipovi de Villanuova, jenž 1504, 6 a 7 na H. K. sídlil.

² Stříbrné znaky toho, jenž zvítězil při „střelení ku ptáku“. Dodáváme, že již r. 1533 starší havířů „kratochvil ptáka střelili“ chtěli opustiti „předpokládajíc chudobu na horách, že jest to někdy za hojnosti bývalo a státi mohlo, ale v tuto chudobu že se jim zdá, aby toho nebyvalo“. Páni šepmistři připomenuli jim, aby se s Kaňkovskými a hutníky smluvili. (Lib. mem. 1531-1534 B 25) - Rozhodnutí v této záležitosti chybí.

Téhož dne byli požádáni úředníci mince Jan Běšín a Pavel z Podivic, „aby dopustili, aby klenoty zbytečné z kostelů vzaté zmincovány byly, poněvadž prve to jest od JMtí z komory pánův povoleno, než že z toho jest posešlo: nyní však toho potřebí, by k tomu tedy povolití ráčili. Proti tomu, že netoliko povolití, ale pomoci že by chtěli, než že chtí vznésti na p. hejtmána a pány...“ V seznamu klenotů dodatečně v schůzi té uvedeném nalézáme, že bylo od sv. Barbory vzato 10 kalichů, 2 pušky a monstrancí malá, od Náměti vzato 11 kalichů, od vysokého kostela 6 kalichů. „A odcud z rathouzu měděnice stříbrná, umyvadlo, berla biskupská, křížek etc. koflíček, jakž to vše zváženo, sepsáno a do truhly panské i s tím sepsáním a váhou vloženo.“ Jak byli oznámili úředníci mince, ⁽¹⁵⁰⁾ přednesli žádost šepmistřů o zmincování klenotů na pány u české komory, ti však žádost takovou odmítli, nad čímž v radě obecních (18. září) nemalá trpkost povstala. Určili tedy v témž sezení, že stříbrné klenoty prodají, a to hřivnu po 4 kopách grošů. Kdy a komu se prodávalo, o tom není zápisu, že se tak stalo, to však jest jisto, neboť krov konečně byl dostavěn. Žádát 16. října mistr Petr, aby od něho „dílo na kostele krovu sv. Barbory přijato bylo a aby páni spropití dáti ráčili. I jest na tom zůstáno, aby tam bylo vysláno a dílo ohledáno, a což by bylo uděláno, ohledáno, a zpráva jest, že se vížka velmi kývá, když zvoní na zvonec, ale aby některak to svázáno a upevněno bylo. A zvonec ten aby dolů byl dán a jiný způsoben. A spropití, ač nepilně dělali, aby jim ale 1 kopa dána byla, neb ani těch tovaryšů mnoho není. A mistru aby dali spropití šatlavu, aby potom dílo tak přijímal, kterémuž by mohl a uměl dosti činiti, a poněvadž obci škodu učinil a na 50 kop gr. pro něho jest více dáno a jinému mistru placeno. A že mohlo o čtvrt léta dříve uděláno býti. A že slyšeli, že špalvy, prkna, šindely metali svým kuběním, znajíce, že jim již to dílo přestane, a že by jakž on, též oni byli hodni jednostejně spropití.“

Po mnohých nesnážích a zpronevěřeních postaven tedy konečně krov na kostel v říjnu r. 1532.

K roku 1533 nalezli jsme v uvedené knize toliko jednu zprávu. Šepmistři vyzývají starší havířské a konšely minciřské (ku konci května), aby dali i oni na opravu kaplí a kostela, „aby se to stavení nekazilo, jakž velmi jest se již pokazilo“. Odpovědi nenalézáme.

K roku 1534 máme zprávy, že byl přelit zvon a od každého centu zaplacená býti měla kopa gr. Poněvadž peněz nebylo, zůstáno na tom, aby byla petice (aby se vybíralo). Druhé zprávy týkají se stavby zvonice sv.-barborské pro 4 zvony „na krchově u fary“; požádání jsou 20. července Voldřích ze St. Kolína a Stolický, by podali plán stavby, „jak zvonové mají jedni nad druhými viseti“, a co budou od díla chtítí. Věc celá se valně však protáhla a k stavbě se toho roku nepřistoupilo, „ač šiferunky“ některých tesařů byly podány. Nejvíce vadil v tom nedostatek vhodného dříví, takže shora jmenovaní mistři se vyslovili, že nemohou „dělati bytedlně z syrového dřeva, že bude vrzačka a kolebačka. A že již jest pozdě a zima nastala a oni též mají díla jiná žádající, aby sobě páni jiné obmyslili. Páni žádali, poněvadž pozdní čas, „aby naučení dali, jakého dříví a jak mnoho má býti a tam-li má hned tesáno býti, neb tu v půl- ⁽¹⁵¹⁾ druhého objetí dubů několik musí býti a se vytesati, svrchní konec s spodním srovnati.“

V knize pamětní k roku následujícímu není ani zmínky o kostele sv.-barborském.

Následující zprávy z knih pamětních vypsané jsou tím vítanější, poněvadž stavební účty z r. 1520-1545 se nezachovaly.

V únoru r. 1539 došla šepmistřů zpráva, „že JKM. bude dávatí 2 k. gr. každého téhodne na stavení kostela sv. Barbory“, což i obecni s vděčností přijali a za to Ferdinandovi dlouhého kralování přáli. V témž sezení usneseno promluvití s Mikulášem parléřem, „který prý od toho není“, a způsobiti potřeby náležitě, jakožto dříví na podlahu, dříví od krytí, naříditi osoby, kteréž by to spravovaly, žebroty zaříditi; ve své starostlivosti poznamenati dali páni, aby, kdož peníze spravovati budou, rozšafně si vedli, „poněvadž to dílo velké jest a summa skrovná, i s těmi žebrotami aby dobře bylo uděláno, a nejprv žebračeno, a před rukama až

něco bude, aby měšec obecní netrpkěl, aby se dílo počalo.“

Žebroty prováděti a „košt spravovati“ dvěma pánům odevzdali a hned na to povolán jest Mikuláš parléř a smluveno s ním, „že má ujíti dílo stavení a klenutí sv. Barbory a že mají mu dávatí půl kopy stojecího, jakž nejprv počnou kámen tesati, když se naláme od šrametů. A když by k tomu lámání kamene šel, že mu mají za práci dávatí, co by slušného uznali. A těm dělníkům po 10 gr. časem letním, a zimním 18 gr., a když dva svátky se sběhnou, za jeden se má sraziti“.

Kdy se Mikuláš ujal stavby, není určitě udáno. V květnu 1541 nebylo cihel, a tu nabídl se mincmistr, že poskytne dříví ku pálení cihel, „aby se to dílo u sv. Barbory konalo, nebo jest i začato klenutí“, a pp. přijali tento dar vděčně a rozhodli se, že sami cihly pálení budou. Ale již v červenci rozhodují jinak - patrně cihly ani pálení nepočali - „že jest nyní pozdní dílo, nebo musí se potřeb navězti, dříví, hlíny, a aby vyschly, ješto jest již pozdní čas, nemělo-li by co bytelně býti, aby radši zanecháno až na jaro“.

Zatím Mikuláš i kameníci byli v práci. V září žádá Mikuláš, „aby i v zimě kameníci dílo měli a menší stans jim dáváno bylo, nebo kdyby je rozpustil, potom by jich nemohl shledati a že by se raději toho díla zbavil“. I dáno kameníkům skrovné stans. Že bylo mezitím stavěno dosti pilně, tomu by ⁽¹⁵²⁾ nasvědčovala zpráva z r. 1543, kdy farář barborský nechodil s processím po kostele, poněvadž neschvaloval ho, ale „zvlášť pro tu neklidnost v kostele strany stavění“. K r. 1548 (červenec) čteme stížnost na Mikuláše, „poněvadž toho nevyhledává, jak náleží, aby mu to stojecí vyzdvíženo bylo a buď těm Vlachům neb komukoliv jinému to dílo a spracování poručeno.“

I propustili páni Mikuláše skutečně, ale on se jim mstil, docházeje ku stavbě a popuzuje všelijak dělníky: to vrozumíváme z domluvy, již mu v prosinci šepmistři dali, „že se na dělníky domlouval, kterým pp. dílo zadali, řka, proč to dílo děláte, však víte, co já mám s pp. šepmistry, ješto mají pp. toho vůli, komuž chtí dáti dělati a jemu odpuštění pořádně dali a nic dlužni nepozůstali, než co on jest učinil a proč snad ještě na rukojmích, že ví. A též se měl z nádobí počet udělati a neudělal“. I povolán 4. prosince, aby počet z nádobí udělal ve přítomnosti dvou pánův.

Když zemřel 1554 Petr od Srnů, kostelník sv.-barborský, přinesla dcera jeho Anna registra o tom, kolik z mince a žebrot na stavení kostela jest, a položila 22½ kopy 15 gr.

Roku 1560 dal Jan Kafka na opravu kostela 13 kop.¹

Roku 1572 byly veškery reliquie od sv. Barbory z poručení panského vyzdvíženy a na rathouz přineseny, a to proto, poněvadž p. Smečanský Zdislav Bořita z Martinic, tehdejší mincmistr, oznámil, že p. Vrat. z Pernštejna, nejvyšší kancléř, žádostiv byl, aby mu darovány byly. Tím byli pp. obecní i soudcové tak poděšeni, že zakázali, aby nic dáváno nebylo, čeho jim předkové dochovali a zvolali, „snad by potom chtěli monstranci a kalichy míti, a proto aby zde klíče na rathouze a ne po hospodách chovány byly.“

Horníci byli pyšní na svou svatyni a každého vzácnějšího hosta rádi tam vedli. Některé zajímavé doklady při jiné příležitosti uvedeme. Archaeologické Památky. 1887. 1890.

(153) STAROHORŠTÍ ADVOKÁTI.

OBRÁZEK Z PRVNÍ POLOVICE XVI. STOLETÍ.²

Starodávni advokáti neboli řečníci neměli předběžných a odborných studií jako kollegové jejich nynější, ani jich nepotřebovali; dostačovalot jim, když byli obratni v řeči, odvážliví

¹ A. M. č. 1544.

² Pramenem k tomuto obrázku sloužily přeoobširné knihy pamětní z let 1529-1551, knihy kšaftů a dědictví z téže doby, chované v archivu kutnohorském a v c. k. listovně tamtéž; místa úvozovkami opatřená jsou doslovně z knih vypsána.

v činech, nevybíraví v obhajování a znali-li poměry osobní a místní. S takovými vlastnostmi jistě stali se osobami často hledanými a na radnici často jmenovanými.

Na Horách Kutných bývalo v prvé polovici XVI. věku řečníků mnoho; s některými setkáváme se téměř na každém listu knih pamětních té doby. Sledovavše pak činění a konání několika z nich, našli jsme v něm dosti zajímavý obrázek o starodávných advokátech.

Z hloučku těchto obhájců práva a cti nejvíce nás zajímali mužové dva; jeden pro rozmanitost běhů životních, druhý proto, že jméno jeho v obšírnějších dějinách kutnohorských jmenovati se bude. Jsou to Vávra Kosmovec a Jakub Hana.

Václav Kosmovec byl vlastně vyučen pivovarnictví a některý čas s prospěchem v řemesle tom pracoval. Pak, nevíme ani od které doby, začal řečňovati za peníze a nalézal dosti klientů; bylť hbitý řečník, obratný, někdy i nestoudný pracovník, jenž neváhal zastávati sebe bídňější čin. Byl vzeřením dobromyslného a všude také za dobráka se vydával; ale nikdo mu toho nevěřil. Mnozí lidé, chtěje ho pozlobiti, říkali o něm, že „kousal“. Také při soudu řekl obšírněji o něm kollega advokát Kotníček, že „kousal, kudy voda teče“. Vávra nebránil se tomu přímo, nýbrž vyzýval Kotníčka, aby řekl, co kousal, „neb ne z jednoho místa voda teče, z loury i z umyvadla...“, ale Kotníček určité odpovědi se vyhnul, že není sám, co mu říká „kousale“.

Sešli-li se ostatní advokáti s Kosmovcem u soudu, užívali všelijakých praktik, aby kollegu svého pozlobili; i padlo často mnohé nepěkné slovo vedle obyčejného „kousale“, s nímž (154) Kosmovec spokojen býti nechtěl a v rozhorlení duchapřítomnost ztrácel. Kdysi nechtěl míti ho Hana proti sobě řečníkem proto, že „chodil v kukle jakés v Čáslavi a že tam poctivost nechal, a že kdyby kata se nebál, že by Kosmovce sám s'tal“. Jiní věděli naň i jiné věci.

Ale tolik nevěděla a nepověděla na Kosmovce nikdo, jako Jak. Kloud, jenž podobně Hanovi nechtěl Kosmovce za řečníka proti sobě trpěti a žádal pány o strpení, aby mohl o důvodech svých obšírně pojednati. Nato sáhl do kapsy a vyndal obšírný spis a z toho četl Kosmovcovy hříchy, jež nám pisař, pokud stačil, zapsal. Jest prý s podivením - tak začal Kloud - že tento mrtvý (K.) ještě mluviti chce; dopustilť se takového přestupku v Praze, že měl smrt podstoupiti a přátelům za mrtvého jest dán; v Mostě prý se dopustil podvodu a přes rozsudek zde učiněný jinak zmistroval; dále prý od Anny Bzdiaurkové úplatek vzal a od ní mluvil v Mostě, a když ta věc sem (na Hory) přišla, stál s druhou, odpornou stranou proti téže Anně; na něm tedy se zajisté vyplnilo: „kdož s jednou stranou stojí a druhému radí, jednoho vystřeže a druhého zradí“, a za to byl trestán a dosud není osvobozen. Také (a to již byl 4. odstavec obžaloby) pomáhal Routilec nenáležitě bráti, od dveří zámku loupati i jiných věcí nositi a potom že musil zase snášeti a byl proto trestán. Konečně prý také proto měl opletání, že se dokládal svého čistého svědomí, kdežto pánové prý mu odvětili na to, že jeho svědomí „jest jako nejčistší pomyje“.

Ani páni, ani Kosmovec nemohli se dočekati konce; a když Kloud přestal a vítězně se podíval na ztepaného advokáta, nemálo byl překvapen jeho smělostí. Začalť Kosmovec vymlouvati a vyvracetí článek obžaloby po článku: Pražané prý mu odpustili, a jest tedy živý a nikoli mrtvý; v listech pp. Pražan nestojí prý, že jest pšancem nebo morděfem, „to tam jen stojí, že svou ženu trestal a u'ál - a to mohl činiti pro mnohé neřády, statek že mu zmarnila a j. v.; neb i zde ženy pro takové věci trestali, jako Šebek svou ženu do šachty uvrhl, šrotěř jeden u'ál nohu ženě své - a nejsou proto trestáni“. A tak pokračoval bráně své cti a dokládaje, „že děje se mu co oné spravedlivé (ač on jest hříšný) Zuzaně, ale věří, že ho Pán Bůh ráčí vysvoboditi“.

Však zmýlil se milý náš advokát: Pán Bůh jej opustil a páni mu nedovolili řečňovati, přísvědčivše takto ku Kloudovu výroku, že zloověstní a podezřelí řečňovati nemají.

(155) Byla to velká ostuda pro řečníka, když řečňovati nesměl a soudní síň opustiti musil, ale Kosmovec hanbě toho druhu již poněkud uvykl, neníť to poprvé, co zákaz takový uslyšel.

Již přede dvěma lety (1536) podobně byli usoudili páni, avšak tehda rychle zase nabyli Kosmovec svého práva obhajovacího; zašelt' si na Vlašský dvůr k p. mincmistrovi Jindřichu z Chocene a žádal ho slovy nejvybranějšími a hluboce se ukláněje o pomoc proti šepmistrům. Poněvadž pak mincmistři vůbec šepmistrům rádi úřad ztrpčovali, ujal se i tehdejší mincmistr advokáta a dovedl toho, že páni řečňovati zas mu dovolili. Zajímavo jest prohlášení, jež při této příležitosti páni vůči Kosmovci učinili, „že se nestalo omylem (zákaz řečnění) a že páni vedle práva a spravedlnosti k němu se zachovají, nýbrž na přímluvu p. mincmistra se dali ohnouti, a cožkoli jemu se přihodilo, že mu odpouštějí, ať cestami takovými nekráčí, aby něco horšího ho nepotkalo“.

Jest patrné, že páni Kosmovci nebyli nakloněni. Nedivme se, vždyť nadělal jim schválnost a mrzutostí dost a dost. Některé byly takového druhu, že zapsány byly ve knihy. R. 1529 král Ferdinand rozkázal, aby královská města žoldněře na Turky vystrojila a doma hotovost vojenskou zřídila. Stalo se podle králova rozkazu i na Horách. Když také Kosmovec v hotovost byl potahován, vysmíval se celému zařízení a zvolal, že „nevěří, by kdo tak tvrdý byl, aby mu rozkázal zbroj kupovati“; však kdosi namítl Kosmovci, že on v hotovosti desátníkem býti má a zbroj tedy míti musí; ale advokát náš hbitě odvětil, „kdybych i peněz měl, koupil bych si raději sýra a másla“ a dodal: „byste si raději vzali na se sv. Davida zbroj!“ Za tyto výroky dostalo se Kosmovci domluvy; přísnou důtku uštědřili mu páni několik let později za to, že nejen nechtěl přispěti ku peněžní sbírce, jež u námětského kostela (nevíme, k jakému účelu) se dála, ale pánů nepěkně se dotekl, řka: „Nedám nic, až páni vynaloží statek Vaškové, který pobrali.“

Chytrý Kosmovec dobře pozoroval, že zvláště od té doby, co proti panskému rozsudku pomoci mincmistrovy se dovolával, páni naň roztrpčení jsou a v ničem mu nepoleví. Byl si také vědom, že to může míti pro jeho advokátskou praxi zlé následky; neboť nechtěli-li páni zamhouřiti oči na onou řadou starých i nových poklesků, nemusili mu dovoliti řečňovati. Býti takto závislým na milosti těch, kteří člověku nepřejí, jest trpké, to věděl dobře Kosmovec, a proto se odhodlal vyhýbati se úřadům a vzdáti se řečňování, jež mu zatím bylo naplnilo kapsu (156) pěknou sumou kop. A jak si usmyslil, tak i učinil: řečňování se vzdal, ne snad, aby nečinně život trávil a z kapitálu žil, nýbrž aby prospíval přece něčím světu, totiž vařením piva. Vrátil se k řemeslu, kterému byl vyučen.

V lib. hered. čteme k roku 1537, že koupil pivovar Popelkovský na dolejší městě od Víta Sokola jinak Zibřida za 61 kopu a zavdala 16 kop. Sokol měl v pivovaře zůstatí až do sv. Havla a pak se vystěhovati, však nechati tam dříví, „které před vraty leží, a pánve, kádě a což k pivovaru náleží, k spilce a sladovně a co jest hřebíčkem přibito“.

Koupiv pivovar Kosmovec žádal pánů nákladníků piv za přijetí do cechu (1538), ale setkal se s netušeným odporem. Nezbyvalo, než obrátiti se o pomoc na šepmistry, kterých se nedávno před tím úplně byl zřekl. V prosbě o pomoc předkládal, jak jemu, vyučenému sladovnictví, nákladníci piva vařiti nedají, a v dalších dosti umělých vývodech promlouval k pánům do duše, ba činil jim laskominy na výborné pivo, jež vařiti hodlá, a slíbil, „že oznámí některý způsob vaření piva, který by byl k užítku obci i lidem ku pohodlí, že napraví se tím nepořád, který při vaření piva jest“.

Tenkrát páni pili rádi pivo jako nyní, a proto s potěšením vyslyšeli návrh Kosmovců, a aby viděl, že umějí si vážiti návrhu jeho, dali mu 8 korců sladu a poručili, aby udělal 12 sudů piva na zkoušku a aby udělal za malý peněz Páčovského. Z této neočekávané blahosklonnosti těšil se nemálo Kosmovec. Hůře bylo v cechu! Povědělit' si tam nákladníci, že Kosmorce za nic na světě do cechu nepřijmou...

Dověděv se o tom Kosmovec vzpomenu si, že zná cestu na Vlašský dvůr, a vážil ji poznovu. Tu byl dobře přijat a dostal skrze mincmistra list královský, jímž se poroučelo, aby byl opatřen. Zatím nákladníci vzali si advokáta tehda nejlepšího, totiž Jak. Hanu, aby jich

bránil. Když tedy Kosmovec na radnici se objevil a jeho stížnost proti nákladníkům měla být projednána, byl objevením Hanovým málo potěšen a prohlásil, že ho proti sobě za řečníka netrpí. A Hana? Ten ho odbyl zle, řka, by bez potřeby ho nenutkal a na poctivosti nedotýkal, nebo kdyby chtěl, mohl by prý o něm mluvit jako o člověku, o němž platí věta: „Žádný psanec vyvedený práva užití nemá.“ Pře byla odložena, a když Hanovi bylo dovoleno mluvit, poněvadž přinesl listiny o zachovalosti svědčící, mluvil skoro jako Demosthenes a zastával nákladníky tak dobře, že Kosmovec přese všechny nářek, že koupil pivovar a náklad naň již vedl, že ⁽¹⁵⁷⁾ koupil pšenici po 24 groších, odkázán byl ku příští neděli, kdy cech sejítí se měl a o jeho přijetí mluvit se mělo.

Nejbližší neděle bylo v cechu hlučno, ale Kosmovec nebyl spokojen: nákladníci zase ho odmítli.

Pomstou sotř objevil se na radnici nejbližší úterý a tu s pláčem a ukazuje list královský s výhrůžkou oznamoval, že ne již více jeho osoby, ale i p. mincmistra a KMti se dotýče, co mu cech učinil. Opatrní chemistři párali, proč Kosmovec nebyl do cechu přijat, a tu zvěděli, že na Kosmorce „stal se nářek, který se k hrdlu vztahuje“, a dokud se nářku nezbaví, že do čistého cechu nemůže být přijat. Když páni blíže po nářku se tázali, byl jim předložen obšírný, Hanou sepsaný nářek na Kosmorce. Přítomný nařčený, zaražen a pozloben neobyčejně, ani slova ze sebe nevydal, nýbrž rychle sedl a opisoval si nářek doslova. Ještě nebyl s opisováním hotov, když otevřely se dveře a vstoupila deputace starších a tovaryšů sladovnických a podala suplikaci, by páni nenutili nikoho, aby Kosmovec do cechu přijat byl, člověk to „s nářkem až k hrdlu stížený“, neboť „když by takový člověk do cechu byl přijat, že bychom my, tovaryši sladovničtí, v tom velkou těžkost měli, a zvláště my, kteří po tom řemesle po jiných městech vandrujeme, že bychom ani díla činiti nemohli trpíc jeho mezi sebou“.

To bylo pro Kosmorce přespříliš, i rozpálil se a drže „škartu od Jak. Hany“ v ruce, volal velkým hlasem, „že není poctivosti odsouzen, a byli-li při úřadech ponechání Jan Prenar, Viktorin z Kosovic, Jak. Hana a Matouš rychtář, proč by také on stoje po své poctivosti nemohl být v cechu?“

Páni nebrali tehda do rukou ani vah spravedlnosti; vidělit', že tu advokát Hana contra Kosmovec - proti svému bývalému soku a advokátu-kollegovi; věděli také, že nad Kosmovcem drží ochrannou ruku pan mincmistr, a přeťali tudíž uzel nářků a obžalob a poručili prostě, aby Kosmovec se stal členem cechu.

Vařil tedy bývalý advokát pivo.

Jaké, toho ovšem nevíme, ale jisto jest, že ať vařil dobré nebo špatné, neměl žádného pokoje. Jiřík Fousek, jeden z nákladníků, mluvil k sladovníkovi, jež Kosmovec najati chtěl, aby u toho lotra nedělal, a bude-li dělati, že „mu dají jméno nad jiná jména“. Za to Fousek sice byl trestán, ale to neodstrašilo jiné, aby Kosmovci neškodili; bralit' mu někteří na př. kámen od pivovaru, který si byl k opravě navozil, ba naskytli se jistí nezbedníci, kteří na soudky, jež měl před pivovarem narovnané, ⁽¹⁵⁸⁾ „hanebné věci“ vyřezali, a aby ho hodně pozlobili, pověsili mu jedné noci na dveře hlaveň pivovarskou s chvoštištěm.

To všecko jeho průmyslnické činnosti na prospěch nebylo, a proto opouštěl l. 1543 často Hory, aby kolem po městech bližších i dalších se rozhlédl a nové sídlo si zvolil. Konečně rozhodl se pro Tábor; maje tudíž pevný úmysl opustiti místo, kde tolik bylo mu trpěti, předstoupil před pány, kteří nad knihami seděli, a oznámil, že prodal pivovar Popelkovský s domem, sladovnou i zahradou Janu Holubovi za 100 kop. Když pak i listu zachovacího si vyžádal, dali mu jej páni a oddechli si, té pevné naděje jsouce, že jich už více nebude trápati svými vývody. Bohužel, že se mylili; čekal' na ně ještě obšírný soud s bývalým advokátem.

Z jednání soudního vychází na jevo, že advokát-sládek byl záletníkem; miloval' hezké ženy, ať vdané, ať svobodné, a znal je nejen v Hoře, ale i v okolí zcela dobře. Nejdůvěrnější poměr, který jej také k soudu zavedl a před odchodem na Tábor mu trpké chvíle způsobil,

měl s Annou Váňovou.

Když doslechla, že Kosmovec najisto chce opustit Hory, vznesla na svého bývalého milovníka těžkou žalobu skrze svého advokáta Jindřicha z Kláštera, dokládajíc, že „ji ve dluzích lpící a potřebnou si vyhledal, jakož p. Matoušovi 5 kop dáti měla, a vedl ho čert jako Jidáše a u ní přibýtek jednal a slbil, že jí peníze půjčí, a tak vždy dále, až ji o čest připravil“. Anna vdova, jež vždy před tím byla poctivě živa, dávala se pánům na milost, a páni skutečně ujali se jí a nedali chytrému advokátu „průtahu“, t. j. nedovolili odložení pře, zvláště když doslechli, jak Annu naváděl, řka: „Nepříznávej se, byť jakkoli ptáti se chtěli, neb by pak na mně chtěli některou kopu vyraziti, již bych raději dal tobě,“ a když zástupce Annin všemožně a těžce svého protivníka napadal. Sama vdova vidouc, že by rád odpíral, pamatovala Kosmorce, co jí vše sliboval, a vzpomínala mu zvláště jednu milostnou scénu, kdy naň Matouš panský trefil, an ji objímati učil. Kosmovec vymlouval, upíral, bránil se, jak mohl - ale nešťastně, nezapně. Z obrany jeho dlouhatánské jen uvedme, jak ono objímání vymlouval; tenkrát prý upadl Anně potáč, a on jí ho podal a řekl žertem, že snad bude hoden, aby byl objat.

Velmi citelně dojali Kosmorce urostlí synové Váňové, kteří v průběhu pře přihlašovali se právem ke statku jeho; lomě ru- (159) kama počal nářek veliký, v němž se přirovnával - k Zuzaně a Danielovi. Než právo neúprosné nevšímal si jeho lamentací.

Pře byla pro svou obšírnost několikrát odložena a tehdejšími „vtipy“ advokátskými ještě více do délky natažena. Kosmovec nechtěl trpěti některých svědků a nazval jednoho zlodějem dobytka, druhé cizoložníkem, však za to Jindřich z Kláštera, Annin advokát, přímo Kosmorce jmenoval zlopověstným a „vzteklým psem, který nemůže než kousati“. Šepmistři, aby se osobou ujistili, přinutili Kosmorce, aby za sebe nalezl rukojmí ve 200 kopách, což se i stalo. Bylo patrné, že neúprosné právo k němu blízko dokročilo, a nemohlo ho také potkati nic horšího, kdy jednou nohou už z Hor vykročoval. Nedivme se tudíž, že poražený advokátsládek, přišed od jednoho stání ze starodávné radnice domů, cele rozrušen zasedl za stůl a napsal si závět, připravil si košili k smrti a poslal si pro bradýře a kázal mu, aby mu obě žíly mediány (?) zařal, chtěje připravit se o hrdlo. Však vida, že není účinek takový, jakého čekal, žádal bradýře, aby mu ještě zařal hlavní a plicní žíly, ale rozumný bradýř poznav úmysly Kosmorcovy nesplnil přání toho, nýbrž ustal od práce a odešel k šepmistřům podat o tom zprávy.

Zatím přišla doba nového přelíčení. Sesláblý Kosmovec nechtěl jíti do soudní síně, ale rukojmové ho donutili. Scéna, jež nato se odehrála, nebyla bez theatrálního průběhu a tragického zakončení. Sesláblý Kosmovec sotvaže do síně vkročil, padl na kolena a slabým hlasem prosil za milost a slitování, dovolávaje se zároveň podobných milostrdenství, jichž větším zločincům se dostalo. Ale páni prohlásili vývody jeho za mylné, přísně mu domluvili a zavolati dali rychtáře, aby Kosmorce do vězení dal a do klády „za obě noze“ vsadil.

A poseděl si ve vězení hezky dlouho - byl tam 14 týdnů a stravoval se sám; mimochodem podotýkáme, že platil oběd Pavlu vačkáři po 16 groších.

Když pak si odbyl trest, vešel zase před pány r. 1545 v říjnu, aby vyslyšel konečný rozsudek, milostivý prý celkem k vůli p. mincmistrovi, nicméně tuhý a ostrý. Sliboval prý Kosmorce bezpočtukrát, že bude lepším, a nikdy nesplnil, a „proto se mu rozkazuje, aby do dvou neděl pořádku zběhlých bytem svým jinde se opatřil a v tomto městě nebyval; co věcí nemovitých se týče, jako domu, zahrad, ty aby prodal, a nemohl-li by sám, aby skrze poručníky zpeněžil“.

Nezbývalo než poslechnouti. I najal si formana Chobolta, (160) naložil své svršky a děti a odejel do Tábora. Cestou velmi toužil na pány a hrozil, že všichni páni zajdou s mnohými horníky.

Druhý advokát, ježž předvésti vám hodlám, byl muž zrna zcela jiného: intrikán, člověk, jenž rád se mstil, za zády věci nepravé osnoval a z povstalých bouří pak se těšil. Jméno jeho

bylo již při Kosmovci uvedeno, jest to Jakub Hana. Byl vlastně vyučený krejčí a mrzel se asi, když Jiřík Zygele kdysi ho usvědčil, že seděl v šatlavě pro podšívku. Z bídného krejčíka vyvinul se brzo dobrý a obratný, bohužel ze i prodajný řečník, s jehož jménem spoutáno jest kus politických dějin kutnohorských, kus neveselý, který byl první ranou pro svobody starých horníků. Nahlédneme k tomu blíže!¹

Starou horskou obec spravovali tehda šepmistři, koňšelé, obecní a starší. Bývali ročně obnovováni, a to slavnostním způsobem; na radnici přicházel sám p. mincmistr, zastupuje krále, a ze seznamu, jež šepmistři byli připravili, vyvolal jména nových šepmistřů a pánů a tím je „sadil“. Mincmistr čítal téměř vždy jména, jak ukazoval list šepmistry předložený. Ale roku 1535 pan Albrecht z Guttenštejna, mincmistr, usmyslil si řád tento starobylý porušiti a nevázati se návrhem šepmistřů, nýbrž jmenovati samostatně novou radu. I hledal před sázením rady, jež se dáti mělo kolem sv. Václava r. 1535, nějaké spolčence mezi měšťanstvem a horníky, a ačkoli to byla zrada věci vlastní, práv horských, vyskytli se zrádcové, jimž úsměv „pána“ byl milejší než zachování starobyklých práv.

Když 1. 1535 kolem sv. Václava obvyklá slavnost „sázení koňšel“ se blížila, páni doslechli, „kterak by nastrojeny byly osoby, aby při sázení rady se ohlašovaly k některým věcem nebývalým, kteréž tu pán (mincmistr) chtěl způsobiti. A to že Hana kraječ mezi některými sousedy procházejce oznámil a jich k tomu ponoukal pravě, že jest jich drahný počet k tomu a že on radu zapisuje z koutu...“

Koňšely tato zpráva nemálo zamrzela; ale byli neohroženi a vyslali některé ze sebe k p. mincmistrovi s uctívou, zároveň důraznou prosbou, aby zanechal takových novot, sice že se obrátí k KMTi, a dodali: „neb se to vztahuje k bouřce a různici, jakž i v Praze bylo před tou bouřkou, že byly osoby na-⁽¹⁶¹⁾strojeny, aby stály po koutech a říkaly: tak to svolujem a z toho různé znamenité vzešly jim ke škodě.“

Vedle toho povolán byl Hana kraječ a řečník tu sobotu před sv. Václavem na radnici a důrazně k němu promluvil p. Jindřich Charvát, že radu vyhledal po koutích a ulicích a že jí panu mincmistrovi sepsané dodal a že se pánu dobře líbí“, že p. mincmistr sázeje koňšely mluvití chce a že Hana jich drahně zjednal, kteří budou přizvukovati a že i sám Hana mluvití chce a někteří že volati budou „tak, tak“.

K těmto „tvrým“ obžalobám Hana zprvu ani neodpovídal a proto řečeno mu, že páni s ním „nemluví latině neb německy, než česky, aby tedy odpověděl, spisoval-li radu a podal-li jí sepsané mincmistrovi čili nic“. Hana stál zatvrzele a konečně z něho vyhrklo „neodpovím“. I zvolal jeden z koňšel: „Ty na svém stojíš tvrdě?“ a Hana vece: „Tvrdě, netvrdě.“ A když ani k dalším otázkám neodpověděl, odevzdán jest rychtáři, jenž v žaláři do klády jej vložil. Na cestě do žaláře rychtář zaslechl, jak Hana k sobě pravil: „Nu, zvííte, co z toho vzejde!“

A co nyní s Hanou?

O tom měla rozhodnouti valná schůze konaná téhož dne u večer u přítomnosti obecních starších. Navštívena byla dosti četně, vždyť se jednalo o zachování starodávných práv. Však než páni raditi se počali, přišel služebník mincmistřův a hned na to druhý se vzkazem, aby šepmistr se dvěma koňšely přišel k mincmistrovi. I odebrali se tam tři páni; uvítání byli domluvou, že není správnou, když Hanu proto zatkli, že k mincmistrovi chodíval, a protož aby Hana byl puštěn. Koňšelé vážně odvětili, že jako nepravá tato zpráva jest, již uvádí pan mincmistr o Hanovi, tak ani nemožno jim rozhodovati o Hanovi, o němž právě celé shromáždění rokovati se chystá.

A vskutku rokovalo se o Hanovi na radnici dosti horlivě. Nejprv připomenuty starším závazky jejích, potom písař předčítal privilegium o ssázení koňšel a když dočetl, shromáždění zvolalo velmi hlučně, že chce hrdly i statky hájiti privilegia toho.

¹ Zprávy, jež následují, jsou doplňkem vypravování Dačického (ed. Rezek str. 94. a násl.) a vysvětle-
ním titulu, který Dačický Hanovi uštěďuje: „pro Hana sartore, latrone.“

Ohlas tohoto sborového slibu zaslechl také Hana, kterého do shromáždění městský rychtář právě uváděl. Nastalo ticho. Vyzván, aby beze všech „vobinštův“ odpovídal, zprvu vyhýbal se, na to chtěl jednomu z pánů se svěřiti, ale když na to nepřistoupeno, poněvadž všichni jsou „za jeden člověk“, promluvil upřímně a vyznal se, že sepsal radu na žádost páne mincmistrovu a „že se tomu bránil boje se těžkosti, jakž se (162) ani neubál“, ale p. mincmistr mu říkal, aby se nebál; při obnovení rady chtěl prý mluvit, ale zajisté nic zlého, leč to, „aby na své předky se rozpomenuli, jak jsou spolu byli u víře, v lásce, svornosti, čím se spravovali, jedni o druhých nemluvíli, hor se dotýkali, aby mohli statku a poctivosti nabyti“. Když páni se ptali, čím ruka radu sepisovala, když on tvrdí, že neumí psát - zvláštní to advokát! - tu jmenoval Jana Bernarda. Výslech byl zapsán do knih památných a Hana uveden do vězení; téhož večera ještě šatlavou také J. Bernard opatřen.

Rychtář měl plné ruce práce, ale přece pánům shromážděným oznámil, kterak žena Hanova, když vedl řečníka k výslechu, dosti blízko se dotřela a kedar mužem spatřena byla, zvolala: Jakube můj milý, JMt ráčil rozkázati oznámiti, abys se nestal a žádného nebál!“

Vzvak tento ovšem nikoho nepotěšil, ale také nikoho nepřekvapil, vždyť pan mincmistr dávno čekal na okamžik a příležitost, jak by omezil práva horská.

Pozdě na noc páni rozházeli se a slíbili si, že Hanu nepustí z vězení ani teď, ani budou-li znova voleni. K panu mincmistrovi jíti převzali na sebe Jak. Hubáček, mistr Matouš a Adam Žďárský. Ač bylo již pozdě, přijati jsou od mincmistra; prosili, aby se nezlobil, že dnes odpověděti nemohou. Na to pán že dobře ví, co ráno mluvil a že bude obráncem práv zdejších, však Hana ještě této hodiny aby byl propuštěn.

Páni neuposlechli.

Nastalo tudíž napjetí mezi radnicí a dvorem Vlašským co zatím Hana i Bernard v žaláři seděli.

Když konečně přišel den ustanovený k sázení konšel, mincmistr přijal sice návrh od šepmistrů, ale četl z listu Hanou mu podstrčeného a tím vypověděl pánům boj. Nově sazení přijali úřad, ale o propuštění Hany a Bernarda slyšeti nechtěli, až konečně sám mincmistr za rukojmí se prohlásil. Za nepovinnost mělo se konšelům ovšem dostati zlé odměny.

Obeslatí již za tři dny mincmistr celou novou radu. Páni sešli se v počtu téměř plném a čekali příchodu pána; bylo dusno v radní síni, když pán vstoupil v očích ukazuje rozhorlenost a podrážděnost a řeč zvláštní máje připravenou. A promluvil krátce, ale jadrně. Vědít prý všichni, že pro něho Hana byl vězněn, a ač on mu nic nerozkázal, co proti právu jest, prohlášeno činění jeho za neslychané. Dnes jest první rada, ať soudí, je-li Hana vinen čili nic. Na to páni opatrně odvětili, že zapsáno jest vše, co s Hanou měli, přeje-li si pán, že se přečte; (163) však to že je jisto, že věci nemalé se dopustil a že nemají Hanu za hodna, aby s ním se smířili.

Takováto odpověď neusmířila ovšem p. Albrechta a počal rozhorleněji než dříve, že jest zástupcem krále a nesmějí tudíž se diviti, když zastává někoho, jenž k němu o pomoc se utekl, aby tedy s Hanou se vyrovnali a to „z té příčiny, aby potom z toho něco nepřišlo, neb vědí, že i se svobodami měli nesnáze a ne vždycky takž, jak sobě pokládali, jim přišlo“, ostatně že vznese věc na krále. Když pak čten výslech Hany, mincmistr poznamenal, že se ptal Hany toliko na hodnost jednotlivých osob a řeči Hanovy že by jistě nebyly bývaly „k bouřce“. Však páni nedali se k ničemu pohnouti, neboť ústy výmluvného Mikuláše z Práchnan odvětili, že Hana zasloužil trestu toho, poněvadž spisoval radu dříve než konšelé sami, a že sbíral pomocníky, kteří by jej při řeči jeho podporovali, což zajisté mohlo vésti k bouřce, a že si nepřejí znova ho slyšeti.

Pan mincmistr vstal, rozčilen do nejvyšší míry, a promluvil takto: „U předešlé rady nemohl jsem dosáhnouti nic dobrého, neb slova má v jalová obraceli; a nyní vidím, že nenalézám práva ani u p. Mikuláše (z Práchnan) a spoluradních. Snad byste chtěli, abych vás

pro Boha prosil? O Hanovi říkáte, že nic se mne netýče, ač věc celá jest má a možno říci, že se děje více z odporu než z provinění. Žádá-li Hana slyšení a vy nechcete přivolit, toť divné právo, o kterémž čistém právu s tebou, pane Mikuláši, poradu chci míti; od tebe mnoho let jsem trpěl a musím tebe syt býti.“

Při posledních slovech zvedla se vážná osoba pana Mikuláše a když pán domluvil, Mikuláš poznamenal, že mluvil nikoliv za sebe, než za všechny, jak bylo určeno, a celé shromáždění jako jedněmi ústy propuklo v souhlas: „Tak jest!“ Když pak Mikuláš chtěl ještě dále něco připomenouti, rozvášněně zvolal pan mincmistr: „Nepopuzuj mne, ale mlč.“ a měl se k odchodu. Ale neodešel; neboť když už provedl efektní scénu, dal se některými přemluvit, aby takto neodcházel.

Zůstal tedy, aby vyslechl další mínění pánův. Šepmistři chtěli, aby je Hana odprosil. Páni obecní místo odpovědi litovali ústy výmluvného Jindřicha Charváta, že byl okřiknut pan Mikuláš, což by se i jiným státi mohlo; žádají p. mincmistra, aby ráčil chovati se k nim, jako se chovali jiní mincmistři, a jich neokřikoval, vždyť se nezaručili, že by Šalomounové byli ... a jistě mnohým z obecních mluvením tím okřiknutím přetřeno bylo.

(164) Na to zkrátka a hrozivě pan mincmistr ani nevstav prohodil: „Rád bych věděl, má-li v nic uveden býti můj úřad i osoba. Hanu podržím v závazku, až král přijede, ať on rozhodne!“

Když po těchto slovech nastalo všeobecné ticho, vstal V. Růže z Sionu a promluvil ve jménu starších, že ani jim známo není, aby v radě nebyl směl kdo svobodně mluvit. Jindy že by byl Hana hůře pochodil, tak se proviniv, „jakž i pán ráčí písma čítati a věděti; jakž k těm se zachováno bylo, když proti právu pánům a obci provinilí pro menší věci bývali trestáni“. O hrdlo Hanovi nešlo a nebylo by mu škodilo, kdyby byl poseděl; s ním se souditi, bylo by obci k lehkosti.

Tím bylo dostatečně zjevno, jakého jsou páni mínění, proto pan mincmistr bez odkladu se zvedl a odešel. Památná schůze pak ihned ukončena.

Na čas přestalo spojení mezi radnicí a Vlašským dvorem. Obě strany odhodlaly se věc svou na krále vznést a spisovaly své stížnosti. Týden po neděli Jubilate 1536 posel mincmistrův přišel žádat pánův, aby zřetelně naznačili, co proti právům obce pán učinil a čemu dosti neučinil; jestliže tak neučiní, že to přičte k nepřátelství. Páni mu sebevědomě odpověděli, že „toho vyznání učiniti nemohou, aby JMt pán neráčil proti obci nic činiti“ a uvedli: a) že Tlačíkovou, zdejším právem odsouzenou, znova k soudu potažoval, osadiv soud okolními páni i Kolínskými a Čáslavskými, což bylo neslýcháno; b) když Hana byl pro spisování rady uvězněn, p. mincmistr kázal jej proti vůli obce propustiti a k tomu ráčil v noci Kaňkovské i zdejší dělníky obsílati, aby na Vlašském dvoře zbrojně byli a ráčil pro perličky k Čermáku kováři posílati; c) že jiné osoby, než napsány byly, posadil na radu a jednal proti privilegium; d) že Jindřicha Charváta na hrad Pražský pohnal proti privilegium.¹

Jakmile p. mincmistr spis těchto stížností přečetl, poslal pánům i své stížnosti; i bylo nutno uraditi se, kterak se obrání proti tak vysokému úředníku. Sešli se tedy zase páni a když písař přečiny pánův proti mincmistrovi přečítal, páni odpovídali toliko tím, že zatínali pěsti, trpe se usmívali vo- (165) lajice: „Není pravda.“² Tohoť přece nemohli si zapřít, že tak často je od povinností i od soudů volal, aby ne o horních, ale o jeho věcech jednali, a že třeba o tom stěžovati si zvláště a list ten opatřiti pečeti městskou.

¹ Písař dopsav toto připsal: „Není notule, než přišedši odtud teprv z paměti ty artikule sem napsal, pro budoucí památku, až by toho potřeba bylo.“

² Na druhém místě vytýkal mincmistr, že páni nebránili lípati hanlivých cedul naň. Páni uznali sice, že cedule byly, a že se doptávali původce, aby ho jako zrádce potrestali, ale za to nemohou, že se nedoptali. Hanlivé cedule i na potupu rady, soudců zemských a j. byly prý lípány, a když nebylo původce doptáno, musili všecko zanechat.

Stalo se. Páni byli připraveni k boji a čekali jen na znamení. A toho se také dočekali, byliť povoláni král. listem na hrad Pražský. Mezi zástupci obce hornické vidíme také Mikuláše z Práchnan, jemuž vedle Jindřicha Charváta byl vydán zvláštní list, že nikoli jako buňiči se chovali, nýbrž pokojně si vedli, že nemluvili o své vůli, nýbrž na žádost pánův.

O svém dobrém právu přesvědčení, Horníci ochotně vstoupili před krále. Konce pře v knihách památných se nedočítáme, ale sám pan Mikuláš uvádí nám ve svých zápiskách,¹ ač nerad, porážku Horníků. Prohlásilť král, aby p. mincmistr směl i z nepsaných saditi na úřad konšelský (1538).

Dozvuky Pražské pře na Horách ještě často se ozvaly; jestliže napjetí mezi Vlašským dvorem a radnicí, ač pře byla ukončena, docela nezaniklo, byla domýšlivost a smělost Hanova vždy ještě větší. Nic mu nebylo hodné úcty; jednou háje Martina zámečníka, urazil všechny cechy a pány, tak že proti němu vzniklo pravé vzbouření; jindy choval se lehce k osobě pana Mikuláše z Práchnan, znaje, že jest osoba oufaďná a na místě Božím a KMti, a jmenoval ,Ty a Tobě' a ,co víš' etc. a dostal se za to do vězení; jindy vůbec neposlechl šepmistrů, kteří mu, muži dosti bohatému,² zakazovali stavěti sloupů u domu „zlaté husy“, jeho to majetku, poněvadž to bylo na těsném místě (1541), a dostal se opět do vězení.

Rok 1545 uvádí nám zestárlého advokáta naposled; každý přítel práva a spravedlnosti přeje šepmistrům, že nebylo již jim jednati s mužem, jenž několikrát o sobě u soudu povídati (166) zaslechl, „že jest přesvědčivý, starý a šedivý lhář!“ Věříce jeho protivníkům loučíme se s Hanou.

Předvedli jsme dva hlavní Kutnohorské advokáty z prvé polovice XVI. věku, pokud staré knihy o nich mluvíti dovolují. Ovšem nebyli na Horách oni svého řemesla jediní, měliť kolegů několik, jichž nemožno pominouti. Nuže, jak se jmenují? První, v knihách často jmenovaný, jest Matoušek od věže, také po latinsku zvaný „Mateollus a turri“; mívál rád dlouhé řeči, jež Hana jmenoval „dlouhými koledami“. Běh života jeho pro nedostatek zpráv líčiti nelze, možno také, že by nevypadal skvěle; bylot' slýchati na radnici, jak mu v oči metány hany a potupy, jak zván býval „odřeným a nedodřeným Matouškem, drahonosem, zvyvedeným lotrem, zlodějem, falešníkem, mužem, jenž falšoval registra, jenž poctivostí a kukly nechal v Brodě a přišed z Brodu, udělal si fisír axamitem premovaný“ a pod.

Prozradíme-li, že měl na Horách malou zastavárnu, a že mnoho hodin ztrávil ve vězení, pověděli jsme o něm všecko.

Životopis druhého advokáta, J. Kotníčka, byl by Matouškovo podoben; nebo může-li se před vážnými šepmistry říci o někom, že „za svého vandru byl dvakrát pancem, že jest lhář přesvědčený, psanec po katu“ a j., jest jasno, že nebyl člověkem nejsprávnějším. Nestydatost Kotníčkova dostoupila i takového stupně, že od jednoho z osmi soudců (Hubáčka) dostalo se mu „pohubku“, kterýž ovšem přivedl soudce do vězení.

Ostatních advokátů známe jen jména; jsou to: Jan Škornička, Jan z Unětic, Jan Sladký, Ondřej z Páchu, Štefek, Jindřich, jenž zastupoval klášter Sedlecký, a Jakub Kadeřavý, žid, který za židy mluvil u soudu.

Pravé činění a konání všech uvedených těchto advokátů u veřejnosti vysvítá hlavně z rozkazů, kteréž páni nuceni byli vydati proti zlořádům jich. Poněvadž pak nejlépe ilustrují veřejný jich život, uvádíme některé.

(167) Roku 1531 rozkázáno řečníkům, aby lidí nepřetahovali a od nich víc než sluší nebrali a tudíž aby od 1 kopy více než 1 groš nebrali, sic že ssazeni budou; smlouvání stran aby

¹ Paměti Dačického vyd. Rezek I. str. 99.

² L. 1538 koupil od Doroty půl domu „u zlaté husy“ za 80 kop, brzo na to druhou polovici od Mik. z Práchnan za 90 kop. Léta 1540 přikoupil si druhou třetinu domu Hrdloňovského, tak že měl dvě třetiny. Téhož roku koupil si poustku na psím rynku za 3 kopy, ale hned ji zas prodal, r. 1545 koupil Křížkovskou zahradu za 26 kop.

nebyli na odpor.

Roku 1535 domluvu dostali (zvláště Hana a Matoušek), že lidí nepřetahují, a „že není mrzčího hříchu než jazyk svůj prodajný mítí a s ním jako na krámě seděti, aby jej lidé od nich kupovali; zanechavše již řemesla a jehly zvláště Hana na ten samý jazyk chce živ býti a každé stání vstup neb nevstup musí mu 4 neb 6 grošů dáti, tak že lidé již pod nimi slyší a již jako housata pišť. A oni nic na duši a na Pána Boha nepamatují a vždy, pokudž se odkládá, lidem při berou, s nich i plachtu derou, když peněz není“ a protož páni co nejpřísněji je napomenuli.

Roku 1536 povolání byli téměř všichni řečníci a zakázáno jim, aby lidí k soudům neponoukali, aby věcí a při nespravedlivých nebrali a nehájili, aby protahováním při své užítky neprotahovali, aby ode při více nebrali, než jakž vyměřeno jest, a aby, „ne všecko pro peníze, někdy z lásky křesťanské pro chudé lidi činili“, aby nezbraňovali, když strany samy smluviti se chtějí, aby „při soudu krátce mluvili, řeči neopakovali, když jednu povědí, že páni hluší nejsou“, aby s potřebnými věcmi k soudům se dostavovali a dle těchto artikulů se zachovali, sice že by páni každému prokuratorství neb řečňování zapověděli, jakž některým se již bylo stalo.

Řada artikulů těchto a jiných mluví nejzřetelněji.

Avšak jsme již se svým líčením u konce; litujeme, že nepoštětlo se nám domakatí se i takových zpráv, kteréž by šlechtnou i půvabnější stránku života tehdejších řečníků ukázaly; než kdo tím vinen?

Zlatá Praha 1890.

(168) POMĚRY NÁBOŽENSKÉ A ARCIDĚKANOVÉ V KUTNÉ HOŘE V DOBĚ FERDINANDA I.

(Podle archivních pramenů.)

I.

Obraz, jakž poskytuje království České v ohledu náboženském za století XVI., jest nad míru smutný pro rozháranost poměrů. Většina národa opustila katolictví, držíc se v prvé pětině století kališnictví nebo vyznání bratrského. Jakmile však vznikla reformace v Německu, vnikala přerychle jako každá novota i do Čech a to nejen ve svých hlavních rysech, ale i ve všech odstínech, k čemuž přidružili se ihned odrůdy domácí. Klesající strana kališnická, jež se nemohla dočkati schválení kompaktat, jejíž vyznavači upadali ponenáhlu do luteranismu, neměla pevné jednoty ani hlavy, neměla žádných vůdců, a ti, byli-li, neuznávali žádné autority. Každý farář, ano kněz užíval volnosti u výkladu písem plnou měrou, považuje jinak vykládajícího často za bludaře.

Co se v království Českém odehrávalo ve velkém, dělo se na Horách Kutných v malém. Tu ovšem jako i v jiných městech královských na tom mnoho záleželo, že tu král jiného vyznání než katolického a podobojí trpěti nechtěl, takže nová vyznání pod rouškou utrakvismu se objevují. Dále důležité jest, že na Horách byla církevní instituce, již mimo Prahu nikde nebylo, totiž konsistoř. Skládajíc se z předsedy, arciděkana horského, přísedících farářů (prelátů říkali), kaplanů, osob světských obcí určených, pečovala o pravost víry, nad mravností kněžstva i obyvatelstva, starala se o dorost kněžský a byla spolu činná s šepmistry při obsazování míst duchovních, soudila pře týkající se manželství. K pražské konsistoři šlo od ní odvolání a kněží horští nezřídka volání pro bludařství před pražskou konsistoř. Ze zápisů po této konsistoři pozůstalých vidíme, které chrámy a s nimi osady byly konsistoři podřízeny.¹ Fary kutnohorské byly tyto: 1. U sv. (169) Jakuba většího, jejíž farář byl arciděka-

¹ Registrum poznamenání kostelů, far a kolátorů arciděkanství kutnohorského (1554). V Janovičkách kostel sv. Martina, fara s přísluž., kolátorem fary uroz. Adam Budovec z Budova (169) a na Janovičkách. Ve Vilimovičkách kostel Mat. Boží Nanebevzetí, fara prodána sedlákům, s dílem

nem, 2 u sv. Barbory, 3. u P. Marie na Náměti, 4. u sv. Bartoloměje, jež byla určena většinou pro vysloužilé děkany a faráře, 5. u sv. Jiří, již nenalzáme vždy obsazenou a později mívala německého kněze, 6. fara špitálská, 7. fara kaňkovská, neboť Kaňk považován té doby za kutnohorské předměstí. Při vysokém kostele (sv. Jakuba) byla škola latinská vyšší, při sv. Barboře nižší, jež zajisté mohly dorost kněžský připravovati. Poněvadž nebylo biskupa podobojí v zemi, chodili čecanki kněžství na svěcení do ciziny, nejvíce do Italie.

(170) Konsistoř měla zajisté svá pravidla. V knize foliové konsistorní čtou se artikulové, kterak se zachovati před a kterak po ordinaci, dále jsou artikulové, dle nichž se chovati mají kaplani a od r. 1596 podepisovali se tíž do knihy, což za slib platilo.¹

dědin pod plat a díl dědin drží osadní. Kol. fara p. Vít. z Vilémoviček a na Vilémovičkách. V Braslavicích kostel sv. Gotharda, fara s příslu., kolát. uroz. Pav. Malovec z Malovic. Tu má dávatí kolátor ze všech dědin svých 11 mandel. V Slavašově kostel zal. sv. Petra, fara sešlá, příslu., užívá kolátor. Kolátorem uroz. Smil Myška ze Žlunic a na Hrádku. V Častíně Kosteles, kostel zal. sv. Petra a Pavla, fara s příslu., od té fary některé dědiny odňaty. V Petrovicích kostel sv. Martina; fara byla se vším příslušenstvím. V Polipsech kostel zal. sv. Mikuláše; fara s příslušenstvím. V Malojovicích kostel sv. Jiří; fara s příslušenstvím. Těch čtyř far kolátorem urozený p. p. Zdislav Zvifetický z Vartenberka a na Častíně. V Hodkově kostel sv. Mikuláše, fara sešlá; kolátorem urozená pí. Anna Starostová na Hodkově. V Krysovicích kostel sv. Jana; fara byla, ale již není, kolátorem p. Matouš na Králicích. V Solopiskách kostel sv. Bartoloměje; fara s příslušenstvím; kolátorem uroz. p. Adam Mirek ze Solopiska a na Hošticích. V Dobřeni kostel sv. Václava, fara sešlá, kolátorem urozený Jindřich Voděradský z Hrušova a na Dobřeni. V Sukdole kostel založ. sv. Markyty; fary není; kolátorem urozený p. Jan Popel z Wesce a na Sukdole. V Zíšově kostel sv. Mikuláše, fary není; kolátorem pan Jan Zíšovský a na Zíšově. Ve Vavřini kostel sv. Vavřince; fara sešlá; kolátorem urozený Václav Malešický z Černočic a na Ratajích. V Škrňově kostel sv. Havla, fara sešlá; tu ves drží několik pánů. V Beřicích kostel Navštívení Panny Marie, jest na poušti, fary není; kolátorem urozený pán Zdislav etc. V Malíně jeden kostel sv. Jana, druhý sv. Štěpána; kolátorem p. opat ze Sedleckého kláštera. V Křeseticích kostel sv. Markety, fara s příslu. Na Bikáni: kostel Narození Panny Marie, fara s příslušenstvím. V Malešově: Žižkův kostel. V Kočicích kostel sv. Václava, fara s příslušenstvím. Těch čtyř kostelů a far jest kolátorem urozený pan Jan Salava na Malešově. Na Vysoké kostel Nanebevzetí Panny Marie, fara dobrá. Ve Viticích samý kostel sv. Mikuláše, kolátor urozený p. p. Jan Popel. V Gruntě kostel Nanebevzetí Panny Marie, samý kostel; kolátor urozený p. Benedikt z Vrchovišř a na Libenicích. Na Sionu kostel sv. Vondřeje; fara se vším příslušenstvím, kolátor urozený p. Jindřich Voděradský. Od starodávna vyhledáno, avšak teď v nově poznamenáno let 1554. Pečky také náležejí k tomuto arciděkanství kutnohorskému. NB. Psal kněz Matouš Hradecký, arciděkan, před tím farář barborský. Srovnaj rukopis 4 listů jeho z roku 1552 v archivu kutnoh. Řehák.

¹ Artikulové o přijímání kaplanů k děkanství a konsist. na Kutných Horách. Před ordinací. 1. Děkan neb farář nemá kněze o své ujmě přijímati a k ordinaci odsílati, než s vědomostí JM. šepmistru a kněží na farách bydlicích. 2. Kdo za kaplana chce být přijat - prokaž se, že řádně na svět zplozen a podej svědectví svého poctivého obcování. 3. Kdo poctivým shledán, buď prubován v předních artikulích víry a náboženství křesťanského, vyzná-li se v zákoně Božím, či hodí-li se k povolání. 4. Po zkoušení jménem kněžstva napomenutí, aby byl pilen čítání Písma sv., modliteb nezanedbával, pobožně živ byl, starší kněze v uctivosti měl, zvláště představeného poslouchal a v kaplanství do 2 let aby dobře a pokojně ho zastával. Kdo by věkem dospělý byl a znám pravdy Boží, může jen do roka výminkou jako kaplan působiti. Po ordinaci. 1. Když se vyslaný svědectvím přijetí úřadu kněžského s pomocí Boží vrátil, svědomí neb formata kněžím, od nichž byl vyslán, přednese a představenému k schránění do vybytí času kaplanství do rukou uvede. 2. Povede-li k tomu obranou po kázání velikém v církvi, aby lid Boží zaň se k P. Bohu pomodlil, od představeného ohlášen bude: a potom po témž dni po ranním kázání kněží se sejdou u učiněném v kaple napomenutí starší primitianta k oltáři povedou a způsob chování při službě Boží okáží, a po komunikaci nejprv sám mladý kněz svátosti večeře Páně požívati a potom jiným posluhovati bude, tak prvotiny kněžství svatého pánu Bohu obětující. 3. Po vybytí času kaplanství maje se na faru jinam dostati, tu naučení, jak by se jinde chovati měl, přijme a pokud by žádal svědectví řádného k úřadu kněžskému přistoupení i poctivého chování, pod pečeti konsistoře a podpisem ať se mu vydá.

Avšak ve věcech víry a věrouky nebyla na Horách nikdy, (171) jak z dalšího vypravování na jevo jde, konsistoř horská autoritou, za níž by se bylo nešlo. Často musila zasahovati a rozhodovati ruka světská, šepmistři. Ročně několikrát zasahují a rozhodují spory mezi kněžími navzájem a laiky, jež v konsistoři nemohly být utišeny, a čteme často významné výroky, jako „aby byli pokojní a evangelia svatého milovní, neb mnozí jsou hlavami zdurnými, kteříž ne tak evangelia svatého milují, jako cos jiného a ti vcházejí do obcí, divně různice působí...“ (1556).

Lákalo srovnávati poměry horské s poměry náboženskými v Čechách vůbec, avšak postavení Hor mezi ostatními městy bylo zvláštní v každém ohledu a dalo vyvíjeti se městu zdejšímu i v ohledu náboženském zvláště, i nesneslo by všude parallelu. Horský archiv jako v mnohém ohledu, tak i v tomto jest nedotknutým. Co článek poskytuje, jest chronologicky sestavené sepsání všech událostí náboženství se týkajících od r. 1520 po rok 1654 a bude tvořiti zajisté cenný material pro další zpracování dějin náboženských století XVI. Hlavním pramenem nám byly knihy memorabilní, široce založené, listiny a knihy archivu kutnohorského a kaňkovského. Kde bylo nutno, přibrány též zprávy již tištěné (Dačický, Borový a j.), to se stalo celkem dosti spoře. Sloh bude se někdy zdáti rozvleklý, široký a tu zajisté podržen zúmyslně ve znění původním. Z vypravování lze vycítiti, jak z konservativně utrakvistických Hor stává se luteranské město, jak se mnozí obávají Ferdinanda I., kterak obecní a starší proti této bázní pronášejí i ostré výroky. Klassická srovnávání z úst šepmistřů obecních koření sloh a uklidňují přecasto rozkvašení a pobouření mysli.

II.

1. Arciděkan Jan Buchal.¹ (1521-30). Při nastoupení Ferdinandově byl děkanem na

Artikulové, dle kterých se chovati mají kaplani. 1. Čítání Písma sv. obojího zákona s modlitbami sv. každodenně učiněnými, k tomu čtení učitelů písma od církve přijatých budou pilní. 2. Měli-li by kázati, nejprv bedlivě kázání „usedí“ a sepsané ku prohlídnutí představenému přednesou. 3. U kázání nebudou užívati posuňků a slov pohoršitelných: jakž při kázání, takž při posluhování svátostmi všelijak vážně a nábožně chovati se budou. 4. Svátost velebnou ani stavu manželského bez potvrzení představeného nevydávaj. 5. Kázání představeného bedlivě slyšeti a znamenati si mají. 6. K stolu jdouce, před jídlem 1 kapitolu, po jídle druhou dle pořádku bibli čítati budou. 7. Z fary bez opovědi (leč do kostela) nevycházejí. 8. V domě farním k představenému uctivě, dobromyslně bez odmlouvání, pokojně se chovají. 9. Kdyby něčeho skutkem neb řečí nenáležitou se dopustili, trest s pokorou přijmou a kdyby se velice provinili neb na trestání v slovech dbáti nechtěli, tehdy pod závazkem cti do žaláře jíti a zůstatí, jakž se poručí, povinni budou. Mimo tyto artikule kdyby potřebí bylo, kněží sejdouce se i další ustanoví.

¹ Laskavostí p. archiváře Ot. Hejnice dostalo se mi po 1. vytištění článku zajímavého dokladu o J. Buchalovi, kterýž zde dodávám:

„Smluva panuov šepmistrov s knězem Janem Buchalem.

Letha panie 1515 f. 2. ante octava Epiph. domini in ella Sillaba si bi ven di cat. oc. Stala se jest smlouva dobrovolná mezi pány šepmistry a raddú s jedne a poctivým knězem Janem Buchalem, teh dáž farářem u Vysokého kostela s strany druhé takováto: Jakož tajž kněz Buchal dlužen byl v Praze Svatojindřišským a mistru Korandovi summu 100 kop gr. česk., ten pak všecken dluh těch jmenovaných 100 kop gr. č. páni šepmistři se pány na se přejali a za kněze Jana Buchala a to s povolením obecních pánuov i starších zúplna zaplatili na takový způsob, že se kněz Jan Buchal (172) pánuom dal; avšak byl-li by kněz Jan Buchal až do smrti u Hory, u kteréhož pak koli kostela, tehdy má jemu ten dluh všecek prominut a odpuštěn býti, ale kněz Jan má se jako na ctného kněze sluší chovati, nedávaje žádné přičiny z úmysla k odejítí a pakli by se kdy kněz Jan hnúti chtěl a byt svůj jinde krom Hory proměnití, tehdy aby tu summu 100 kop grošů č. zase pánům a obci zaplatil zúplna. A kněz Jan k té smlouvě z své svobodné dobré vůle svolil a přiekli pánům v raddě kněz Jan Buchal, že se tak zachová a jestliže by se měl kdy hnouti odtud, že má tu summu, co zaň dáno, zaplatiti. Toto jest sobě kněz Jan znamenitě vymínil, když by naň Pán Bůh zde smrt dopustil, aby jemu na jeho statek saháno nebylo, ale aby jej

Horách Jan, řečený (172) Buchal; přišel do Hory r. 1521 od sv. Jindřicha v Praze¹ a jsa přítelem zpěvu a hudby chrámové doporučoval zvláštním dopisem horníkům Leonarda varhaníka, „jenž výborně housti i varhany opravití umí“.² Z téhož důvodu žádal později, aby šepmistři rozkázali obecním služebníkům, aby na maturu zpívat chodili, jakž to bývalo, „netoliko pro poctu Boží, ale aby počestní lidé přijdouce do chrámu jiným pověděli, kterak P. Bůh na Horách se chválí“.³ V témž dopise dává děkan zprávu o knězi Janu Honsovi, že někdy pro sešlost věku od oltáře se odvrátí a upadne a když lidem posluhuje tělem a krví Pána Krista, trousí na zem, rozlévá nad lidi, neb se mu ruce velmi třesou, a proto mu chce zapovědět sloužení a táže se šepmistřů, má-li tak učiniti. Zdraví Janu Buchalovi nesvědčilo valně a měl již od r. 1525 ve špitále horském⁴ byt připravený, ale nevstoupil tam,⁵ neboť byl nedostatek kněží „a nechce překážeti chudým lidem a aby se měla pro něho v kostele čest a chvála Boží umenšovati“. R. 1525 stěžuje šepmistřům,⁶ že (173) kněz minciřský odešel, kněz Matěj že stonal na oči, takže jen kněz Daniel od hromic mu pomáhá a zasluhuje odměny. Téhož roku stěžuje vysoce opat kláštera sedleckého Jiří šepmistřům, že Jakub mnich utekl z kláštera, ač zavázal se tí a věrou, že neodejde, a že se zdržoval na faře u vysokého kostela, ač neví, zdali s vůlí pánů a jest s podivením, že ho trpí poctivosti neznalého, „jenž se zapomenul nad Pánem Bohem, nad sebou i závazkem, který učinil našemu zákonu, měli bychom o něm dosti psáti i mluvití, ale na ten čas zanecháme, neb ráčíte dobře rozuměti, kdybychne chtěli kterého z bratří našich pro neslušné výstupky potrestati a on zaváže se vysoce, že se toho potomně uvarovati chce i utekl by z kláštera pro své neslušnosti a potom přijat by byl jinam jako tento Polák, i měla-li by věc ta zvláštní průchod míti, ráčíte povážiti...“⁷ I žádá, aby mu bytu nedopouštěli. Věc tato tajemná odnikud jinud nenalézá objasnění; ale zdá se, že nouze o kněze vedla trestného mnicha na arciděkanství horské.

Farářem u sv. Bartoloměje připomíná se k r. 1525 Jiří Petr, dříve farář rožďalovský,⁸ farářem u sv. Barbory Jan Bojan z Kamenné Lhoty, prve farář u sv. Valentina v Praze, jež ochotně administrator Havel z Žatce potvrdil, ale žádal, aby ho šepmistři podporovali zvláště „proti lidem bludným a hříchům smrtelným“.⁹ Roku 1528 nouze byla o kněze na Horách, že šepmistři psali do Čáslavě o výpomoc, ale Čáslavští, jsouce v podobné nouzi, nemohli vypomoci.¹⁰ Toho roku bylo šepmistřům v zájmu faráře barborského Jana Bojana (jinak i trubače zvaného) vystoupiti; žalovat' naň Jan Lahvička, farář v Křeseticích, že ho Bojan v kázáních na pokoji nenechá, sám byv zbaven k vůli jakés ženě nedávno fary, a tu „svůj

mohl řídit a poručiti i dáti komuž by se jemu nejlépe vidělo.

Act. die et anno ut supra preside Gallo Paberka cum Martino de Nedvojovic.

Na druhé straně jest zapsána kvitance sv. Jindříšských osadníků a Václava Korandy.“

Smlouva jest proto důležitá, poněvadž Buchal snad byl bezprostředním nástupcem Svatomířovým, který zemřel r. 1508 (viz Dačický I. 58.).

¹ Archiv kutnoh. č. 218. Dačický I. 122 uvádí jej mylně děkanem již 1519 a vypravuje, že rovnal při mezi havří o víru, žeby nuzný byl Bůh, aby trpěl a j.; děkan rozhodl, že Bůh netrpěl, nýbrž Bůh člověk.

² Arch. k. č. 219.

³ Arch. k. č. 377 (1525).

⁴ Špitál horský založil r. 1324 Štěpán Pirknar z Pirkenštejna při kostele sv. Kříže na předměstí Kolmar-ském, nyní zvaném Karlov. Špitální jmění záleží dosud ve 2 domech, statku Veletovském, Hornické louce a v jistínách. Důchod obnášel r. 1877 75.376 korun.

⁵ Arch. k. č. 373.

⁶ Kutnoh. arch. č. 375.

⁷ Arch. kutnoh. č. 366.

⁸ Arch. kutnoh. č. 369.

⁹ Arch. kutnoh. č. 371.

¹⁰ Arch. kutnoh. č. 469.

vývod zvelebuje a mne připomíná nedůvodně“.¹ Téhož roku oznamuje Tomáš farář ledečský, že o sv. Havle nastoupí místo na Horách, ale nevíme, u kterého kostela, neboť se s Tomášem později více nestýkáme.² Smlouvou zvláštní slíbeny Duchkovi, faráři kaňkovskému, 4 kopy a ½ kopy na palivo.³ Arciděkan Jan Buchal zemřel v lednu 1530.⁴

(174) 2. Arciděkan Jan (1530-1532). Nástupcem Jana Buchala byl Jan, ale není nám známý ani příjmením ani původem ani jinak. Úřad svůj zastával krátce. Již v lednu 1531 stěžuje, že nemůže déle sloužiti, jsa zdravím nedostatečen a že jeho hlava tak velký kostel sněsti nemůže; nabízel šepmistrům místo sebe za arciděkana Jan Pípu aneb Jana Macera, ale ti hleděli k jiným osobám, majíce osaditi stolec arciděkanský, totiž k Janu Českovi z Pardubic, Martinovi z Tábora a Jiříku Šmakalovi z Boleslavě. Slyše děkan,⁵ koho vyhlédli nástupcem, ohlásil jim toto, kněz Česka že je dobrý člověk, ale kázati ho neslyšel, druzí dva že jsou bázliví kazatelé, a známo o nich, že v Praze výtržnost způsobili; zvolí-li je, bere hned odpustění. Záležitost obsazení stolce arciděkanského šepmistry dala příležitost pánům obecním, aby se pronesli o kandidátech takto: Pípa aby jinde pípal, Macer aby příčinou různé pražské, „nepískal-li, jistě bubnoval, nekoval-li jest, ale dýmal a k té louži bláta přilil“; Martin z Tábora byl příčinou nevole v obci (Klucích) a kněz Jiřík, třeba dobrý a střídmy člověk, života dobrého, „ale že jest v Boleslavi, že to samo jméno brání, že by v obci řečeno bylo: „již jest v Boleslavi, již sem nám zjednali pikharta, již teprv dobře nebude“. Konečně rozhodnuto psáti knězi Českovi. Jednání však o osazení arciděkanského stolce protáhlo se na dlouho. V červnu 1531 páni obecní tvrdí opět, že kněží, kteří sami se hlásí o místo, „z kterého jsou lesa podtínáni, Bůh ví“, a „dobří se netrou v toto, aby farářovali, nýbrž před tím ucházejí na pouště a undrláků se varují“, přáli si pokojného kněze, neboť „nutno, bychom smírce mezi Bohem a námi měli“.

Přes to však rozhodnuto psáti nejen Českovi, nýbrž faráři Jiřímu i do Litoměřic faráři; avšak odevšak přicházely záporné odpovědi. Mezitím dověděl se děkan, že psáno i Mladoboleslavskému a oznámil rozhorlen počátkem září, přijde-li na Hory boleslavský farář, že ani u sv. Bartoloměje neostane, aby si obě fary opatřili. Tato řeč však i pány popudila a stěžují, že kněží nejsou milovníci pokoje křesťanského a jednoty, „ano kdeby dírká byla, k různici rádi by bránu udělali“ a aby tedy neodsuzoval děkan za pikharta, s kým ani nemluvil a aby farářem u sv. Bartoloměje ostal. Jan však rozhodně s Jiříkem (175) na Horách společně sloužiti nechtěl. Tu přerušil koncem září administrator obojstranné nesnáze, zakázav Jiřímu na Hory se odebrati, ale šepmistři i obecní pp. pojali věc jinak a prohlásili, „že jest k znamenité potupě naší (pánův šep. a ob.), že správa nebude v rukou našich, než v jejich (konsistoře), a koho budou chtítí, sem dají, ješto toho nikde nebývalo a již jako Herkulesovi palice jest vytržena...“ Psali Jiřímu, aby u samého krále se o místo děkanské na Horách ucházel, psali do Chrudimě i Hradce. Nesnáze s obsazením místa vyvolaly novou nevoli, když pojali šepmistři v lednu 1532 v důmění samého děkana, že „potutelné zprávy“ rozšířil, že uvrhse mezi nás sekerku, sami se přec trhají a býti nechť“, „k jiným nás oškřívá“ a „nás v kuklu oblécejí“, avšak přec uváděli děkanovi, poněvadž tu býti nechce, nově faráře choťebořského a kněze Pavla z Hradce, kteří nechťce tu faráři býti, aspoň by tu mohli kaplanovati. Brzo na to vzdal se děkan svého úřadu a byl knězem v ústraní u sv. Bartoloměje až do r. 1536, kdež oznámil, že odejde, ač chtěl na Horách kosti složiti, neboť „nemní o oteckého učení ustoupiti a vidí

¹ Arch. kutnoh. č. 470.

² Arch. kutnoh. č. 468.

³ Kniha kaňkovská: Registra při 1492.

⁴ Dačický I. 339.

⁵ Mistra školního Matouše nucen byl děkan obžalovati, že si bábu čarodějnou přivedl a sní se radil. Matouš dokázal, že ničemu nevěří, co baba pravila, pročež prý i řekla: „Nemohu ti pomoci, poněvadž nevěříš,“ ale stěžoval, že proti němu se káže.

zde, jak vám nové učení voní ... k čemuž se trpělivě dívati nemohu“, a vytýká šepmistrům, že najali do špitála pacholka, jenž nedrží, aby měli svatí chválení býti, a připomínal jim kněze Václava, Florianu a Jana z Moravy, kteří podobně nesnáze činili, a že mu lidé i papeže dávají, ač jím nebyl aniž s ním drží. Marno bylo, že šepmistři upozornili, že řečení kněží činili rozdíl mezi chválou a poctou Bohu a svatým, Jan odešel v únoru 1532, maje od p. Kunše i jiných faru slíbenou.¹

V dobu vyjednávání o děkana, v rok 1531 padá událost bouřlivá, jež nemálo myslí kněží i děkana Jana vzrušila. Bylo to zvláštní vystoupení zlatníka Hanuše z Řasné. Týž mluvil slova rouhavá o velebné svátosti a zpíval: „non est dues, sed est panis, protož ty lžeš, vyjebený plebanis“, dále prý mluvil, že když kněz pozdvihá, že zvoní, jakoby se jestřáb utrl a oni mnějí, že Boha pozdvihuje, an čerta pozdvihuje, „když doma večerím s čeladkou svou, že též pamatovati mohu večere Páně, a rovně taková jest.“ Obviněn též, že složil, nebo pomáhal skládati píseň na Pražany. Povolán před šepmistry, prohlásil obviňování za liché, k tomu se přiznal, že zpíval píseň „non est...“, ale tu prý slyšel od jednoho kněze mistra, kterýž zde před (176) 20 lety zemřel a že jinak o tom nedrží, než jak 4 evangelistové o tom se srovnávají a sv. Pavel napsal; chléb, kterýž lámeme, jest účastenství těla Kristova a k tomu že i čeládku vede a z toho se i velebí, že mu P. Bůh dal z toho Babylonu vyjítí; písně o Pražanech že neskládal. Když mistr školní Matouš, u něhož Hanuš býval, vyslýchán byl, oznámil, „že u něho Hanuš mluvil přípovědky a rozprávky, kteréž někdy králi Ludvíkovi rozprávával o opatech a kněžích, kteréž on mistr slýchal netoliko od Hanuše, ale i od jiných kněží na faře“. Brzo po výslechu objevil se Hanuš na rad/n/ici se „spisem a suplikací ze zákona starého a proroků sestaveného“ a žádal, aby byl postaven před duchovní právo, mluvil-li co bludného. Před právo to páni na přímluvu děkana ho nepostavili, „ač nemalé věci se dopustil“, ale později před ně předstoupiti musil, nevíme na čí popud, a vsazen do nezdravého žaláře; od toho prý onemocněl a zemřel. Na Horách měl mnoho přátel i vystrojen mu pohřeb křesťanský, ač ho někteří kněží za bludaře měli. Z toho povstala nesjednocenost, boje na kázání a nekonečné půtky. Děkan Jan, kněz Tomáš od sv. Barbory, kněz Vít, Hons a Matěj Kudrna kázali proti Hanušovi po jeho smrti; i voláni šepmistry na radnici, neboť se i jich dotkli, že šli na pohřeb Hanušovi. Zvlášť pruce kázal Matěj Kudrna oznamuje, že Hanuš je zatracen, že jest v pekle a že je Jidáš. Proti tomu páni oznámili, že vědí, že Hanuš se zpravil, jak na věrného křesťana se sluší, aby tedy kázání bouřná přestala, sic že budou věděti, jak se zachovají. Matěj oznámil, že se k tomu zná, že o Hanušovi kázal, a to že stalo se z lítosti, že člověku tak zcestnému, rouhavému, nečistému a všelijak strannému pohřeb dán byl. Že měl zvláštní milost (lásku) ke kostelu u Náměti,² než pro ten pohřeb Hanušův, že všechnu milost od kostela odňal a dokud živ bude, okolo toho kostela nepůjde a ani tam hleděti nebude. Že mu hněvivo jest na pány, že mu o bludných lidech kázati nedávají a že chtějí vyměřovati, co mají kněží kázati. Už v Praze se jim smáli, že k tomu přijíti musilo, aby k pánům, co kázati mají, se sexterniky chodili, že se kněží raději odstěhují. Ukazoval též, že když umřel Misera³ a on jako kněz nechtěl připustiti pohřbu, řekl primas, že ví, v čem může kněžím rozkazovati. Oni kněží že jsou povinni o tom kázati, kdo nemá milosti Boží, a že se on do této obce netáhl slyše, jak odtud kněží s lehkostí odbývají a že zde o byt nejstojí.

(177) K této věci rozhodné řeči odpověděli páni, že radili již tehda kněžím, aby nebránili pohřbu Hanušovu, aby něco v obci nepovstalo. Slova a pravdy Boží kázati a na kacífe a pikharty mluvíti však že jim páni nebrání, ale aby lidí se nedotýkali.

Tím však ještě nebyla záležitost Hanušova vyřízena. V červenci 1531 žalovali totiž horší

¹ Roku 1532 měl Jan, farář kaňkovský, za správu duchovní týdně 12 gr. a při sv. Havle 5½ kopy jargeltu. (Kniha kaňk.: Registra 1492.)

² Tam byl pohřben Hanuš.

³ Dopustil se hanebného smilstva.

kněží, že kaňkovský farář Václav o nich káže, že jim do Hory vskakuje, oddává a zpovídá. Václav farář důrazně se ubránil. Předem Kaňk a Hora prý jedno jest a že jest povinen každému posloužit. Slyšíce prý horší kněží, že on dostal od p. Loreckého zlatý a pachole 10 gr. a nesměje o to vstoupiti, aby nebyli uznáni, že jsou lakomci, vložili to v kázání a víru. On však odpovídá, že nemluvil, co kázal, že sebe, nýbrž co mu nebožtík Hanuš sdělil, když nemocen ležel, že prý ho kněží horší o hrdlo připravili, tím že se musel v Praze stavěti a hned jeti, jak mu bylo stání položeno, a tam že se dostal do šatlavy, do smradu. O tom tedy činil památku na kázání dle obyčeje křesťanského. O večeri Páně že drží a při tom stojí dle slov Krista ani nic nepřičiňuje, ani neujímá. Naproti tomu žádá zaopatření proti horským kněžím, kteří mu na kázáních svých dávají lotry, zrádce, Jidáše, pikharty, kacífe,¹ psy. Šepmistři oznámili mu, že dobrá víra jeho zajisté, a že může posloužit na Horách, ježto není zdejší město dle far rozdělono jako jinde a může dále sloužit, neb jest od biskupa svěcen jako oni, a rozkázali, aby horší kněží k Václavu jinak se chovali.

3. Hory bez arciděkana (od února do října 1532). Když se arciděkan Jan vzdal úřadu v únoru 1532, byli horší kněží bez pastýře do října 1532. Za tohoto duchovního bezvládní trestán Zikmund Sojka a Mikuláš hlásný, že se v náboženské věci dávali, „perlami po ulicích a v krčmě trousili“, kněžský úřad na se táhli a o svátostech po ryncích mluvili, jak by se to náleželo. Horší však bylo, že přišlo též k potyčkám mezi duchovními jednotlivých horských kostelů i cizími. O svatodušních svátcích 1532 kázal u sv. Trojice kněz Matěj Kudrna a dotekl se i faráře barborského Václava zvaného Seliga,² nedávno tu usazeného a od kaňkovského kostela sem přeloženého (178) i kněze Jana, jenž byl Moravan („jsou-li mezi Čechy Moravané, nosí z Brna bludy a kacířství“), vytýkaje jim bludařství. Když pak i farář Jan a kněz Vít od Náměti proti oběma kázali, napomenuli šepmistři s opatrností k svornosti a poručili, aby o Božím těle kázalo se pouze o těle a krvi Kristově, jakž Kristus ustanovil a zákon káže, a o ničem jiném. Brzo však kázal farář Václav a tvrdil: Tělo a krev, které Kristus vydal, uředníci snědli a krev vypili a co vy přijímáte, jen chléb a víno přijímáte. Za to kárán. Následky kázání toho brzo se objevily i jinde. Pavel Rychna sedě nad pivem prohlásil, že by kněží na každý den jiného Boha měli stvořiti pečeného a potom vypravoval Kloudovi, že vskutku nedrží, aby Bůh byl, vypravuje, kterak nejprv ořou, sejí, pak pekou, ježto vše to jest od Boha stvořeno a že se Boha nic dotknouti nemůže, než o těle Krista že drží. A to že pověděl, kdyby za pana Mikuláše (z Práchnan) to byl mluvil, že by byl upálen, ale že pana Jindřicha (Charváta) a této rady se nebojí; při výslechu přiznal uvedené, ale upíral, co mu bylo zasláváno, že řekl, že páni a p. Jindřich mu dali k té řeči fedruk a povolení a potrestán kládou.

Proti faráři Václavu barborskému vystoupila však i žena Bernášková a nadala mu lotrů pikhartských, vždyť prý namlouval lidem, aby nedrželi, že v svátosti oltářní mělo býti tělo Kristovo, a že prý na své tělo okázal fka: „totoť jest tělo mé“ a brzo na to, když i kněží horší žalovali u pánů, že Václav řekl: tělo a krev, které Kristus vydal, uředníci snědli a krev vypili, a co vy přijímáte, jen chléb a víno přijímáte, jíte a pijete.

I zakázáno pak barborskému Václavovi počátkem června 1532 kázati proti zákonu. Tu se Václav rozhodl, že z Hor odejde, ale páni přes vše uvedené k vůli nedostatku kněží domlouvali mu, aby ostal, že lidé k němu dobrou vůli mají, ale Václav odpověděl, než by tu byl s knězem Vítem od Náměti, raději s čertem. Šepmistři, aby ho udrželi,³ srazili raději Vítovi

¹ Jmenovitě faráři Václavu vytýkáno, že kázal dle poenitentia a mluvil, když lidé přijímají, že to není nic než znamená, že to není Kristus.

² byl farářem po knězi Tomášovi, jenž měl 2 kaplany, a o němž páni řekli, že jeho fara je spíše larrhaus, a mělo by se mu říkati spíše kuklík, než farrhof, neb prý jest peleš lotrovskou.

³ V nesnáziích o kněze a ty doby děkana činili obecní páni poznámky zvláštní, jednou řekli: „nemůže-li nějaký titulovaný kněz břichatý, ale aspoň menší má získán býti.“

10 gr., aby spíše on odešel, a přidali je mistru Duchkovi od sv. Jiří. Koncem r. 1532 volán Václav před konsistoř utravistickou mimo jiné i proto, že lehce o svátostech mluvil, (179) za mrtvé mši sloužiti nedal a kázal, že skutkové milosrdní nic nejsou a j., a obdržel tu důtku.¹

4. Arciděkan Jan (zv. Kolínský neb Plechovička 1532-36). Konečně v polou října 1532² byv administratorem a konsistoř potvrzen, uveden byl nový děkan i s faráři horskými před pány na radnici shromážděné. Jmenoval se Jan Kolínský. Tu žádán, aby s kněžými ve svornosti žil, k sobě je přitáhl, že ho poslouchati budou, aby i lid byl svorný. Nový děkan uvedl některé své žádosti³, i tu, aby nevěřili zprávám o něm, dokud by ho nevyšlyšeli. Páni ústy p. Jindřicha Charváta oznámili mu, že z vůle jich jest tu pastýřem, slíbili mu lásku a vzhledem k zprávám, jež by o něm mohly přijíti, že budou následovati Alexandra makedonského, kterýž jedním uchem slyšel. Když i farářové slíbili poslušnost, podarovali je páni z radosti vínem. Nastupuje měl některé žádosti, jako svého rektora ke škole, zvoníka, držení vsi Zibohlav⁴, což páni vše a hned splniti se zpěchovali. Za jednání o tyto požadavky přišlo k hádkám kněžským, jež valně hned zprvu děkanovi Janovi pobyt horský ztrpčily. I čteme, kterak po velikonoci 1533 vstoupil s preláty horskými na radnici a tu žaloval, kterak kněz Florian na kázání řekl: „Lidé milí, rád bych vám pravdu mluvil, ale vaši starší (praelati) nedají mi, nesmím mluvití“, což je lži. Vedle něho pak kněz Jan od sv. Bartoloměje tvrdil na kázání, jež měl z dožádání u sv. Barbory, „že jest nám dáno tělo a krev Krista, abychom pamatujíc na dobrodiní božské, přijímali na odpuštění hříchů“. Na to prý kázal kněz Florian proti Janovi knězi, aby mu lidé nevěřili, vždyť prý není spasení ve svátosti než v Kristu. Tu tedy zavolán kněz Florian a když tvrdil, že (180) dobře promýšlí, co mluví, a že v samém přijímání toliko spasení není, zakřikl ho přítomný kněz Jan, že dosti lži na tom, co povídá. Na to žádali kněží, aby páni přidrželi Florianu kněze, aby se před pražskou konsistoř postavil, čemuž však šepmistři rozhodně se opeli řkouce ústy p. Jindřicha Charváta, že nepřišli na radnici k soudu, nýbrž k své žádosti, a že přicházejí s touto věcí, když už po horách, krčmách a městě známa jest; když už oheň neuhasitelný jest a tu na právo k potupě a posměchu věc se vznáší. Zdejší konsistoř po Praze že první jest, a od pánů administratorů bylo pověděno, aby takové věci zde urovnány byly. Rozhodli se tedy praeláti horští v konsistoři své o tom jednati a šepmistři slíbili, že pošlou mezi ně některé ze sebe. Rokování v konsistoři horské, jež několik dní po řečené stížnosti se dalo, uvedlo přes tvrzení panské kněze Florianu před konsistoř pražskou (v říjnu 1533), kde se mu dostalo důtky, neb ani konsistoř nevěděla, „kdo ho k naší straně přijal“, Kaňk prý přijal kněz Florian bez vůle pánů, de adoratione Corpor. Ch. nedržel a měl ostatní za modláře. U Hory na dušičky nešel zpívat nešporu do kostnice a řekl, že to není platno, než jako by umrlému koni oves opálil a j. Vůbec bylo mu zakázáno, aby místo přijímal, dokud by jistotu kněžství svého neprokázal.⁵ Koncem května 1533 ohlásil děkan Jan, že odejde, a uvedl po některém zdráhání důvody, že prý ho kněží neposlouchají, a že chtějí odcházeti libovolně, což nemůže být, „aby jeden zdvihna peří, leckams chtěl pryč běžeti“ a že lidé praví, že je tu hůře, než bývalo a že žádal o Zibohlavu, jež mu dosud nedali.

¹ Borový Akta I. 70. 71.

² K r. 1532 jmenuje se farář u sv. Jiří Duchek, jenž býval farářem na Kaňku a žaloval Kaňkovské o 5 kop 23 gr., ale oni nechtěli dáti, neb prý nechtěl kaňkovského rektora a kantora Chmelu stravovati.

³ Písař radní zapsal: Jan kněz a farář vysokostelský nový vstoupiv do rady z té příčiny, aby na pány pohleděl a v známost a milost všel, neb kdož ke komu lásku má, že i rád na ně patří. Druhé, že pánům vinuje vše dobré, třetí, aby průchodů hříchům v obci nedali, čtvrté, jestliby o něm zpráva přišla jaká, by neráčili sobě toho připouštěti bez jistého vyslyšení, páté, že pokoje na faře nejsou otevřeny, kdež jeden kněz odešel a druhý umřel, že nemají spolubratři na čem a kde odpočinouti, žádaje, aby ty šaty po témž knězi Janovi tu pozůstaly na časy budoucí.

⁴ Na faru Zibohlavskou poručil král Ferdinand 1531 uvésti kněze Jana Lahvičku, když však se šepmistři zpěchovali tvrdíce, že podací náleží jim, voláni jsou na Hrad Pražský. (Arch. kutn. č. 560. 563.)

⁵ Borový Akta I. 82. 83.

Šepmistři všemožně ho hleděli udržeti, slíbili, že v těžkostech „rádi svého hřbetu podržeti chtít“, proti neposlušným kněžím že vystoupí, že kněží budou muset - leta dřív oznámiti, než odejdou, aby si z „povětrných řečí lidských“ nic nedělal, že mu Zibohlavý, jež neměl žádný děkan než jen Buchal, jenž bez vůle panské od KM si je zjednal, přidají a kněze zibohlavského opatří. Dva dni na to byli všichni kněží již na radnici svoláni a tu jim šepmistři pokoj a snášlivost v kázáních nařídili, „zvláště co se skrýší dotýče a tajnosti o svátostech Páně, aby toho nestíhali, v to se netáhli, než prostě kázali o těch věcech, poněvadž Pán Bůh chce být ve svých věcech tajný a člověk více-li hloubá, více oslepuje. A což se ceremonií dotýče, poněvadž jsou zlé i dobré, dobré dobře užívajícím, zlé zle užívajícím“. Oni že jsou „klíčové“ k svornosti lidí. Pan děkan za (181) řeč tu poděkoval a všichni kněží slíbili dle té vůle se zachovati, a od pánů „na potvrzení té lásky dáno kněžím 2 kapry, štika a 4 pinty vína“.

Vidouce časté neshody mezi kněžimi a zjevné příčiny neshod a bouří od té doby šepmistři najímající kněze, příslušné napomenutí dávali hned předem. Když tedy kněz Vít z Benešova, jenž býval za děkana Buchala knězem na Horách, byl přijat za faráře k Náměti, připomenuto, jak si má věsti, též „kázání pokojná aby činil, o ceremonie a svršky aby se nedral, a p. děkanem ve všem se řídil“.¹

Těže doby rozezlila šepmistry zpráva, že jeden z kněží maje svátostí umírajících přisluhovatí, napsal kšaft; horlili v radě, že dělají kněz „jako Kuba v Praze dělal, když kdo byl nemocen a nechtěl Paškovi poručiti, i nechtěl mu posloužiti, jakož pak u jednoho zapomenul sacramentum a toliko kalich vzal, že nechtěl po jeho vůli kšaftovati - a to bylo u Žijové.“ I zavoláni kněží a domluveno jim, „abyste se ve světské kšafy nedávali, neb kšaftu P. Ježíše hledali a kšaftu duchovního; než kdyby kdo ze světských v jejich řády se dával a snad chtěl v roucho mešní se obleka přisluhovatí, že by jemu toho netrpěli...“, že prý sice říkají, „dokud se rathouz kostelu klaněl, dobře bylo“, ale to také vědí, že Kristus řekl: „regnum meum non est ex hoc mundo“. Kněz Jan od sv. Bartoloměje bez ostychu vinným se udal a sdělil, že učinil z nevědomosti.

R. 1534 pod rouškou „náboženství pošmurného“ přišel do Hory Jan z Brna a chodil k Bartoši Pachovskému a Faltýnce a nabyl u nich důvěry, že dostal i klíč od komory a bylo mu věřeno jako kantoru. Ale ukázalo se, že to zloděj, vzal Pachovskému 8 kop a Faltýnce 3 kopy.

R. 1535 dle starobylého pořádku vstoupil děkan s kněžimi, když nová rada zasedla, a promluvili, že jim úřadů nepřejí s jedné strany, s druhé strany přejí; nepřejí, že těžkosti musí podniknouti a těm, kteří se jim ničím neodplatí, hlad trpíce k vůli býti musí, a přejí, poněvadž každá věc od P. Boha jest, kdyby vůle Boží nebylo, že by povolání nebyli v ty úřady předpokládající, co soudům náleží jakožto pokora a přetrvování zlých neřádů, aby dobré velebeno býti mohlo a zlé kaženo, což proti Bohu. Za to poděkováno kněžím a uvedeno, „aby (182) předkem sami jsouce v dobré lásce lid sobě svěřený k těmž věsti hleděti, aby lid to vida jakožto světlo velebil Boha. A kázání zbytečných aby zanechali, aby raději láska rostla...“ Na důkaz lásky dali jim 1 kopy a děkanovi též kopy.

Po velikonočních 1536 odešel z Hor děkan Jan zv. Plechovička a to k Slanému.² Dáváno mu za vinu, že fara sešla, do kostela že teče, panty že jsou odlámány a že svině tam jdou. Nicméně rozešel se s pány v dobrém.

5. Arciděkan Václav zv. Řezník (1536-1552) Na stolec arciděkanský dosedl po Janovi kněz Václav, jenž před tím býval knězem v Litomyšli a posledně farářem Skutečským.³ S ním jednáno bylo již r. 1535, kdy dostavil se osobně na radnici a slíbil, že od sv.

¹ Děkana, jenž byl v dobrém poměru s mincmistrem, dotekl se roku 1505 farář Václav z Kaňku říka: děkan má za pána mincmistra, ale já otce nebeského. (Arch. kutn. č. 672.)

² Dačický I. 97.

³ Archiv kutn. č. 673.

Jiří úřad nastoupí. Již tehda šepmistři ho chválili, řkouce, „že jest člověk dobrý, skrze kteréhož by se mohla chvála Boží i lidem pohodlnost dáti.“

Hned po svém nastoupení rovnal spor, který byl mezi knězem Machou a židem Isáčkem; ale Isáček vmetl děkanovi v oči urážku, řka, že není hoden ho souditi, poněvadž kázal proti židům a poněvadž i lid pobízal, aby židy z města vypovídali, načež šepmistři spor srovnali tím, že lichváře žida zavřeli.

Že byl děkan i ostatní kněží dbalý dobrého mravu v osadě, dosvědčuje stížnost, kterou v únoru 1537 na radnici přednesli, oznamující, že zjevné věci proti Bohu se dějí, zvláště tancové, kterých dříve nebyvalo. Farář námětský Vít stěžoval na Václava Mlsa, jenž vedle kostela bydlí a nevěstky chová a nedávno s bubnem a ouborkem od něho vyšli a volali „vyvedený takový kněže!“ a děkan Václav dodal, že Mášová kuchařka, jež má muže v Praze, „nepořádné věci provozuje a co nemůž' sama provésti, že panami a děvečkami dosazuje“. Šepmistři slíbili, že rychtář se postará o pořádek.

V polovici srpna 1537 dovidáme se poprvé, že měli Čeští bratří i na Horách sbor; kázal námětský farář Vít v Čáslavi a tu hlavně vypustil se proti horským pikhartům, řka, že je „u Hory velký pikhartův byt“, Čáslavské chválil, že oni těch bludných věcí se nedopouštějí. Byv na vše tázán od šepmistřů sdělil, že myslí pikharty, kteří lehce o svátostech, těle a krvi Kristově mluví a jmenoval Šimka, dělníka u Houšky, kterýž jakož i jiní do sboru se scházejí.

(183) Děkan Václav v brzku nabyl na Horách velké obliby u pánů i obce. Jakož však měli kněží tehda velkou svobodu slova na kázáních, tak i Václav svými kázáními proti bratřím Mikulášencům v Hoře usedlým a v jiných věcech volněji vystupoval a dovolil si prorokovati o budoucích věcech a přístrachy pouštět. Mikulášenci hledali pomoc u mincmistra (tehdy Albrechta z Gutenštejna), jenž neměl za závadno je podporovati, ano šel tak daleko, že v září 1538 zakázal děkanovi Václavu jménem KM kázati, „z čehož pp. nemalou tesknost měli“. Šepmistři povolali děkana a žádali ho, aby učinil, aby k dalším nevlím nebylo přidáváno, aby řídil tedy kázání v pokoji, neb ví, „že pán důstojenství svému ublížiti nedá“. Nemoha sám dal děkan po tomto „interdikt“ kázati svým kaplanům, kteříž neuváživše dosahu slov svých, s kazatelnou ohlásili, že děkan kázati nesmí a že oni stejného jsouce s ním smýšlení podobně interdikt se obávají. Z toho povstalo v obci nemalé pohnutí, neboť mnozí domnívali se, že děkan opustí Hory, jelikož byl ku konsistoři do Prahy volán; před svým odchodem dal si artikule své od pp. stvrditi, což mu až na 3 učinili.

O děkana zajímala se vskutku celá obec; všichni cechové žádali pánů, aby děkan, „kterýž od Boha sem poslán byl, stavěje na gruntu, jakožto na Kristu svá kázání a učení“, byl Horám zachován, vždyť jest známým kazatelem a pp. proň chválu mají a v obci byl pokoj. I k děkanu samému došli a žádali aby obce neopouštěl, ale děkan odvětil, že tu má nepřátele, kteří zjevně prohlásili, že mu při JM škoditi chtějí a že tudíž odejde. I došli cechové na radnici s žádostí za udržení děkana, neb slovo Boží v čistotě bez přimíšení káže, neb psaní přišlo, že i bavorská knížata přistouplila k víře pod obojí způsobou. Ježto jisto jest, z čeho P. Boha chváliti, že se to přibližuje, že bude 1 víra, 1 pastýř a 1 ovčinec, ježto dříve k vůli tomu bojové byli... Nicméně oznámil děkan šepmistřům brzo na to, že z Hory odejde k vůli nevoli s mincmistrem, pro tíži se správou čeledi a pro nepřátelství Jak. Klouda, a byl tudíž snažně žádán, aby od svého úmyslu odstoupil, aby ostal, že vše k němu hledí, že jak struna, dokud se může táhnouti, může postačiti, že šepmistři s mincmistrem, jenž jest pod jednou, pojednají o děkanu a že doufají, že se nebude ve věc víc vkládati.

Napjatý poměr mezi děkanem a mincmistrem však ostal; ano schylovalo se k bouři, když v červnu 1539 propuklo, že mincmistr u konsistoře děkana žaloval. I žádali tehda cechové za svolání celé obce, což se 19. června stalo. K této velké (184) schůzi přišel i mincmistr. Průběh této schůze jest příliš zajímavý, i vylíčíme jej úplně tak, jak jsme se dočetli o tom v knihách

pamětních. Cechové předem oznámili ústy Ondřeje Zvoníka, že se „chtí děkana zastati do svých hrdel a statků, kdyby nás jaká těžkost přišla a poněvadž od bratří plačtivých nařčen byl, že není křesťanem a nevede křesťanského života, žádají, aby byl opatřen a zde ostal, neboť prý JMKou jest zahájeno, aby zde žádných sekt nebylo jenom 2, pod opojí a jednou způsobou. Aby takových kázání postranních po domech nebyvalo, neboť někteří ani abecedy neumějí a chtí kázati, lidu učiti ty Mikuláškovy, kteří chodí z místa na místo a odkud a na čem je jich víra, nevědí.“ Vedle toho oznámil, že i pp. a rytíři někteří pana děkana se ujímají, jenž napaden byl v traktátech a spisech jakýchsi od Jakuba Klouda. Vida úplně zosnovanou schůzi, částečně též proti sobě ostřím namířenou vystoupil mincmistr s řečí kárnou asi tohoto obsahu, že není pamětníků, aby cechové závazky bez vědomí KM činili; měl-li p. děkan těžkosti, dal jistě k tomu příčinu a také již byl před konsistoří a tam se asi k těm artikulům, jež zde kázal nepřiznal. Konsistoř slovy polovičitými jen uspokojil a od KM se mu neškodilo. Ondřej Zvoník si měl věc lépe rozmyslet; kněz má se prý pokorně a modlitbami cíle domáhati a ne takt. Vědí snad přítomní, co ve Švýcařích se přihodilo, kdež kněz Zwingli i jeho stoupenci jsou sbiti? Obrátiv se pak k šepmistrům, žádal přísně, aby těchto spuntování netrpěli na ublížení KM a úřadu, aby jiskra v plamen nepřišla, aby původce všeho vypátrali, neb takovéto sběhy jen o válkách jsou obvyklé. Co se pak Mikulášenců týče, „že se varují zlých a oplzlých věcí, dobrých skutků se přidrží a protož je má on mincmistr i KM za lidi pod oběma“ a poněvadž jsou tu v sousedství, měli býti prve povoláni a napomenuti a nikoli na kázání plundrování, neb plačí-li oni, splakal i Kristus nad Jerusalemem. Aby tedy šepmistři nad nimi ruku drželi, neboť neměl na tom děkan dost, že je splundroval, on si je „obeslal a dal se s nimi v hádku a v školní umění, chtěje z nich bakalářů míti, ješto oni jsou lidé sprostní a v Krista věří“; oni Mikulášenci také prý žádají, aby byli usvědčeni o svém bludu, neb prý jim řekl p. děkan, „že ze všech sekt jsou nejhorší, neb ti, kteří nevěří o Těle Božím, než že chléb jest, jsou ještě horší sektáři“, a ty chválil více než tyto. Šepmistři rozmrzeni a zaraženi tímto bouřlivým výjevem dali prohlásiti, že myslili, vidouce ten zástup, že o hory (dolování) jednati chtějí, zatím však že, ač zakázáno, o kněze (185) v houfech se přišli domlouvat, a oznamují, že se děkanovi stala těžkost od „bratříků“, což neměli činiti, ani kdyby o biskupa se jednalo. Zvláště že se neměli zavazovat do hrdel a statků, neboť děkan máje je závazné, mohl by něco proti KM a pánům (šepmistrům) učiniti. JKM ráčí i na to pozor míti, jak se pokojně obce k úředníkům KM chovají. K rozhodné té řeči odpověděl Zvoník, řečník za cechy, že puntů nedělal, leč byl od Pavla a mnohých pp. žádán, že mluvil, a „že to jemu bohda k dobrému bude“. Celé shromáždění vypuklo v hlasité volání, že bude bohda k dobrému; v to bylo slyšeti jednotlivé hlasy, „že se to KM, pána našeho, nic netýče“.

Na to počalo na Horách pátrání po původcích velké schůze a šepmistrům příznali se Pavel Plat, Adam Žďarský a Mikuláš Kožišník, že se umluvili, že za děkana, pravdu a evangelium u pp. požádají a jestliže Ondřejovi v řečech něco se přihodilo, aby v dobré bylo obráceno. Za týden po velké schůzi povolání uvedení mužové na radnici i se Zvoníkem a tu dostalo se jim přísné domluvy a s připomínkou, aby jen vzpomněli, co se nedávno stalo Hradeckým pro podobný punt, zvláště pak „že majíce odpověď pánovu (mincm.) učinili křik a na žádného nic dáti nechtíce, ještě závazky činili“ a dání jsou všichni do vězení a to do klády. K nim přidán ještě jakýs Měsíček, k vůli puntu i rouhání, neb pravil, „že by raději na kep své ženy patřil než na krucifix a kdyby vzhlédl v lůno ženy, že by hříčků pozbyl“. Dostalo se tedy do vězení pro bouři vyvolanou děkanovým kázáním proti bratřím Mikulášenským 5 lidí. Brzo našli se přimluvě. První byli osmisoudcové¹ Horští, kteří počátkem

¹ O ustanovení osmisoudců v Kutné Hoře čteme v knihách memorabilních 1538 (factus f 2) toto: „8 pánů jest usazeno a povoláno: to se stalo z pilného uvážení pana mincmistra a pp. šepmistrů, majíce před sebou, kterak lidé sobě stěžují, že dlouho konců ve svých přích míti nemohou a v to se domlouvají a protož pro pohodlí obce a lidu, aby mohli spěšně k spravedlnostem svým ukazovati i také pro své

(186) červecce mincmistra za milost pro obviněné žádali, ale on odvětil, že zavázali-li se podle kněze obvinění proti každému, tedy zajisté i proti králi, že toho nebyvalo, aby v den rady tak se sebrali a sem vstoupili, že nevázně do rady vstoupili, že křik jejich dlouho trval, a když odešel, že se bouřlivě chovali; přimlouvají-li se i za Měšička, že za rouhače se přimlouvají, neb tvrdí věci hanebné i to, že sedí jednou nohou pro Krista, druhou pro špalek, a že by bylo lépe, aby se nepřimlouvávali, aby promluvě ušli a lotrovství, aby průchod dáván nebyl.

Šepmistři bojíce se krále a vidouce, že se stala nesprávnost, chtěli rozhodně vinniky potrestati a v rozhorlení pronesli „dosti toho, když sedláci se ožerou, aby takový nepokoj učinili“ a proto byli tomu zajisté rádi, když brzo nato sám děkan a kněží se přimlouvávali a když došla přímluva purkrabího p. z Wartenberka, kterouž sám děkan zjednal. Ano přímlov se množilo, neboť okolní menší i větší šlechta brala jakési účastenství na celé záležitosti. Písař radní zapsal přímlovu p. Jindřicha Firšice z Nabdína, Václava Žehušického z Nestajova, Kuneše Bohdaneckého z Hodkova, Střely z Rokyc, Salavy z Lípy, Petra Valtrubského, Jana Pařízka, Jindřicha Voděradského z Hrušova, Jana z Vyskytné, p. Martinovského¹ a j., kteří všemž žádali, aby vězňové dáni byli na rukojmí. Ale nepovoleno, neboť vězňové k vině přiznati se nechtěli a tvrdili, že pro víru trpí.

Tu stala se ve městě okázala bouřka k vůli zajatcům. Pod okny šatlavy sešli se mnozí, jimž bylo trpětlů líto, a tu zapěli písničku o bouřce skládanou, v níž byla slova „že pravda v kládě sedí za nohy a křivda na rathouze na polštář“; nato smluvili se rychle a táhli s praporem po rynku k radnici žádat šepmistřů, aby zajatce propustili. Mezi zástupem vynikal pohyblivostí trubač věžní Viktorin, o němž v zápisech dějí se častější zmínky pro nemístnou někdy čilost; ten vida s věže shluk lidí, opustil své stanoviště zakázav soudruhu svému Janu (187) trubači, aby v Orel² nebil, kdyby i čert přišel, kdyby i šepmistři poroučeli. Vinníci zůstali však v žaláři.

Tu bylo pozorovati srocování se lidu na rynku a cechové napsali jakés cedule, v nichž stálo, že Ondřej za cechy mluvil a že ho neopustí. Proto zavolání na radnici cechmistři a domluveno jim se strany šepmistřů, že sousedé sedí ve vězení a „řkouce sami, že pro víru a neústupně na svém stojí že nevinně“, jakoby se jim ublížilo a poněvadž pán (mincmistr) chce psáti o tom KM a oni by rádi „kdyby věc byla doma upokojena tím trestáníčkem“, že zakazují veškeré schůze cechů a nařizovali, aby se cedule složily, což se i stalo. Cechmistři slíbili tudíž, že se o pokoj v ceších postarají. Za to pochválil je přítomný mincmistr a připomenul, „že pán jest tak mocný, žeby je mohl skrotiti, že vybíral by je po jednom a jiní by na to hleděli, jakž se ve Vídni přihodilo a též v Novém Městě co se přihodilo ... nebo KM ráčí býti nad takovými velmi těžek, neb tuto jest místo královské, pánů šepmistřů a nikoli krčemní.“ I uznali konečně asi k dalším domluvám v pátek po rozeslání apoštolů 1539

polehčení i také že tato obec v dluhy zašla a protož se zvolili jsou je ku pomoci a radě a k soudům, a to že dle privilegia učiniti mohli, v kterémž stojí, oč by se koli snesli s p. mincmistrem, že to mohou učiniti, a protož teď budou jmenování a závazek jim bude dán konšelský. Proti tomu ti páni (zvolení a dole uvedení), že se vrchnosti neprotiví, než toliko oznamují, poněvadž to jest bez vsí obce a jest na ně vznešeno a odpověď od nich dána, aby tím nebylo kvapeno a ještě s nimi to na místě postaveno není a to privilegium se vztahuje netoliko na VM., ale více na ně, na pp. starší a obecní a oni že jsou též z jich počtů, že se v tom ohražují a za to žádají, aby v tom byli opatřeni, aby oni v tom žádná těžkost neměli, ježto jim po- (186) věděno, že se stalo z uvážení bedlivého a vidělo se pánu JM. a pp., že to mohli učiniti podle privilegia. I jest jim dána přísaha a ta slova do ní doložena po slovu p. mincmistra, pánů šepmistřů a pánů: „též slibuju, že tento úrad konšelský etc. Byli to: Matouš primas, Jakub Hubáček, Bohuslav od Slonů, Albrecht Sus, Rafael mincíf, Jakub Labuška, Lorenz Korčanský, Jan Ways. (Z výroku těchto 8 soudců nespokojenci odsouzení odvolávali se k šepmistřům. Aby se tohoto odvolání nezneužívalo, usneseno po několika nedělích, aby kdo neprávem a bez příčiny se odvolá, byl trestán.)

¹ Nejspíše Hynka Martinického z Chřenovic.

² Zvon kutnohorský na věži sv. Jakuba.

věžňové, že se provinili a prosili o milost a dáni jsou na rukojmí proti 500 kopám grošů.¹

Zatím dostalo se o děkanovi skrze mincmistra králi důkladného poučení. I vstoupil mincmistr dne 28. srpna 1539 do rady a oznámil, že má dopis KM, a že děkan, jelikož kázání luteránská a zwingliánská koná, ku konsistoři dostaviti se má, leč by přistoupil „ku porovnání a snesení mezi kněžstvem, jež o tomto sjezdu se stalo“...;² „chtěl-li by děkan dle toho zůstán kázati, poněvadž P. Bůh přestupníky i hřšňíky přijímá na milost, kteří by se obrátili,“ že by on mincmistr vše v pokoj uvedl. Přistoupil-li on a kněží k onomu snesení, aby tuto neděli s kazatelnou veřejně ohlásil a bude míti upokojení u KM. Tak on mincmistr jen radí.

Přítomný děkan odpověděl, že jest překvapen; myslit' že dostaviv se ku konsistoři o jisté artikule, bude mít pokoj (188) a nyní zase něco nového jest proti němu. Diví se, že JMK artikule zná, neboť artikule v Praze vydané neměly být vydány nikomu a imprimování tudíž bylo zhájeno poněvadž patří na sněm; také nebylo při tom stavů strany naší“. Jako o něm, tak i o litoměřických a zateckých kněžích dostal KM zprávu a nastoupil též proti nim, ale na psaní obcí oněch prý ustal, i myslil děkan, že i zde se stane; poněvadž však pokoje nedochází, žádá, aby byl opatřen a nemohou-li páni že vznese na pp. defensory p. z Pernštejna a z Wartenberka, ale předkem na p. administratora. Mincmistr neodporoval už v ničem děkanovi, ale neudržel se, aby nepoznamenal, že nevěděl, že „děkan má konsistoř za jalovou a aby se kál příhodou Švýcarů, kteréž Zwingli uvedl v nejednotu, kterýž byl člověk chvály a rozkoše světské žádostivý a k tomu je uvedl, že do pole vytrhli a bitvu měli a zbito jich mnoho a on také ten kazatel zabit“. Nato děkan: „že on Zwiglim nebyl a jemu se nerovná, aniž se jím spravuje, než co káže, slovem Božím se spravuje a že by rád slyšel, z čeho může být viněn.“

Těmi událostmi nanejvýš rozmrzen, rozhodl se děkan, že od Hor odejde a sdělil své rozhodnutí 1. října 1539 šepmistřům, neb prý „nechce pod těmi pastmi býti v nebezpečenství“. Když se o tom dověděli v schůzi nejbližší schválně svolané obecní starší, roztrpčili se a uvedli, jak rádi poslouchali kázání děkanových a jak bylo obtížno sem ho získat; káravě pak dodali, že záležitost měla být, když bylo kázání děkanovo zastaveno, jinak vyrovnána a nemělo být mincmistra užito za prostředníka; také mohli být k poradě obecní povoláni. Na nové psaní, jež král poslal a jehož původcem není nikdo než mincmistr, mají šepmistři odpovědět, že se v obci o zwinglianech a luteranech nic neví. Na omluvu a v odpověď obecním uvedli šepmistři, že nejsou tak silni, aby s pánem váletí měli.

V jiné schůzi jednají již obecní přímo s děkanem, uvádějíce, jak lid zdejší rád jeho kázání poslouchá a aby ostal, ale děkan suše sdělil, že nař šora nešťestí se hrne, že zde opuštěn jest, neb i „od přátel znamenitých výstrahu má, že byt jeho u Hory není a zdrží-li jej tu, že nastane těžkost jako nějakému formanu, kterýž má zvrátit, neb pán (mincmistr) praví, že jeho kázání nejsou mu příjemna a on že jináč kázati nebude, než jak čtení Boží ukazuje.“ Konečně pohnut děkan, že slíbil, že ještě tu ostane, když zabezpečili obecní i šepmistři všechnu ochranu a obecní pronesli tuto větu: „řádně-li má být věc posouzena, že třeba vzíti váhy do ruky a na jednu mísku Boží (189) věc, jeho slova, pravdu všechnu a na druhou mincmistra dáti a nyní rozvažovati, kdo komu má spravedlivě ustoupiti?“

Dalo se ovšem očekávati, že další pobyt děkanův v roce 1540 na Horách nebude

¹ Na lístku vloženém do knih napsáno, co věžňové musili říkati: „VM. nejvyšší pane mincmistře a páni šepmistři, páni milí, uznáváme to, že jsme proti VM. pro předpověděné provinění naše do trestání VM. přišli, protož VMti za to prosíme, že nám takové provinění výstupně milostivě vážití a rukojmě dáti ráčíte.“ (Rukojmí byli p. Fršic, Mikuláš z Čáslavě, Jan Humpolecký, kněz Martin a písař pánů Čáslavských.)

² Myslí se tu sjezd kněží, kdež kališníci nabyli převahy. Viz Winter, Život círk. 98; Tomek, Děj. Prahy XI., 188-190.

klidným, neboť mincmistr pilně hleděl si kázání děkanových i kněží jiných¹ a dopisování o náboženských poměrech ku králi neustalo.

Napjetí trvalo stále, až konečně přišlo psaní KM, jímž děkan jako novotář znamenán. Na základě listu toho povolán děkan v září 1540 před šepmistry a za přítomnosti mincmistrovy psaní královské mu přečteno. Děkan prohlásil vyslyšev, že zpráva, již král o něm dostal, není spravedlivá, ať jí dal kdokoli, a když počal nato mincmistr mluvit, odvětil mu děkan, že nemá od p. mincmistra co slyšeti, neb psaní vztahuje se na děkana, a aby p. mincmistr byl přítomen a páni (šepmistři) aby mluvití ráčili, ti že jsou jeho vrchnost. Ale mincmistr ohlásil, že má mluvití z poručení KM a tázal se, chce-li vedle nařízení konsistoře pražské ve všech artikulích státi, či nechce a bude-li míti i dále zwinglianská kázání. I prohlásil děkan, že se tak choval a chovati chce; k druhému dotazu odpověděli šepmistři, že nevědí o tom, že by kázání nekřesťanská a bludná měl.

V následující radu (16. září) vstoupil opět mincmistr s řečí připravenou a žádal předem, aby řeč jeho byla zapsána, a oznámil, že z královského rozkazu jim připomíná, aby novému učením, které arcibiskupstvím neb konsistoří pražskou není stvrzeno, na Horách rozmáhati se nedovolovali, aby tudíž kázání děkana a kněžstva vytržitá a neslýchaná nedopouštěli, poně- vadž z nového učení boje se vyvinuly a upomínal na rumrejch, který tu pro kázání děkana povstal, zvláště, aby děkanu bylo zakázáno haněti staré řády a zvyklosti křesťanské. „Na takové napomenutí ráčili jste vy, páni milí, témuž děkanovi to povstání souseď vašich zde v tomto místě v plné radě ztížení oznámiti, jakž o tom šíjeji ve vašich knihách za- (190) psáno. I maje KM zprávu, že děkan své pýchy a zúmyslnosti neulevuje,“ psal prý nedávno šepmi- strům i mincmistrovi, aby děkana přidrželi, aby se tak choval, jak konsistoř a kněžstvo shromážděně vytisknouti dalo, ale děkan nechtěl poručení KM vyslyšeti, tím rozkaz zlehčil, ano mincmistr se dověděl, že chtějí pp. učiniti psaní KM a oznámiti, že zprávy o děkanovi jsou nepravé a že ani děkan ani kněží nekázají bludně, a to pod pečeti. Protož jim radí, aby listu nevydávali, dokud nebudou králem vyzváni, „neb nemá svědomí náležitost, vydáno-li bez nutkání a pak pánům nesluší duchovní věci posuzovati.“ Děkan také prý kázával proti ustanovení konsistoře se znamenitou pomluvou řádu a církve, které král užívá. A toho oni zastávají chtějí, kteří přísahalí poslušnost králi? On že z úřadu svého jedná a dle privilegium císaře Sigmunda, kterých na kněžstvo se vztahuje, vynese na jevo jeho kázání scestná, od církve pod obojí nepřijatá a vši křesťanské církvi odporující. „Poněvadž já ne z úmysla, nýbrž z povinnosti křesťanské a pro zachování jednoty u víře snesené v městě tomto od dávných časů s ním v odporu stojím a věda, že se hlásíte ke konsistoři pražské, žádám, že vy se s ním proti mně na odpor nedáte, ani nedopustíte jiným, aby učinili. Kdybyste tak neučinili a děkanovi proti mně podstatni býti chtěli, čehož se od vás jako milých přátel nenaději, tu bych odpor svůj, jak by spravedlivě bylo, musil připravit, čehož bych raději prázden byl.“

Přes všecku námahu a důtklivou řeč mincmistrovu ustanovili šepmistři poslati poselství ku králi a také vyslali,² jež mělo dosvědčiti, že nových vyznání na Horách není a dáti svědec- tví děkanovi a žádati, aby nebyli stíháni pro kázání děkanova, neb na všech nebyli a co by bludného v nich bylo, nevyrozuměli. I děkan sám u pražské konsistoře se ze všech nářků očistil (v lednu 1541).³ Ale již v květnu obviněn děkan Václav od Matěje, děkana Ledecké-

¹ Koncem února volán kněz Matěj od sv. Barbory a s ním i ostatní kněží k pořádku, že na kázání řekl, „že ti, kdož jedí s olejem, že jsou málo poctivější než popravce,“ a hrozeno jim, že bude mincmistr psáti KM. Prelati bránili Matěje tím, že prý tak kázal proto, že jedna osoba druhou klela, „aby na tom másle 100 čertů snědla“ a on že kázal na řeč sv. Pavla, kdež mluví, kdo nejí, netup toho, kdo jí a kdo jí, toho, kdo nejí, tedy proto aby lidé nekleli a bližnímu den svého postu neukazovali. Konečně žádali, aby na udání všechna nedali, aby potom lidé neřkali, „že jsem toho kněze nahnal“.

² Borový, Akta I., 164. Byl to Matěj a Jan Šatný.

³ Borový I., 163, 164.

ho, a kněze Vojtěcha u pražské konsistoře, že dělí Krista od božství, že tvrdí, že není matka Boží, že svatí nejsou v nebi a to zvláště na kázáních, jako o jarmarce. K dané otázce konsistoři Matěj prohlásil, že má Václava za kacíře, neb drží s Židy, Turky, Pikharty, Římany a pohany.¹

Ža bojů mezi děkanem a mincmistrem pronikají některé zprávy o bratřích Mikulášencích, jež uvádíme. Roku (191) 1541 daroval jim Ambrož, farář pana z Semína (Hanykéře), 9 kop prostřednictvím jakés Kateřiny, aby si je rozdělili. Téhož roku uvádí se sváda mezi bratřimi, při čemž bratr Jan svázán od jiných provazy a řetězy, mrskán a bit, ač žádal, aby jej vedli před právo, viní-li jej z čeho; ale ostatní tvrdili, že v něm ďábel a chtěli ďábla z něho vyhnati, bili, rdousili jej, ano i naplast' na hlavu mu dali. R. 1545 vytykají Mikulášencům šepmistři, že nezanechali schůzek, „jako by jiní nic s Bohem činiti neměli než oni a tím příčinu k nevoli dávají, takže KM má těžkost k této obci“. „Více v scházení tom pokryství než náboženství, neb scházejí se, aby plakali a jeden na druhého hleděl, jak se modlí, ježto může každý v kostele se nazpívati a modliti podle jiných neb i doma.“ Mikulášenci na obranu uvedli, že se sice scházejí, ale nic zlého že nečiní, než slyšíce slovo Boží v kostele, potom že sobě rozjímají a písničku křesťanskou sezpívají, a poněvadž lidé do krčmy se scházejí, aby v činech se posilovali, proč by oni se nemohli scházeti? Ale šepmistři schůzek jim nepřáli a prohlásili, koho přistihnou při schůzkách, že z počtu sousedů vyloučen bude.

V obci Horské znamenati té doby úchylek od víry podobojí mnoho, svoboda evangelická zachvátila již mnohé kněze, kteří hleděli staré řády odstraniti a j. Spor mezi děkanem Václavem a farářem Matoušem od sv. Barbory „pro svršky čili ceremonie“ r. 1543 roušku zajímavě odhaluje. V červnu chtěl totiž farář „toliko písem sv. se držeti a ceremonií všech zanechati“, kdežto děkan chtěl dosavadního způsobu se držeti. Šepmistři bojíce se,² aby díl lidu dle faráře, díl dle děkana se nespravoval a nepovstala sročení, jež by pak šepmistři „oběma rukama zastaviti nemohli“, žádali faráře, aby to při prvním způsobu zachoval, neb že oni vědí, co ceremonie jsou a co na nich jest, jen když víra bude pravá. Farář bránil se, že ceremoniemi nehýbá, chyba (= leda) vystavení s kalichem večere Páně, to že však v lidě nečiní nevole a proto jistě p. děkan naň neztěžoval. Co se processí dotýče, to že žádal p. šepmistry, aby z toho byl propuštěn, neb už v Hradci proti processí kázal. Neposlušnosti proti vrchnosti se nedopustil a nedopustí. Stěžuje-li si p. děkan, že u něho nebyvá, aby se naň nehoršil; (192) bude-li míti hosty a bude-li i jeho tam chtíti míti že nebude od toho, každý den tam však býti nemůže; neboť jemu jest 1, 2 neb 3 trunky vína k užítku, ale nadto co jsou, už jsou mu ke škodě. Že se však, přejí-li si šepmistři, i v příčině vystavování s kalichem zachová, jak pp. chtí. Na to ohlásili šepmistři, že si přejí pokoje a že i dále budou po pravém stavu věci pátrati. Ale pokoj nenastal. Děkan a faráři námětský a bartolomějský stěžovali dopisem,³ jak v neděli před sv. Petrem a Pavlem kázal Matouš proti nim, zlehčoval, lidu ošklivil, jako by učením neprospívali a končil, „že naši prelati se opět budou hněvati na mne a řeknou, že chci z nich sochorů nadělati a já toho nedbám.“ I ohlásili, že i oni na kázáních se ozvou a že z Hory již o sv. Havle odejdou, neb by povstal boj jedněch proti druhým a aby se tudíž opatřili kněžimi, kteří toho snesou.

Koncem června 1543 došel od administratora konsistoře list kárný pro faráře Matouše, že nepokojná kázání činí, p. děkanem spravovati se nechce a z té nesvornosti že i mezi lidem nesvornost vzniká, „jakž i za apoštolů bylo, že říkali někteří, já jsem Petrův a jiní já Pavlův.

¹ Borový I, 173.

² Byli totiž konsistoři upozorněni, že Matouš jest učením nezdravého a kázání nepokojná činí, aby tedy přihlédlí, zdali nový řád mimo starobylý nezavádí ku pohoršení a rozdělení církve. (Archiv kutnoh. č. 904.) S kazatelnou tehdy všelijaká slova nevhodná padla. Sám Václav děkan 1542 ševce vetešníky nazval prtáky, poněvadž jeden z nich kdesi kázal.

³ Arch. kutnoh. č. 905/1.

Apoštolové vidouce to, nedopustili nepokoje, ale aby víra na díle lásky postoupila, k tomu vedli. A též Davidovi dány jsou pro zachování lásky i chleby nenáležitě a tak že pro zachování lásky že jsou některé věci, na kterých není žádná podstata spasení, trpěli.“ Mnoho jiného ještě z písma sv. uváděno a Matouš varován, aby důtek na kázání na kněze bez potřeby nečinil. Šepmistři list Matoušovi přečetli a on slíbil, že se tak zachová.

Od té doby chtěl míti děkan faráře Matouše v stálém pozorů a žádal od kaplana barborského Jana Myšky, aby mu kázání farářova psal, k čemuž však kaplan se nepodvolil, maje faráře za svého dobrodince, a také vymlouval se na množství práce, neb prý i p. z Guttenštejna, mincmistr, kázání jeho psaná míti chtěl. Když tedy přišel mandát královský počátkem září 1543, poslaný do všech měst, „kde KM ráčí poroučeti“, jednající o tom, „jak by se zachováno býti mělo při ceremoniích“, zavolali šepmistři všechny kněze a předložili jim list a poručili, „aby při těch svrchních věcech to zachovali a do času zachovávali, znajíce, co jest podstatného a co není, toliko aby se láska křesťanská nerušila, poněvadž odloženo jest do sjezdu a sněmu podobojí způsobou“. A žádali kněze, aby při těch ceremoniích stran stavení (svátosti) a procesí zůstali, sic by (193) mohla na horníky pro to nějaká těžkost přijíti. Majíce odpověděti prohlásili kněží, že sice už dali písemnou odpověď¹ mimo faráře barborského a že se tak chovali a chovati míní i dále, dokud o tom snesení nebylo. Farář Matouš že se od nich odtrhl a nevystavuje a procesí složil i vystavování bez příčiny. Nato odvětil farář Matouš sebe háje, že ceremonií nemůže, poněvadž nejsou ze slova Božího, s procesím pak proto nechodil, poněvadž měl zprávu, že za kněze Matouše procesí nebývalo, „zvlášť pro tu neklidnost v kostele strany stavení“;² k vystavování aby nebyl potahován, chtí-li však šepmistři stůj co stůj, že do časů s procesím choditi bude.³

Páni kněžím poděkovali, ale faráři barborskému poznamenali, že čekali, že jinak promluví a „že se jim propůjčí jako sv. Pavel, kterýž chtěl za své i umříti, toliko aby spaseni byli“, ale že je sklamal. Nato hledali šepmistři k sv. Barboře faráře nového. Vyzvaný farář z Teplíc Valentin Tobiáš ohlašuje v úterý před sv. Lucíí, že fary přijmouti nemůže,⁴ i obrátili se do (194) Hradce o kněze Matouše, správce u sv. Anny, a ten slíbil, že přijme faru, ač od pána z Pernštejna i od Prostějovských byl vyzván, aby u nich byl. „Chcete míti muže pokojného,“ píše, „neb mne rádi Hradečtí vybudou pro nepokoj, kterýž jsem měl s papežovým nábožen-

¹ 1. Bludů proti učení víře svatě obecné křesťanské nekázali jsme. 2. Ceremonií, které se v psaní král. zvlášť uvádějí, zachováváme. 3. Všecky pocty sv. P. Marie i jiných svatých podle té tabule, na kterých jsou svátkové vymalování a vypsání a zde se od starodávna drží, všechny zachováváme. 4. O sektách, by zde jaké zdělávati se měly, nic nevíme krom sekty Mikulášenské, s kterouž jsme stáli, aby nebylo, ale uroz. p. z Guttenštejna jich bránil, it. a farář barborský s nimi srozumění také má. 5. Aby lid zde podobojí věřící od víry své utiskán a jiná protivěnovství snášeti musil, o tom žádný z nás nic neví. 6. Slovo Boží se jinde zde na Horách Kut. nekáže než v kostelích aneb při kostelích při poutech. 7. O žádném knězi ženatém a neřádném tak zjevně nevíme kromě kaňkovského a té osoby, kterou při sobě drží k svému a našemu posměchu a pohoršení. Následují podpisy: Kněz Václav děkan s kaplany. Kněz Martin farář od Náměti. Kněz Matěj farář od sv. Bartoloměje. Arch. kutn. č. 905/2.

² Myslí se stavba chrámu sv.-barborského, jež v té době ještě trvala.

³ Nesouhlas kněžů s procesím má ještě ozvuk v r. 1547. Starší nad havíři a hašplíři oznámili totiž pánům, že mnozí tovaryši jejich o živnost přišli a odešli, a co zůstali, že jsou nestateční, aby „klynety, praporce a korouhve“ nositi mohli, „a také slýchající slovo Boží i také kteří sami umějí čítce uznávají, že procesí k spasení lidskému nic neprospívá, nýbrž jak se působí, někdy víc se hněv Boží množí než krotí. Žádajíce, aby těch procesí za některé léto zanecháno bylo a potom, byla-li by vůle a nadělení Boží a tovaryšstvo se sešlo i mohli by s procesím choditi.“ Šepmistři nato, že jich nenutí, ale konsistoř pražská a KM. k tomu rozkazují a pp. že nic tedy neurčují, než když p. děkan a kněží s procesím jdou, tedy i oni jdou, a opačně. Starší havířů dodali, že tedy dle jejich vůle choditi budou, ale s korouhvemi že nemohou.

⁴ Arch. kutnoh. č. 907.

stvím a jiným scestným učením, aby v svém makavém a nestydatém bludu mohli průchod míti, čehož se u vás nenaději¹.¹ Tehda odešel též farář námětský a farář Martin ze Kbel a slíbil, že faru vezme.²

Ač farář sv.-barborský, zjevný to děkanův nepřítel osobní i ve věcech náboženských, odesel, rozhodl i děkan koncem října, že od sv. Jiří na Horách nebude. Šepmistři uváděli mu, má-li o sv. Jeronymě jednáno býti o věcech sporných, že bude dobře, aby ostal. Neslíbil. I prosili šepmistři, „aby od započatého díla v srdcích lidských nepřestával...“ a má-li mnoho práce, aby se v ní uskrovnil. Ale děkan stál na svém, „on že není ocelivý, ani tvrdý, ale člověk, a led zde jest dvojí a na oba musí zření míti a místem svlásti nemůže“. Šepmistři opět a opět žádali, přirovnávající sebe k ženě kanaanejské, jež prý repuls od Krista utrpěla a nepřestávala prostiti. Ale důvody děkanovy byly vskutku vážné; když prý farář barborský proti němu kázal, nikdo mu neoznámil, ač byli u toho páni z rady, a farář zhaněv ho, ujel, jako by zapálil. Konečně dalšími domlouvami - že lidu na rozcestí zanechati a naprostřed moře bez vesla nechati chce a pod. - pohnuli děkana, že tu od sv. Jiří ještě rok ostane, ale aby mu pp. slíbili, že ho nebudou zdržovali a že bude moci bez opovědi odejti. Páni slíbili a slib zapsati dali do knih památních.

I další pobyt děkanův byl pln nepřijemností a mrzutostí. R. 1544 synové Pavla, úředníka mince, přišli do kostela v jakés podivné čepici, takže děkan prohlásil, že jich tam trpěti nebude. Tu zvolali v odpověď: „hle vyjebeného popa, třeba-li tě nás spravovati, by ty klektačky neměl, za nic by nestál.“

Horší než toto nevážné chování bylo pro děkana jako správce povstání nových a nebezpečných bludařů. V únoru 1544 nuceni šepmistři domluvit Pavlu Pštrosovi, že má jakés bludečné knížky. Ten sváděl na Matěje malíře, jenž prý mu je jako velmi zajímavé čtení odporučil; on četl prý kus (byly na tré rozdělěny), ale nic scestného v nich nenalezl. Téhož dne, co domlouváno Pštrosovi, objevil se děkan s faráři na radnici (195) a přednesl tu podstatu kacířství Pštrosova a jiných. Práví prý lidé ti, že Kristus Bohem není a býti nemůže a že jest stvoření a bude prý na soudném dni též souzen, Duch sv. že Bohem není a osobou v sv. Trojici býti nemůže. Takovéto kacířství, dodali kněží, bylo již za apoštolů kaženo. Přívrženci bludařství toho knihy mezi sebou si půjčují a jsou prý to sklenář proti Miránkové, Václav písař Voselský, Jiří Šatný, Netrus, Pštros, Ambrož Žďárský a bakalář od sv. Barbory, kteří knihy ty četli, ba tento prý se hádal o některé věci s oficiály v melhúze anebo u Pampů: že Kristus jest stvoření a sv. Duch že Bůh není a osoba v sv. Trojici.

Šepmistři obeslali obviněné a tu shledáno, že závažným vinníkem byl Pštros, jenž prý knížky, které jiní třebas jen „za otčenáš“ přečteš vraceli, zcela pročetl a potom zvolal, „že jsem mněl, že sám té víry jsem ve světě, ale i jiní a já se srovnávám u víře s těmito knížkami“. Podobně vinným byl Matěj Malínský, jenž vyznal, že knížky pročetl, a co se s Písmem sv. srovnává, tomu že místa dává a o artikul z knížek přečtený s pp. i děkanem se potýkal, dáváje na jevo dobrou znalost Písma svatého. Šepmistři ve zlé obviněném vytýkali, že v úzkých radách se scházejí a rozkol takový v obec vtroušují, ježto se tím velebnost božská uráží atd. Konečně někteří učinili vyznání o své víře a šepmistři projevili nad tím svou spokojenost, avšak Matěj Malínský, Viktor Netrus, Ambrož Žďárský a Jan Vayda nechtěli vyznání učiniti, odpírali, ano zuřivě proti pánům i p. děkanovi se postavili a nechtěli vyznati, že Kristus a Duch sv. je Bůh. Nato hleděl děkan víru Matějovu prozkoumati, zdali skutečně myslí, že Kristus je stvořením, a uváděl mu na mysl zvláště slova: „já a otec jedno jsme“. Ale domluvy nepomohly, šepmistři vzali nato do trestání V. Netrusa, Matěje a Vaydu, poněvadž nevážně, svévolně a zuřivě na tomto místě Božím si vedli a zřetelných odpovědí nedali (v únoru 1544). Avšak již za 2 dny je propustili na rukojmí, když oznámili, že i v Ducha sv.

¹ Č. 909.

² Arch. kutn. č. 908.

jako v Boha věří, což při výslechu zamlčovali.

Hloubání náboženské jednou založené nepřestalo. Jiřík Šatný byl jednou na kázání děkanově a když týž domluvil o vtělení Krista, s velkým hřmotem sešel s kruchty a potom před 2 osobami mluvil věci bludné a hovořil veřejně proti Spasiteli. Za to dostalo se mu přised domluvy od šepmistřů, poněvadž proti božství Kristovu zjevně mluvil, „ješto není znáti, že by se byl čemu učil, než těm krámským věcem, kterým ještě (196) dobře se nevyučil,“ a on Boha vyměřovati se dovolil a mluvit o tom, jak jest v nebi. Šatný odvolával se na své vyznání, posledně učiněné před šepmistry, své výroky za správné prohlašoval a zvláště spoléhal na knížku, „Následování Krista“ zvanou, „kdež rozmlouvání jest jako pána a služebníka“, a jak tam se čte, tak prý i on věří. Soud se Šatným odložen; bohužel dále v knihách pamětních nic se o této záležitosti nečte.¹

V srpnu 1544 citován děkan a farář od Náměti do Prahy a tu z nařízení KM. jim domluveno, co káží, a nařízeno, aby oznámili o svátosti etc. Velice jim domluveno, že se neдрží snesení z r. 1540. Oba podali na to spisy, co věří, jež přijaty byly konsistoří do studie.² V následujícím měsíci rozneslo se v Českém Brodě, že kutnohorský děkan prý nevěří, že by Kristus Bohem byl a kdyby KM. to věděl, že by ho dal spáliti, dále že prý dovolil na kázání, aby masné koláče v postě se prodávaly, poněvadž prý to není hřích. I vyžádal si děkan z Prahy od administratora vysvědčení pravověrnosti, což mu Mystopol rád učinil osvědčiv, že ho nemá za bludného.³

O adventě r. 1545 podal děkan Václav Duchek, jež tolik na Horách vytrpěl, řadu stížností horníkům. Napsal je vlastní rukou a písař radní dal je do knih pamětních zašiti. Stížnosti ty⁴ horské poměry znamenitě charakterisují: „Nejprv hříchů zjevných jako cizoložstva a smilstva nad jiné časy předešlé rozmnožení, neb teď dříve 3 let, co jsem já zvěděl, sepsal jsem osob panenských a služebných 28. Item. Těchto hříchů dopouštějí se osoby z předních, kteříž by to stavovati a přetrhovati měli, ti jsou častokrát a nejednou sami shledáni a řídka kterou služebnou osobu s pověstí a se ctí z svých domů propouštějí etc. A na mne skrze to zjevně a tajně domlouvání jdou, že tomu nic neříkám a že za mne zde hříchové rozmohli se (197) více, než kdy za kterého správce prvního. It. Jsou tu jakás příkrytá cizoložstva v některých domích, ješto se tu cizí manželé zjevně scházejí, na ně nakládají, k nim jednak tak svobodně jako k svým chodí, jsouc s nimi zle živi, o čemž z VM. některé osoby něco vědí skrze žaloby manželek, a s manželkami svými zle nakládají. A ke mně někdy manželky, někdy přátelé přicházejí, žalují, za radu žádají. It. Co se pak tkne fary, nejprv stran zvoníka žádal jsem VM., aby to jinak bylo opatřeno, neb tento v kostele málo a na faře nic platen není, a již tento rok tak se v tom nuzují, že jednak ne ke knězi, ale k haucknechtu podoben jsem, takže o nejmenším já věděti musím a všecko všudy opatřiti až do poslední věci, a tudy se i strany obecních věcí i mých škoda veliká děje, ješto kdyby zvoník byl, jak náleží, toho by všeho nebylo. It. Co by se na faru zjednatí mělo podle potřeby, nemám skrze koho vykonati; pachole menší nic nezjedná a já, neměl-li bych se o to dlouho ujímati, raději tak nechám. Teď jsme uhlí neměli na 8 nedělí, a když to kdo zjedná ... už se jiným nehodí, však jest

¹ Téhož roku trestán Jan Zoubek, že na potupu Bohu, místu, kněží i pánů dal knězi Jiříkovi, aby za jeho kůň prosil a za jeho duši, jelikož mu na vojně (turecké) zemřel. Vymlouval se sice Zoubek, že to řekl žertem a kunštem, když se Jiřík ptal, jak se mu vedlo na vojně, a tu že vyprávěl, že měl koně, a ten že byl lepší a věrnější k svému národu než někteří lidé, a když Jiřík dál o koni vyzvídal, sdělil, když přešel uherské hory a přišel do Něm. Brodu, odkudž kůň byl, tu poklesnul na kolena a vydav chválu Bohu, pustil duši a umřel a jest pochován s triumfováním a že kněží 50 k. poručil - tak a podobně prý mluvil, ale nechtěl, aby o tom Jiřík kázal.

² Borový, Akta konsistoře I., 192.

³ Arch. kutnoh. č. 930.

⁴ Kn. Memor. 1545 za listem k. 10.

kněžím. It. Stran kuchyně, tu jsem 2 kotlíky své dáti musil a již je opotřebovali a jiného ledacos, ješto jsem já toho jednati neměl. It. Ručnřků, ubrusů někdy 2, někdy půl druhého míváme, a když se kdo ke mně zahodí, hanbím se za to, i musím své dávati a půjčovati, neb co se na faru zjedná, tak se zdá, jak by to nemělo zvětšeti. It. Kněží svých jednomyslných mně poddaných mítí nebudu a samému mně takovou práci na sebe přijati jest nemožno, a tak račtež toho povážiti, proč mně byt u Hory těžký a nemožný jest. It. Což se jakýchs neslýchaných posměchů, které jsou se mně tohoto posledního roku dály a dějí, o čemž ste dobře věděti ráčili, čehož se mně nedálo, co jsem zde, a byl-li bych děle, já nevím, co by se mi stalo. A poznal jsem to, že zde nic tvrdšího a ohavnějšího není jako kněz, nebo zde všichni hřřšníci a hřřšnice jistý pokoj mají a kněz ho nemá a zvláště já ... A protož, když tyto přřčiny uvážiti ráčíte, spravedlivě za to mám, že mého předsevzetí mně tak ke zlému vykládati neráčíte. Ve středu před sv. Barborou 1545. VM. páni šepmistřři a VM. etc. Žádost, kterou jste ke mně učiniti ráčili času předešlého o byt můj zde u Hory, a ta jest se stala mimo mou nádeji, neb když jsem svou věc strany bytu s VM. na místo postavil, hned páni Nimbursřtři některé osoby ke mně vyslali a se mnou o byt k sv. Jřří jednali a já v tento čtvrtek odpověď mám dáti konečnou...“

Ale jako už několikrát, i tentokrát děkan přemluven sliby (198) pánů, aby ostal, zvláště slřbili páni, že pro bezpečnost ohně sklep pod pokojem děkanovým udělati dají. Děkan tedy ostal. Rok 1546 přřnesl mu nový spor s farářem sv.-barborským Matoušem, jenž přřšřel z Hradce. Matouš na kázání tvrdil totiž, že P. Maria selhala, že pravila býti Josefa otcem P. Krista, a děkan k vůli tomu obžaloval Matouše před pány. Farář vmlouval se řka, že náhodou a ne z úmysla to řekl a myslí, že by mohlo o to upokojení býti, poněvadž výrok takový a auktořřích, které před tím četl, okázati může. Tentokrát dali se pp. sami do výkladu náboženského a oznámili, „že učení mužři to slovo otec několikerym způsobem vykládají, že otec slove, kdo splodí, a kdož ochraňuje druhého, otcově slujř soudce a správce města. It. starému člověku řřkáme „tatřku“ a „otče“ a to pro opatrování. A tak také Josef byl otcem a P. Maria neselhala a také věděla ovšem, neb jest jí povědomo, že Duchem sv. počne a muže nezná. Než co mluvila, mluvila pravdu, že Josef byl otcem P. Krista pro podobenství otce tělesného, a což se stalo, stalo se božským jednáním. Když chtěl Josef tajně propustiti, tehdy P. Bůh skrze anděla pověděl, Josefe, neboj se Marie vzřti za manželku, pak manžel a manželka jsou correlativa, kdyby mělo to tak syrově vzato býti, tehdy by musila ona manželkou býti, ješto nebyla.“ Aby tedy, co řekl, na kázání zase odvolal. Matoušovi nechtělo se do odvolání s kazatelny, neb již musil dvakrát odvolati; i žádal 2 dni na rozmyšlenou. Pak objevil se na radnici a vytknuv, že hřřich, který učinil svřm výrokem, „není proti Stvořiteli, než proti tomu, kterýž jest stvořen, a otec že slove ten, od kohož jest počátek“, že „nechce mítř roztržky ani s pp. ani s mincmistrem, že všetečně to neučinil, poněvadž ve spisech učených lidí to četl jako (nečřtelno) přřší a KM. dopoušřtřř v zemi spisy jejich prodávati,“ ale že se zachová, jak pp. chtřř a odvolá na kázání, ale tak, aby nebylo s urážkou pro jeho úřřad.

Svoboda vykládati Přřsmo sv. libovolně bujela nezřřzeně též mezi laiky. Adam Žďarský přřtřřřasal kázání děkanovo, jež měl o Božřři hod vánoční 1545, v domě řřenkovním u Kadeřřřřků a u Kozlů. Tu prý děkan pozdvihuje P. Krista znamenitě potupil Boha Otce, neboť prý některak na ten konec mluvil, že nebylo, není a nebude jiného Boha, než P. Ježřřš Kristus, a ta řeč že se zdála tvrdá jako hruška trpká, že jí nemůže zařřřiti; v kollektách řřká: per Christum dominum nostrum, filium dei, qui vivit..., jak to tedy srovnati? Dále ušřtěpačně dodal, že děkan vše dělá, čeho si Vřřevědka přeje, a že jí více věřřř, než (199) Přřsmu sv. Zato obeslal jej děkan před kutnohorskou konsistořř, ale Žďarský se nedostavil; i žalován nato u řřepmistřřř. Potom povolán i s děkanem na radnici a tu na jeho vývodř prohlásil děkan, že káže jen to, co z Přřsem sv. jest a opakoval z evangelia sv. Jana „in principio...“, tu že se pravřř, že byl Kristus přřřede všemi věcmi. Řeči Adamovy vřřbec že zapáchají známými knřřžskými-

mi. Adam odsouzen pro všetečné chování do vězení, ale nedostavil se do něho, neboť někteří zaň ručili.

Úsměšků a urážek pociťoval děkan Václav i s jiných stran. V neděli masopustní 1546 zpozoroval, že mládenci v rubáše, larvy přestrojení s bubnem a troubami přitáhli k faře¹ a tu za hlučných fanfar tancovali, a to bylo v době, kdy také z Čáslavě přišla zpráva, že kněz Bohuslav na kázáních se ho dotekl nesmírně, prohlašuje jej za kacíře a nazýváje jej arianem.

Znamenitého zadostiučinění se konečně dostalo děkanovi, když o sv. Anně 1546 minc-mistr Jan z Vitence na Tochovicích promlouvaje k pánům žádal, aby při slově Božím bedlivost měli a sekt, t. j. bratří Valdenských, Vlasenických, jinak Mikulášenců, nedopouštěli, schvaluje p. děkana Václava, kterak slovo Boží pořádně vede beze všeho nedostatku, a tu prý mohou slovo Boží pořádně slyšeti a nescházeti se potutelně.²

To ovšem neusmířilo děkana, neboť ohlásil opět, že o sv. Havle 1547 odejde, ale ve svém dobráctví i na dále se dal přemluvit a ostal.

Toho roku 1546 správa sv.-barborské fary byla špatně pořízena. Farář Jiřík odjížděl i na několik neděl, jednaje si jinou faru, a mladý kněz nemohl dosti povinností učiniti. Domluvy u Jiříka nepomohly, dávat' v odpověď, že není ve škole, aby vše hlásil.

Nešťastný pro Kutnou Horu rok 1547 zanechal některé zprávy o tom svědčící, že šepmistři hleděli pilně náboženských příkazů plnění. Káralit' Jana, písaře mince, že v postě v pátek maso jí a lidem pohoršení dává, Matěji Malínskému domlou- (200) vali, že ve dni sváteční a neděle dělá, kůže natírá, ven je vynáší, když má cech býti, a potrestali tohoto vězením.

Rozhodnutí děkanovo, že odejde, opakuje se každého následujícího roku. R. 1547 určil poslední datum sv. Jiří 1548, kdy Hory a „konsistoř druhou po Praze“ opustí; vždyť byl prý od rozmanitých osob na poctivosti nařčen, dále prý jsou tu povaleči, kteří pod luběmi hrají, k zlému dětem školním příčinu dávají; i při škole prý nedostatečná pilnost, řekne-li co rektorovi, zlobí se a u stolu³ nemluví. Šepmistři žádali tentokrát administratora, aby se přimluvil u děkana a slíbili za přimluvu trunk vína. I zůstal zase děkan Václav, aby r. 1549 znova ohlásil svůj odchod. Tentokrát při domlouvání šepmistři rokem 1547 a jeho následky těžce zasažení naříkali, aby svým odchodem nové obtíže děkan nepůsobil, vždyť „vešli jsme v pasti a privilegia nám vzaty“. Tedy i tentokrát ostal.

Z roku 1547 máme zprávu, že šepmistři dobře vědouce o členech a obydlích Českých Bratří, u nichž cizí členové Jednoty jdouce Horou (jako 1547 lidé pána z Pernštejna) schůze měli, schůze zakazovali. Zvláště to byl David, u něhož schůzky se děly. Podobně vystoupili roku 1548 dle královského mandátu proti schůzím Mikulášenců a oznámili jim, budou-li se mimo kostel scházeti, že sbory koly zabity budou. Schůze jejich daly se, jak ze zápisků k r. 1550 se dovídáme, zhusta u ševce Valka; vymlouval se, že toliko s dětmi po stole sobě zazpívá, víc že není ničím vinen. Do Hory přicházel Mikulášencům kázat známý jejich kazatel Vít, jenž kázával ve sbotech jejich v Praze i Pardubicích.⁴ Roku 1548 i Jan Koželuh

¹ Výstupů takových byl děkan vůbec nepřítelem a mrzelo ho, nepomohla-li domluva. Tak stěžuje pánům (1547), že přišli k Rohožkovi proti lázni u Kola lidé v noci v larvách a s bubnem a tu tancovali a divné pokřiky i na pavláčku lezouce dělali, a ač je napomenul, aby věcí proti Bohu zanechali, neuposlechli. Synové Pavlovi a Portnarovi přistrojili ženu jakous za muže, šli s ní pod okna děkanství a tu mu zpívali protimyslné písně (1546).

² 1546 vrátil se mladý kněz Jan, jemuž pp. 15 kop jinak 30 tolarů na cestu dali, i určeno, aby byl 5 let u sv. Barbory.

³ Rektor školy sv.-jakubské či vysoké chodil na oběd k děkanovi. Když při tom na povaleče děkan stěžoval, řečeno rychtáři, aby povaleče do vězení bral, „mát' býti jako ostříž a lidé jako ptáci se ho báti budou“.

⁴ Borový, Akta II., 134.

činil se v Hoře knězem, před tím již v Nasavrkách slouživ mši, kázav a svátostmi přísluhovav, i vzat nejprv na obžalování děkanovo do vězení v Hoře, na to byl on a 2 osoby, jež mu přísluhovaly, na hrad pražský volány¹ a tu souzeny.

Jednotejné víry s ostatními kněžými nebyl té doby (1549) farář námětský Bartoš a celou svou obec² učením svým naplnil. Nechtěje poslechnouti děkana, hned ku KM. obraceti se zamýšlel, načež pp. jej v té věci zaraziti chtěli, ale on jim přímo řekl, že jim božské věci nenáležejí a kdyby byl toto (201) věděl, ani by do Hory byl nepřišel. Tu žádán administrátor, aby Horám od faráře Bartoše pomohl, což slíbeno. Sotva se však o tom Bartoš dověděl, pobouřil své osadní a poslal mnohé na pp., již za mluvčího Jiříka z Trničího zvolivše žádali, aby tím knězem hýbáno nebylo, „že bychom k tomu nepovolili a z sebe ke králi osoby vyslali“. Avšak šepmistři nepovolili, vždyť vinili Bartoše, „že se vyvýšil nad jiné, žádného šanovati nechtěje, sousedy rotil a pozdvihoval, takže bylo třeba jiskru tu uhasiti a puntování zrušiti“. I původce srocení ztrestali.

O nic lepší nebyl jeho nástupce Jan, jenž v obci různice strojil, děkana neposlouchal a jsa napomínán, nevázně odpovídal. Šepmistřům vytýkal, že mají nezbedníky Papeže provazníka a soudruha, kteří na kostelním prahu z konve piva při ranní si připíjeli, potrestati, a dodal, „jsou-li Hory svobodny, hříchové a rouhání at' svobodny nejsou, neb s takovou svobodou mohli bychom se propadnouti.“³ I žádali pp. v květnu 1549 u konsistoře, aby byli Jana zbaveni, ale konsistoř rozhodla se ponechatí jej na Horách do Havla⁴, napomenuvši jej důkladně k pokoji, což nemělo velkého účinku. Téhož roku sám děkan volán před konsistoř na udání Pavla, faráře u sv. Havla, jako by staré řády a zvyklosti rušil. Děkan tomu odepřel a slíbil pro vždy státi při artikulích z r. 1539,⁵ „zvláště poněvadž se v nich propůjčují a potvrzují učením sv. evangelia a písma zákonů Páně a doktorů svatých“.⁶

Jaké vážné a vynikající postavení zaujímal arciděkan Václav na jednání o artikulích 1549 v Praze, kterýmiž chtěl Ferdinand I. docílit, aby se bludy nešířily, aby byl dostatek kněží, aby nový arcibiskup světil kněze pod jednou i podobojí, o faráři barborském Matouši, jenž tam tolikéž vystupuje, o poměru Václava k administratoru Mystopolovi čte se obšírně ve Sněmích II. 605-18, v Tomkových Děj. Prahy XII. 26. atd. Jednání celé, jak známo, nevedlo k cíli.

R. 1550 volán arciděkan již opět do Prahy, že mimo starodávny v Čechách zachovávaný řád složil jakýs katechism a dle něho že v kostele učí; i uloženo mu, aby katechism předložil.⁷

Byli-li bouřliví faráři tehda u Náměti, byl dle mínění (202) šepmistřů hodný a pilný farář sv.-barborský, totiž kněz Matouš, jemuž pp. 1550 „prohlídajíce ku práci jeho a poctivému obcování polovici stojecího t. j. 10 gr. od sv. Bartoloměje z milosti a ne z práva dávati slíbili“ a připověděli mu též řádného zvoníka. A Matouš netrpěl nemravností! Oznamujeť počátkem února 1550, jak „na Cechu neřádové proti lidem a Bohu se dějí, aby pp. hleděli přetrhnouti, zvláště pak u Tresňáků za Čapčúchem a jinde, kde piva nešenkují, nosí se ve vodních konvích, tancují, lehkomyšlné osoby tam chovají a někteří sousedé snad z toho i užitek mají; když jde rychtář, schovají se, a když zajde, dále věci své provozují“. On staral se též o dorost kněžský, sám potřebuje kaplana, a získal mladíka Jana Netrusa, ježž vřele poč. března 1550 pánům doporučil a o pomoc peněžitou za něho prosil, aby mohl pro posvěcení kněžské do Italie dojíti. Pp. dali mu 12 kop, když slíbil, že bude na Horách 5 let knězem, ale

¹ Arch. kutnoh. č. 1037.

² Dolní město kutnohorské.

³ Arch. kutnoh. č. 1056.

⁴ Borový, Akta I., 245, 6, 249, odešel do Hoříček.

⁵ O artikulích Tomek, Děj. Prahy. XI., 196.

⁶ Borový, Akta I., 250, 251.

⁷ Borový A., I., 287.

matka Janova musila na svém statku 12 kop zjistiti pro případ, kdyby se nemohl odsloužiti. I předstoupil v polovici května s knězem Janem Netrusem, již posvěceným, a oznámil, že se již z Benátek vrátil, že se mu šťastně vedlo u biskupa a prosil za něho, aby 6 kop dávati nemusil, že je utratil a jest chud a že tu bude u Hory 6 let. Žádal též o knihy po nebožtíku Jiříku apatekáři, poněvadž knih potřebuje; i slíbeno mu některé dáti jako Viatik, Donatik etc. Byl by se asi faráři lépe tento nový kněz hodil než novotář kněz Šimon, jenž chtěl do Chotěboře od sv. Barbory, „a to ne pro jinou příčinu, než že mu připověděli, aby těch ceremonií na straně zanechal a toliko slovem Božím a svátostmi v čistotě jim přisluhoval“. (1550).

Opakující se ročně oznámení, že děkan odejde, i r. 1550 čteme, ale zase slíbil, „ač na zdraví utrpěl“, ¹ že i na dále tu ostane. Tou dobou učinili šepmistrům nepřijemnosti i Kaňkovští, kteří byli té doby předměstím horským, ale měli zvláštní svou správu. Zavolali totiž šepmistrům neoznámivše známého bývalého faráře od Náměti, posledně faráře v Kouřimi Jana a usadili ho na svou faru, vyžádavše si pouze svolení administrátora a mincmistra, a přece byl Kaňk s Horami jedno město a šepmistři vrchními správci! Šepmistři neradi viděli, že kněz, jehož se tak rádi zbavili, opět Horám bude na blízku, „buřič, muž neucený, jenž prý byl tkalcem a pak přišel na kněžství, ač (203) by mu člunek lépe slušel než úřad kněžský“, a právě na Kaňku farářem, v místě, o něž měli strach, aby se nechtělo od Hor odtrhnouti, a tu by mohl vskutku býti počátek. Stěžováno na mincmistra, „že divno jest, že pán jsa Říměnin vkládá se v naše kněží a je jedná, jesto jest to i proti zřízení zemskému a zvláště proti rozkazu KM.“ Když pak k mincmistrovi někteří páni v té věci domluvit se došli, byli dosti nevlídně přijati, ba i zuřivě k nim pán promluvil, bylť podpálen Kaňkovskými, zvláště jakýms Vycpálkem, sám však rád činil vzdory šepmistrům, navozuje na př. Vycpálka, aby říkal, že farář kaňkovský jest kaplan královský. Šepmistři vznesli záležitost na krále a prosadili, že Jan Člunek řečený z Kouřimi na Kaňk nepříšel, neboť téhož roku 1551 shledáváme se s Adamem, farářem kaňkovským, jenž dostává od šepmistrů napomenutí, aby Kaňkovské řeči neplundroval a písmem netýral. Odešel vskutku již o sv. Jiří 1551, když byl za čas svého pobytu na Kaňku „ve sporu trávil, papír a černidlo kazil“.²

Když na sv. Vavřince 1551 statečný a urozený rytíř pan Jan z Vitence, nejvyšší mincmistr, ssadil radu horskou, napomenul též mezi jiným, aby sekt, skrze které nesvornosti se působí a scházení Bratří zde nedopouštěli, aby hříchy stavovali a (což bylo na Horách nové), kdyby kdo co o KM. aneb dědicích JM. mluvil neb činil, aby toho nedopouštěli ani netajili.

Děkan t. r. trápen byl některými neduhy, zvláště kamenem, takže jen do sv. Havla chtěl býti, ale šepmistři, slibující mu faru u sv. Bartoloměje jako odpočinek „k vůli zdraví příhodnou“, zdržovali jej. Avšak již počátkem září zase oznamuje, že se mu zrak umenšuje, ráno že málo vidí, kámen že ho trápí, déle-li stojí, nohy mu nabíhají a bojí se nastydnutí, a poněvadž nemají nikoho, že jen do sv. Jiří 1552 ostane. Také sdělil, že na Horách ostane, ale u sv. Jakuba a Barbory pro neduhy své trvati nemůže. V lednu 1552 oznamuje, že ho jakýsi božec přepadá a „že v kostele co hrnec zčerná“.

I propustili konečně šepmistři v září 1552 děkana Václava ze závazků a dali mu v užitek druhou polovici obilí v Zibo- (204) hlavech, neboť „práce jeho nebyla lidská, než božská a v mnohém prospěl v obci i k polepšení mravů i vůle Boží poznání“, kterýž úřad byl vedl 16 let. Dačický³ praví, že odstěhoval se „kazatel slova božím veřejným do Libáně a tam prý

¹ Latíně poznamenáno, tuším jesuitou Kořínkem po kraji, to také že není důvod, aby pastýř své ovečky opouštěl.

² Zvláště na sv. Ondřeje dobíral si na kázání vše, nač připadl, duchovní stav, světský (v koupi prý se v úřad, aby byl konšelem neb starším, aby mu říkali pane starší), vysmíval se kostelníkovi Peřinovi, nazývaje ho poduškou a oltář sv. Kateřiny, že tam sobě nic nemůže vysloužiti, že má meč dlouhý, že se mu brání a že chodí mezi pány na rathúz. (Arch. kutnoh. č. 671.)

³ I., 140.

brzo zemřel“. Ale vidíme z knih, že byl nějaký čas u sv. Bartoloměje, ale jelikož se mu zle vedlo, odjel do Libáně, odkudž psal na hory, jak je těžce nemocen¹ a že hledá lékaře, vždyť již posledně v Hoře nařikal, že má trápení v rukách.² Koncem roku 1552 zemřel, neboť Kolínští a Nymburští hlásili se o jeho věci.

6. Arciděkan Matouš 1552 (do r. 1554 zatímně) -1559. V říjnu 1552 požádán farář barborský Matouš,³ aby se prozatím na děkanství odstěhoval a úřad vedl. Matoušovi bylo ctí zastávat děkana, jen se bál útržek se strany konsistoře, pak by zde byl „za špunt a vonuci“ držán.⁴ Místo děkana nabízeno bylo Václavu faráři týnskému, ale ten pro sešlost věku místa nepřijal,⁵ dále pak Matěji Nimburskému,⁶ Mikuláši Ledeckému, faráři v Meziříčí,⁷ Martinu z Litomyšle. Nechtělat konsistoř pražská nikterak svoliti „z jistých příčin“, aby Matouš farář od sv. Barbory děkanem se stal,⁸ „neb tu zprávu máme, že všechen smysl zwinglianský učí a více k učení arianskému jest podobný než křesťanskému, při tom rozličné smíchy a potupy v učení i v rozmlouvání činí tomu náboženství, kteréhož pražské kněžstvo požívá - a časem svým z toho počet činiti musí a i z toho, proč se nechová dle uložení KM.“⁹ Matouš chtěl tedy odejítí vůbec, ale šepmistrům záleželo na tom, udržeti jej aspoň jako faráře barborského. I předložil (205) tyto podmínky, má-li až do sv. Jiří ostati: 1. aby jím vůbec hýbáno nebylo, 2. aby do kuchyně potřeby kupovali, jako dříve farářům, neb od kuchařky pokřik měl, ubrusové a ručníkové že jsou zlí, 3. aby byla fara opravena zvláště na střeše a ve světnicích, a do komory že teče a škoda na věcech se děje, a prkna pod obojí pavlačí aby se opravila, aby někdo k úrazu nepřišel, neb nebožtík kněz Václav propadl skrze prkna, 4. kdybych odejel někam po potřebě své, abyste dovolili, 5. kdybych jinde faru obdržel, abyste přáli, 6. poněvadž od sv. Bartoloměje 10 gr. se mi na pomoc dává, abyste k nim 5 gr. alb. přidali, aby bylo 15 gr., abych z toho mohl knihy a j. potřeby kupovati, neb se Boha dokládám, že tu kopa často nepostačuje mi na stravu, a pro zdraví musím žejdlík vína vypítí, zbude-li co, tehdy k jinému času musím másla, koření, vaření nakoupiti a tak to utratím, žádám, že tomu odporni neráčíte býti, neb pak z toho nejvíc na knihy nakládati budu k užítku této obce, poněvadž pak z kaplanství kostela našeho žádného užítku nemám, protož pomyslí na ty příčiny, že mi ráčíte odpověď dáti ... Co mi pak učiníte, já s tím vycházeti na plac nebudu, ale budu mlčeti.¹⁰

Za těchto dob, kdy nebylo děkana a předsedy konsistoře po ruce a zástupce děkanův byl téměř na odchodu, měla před soud konsistoře vedena býti Lida Feyfarka, žena sice pobožná, chrám často navštěvující, ale hysterická, blouznivá a často vidění mající. Již r. 1551 trestali ji pp. proto, že mluvila nezpůsobně o monstanci; pro své zbytečné řeči byla před tím ze špitálu vypovězena a nyní, když jí pp. kázali, aby město opustila, jsouc ženou nepokojnou, odvětila, jestliže ji jednou branou vyvedou, že druhou přijde a že má rozkaz od Krista, aby falešných

¹ Archiv kutnoh. č. 1128.

² Arch. kutnoh. č. 1115, 1116.

³ Jemu náleží přídomek Hradecký, jakž dle Rukověti I. 258 v Dačického Pamětech v pozn. 4 a v rejstříku čteme, jen tehda, stal-li se skutečně potom také děkanem.

⁴ Tehda vstoupil za kaplana k Matouši kněz Šimon z Litomyšle, jemuž byli pp. 20 tolarů na cestu dali a on vysvěcen se vrátil.

⁵ Arch. kutnoh. č. 1121.

⁶ Arch. kutnoh. č. 1125.

⁷ Arch. kutnoh. č. 1123. Dopis tohoto kněze jest zajímavý: rád by byl prý děkanem v Hoře, ale nemohl by tu být bez pohoršení, když by opatřili, že všechny ty ceremonie - mínil vystavování, procesí, obyčejné sloužení mše sv. bez přítomných osob, kteréž by stolu Páně užívaly - zachovává a jest jich obhájce (1123 č. 1).

⁸ Arch. kutnoh. č. 1119.

⁹ Arch. kutnoh. č. 1119-3.

¹⁰ Arch. kutnoh. č. 1120.

Kristů nemívala a že od něčeho neustoupí, a cožkoli na ni přijde, že trpěti bude. Nevíme, jak se na Hory dostala, vždyť r. 1551 bylo poručeno rychtáři, aby ji za město vyvedl a kdyby se vrátila, aby jí dal pardus a cejch, a r. 1553 dává konsistoři horské velkou práci! V lednu 1553 jsou Feyfarka a přítomnosti farářů předvolána a vyslýchána, promluvila takto: „Když se při tom dosti děje rozkazu P. Krista, že jest sakrament ustanovení od P. Krista, spasitele našeho, ale monstranci není ustanovení P. Krista než jakého kněze u S. Martina a též pozdvíhání není ustanovení P. Krista a nežli by chléb z monstranci jedla, raději by rozsekána byla, neb není (206) z rozkazu Páně.“ Nato své mínění o svátostech vyložila, že jest to chléb dobrořečení Kristem nám v památku jeho smrti zůstavený, a o viděních šíře se vyslovila, že o soudném dni vidění měla a že jí vidění mluvití veřejně rozkázalo a „také že viděla P. Krista v zelené sukni tykytové nejednou a že jí rozkázal mluvití že budem míti Fridricha krále a že páni povstanou proti králi!“¹ Faráři v konsistoři shromážení prohlásili, že Feyfarka nemá rozumu zdravého, neb nespí, a kdo nespí, blázní. Konečně ustanovili, že ji vezmou na faru k vysokému kostelu a z Písma sv. se jí vyloží, že se mate. Než výsledek rozhovoru s Feyfarkou na děkanství nepřinesl žádoucího ovoce; dalaf se, ne-li již tam, tedy jistě veřejně v řeči proti vrchnostem a rozkazům šepmistřů a dovolila si říci, že monstranci je stříbrný pranýř a že ona proto přistupuje k svátosti, aby se najedla a napila, kněze nazvala vesměs modláře, nepěkně pověděla, že jde ke kamenné Barboře, špitálnímu knězi řekla: „Špitální had sych“ a p. Dána byla tedy rychtáři v moc a ten ji dal v červenci 1554 ku špalku přikovati.

Jednání o děkana shora počatá dala se zatím dále. Dálo se prapodivně s Řehořem Žlutickým, farářem ve Světlé, jenž ohlásil před květnou nedělí 1553, „že ač mnozí kněží Hory se bojí,“ že děkanství přijme², i chtěl od sv. Havla nastoupit, ale nedostal ani písemně, ani ústní zprávy, když byl o jarmarce v Hoře,³ a konečně pány kárá dopisem psaným „na den sv. Jana z Husince, apoštola Páně a Českého“, že smích si z něho ztropili, neb p. administrator o ničem neví, že by měl být děkanem horským.

Za neobsazeného stolce děkanského volání 1553 do Prahy k administratorovi faráři horští, že nedrží procesí, řády kostelní a kázání, a měl být kněz Viktorin od sv. Havla z Hory přeložen, „neb prý nebožtík děkan měl víc v patě než on v hlavě“. Ale páni ujali se jeho i Řehoře, jež k sv. Bartoloměji dali, „neb častým měněním kněží škoda povstává, neb kdo chce, na procesí jde, kdo nechce, nejde“. Administrator ponechal tedy oba kněze, kde si šepmistři přáli. Téhož roku (207) kněz Brikcí⁴ od Náměti, jenž ze Skutče přišel, ani rok „dle naučení Kristova“ v Hoře sloužití nemohl a odešel prohlásiv, že nelze sloužití Kristu a Antikristu.⁵

Roku 1554 shledáváme děkanem Matouše, bývalého faráře sv.-barborského, jenž správu děkanství zatím vedl a proti němuž byl marně ozval se administrator.⁶ Jmenuje se Matouš Hradecký.⁷ Na znamení dobré vůle dali šepmistři Matouši děkanovi Zibohlavý⁸ a puštěno mu nejprv půl užitku, potom celý slíben, ale nevíme, zdali byl i dán, neboť p.

¹ Nápadná a osudná slova tohoto pravdivého proctví napsána v knize pamětní 1553 S. 43.

² Arch. kutnoh. 1149 1 a to hlavně, že ctní prelát Matouš a Brikcí jsou v víře a učení s ním jednomyslní.

³ Arch. kutnoh. č. 1143.

⁴ Přišel k Náměti r. 1552 (Arch. kutnoh. č. 1124).

⁵ Arch. kutnoh. č. 1124, 1147-2.

⁶ Administrator již 1549 v nelásku pojal Matouše při jednání o artikulích v Praze a řekl, že mluví z mdloby.

⁷ Borový Akta I. 325.

⁸ Zibohlavý měla Kutná Hora od panství kolínského r. 1485 zastavené; větší část úroků platila se do špitálu a něco k obci a poddaní k faře příslušející museli role děkanovy vzdělávat a za to k jiným robotám potahování nebyli. (Slavík: Panství Kutnohorské 6.) Brzy již stěžoval děkan Matouš, že Zibohlavý malý užitek nesou, že nedrže louky nemůže dobytka chovati a tedy ne hnojit.

Jindřich Charvat držel louku. Nicméně brzo urazilo šepmistry, že děkan nemaje dobrou vůli ke kaplanům přímo na administrátora se obrátil a ten chtěl oba přeložiti. Avšak šepmistři, jichž zásadou bylo, že neradno, „aby rathúz faře se klaněl“, vyslovili administratorovi podiv, kdože mu oba muže hodné i pokojné zošklivil, a dosáhli toho, že tu ostali oba a Janu kaplanu kněži u Náměti poručeno, „aby každý den posluhoval, poněvadž tu lidu počet drahný bývá“.

Šepmistři vytýkali tehda děkanovi vážně věci, že vsi drží a kaplany do nich posílá i v největší svátky, a obec že v tom úzkost trpí. Aby si držel střídníka, chce-li vsi držeti; kostelů prázdných aby nenechával, sám prý odchází, kaplany do vsí vysílá, jak by staří lidé za město choditi měli na služby Boží. Děkan slíbil, že se více nestane.

Za této doby nedostatku kněží rádi přijali pp. nabídku Vavřince sukcentora od Vysokého kostela, jenž žádal o základ 10 kop na cestu, že chce kněžský úřad přijíti, že zde potom bude 3 léta knězem, a bude-li se pánům líbiti, ještě 3 léta.

U věci víry propustil děkan kaplanům svobodu novot a byl k novotám vůbec lhostejný, takže musila pražská konsistoř (1554) trestem vystoupiti proti Viktorinu Skutečskému, kaplanu u Vysokého kostela, a Brikiovi Tajovinu, faráři u Náměti, (208) kteří přestali o své ujmě vystavovati velebnou svátost a lidem tvrdili, že vystavování a do hrobu kladení svátostí není z Písma sv., než lidské ustanovení proti Bož. příkázání.¹ Byvše povoláni do Prahy tvrdili, že jim to káže jich svědomí a že to není proti slovu Božímu, lid prý docela tomu odvykl a nic neříká. Jelikož se nedali pohnouti k zavedení vystavování velebné svátosti, zavěni byli v radnici st.-městské.² Když pak trest nařízený vytrpěli, vyzváni jsou, aby po propuštění monstranci vystavovali, sic že v Čechách a na Moravě kněžími býti nesmějí, i oznámili, že nebudou dále kněžími.³

Děkan Matouš byl též spisovatelem. Vydal knížku: Kázání učiněná l. 1556 na H. Kutných u Vysokého kostela: o hromobití, krupobití a bouřech skrze kněze Matouše, ty časy děkana. Tištěno u Kašpara Aorga 1556. Tu vylučuje mezi jiným i úkaz bouřný 29. prosince 1555, kde sloup v oblacích se objevil, s něhož kroupy se valily a jehož účinkem kostel námětský byl zapálen. Nato zle láteří na ohavnosti, jež na Horách se dějí, a praví: „Ano v této obci děje se napodobně jako v Sodomě: hříchové vždy množí se ... Někteří z správců a z vrchnosti světské ..., co jste dělali na štědrý den až do jitří? ... A div jest, že nám Pán Bůh tak neudělal (vyveda Lotha) jako Sodomě.“⁴

O novém roce 1557 objevil se, jak byl obyčej, děkan s preláty na radnici a promluvil na text Písma sv. z 2. kn. Paralip. K. 19. „Vizte, jak co činíte, neb nesoudíte člověku, ale Hospodinu, kterýž Vám přítomen jest při vykonávání soudu.“ Tato slova krále Josafata vztahují prý se ke všem soudcům, aby věděli, že na nich lpí břemeno Boží, a spravedlivě ku každému se chovali a nic dle své vůle nedělali a aby nad slovem Páně ruku drželi, aby zde v čistotě slaveno a kázáno bylo, aby hříchové přetrhování byli, učitele slova božího neopouštěli, vdovy a sirotky chránili, nad školami, poněvadž odtud mnozí užitkově jdou jak k církvi i k obci, ruku drželi, a zvláště aby paedagogové i postranní učitelé, kteří nejsou než zkáza mládeže, vyhlazeni byli; aby u vaření řád byl zachován, že t. č. na větším díle žáci od toho stůní, že jim nečistě vaří a někteří je z domu vyhánějí a jiní polévku z masa slévají. Šepmistři slíbili, že (209) se co nejlépe zachovají; v tom však nepřistoupili kněží na žádost pánů, aby žáci stravováni byli na faře, ale slíbili, že na kázáních pohnou lid k dobročinnosti vůči žákům.

Děkanův kaplan Vít měl nedovolený poměr s pí. Tatrlachovou a za to trestán od děkana; i žádá děkan 1557 šepmistry, aby i oni za to lotrovství i „Tatrlachtici“ potrestali.⁵ Farář

¹ Dačický I. 140.

² Borový I. 323.

³ Dačický I. 141.

⁴ Archaeol. Pam. VIII. 234.

⁵ Arch. kutnoh. č. 1315.

Šimon od sv. Barbory chtěl t. r. odejít do Chotěboře, že mu tito připověděli, aby těch ceremonií po cestě zanechal a toliko slovem Božím a svátostmi v čistotě jim posluhoval. Šepmistři vymohli toho na administratorovi a i arciknížeti (Ferdinandovi), aby ostal; „neb pry mu lidé uvykli“, tedy zajisté i tomu, že ceremonií zanechal.

Toho roku i o Bratřích českých čteme; bratru Janovi bylo vytýkáno, že trpí ve svém domě schůzky zdejších i přespolních Bratří. Doznal, ale doložil, že nic proti Bohu se neděje, než když v kostele služby Boží se konají, že také jdou slavit Boha, že jej chválí a ve všem podle slova se srovnávají; poněvadž člověk stvořen jest, aby Boha chválil, aby nebylo jim hájeno. Šepmistři pouze se obávali, aby proti nařízení KM. kázání nečinili, a slyšíce, že pokojně Boha chválí, nezbraňovali jim schůzek.

Děkan Matouš, nejsa od prvopočátku na Horách spokojen, chtěl 1559 odejít. Příčiny nespokojenosti byly hojně. Předem byla disciplína mezi kněžími chabá,¹ Vavřinec od Náměti, vřevalý to bakalář od Vys. kostela, kárán, že chodil (1557) k Vrbíkům, do místa, kdež se všelijaké nešlechtnosti děly, kněz Vít od Vys. kostela za to, že se toulal ve dne v noci po domech šenkovních a žen nepořádných si hleděl, kněz Václav, že vzal za čeledína kuchařku velmi nekalé pověsti. Mimo to napadán děkan i j. kněží k vůli kázáním. Když totiž kázal děkan o postě na slova proroka Jeremiáše: „Zlořečený člověk, který doufá v člověka a klade rámě silou svou“, prohlásily 2 ženy, a kterak bude těm, kteří „v prevety a podkovy ufají“ a rozšiřovaly, že děkan a farář barborský o previtech kázali, začož přišly do vězení.

(210) Brzo nato stěžoval kněz Benedikt a Ondřej, jak se jim ubližuje. Když Ondřej kázal, tu jakýs Zikmund a mlynář se posmívali a mluvili, že více z korbelu káže než z slova Božího, což prý i lidé slyšeli. Když šel z kostela, vyšel Zikmund se sukcentorem ze školy a volal za ním: „Slyš, kněže, cos kázal a cos tím myslil?“ A on: „Co jsem kázal, to mám v dobré paměti i ti, kteříž poslouchají.“ Ale Zikmund mu troupů dával a potřásal se. Za těch poměrů, kdy kněží vysazeni byli posměchu lidí zpustlých a nenalezli někdy dost opory v pánech, zbil kněz Ondřej mendíka z Janovic, jemuž byl strýcem Václ. Příček, poddaný člověk pana Holického ze Šternberka. Tento na kněze žaloval u šepmistřů, neb prý byla obava, ostane-li mendík na živu. Kněz Ondřej volán na radnici, ale nechtěl na 3 vyzvání přijíti, jsa farář barborským a námětským povzbuzen. Konečně objevil se v průvodu řečených farářů; k vyzvání, aby se posadili, nechtěli, než stáli blíže u dveří. Nato žádán Ondřej, aby ohlásil, co se stalo. Vypravoval, že poslal své pachole pro svíčky, a když dlouho nešlo, sešel dolů a shledal, že se pere s jiným, i uhodil nejprv své a potom cizí, a to upadlo. To že dopuštění Boží, pachole to že je zlotřilý a umí ducha držeti, aby mu pp. nečinili posměchu. Šepmistři oznámili, že neradi prohlašují, ale že kněz Ondřej musí k právu státi, kdyby ho někdo vinil.

Farář barborský žádal, aby si více vážili kněze než mendíka. Císařský rada prohlásil, že divno, že nechtěl se dostaviti, neb i krouhevní pp. i rytíf sem jdou, a když rychtář pro kněze přišel, že to ctný člověk a páni že špalkové nejsou, aby nevěděli, s jakou ctí k duchovnímu se zachovati mají. A farář barborský hned nato: a oni že papírové nejsou, aby na nich malovati mohli, co by chtěli.

Šepmistři prohlásili nato, že je jim známo, že jim nenáleží kněze souditi a protož nežádají, a ke tomuto právu to pojistil, než ke svému, ke kterému náleží, a že to činí k vůli p. Holickému a že jim divno, že o věc se všichni kněží ujímají, jako by tím všichni vinni byli. Na to barb. farář: ...catulus ut timeat leo magnus, a námětský, že se tresce kaplan, aby se farář bál. Páni: vždyť skutek před rukama.

I musil Ondřej ostati na radnici, dokud by nepostavil za sebe rukojmí. O konci této pře není nám nic známo, také ničeho zapsaného nenašli jsme o odchodu děkana Matouše. R.

¹ Kněží bylo velmi málo a dáváno jim pomoci, když šli na kněžství. Jan kněz dostal 5 kop, Šimon u sv. Barbory 10 kop, Vavřinec od Náměti 16 kop. Když měli vraceti, žádali, aby jim bylo odpuštěno. Odpuštěny každému 4 kopy. Poslední 2 kněže pro ničemnost propustili, nechtíce od nich ničeho.

1560 jmenuje se děkanem již jiný muž, totiž Benedikt.

(211) 7. Arciděkan Benedikt 1560-1562. Děkan Benedikt, kterýž 1560 nastoupil, znám jest pro svůj spor náboženský s farářem námětským Mladečkou. Mladečka prohlásil totiž veřejně, že se na Horách Novokřtenci, Zwingliani, Luteráni a j. vzdávají, čímž myslil hlavně děkana, soudě dle obsahu jeho kázání. Když pak týž na jednom kázání u sv. Barbory pronesl, že přední povinností služebníka Božího jest kázati evangelium a ukázal, že z slova Božího k spasení přicházíme, kázal proti němu děkan na Nebevetí P. Marie na Náměti, že ne z slova Božího, ale z Krista odpuštění hříchů máme a ono že je blud Novokřtěnců. Jindy, když Mladečka o křtu kázal a pravil, že skrze něj k spasení přicházíme a přivozoval Ezechiele proroka v kap. 36. „Vilím' na vás vodu čistou“..., prohlásil to děkan za nenáležitě, poně- vadž prý tu prorok o Duchu sv. mluvil, kdežto jeho tvrzení má podporu ještě v jiných místech Písma sv. K Gal. 3, Pet. 3, ano i onen starý doktor Oecolampadius vykládaje onu řeč Ezechiele, tak o křtu vykládá. Když pak Mladečka kázal, že chléb jest tělo Kristovo a víno krev Kristova a dovozoval toho sv. Lukášem, Matoušem a Testamentem Erazimovým, kterýž papežem desátým potvrzen byl a srovnává se i s řečí latinskou i řeckou, odepřel tomu děkan, ježto zřetelně praví evangelisté: „Toto jest tělo mé a tuto krev má“ sv. Pavel „vínem bude tělem i krví Páně“, item kalich, kterému dobrořečíme, to jest víno, které posvěcujeme, jest společnost krve Kristovy, a ač novokřtenci vztahují to na církev, však obzvláště se vztahuje na stůl večeře Páně. Tato odvěta děkanova nebyla však pro Mladečku dostatečná a on se ohlásil jinde, že obec tato svedena spleteným učitelem a to že jest děkan, neboť nikoho z pp. nemínil, mluvil-li o Zwinglianech, Novokřtěncích a o těch, kdo bludem švegefeldiánským nakaženi jsou, než o děkanu. Za takového vážného rozporu ustanovili šepmistři, že přijdou v pátek po 21. neděli po sv. Duchu (t. j. 1. listopadu 1560) na faru, a žádali, aby i kněz Mladečka tam přišel, tam že se stane pokus o narovnání věci tak závažné, neboť nemohli uvěřiti, že by děkan tak bludným byl, neb sami kázání jeho slyšají. Ale Mladečka chtěl mu blud i před p. administrátorem dokázati a proto farář Mladečka celou spornou záležitost sepsal a s doklady i přílohami zaslal a udal konsistoři pražské ještě v listopadu 1560. I zavolán jest farář Mladečka do Prahy před konsistoř, ale dostavil se teprve k druhému vyzvání i s děkanem Benediktem a jeho (212) kaplanem.¹ Spor u konsistoře nebyl skončen, nabytl' větší šíře a důležitosti a vznesen tudíž na samého krále.²

Na Horách měl farář Mladečka důvěrného přítele v radním písaři Janu Tapínovi; na služkách svých mívali pospolu hovory obsahu věroučného o křtu, večeři Páně atd. Když tedy děkan u samého krále byl v některých artikulech žalován, měl především Tapína v podezření, že obžalobu buď spisoval aneb aspoň byl nápomocen. A byla těžká. Děkan Benedikt dostal se na základě obžaloby, že novokřtěnecké a zwingliánské bludy hlásá, r. 1561 do vězení,³ odkudž napsal obranu svého učení velmi obšírnou.⁴ Proti písaři Tapínovi bylo na Horách značné roztrpčení, takže někteří přívrženci děkanovi chtěli jej i o písařství připraviti.⁵ Po hromnicích 1562 postaven konečně děkan Benedikt s Mladečkou farářem tehda již v Křečhoři⁶ a mnohými svědky,⁷ zvláště také Janem Tapínem písařem, zvoníkem od sv. Bar-

¹ Borový Akta I. 338-340.

² Borový Akta I. 340-2.

³ Borový Akta I. 354.

⁴ Borový Akta I. 354-368.

⁵ Borový Akta I. 368.

⁶ Odešel tam v dubnu 1561 bráně svou pravou víru (Borový I. 346-7., 354), zvláště, že nikdy neučil, že by chléb večeře Páně proměňovati se měl v tělo Kristovo a jiných 9 článků.

⁷ Václ. Vočko, Jak. Labuška, Václ. z Páchu, Martin Svěčník, Havel Provazník, kteří do Prahy jíti musili, již doma byli vyslyšáni, ale nic o bludech děkanových nevěděli; Tapín nechtěl mluvit až přý před králem.

bory, Janem Galimedeem a jinými 12 osobami na soud před králem.¹ Král dal se o učení Benediktově poučení katolickou konsistoří, jíž dal spisy k prozkoumání a vyjádření; tato navrhla děkana ztrestati jako bludného.² I byl děkan za kacíře a bludného člověka prohlášen a vypovězen ze všech zemí královských pod hrdla ztracením.³

R. 1563 stěžuje šepmistrům opat a konvent kláštera sedleckého, že mnozí obyvatelé horší potkávajíce služebníky sedlecké jim vyhrožují, haní a o mniších hanebně mluví. Není prý pravda, co se povídá, že zabraňováno k nám do kláštera na procesí choditi, kteréž bývá každý rok ten pondělí po velikonocích. I žádá se za opatření, sice by museli ku králi se obrátiti.⁴

(213) 8. Arciděkan Daniel 1553 [*správně 1563*], Jan Habart 1564-1566. Do r. 1564⁵ po odchodu Benediktově shledáváme 2 děkany, totiž Daniele, o němž neumíme nic udati, než co Dačický (I. 144) povídá, že zemřel v Praze 1563, a Jana Habarta, jenž chtěl vše (1564), i okolní fary sám obsáhnouti a Bartošovi,⁶ faráři barborskému, ničeho, ani Malešova, ani Bykáně, aby on též kaplany chovati mohl, nedopřával, sám pak choval si jen 1 kaplana, kdežto Benedikt mívál až 3. Zibohlavší si ovšem stěžovali, že děkanu desátky posílají, ale že se jim duchovně nedost posluhuje. Ani šepmistrům nedostačoval, neboť děkan kázal jim dvakrát týdně, což jim bylo málo, protož ho vyzývají, aby čatěji mluvil. Jako zvláštnost uvádí o něm Dačický,⁷ že kázal v Sedlci v kostnici v pondělí po velikonocích (velká pouť sedlecká), čehož mniši dříve nedopouštěli. Na Horách spokojen nebyl a chtěl odejítí, ale nedostal odpuštění, až ho stihla smrt 1566. Ještě za něho povstal spor o náboženské vyznání mezi Lorencem apatekářem a šepmistry. Časopis Č. Musea. 1905 a 1906.

KTERAK UVÁDĚN BYL NEJVYŠŠÍ MINCMISTR KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO V ÚŘAD.

Kutnohorští mívali dvojí vrchnost. Bezprostřední městskou vrchností byli šepmistři ročně obnovovaní, druhou vrchností pak byl mincmistr sídlem na Vlašském dvoře, pro horníky zástupce králův v příčinách mnohých, ne-li všech. On zastupoval krále při ssázení konšelů, při čemž promluvil vždy časově, mnohdy jadrnou řeč. Roku 1578 zapovídal na příklad p. Vilém z Operstorfu, z Dubu a Fridstejna při ssázení, aby občané nečistot před domy hospodskými a v ulicích netrpěli, sviním po ulicích a rynku potulovati nedali, na krchových dobytku pásti (214) nedali, do kostelů psů nevodili a holuby vypleniti hleděli. Ještě obšírnější dal napomenutí při ssázení konšelů p. Jan Erazim ze Švamberka o 14 let dříve; žádalť, aby holubi po kostele nepoletovali, aby lidem ve slově Božím nepřekáželi; dále stěžoval, že lidé nešetříce povolání svého před domy a pod loubími sedají a tu žerouce divné věci působí, což vede k zhoršení, neb chce-li kdo přítele k sobě povolati, že by mohl dobře doma udělati a s ním „vosek pobiti“, aby nikdo s panem Montanem, s nímž někteří dosud hodují, se nescházal, neb jest prý zavržen a od vrchnosti ztrestán, aby se zastavily noční povyky, výskání, bubnování, hudby, křikly a podobné, aby p. primas k tomu hleděl, aby ti, kteří v tato místa (na radnici) potaženi jsou, nenosili lehký, nepoctivý oděv.

Úřad mincmistrův udával toninu, do níž měli hráti konšelé, a oni, pokud snesli, řídili se

¹ Arch. kutnoh. č. 1670-2, Borový Akta I. 384.

² Borový Akta II. 331.

³ Dačický I. 143. 144.

⁴ Arch. kutnoh. č. 1790.

⁵ T. r. Václav Hruza odporučil 5 K na ty nové knihy pergamenové, které k Vys. kostelu udělány a koupeny jsou (Arch. kutnoh. č. 1906).

⁶ Tento farář Bartoš byl pánům milý, „neb v čistotě slovo boží mluví s p. děkanem v lásce a svornosti jest, ani vsi ani kaplana nemá, který by mu čeho uhoniti mohl“, i dali mu 10 gr. přídavkem.

⁷ I. 145.

přáním mincmistra.

Mincmistr byl konšelům rádcem v mnohých důležitých věcech a z jeho úřady s konšely vznikl úřad osmipanský na Horách (1538), k mincmistrovi šlo odvolání od konšelů kutnohorských, mincmistr tvářil se rád prostředníkem mezi králem a horníky, a při usnášeních svých obraceli se často na to, co tomu řekne „pán“. A věru nebylo radno s ním se potýkati. O sepisování a ssázení konšelů vedli konšelé s mincmistrem Albr. z Guttenstejna půl třetího roku při, až ji 1538 prohráli. Když pak povstal šepmistrům jakýs spor s mincmistrem Janem z Vítence, napsal jim ostrý list (1547), v němž praví, že Vlašský dvůr, residence královská, nemá s městem nic společného a nesmí za městský dům považován býti; ani na osobu dvorní pak sáhnouti že se nesmí bez dovolení mincmistra.¹

Nebylo tudíž lhostejno horníkům, koho král mincmistrem udělá, a hleděli nově jmenovaného získati aspoň v počátku - aby přál horám, městu a všemu obyvatelstvu. Proto hleděli učiniti vždy uvítání a uvedení v úřad slavným. V sezení starších s obecnými pány čteme r. 1534, že se radili, jakou počtu mají dáti p. mincmistrovi, jenž brzo přijede, a kterou pánům, kteří s ním přijedou; obecní radili, aby počty dostali všichni, totiž p. mincmistr aby dostal vína, láku a piva sud, páni z průvodu aby byli obdařeni pintou týchž nápojů a malvazí. Ukládat' sám král, aby počty nejlepší se děly mincmistrovi nově dosazenému. Čtèmež jen list královský horníkům z r. 1562! (215) Zníť takto: Ferdinand z Boží milosti král Český. Poctiví, věrní, naši milí! Vězte, že jsme urozeného p. Jana Erazima z Švamberka na Boru, věrného našeho milého, za nejvyššího mincmistra království našeho Českého zříditi a ustanoviti a jeho v ten úřad komisařům k tomu vyslaným v sobotu nejprvnější uvéstí poručiti ráčili, protož vám poroučíme, abyste se na týž den ráno na Vlašský dvůr najíti dali, komisaře naše, ač by k vám přišli, očekávali a dotčeného nejvyššího mincmistra za správce svého přijali, jím se ve všem spravovali, jeho poslušni byli a k němu všelijakou uctivost jako i k předešlým nejvyšším mincmistrům zachovali jinak nečiníce. Dáno na hradě našem pražském ve středu po sv. Trojici l. 1562 císařství a království našich, římského 32. a jiného 36.

Ferdinand. Volf z Vřesovic. Jan Šlovský, Kašpar z Granova.²

Uvedení v úřad mívalo 2 stránky: úřední a tichou, o níž veřejnost málo zvěděla, a okázalou, zevnější, veřejnou; stávalo se však, že obě v jedno spojeny jsou.

Uvedení dalo se vždy na Vlašském dvoře. Tu shromáždili se šepmistři i osmisoudcové, aby přítomni byli, až přísahati bude mincmistr, jenž nato k shromáždění případně promluvil. Potom slíbili mu zástupcové města, že ho za pána přijímají a ve všem ho poslušni budou. Následovalo zajisté odevzdání a prohlídka nejvyšší horní kanceláře a spisů, mincoven, přegíren, šmiten, pokladů stříbrných, bytu královského i mincmistrova, vůbec celého dvora. Podrobnějších zpráv nemáme po ruce, ale to víme, že při tomto odevzdání býval vždy od krále poslaný vyšší úředník zemský nebo dvorní, jenž slul v této hodnosti komisařem; někdy i několik komisařů bývalo na Horách. Tak uvedl Jana Horstofara z Malešic v úřad mincmistrovský pan Švihovský (1496), pana Bohuše Kostku z Postupic p. kancléř z Kolovrat (1499), p. Bernarta z Waldstejna p. Albrecht z Kolovrat, nejv. kancléř (1505), p. Karla z Bibrštejna p. Jachym z Kolovrat, p. Hertvík Zejdlic, p. Albrecht Kapoun a p. Pavel Kostka (1589), Fridricha Šlika p. Hertvík Zejdlic (1595).

V následujících řádcích uvádíme některé další, místem obšírnější zprávy, jež k uvedení mincmistrů v úřad hledí. Kronikář kutnohorský vypravuje, že p. Šebestian z Weitmile a na (216) Chomutově pozval, byv uveden v úřad, p. šepmistry a jiné vážené muže k obědu.³

Radní písař zapsal k r. 1562 toto: „V sobotu po památce Božího těla z poručení KM. skrze pp. komissaře p. Zdeňka Mezefičského z Lomnice a na Ledči a Žehušicích, p. Lorence

¹ Archiv kutnohorský č. 1014.

² Archiv kutnohorský č. 1662.

³ Dačický I. 107.

Šlika z Holejče, hraběte z Pasauna a z Lokte na Najdeku a uroz. statečného rytíře p. Hanuše z Ronšperka a na Miříněvsi, cí. radů, JM. urozený pan Jan Erazim z Švamberku na Boru etc. uveden na Hory Kutny za nejv. mincmistra království Českého, kterýž v rajtunku¹ závazek učiniti a úředníkům horním, pp. šepmistrům a radě a vši obci lásku všelikou, ochranu a volnost, takže na tom žádně pochybnosti míti nemají, připověděti ráčil; a oni JM. p. mincmistrovi připověděli všelikou uctivost, jím se spravovati, jeho poslušni býti a za vrchnost svou na místě JM. cí. míti a držeti chtějí.“

Když pak l. 1566 byl Karel z Bibrštejna na Děvině a Forštu mincmistrem od krále jmenován, přijel na Hory večer po sv. Trojici, a tu šepmistři v pondělí jen některé pře vyrovnali, jiné odložili a hned nato do domu paní Haluzové, kdež se nový mincmistr zatím ubytoval, odešli; tu jej uvítali a pocty 30 pinet vína a 100 pomerančů podali. V pátek před sv. Bartolomějem jest skrze cí. komisaře a za přítomnosti p. Jana Erazima z Švamberka a na Boru, šepmistrů, soudců a úřadu horního v úřad uveden, „kterýž v rajtunku závazek německým jazykem učiniti ráčil a potom volnost, lásku a ochranu pánům a obci připověděti ráčil“. Že činil závazek německý, bylo nezvyklé, a proto radní písař připomenul nevěda ještě, jak si povede jako mincmistr vůči českému obyvatelstvu. To smutně ilustruje Dačický (II. 42.) řka: „Němcům naháněl, neb sám Němec byl, Čechům málo přál, zvláště obci a šepmistrům.“ Nevdivíme se tudíž, že závazek a přísahu pronesl německy. Památky archaeologické. 1895.

(217) PAMĚT O MORU LÉTA 1568.

O moru, který roku 1568 v Čechách zuřil, praví Dačický (I. 147.): „Mor v Praze začal se při času sv. Bartoloměje, pročez mnoho lidí bohatých z Prahy se rozjelo,² na díle páni soudci zemští, páni z komory české, páni nad apelacemi, a dali se do Kouřimě; potom odtud i páni místodržící císaře JMti obrátili se do Hory Kutny při pam. sv. Matouše a rozkázáno i biřicem voláno po městě, aby žádný z Prahy do Hor Kut. pouštěn nebyl pod pardusem. K tomu brány a fortny osazeny byly a varta nařízena.“

Paměť obšírnou o tom, jak úřady zemské na Hory přeloženy byly, a která opatření proti šíření morové rány se stala, obsahují „Knihy pamětní“. Praví se tam doslova:

„Leta tohoto (1568) v Praze i v některých jiných městech v Čechách rána morová počínala se rozmáhati, takže JM. cí. radi i všecken dvůr JM. do Kouřima se jest obrátil, a tu málo některou neděli pobývši, když tolikéž počínali lidé na bolesti morní promírati, na Hory Kutny jsou se obrátili a přistěhovali. A nejprv p. Jan mladší z Lobkovic, nejv. purkrabě pražský, v pondělí před sv. Václavem do domu Meyšnarova, z kteréhož Jan Šturm, bakalář a hospodář, do jiného domu naproti vedle Petra Formana vystěhovati a pánu celého domu postoupiti musil. Potom jiní pomalu, někteří téhož dne, někteří jiní za večera se vypravovali a jedni po druhých trousili, takže p. Janovi z Valdštejna, nejv. sudímu království českého, druhému p. místodržícímu dům ukázán jest na Tarmarce, v němž někdy Ondřej Krivoláček obydli měl, tolikéž vedle něho i druhý; p. Volfovi z Vřesovic, nejv. písaři království českého, na Hrádku, kterýž přijevši sem z Kouřima, málo některý den pochodil, až potom vždycky ležel a v pátek den S. Šťastného (?) (218) léta 1560 do Teplice odjel a tam i umřel, p. Vilémovi Muchkovi v domě Knajslíkově, p. Jachymovi z Švamberka v domě Hraabaňově na rybném

¹ Velký sál na Vlašském dvoře.

² V prvých dnech měsíce srpna t. r. oznámil šepmistrům „mistr z Prahy od Toulů“, že před týdnem z Prahy s některými pacholaty ze stavu panského a rytířského do Hradce, kdež prve také mor byl, se vypravil a tam „byvše, nemohl sobě pokoje objednat, protože zapisují všude pokoje, poněvadž jest naděje, že císař tam dvorem bude“. Musil prý se tedy s pacholaty obrátiti na Hory a žádá, aby mu tu bytu některý čas přáno bylo. Když se však ukázalo, že nemá poručení od vrchnosti, nedovolili mu páni pobytu na Horách.

trhu ukázáno, p. Florianu Kyšpekovi u Samuele z Vodolína, p. Janovi Sslovskému (?) u Pampů; p. Václ. Berka z Dubé u Krbců, p. Mík. Šindel u Jiřika Zlatníka, p. Pavel Lidl z Mylova u Matesa Lidle, p. doktor Jan Banno, sekretář, u Anny Chyzderky. Item z apelací p. Lad. Lobkovic u Vorlů, kterémuž také i díl Petra Bernáška jest postoupen a naschvál prolomeny dveře, doktor Gabriel u Václ. Vočky, doktor Šauru proxen u Magdaleny Šatné, doktor Martin Viderin u Martina Maštalky, doktor Tonner u Václ. Kasalického, Osvad Šimfeld u Sanctorynů, Adam Šturm u Jana Bzeneckého, Václ. Šturm u Anny Hudové, Erhart Doupovec u Anny Chyzderky, p. Měckovský, hejtman pražského hradu, na koňském trhu u Jana Vodičky, p. Rentmaistr u Ludmily z Prachňan, Mikul. Skalský v domě Doroty Prenarové na koňském trhu, Petr Šatný z Brodce u Velké Anny, jiní po jiných domech byli opatřeni, takže se všem hospody dostalo a byli opatřeni kromě p. Vil. z Rožmberka a p. arcibiskupa pražského, kteří na některý den přijeli a hospodu měli u Jana Šetelky.

It. Albrechta Beygnara u Samuele, dokt. Mehle u Samuele a jiných. A ti všichni jsouce tak sem na HK. vypraveni, kanceláře, do nich sou se scházeli a povinnosti své vykonávali, sobě v těchto místech nařídili. JM. pp. místopodřízčí měli kancelář v havěřském domě v velké světnici a písaři nahoře, kdež havěři starší k soudu se scházívali. JM. pp. z komory zvolili sobě kancelář v světnici, kdež se reytunk drží na Vlašském dvoře, a sami ráčili radu držeti, kde p. mincmistr nad šmitnami v nových pokojích ráčí bývati. JM. pp. nad apelacemi zvolili sobě velkou světnici u Haluzů a tu také v radách seděti ráčili; p. rentmistr na faře u vysokého (kostela) u velké světnici písaře své držel a tam povinnosti své řídili. Pp. berníci u Pavla Kloboučníka byli a puchalteria držána byla tolikéž na Vlašském dvoře. A tak když sou k pracem svým zasednouti ráčili a zvl. JM. pp. místopodřízčí, hned tyto artikule předešpané pánům šepmistrům podati a přísně, aby nad nimi ruka držána byla, poroučeti ráčili.

Od JM. pp. místopodřízčích JM. císař. pána našeho nejmilostivějšího v kraji časlavském JM. císař. p. rychtáři, primasu, šepmistrům a konšelům na Horách Kutných předloženo:

1. o sázení piva, masa, vína, obroku, chleba bílého i žitného a j. potřeb;

(219) 2. překupování zapověděti na trhu i před městem domácím, aby přespólním nedražili;

3. žádný z obyvatelů aby tu, kdež mrou, do okolních měst nejezdil a žádného bez opovědi k sobě do domu z moru a zvláště z Prahy nepouštěl pod pokoutou od města vypověděni a skutečného trestání.

4. Na branách vždycky jeden z sousedů podle branného at' bývá a žádného bez opovědi pánům místopodřízčím at' do města nepouští.

5. Hospoda poslům jedna jízdným neb rejtharům, druhá pěším tím dále od města at' se ukáže, a ti poslové neb rejtharí přinesou-li jaké listy, nechť se těm hospodářům, kteří na branách budou, dodávají, a ti at' je dále rozdávají, komu svědčiti budou.

6. Strany ohně všelijaká dobrá opatrnost a také ponůcky at' se drží a vody v domích i před domy pohotově pro příhody všelijaké at' mají.

7. A kteří jsou koli buď mužského neb ženského pohlaví do Prahy na jarmark, neb jsouce všeteční mimo a přes záповeď jeli, na ty osoby aby se pilně vyptali a těch do 4 neděl pořád sběhlých do města ani na předměstí pod skutečným trestáním nepouštěli.

8. A jakož také kromě bran městských přes Pach a jinudy do města vjíti se může, protož také JM. horníkům o tom na místě JM. císař. poroučeti ráčí, aby oni ihned ta místa zadělali a tak opatřiti dali, aby tudy žádný z města ani do města jíti nemohl, a který by přes to v tom postižen byl, takový aby ku příkladu jiným skutečně trestán byl. I poněvadž toto nařízení, které se od JM. pp. místopodřízčích na místě JM. císař. stalo, ne pro osoby JM. a služebníky JM. císař. a čeládku jich, nýbrž pro všecko to město tak dobře a obyvatele v něm a zvláště, aby mezi havěře nepřišlo, skrze což by toto město a hory ku pádu přijíti mohly, se děje, JM. nad těmi všemi artikuly a jedním každým ruku svou skutečně držeti ráčí. Dálo se na Horách Kutných ve čtvrtek den sv. Jeronyma l. 1568.

Jakož pak tak se stalo, že jsou všichni obchodníci, kteříž se piv, chleba, masa a j. živností vztahujících se k tělu, dotykují, do rady povolání byli a při nich to opatřeno, aby ve všem mírnost a spravedlnost zachovali, překupování a dražení zanechali, nébrž jinde jeli, kupovali, vezli a všelijak město (220) fedrovali, tolikéž i to jest biřicem a služebníkem obecním zapovězeno vůbec, aby žádný do Prahy a jiných měst, v nichž by lidé na morové bolesti mřeli, nejedl ani nechočil, aniž také, aby koho k sobě přijímal a je noclehem a jinak fedroval, a to pod skutečným trestáním. A ti, kteříž jsou byli vytrhli se před tímto nařízením a na jarmark o sv. Václavě do Prahy vypravili, jsou trestáni, že 4 neděle města prázdní býti musili, někteří jsouce v Kolíně, jiní v Hořanech, jiní v Hlízově a jiní v jiných vseh, takže než ty 4 neděle minuly, jedna děvečka v Hlízově umřela a v Malíně pochována. U kterých se pak obyvatelů neb sousedů zdejších kdo rozstonal na morní bolest, toho hned z města vynésti museli, dům zapečetili a hospodář s čeládkou za město vybrati se musil aneb jinde bytem se opatřiti a tam za několik neděl, až by se vyfryšoval, pobyl; což se trefilo Václ. Svobodovi, Sigm. Škorničkovi a jiným mnohým. Pakli kdo zůstal v domě a s manželkou a čeledí zapečetěn byl, tehdy z toho domu nijakž vyjítí nemohl, leč podal-li jest jim někdo něco jísti a píti, toho užití musil; jakož se trefilo Lidmile, manželce Jindřicha Šáda, že sama v domě zamčena býti musila a Jindřich, manžel její, na předměstí živnost svou provozoval téměř za 4 neděle. Též u Nikodema havěře a jiných se trefilo. Strany bran ty předkem vraty dobře opatřeny býti musily, poněvadž prve nikda se nezavíraly, tak aby se zavřítí neb otevřítí dobře mohly a při nich dva z sousedů po pořádku nejprv byli, a u sv. Barbory u školy jeden a potom jisté osoby jsou k tomu zvoleny a vybrány a ti všichni od desáté hodiny až do třetí na noc hlídati musili. Přišel-li kdo k bráně, žádného bez opovědi nejev. pana purkrabě nevpustili, ale hned jeden musil běžeti k p. purkmistrovi a jemu o osobě jeho oznámiti. Jestliže jest byl z moru, tedy nebyl do města vpuštěn, než toliko vzat byl od něho list a dodán, komu náležel a on u brány neb u někoho na předměstí odpovědi očekávati musil.

Pakli z nakaženého povětrí nebyl, bylo mu dopuštěno, aby do města všel a své věci, jak se mu vidělo a zdálo, řídil. Všel-li kdo z morového povětrí do města a hlásní ti skrze nedbanlivost svou to přehlédli, tehdy vězením šatlavním trestáni bývali, a ta osoba, neušla-li, těžkost měla. Když pak ty 3 hodiny udeřily, hlásní na odpočinutí šli, a žádný z města ani do města do desáté hodiny nebyl vpuštěn, buď ten kdožkoliv, kromě havěřů a lidu horního, ti toliko od branných branou klášterskou a kolínskou v sedm hodin, dokudž zvoněno na ha-(221) věře bylo, jsou pouštěni a potom hned zase brána zavřena byla. A kteříž jsou tak při branách hlídali, za jich práci po pořádku od sousedů placeno bylo, každý den po 3 gr., a to tak stále téměř až do vánoc. Nad čímž mnozí chudí lidé těžkost měli, že jsou po těch 3 gr. platiti musili. Ale i v tom pohodlí od úřadu mnohým se dalo, že pp. šepmistři vidouce jich chudobu, sami za ně platili.

Hospody poslům a lidem přespolním nařízeny byly na Čechu, jedna u Kořenických a druhá u Krátkých, a ti všichni, kdož sou odkudžkoli přijeli neb přišli z morového povětrí, tam zůstati a nevcházejíc do města, odpovědi čekati musili, by pak týden i více se jim protahovalo. A jiným všem zapověděno bylo, aby žádného k sobě nepřijímal a nefedroval, leč by někdo koho tajně u sebe měl.

Ohňové a ponůcky spraveni byli způsobem prve nařízeným a z daru Božího za přítomnosti JM. nic takového zlého se nesběhlo, kromě slyšáno bylo, že u p. purkrabě, u p. sudího a u p. Šimfelda toho něco býti chtělo, ale nic se nesběhlo, což by žalost městu a lidem přivéstí mohlo, neb pojednou to jest opatřeno, že nikdež oheň nevyšel.

Co se pak jiných fortén a míst, kudy lidé do města vcházejí, dotýče, jako „u kola“, u lázně, u sv. Barbory, fortny na koňském trhu, v Hlouškách jdouc k klášteru, u Náměti, u Kato-vy věžky vedle Matěje Koželuha, u Nových Mlýnů, u věže Žižkovy a u laviček na Písek, ta všecka, prkny zabita a dobře opatřena, takže nikdo jíti, ani vyjítí nemohl, kromě toho, že

některého času Matiaš Novomlýnský, Anna Srbova a Ludmila z Prachňan, aby k svým statkům dohlédati mohli, jsou toho na JM. vyžádali, že jsou dvěře s zámky sobě udělati kázali, aby volněji do města vjíti mohli. A někdy Regině Sladové, jakožto již staré a sešlé ženě, aby do kostela skrze lázeň „u kola“ jíti mohla, jest dopuštěno. A za tou příčinou, když žádný do města jíti nemohl jinudy než branami, i ungeltů a platů k městu přicházelo i na trhu všeho více bylo, což sobě každý koupiti mohl.

Tolikéž i lázně opatřeny byly, takže od času toho, jakž JM. sem na Hory Kutny přijeti ráčili, nebyly topeny, kromě tři neb 4 dny před vánoci lazebníci na JM. to sou sobě vyžádali, šetříc živnosti jich, že sou jim topiti je dopustili, tolikéž i na zprobování, poněvadž oznamováno bylo, že lázně (222) příčinou jsou v čas morovní nakažení lidského, avšak po vánocech hned zase zapověděny byly a trvalo to také za některou neděli, až potom jsou jim zase propůjčeny a více nebyly jim hájeny. A tak jsouce všelijak JM. vedle nařízení opatrování, v dobrém pokoji majíce dostatek ve všem, jakž JM., tak i dvořané a čeládka jich, téměř přes masopust zde trvati ráčili. A byla nad tím obzvláštní ruka držána, aby jakž od dvořanů, tak i od řemeslníků pokoj zachován byl a takových povykův, pranic a jiných neřádů nebylo, jakž i od práva i od JM. A jestliže který co takového předsevzíti chtěl, hned byl trestán, jakož jednou i služebníkům páně purkrabovům se stalo, že dopustivši se toho něčeho cedulku spečetěnou rychtáři jsou přinesli a podle poručení šatlavou dobře trestáni.

Také jakž přivítání JM. uctivě od pp. šepmistrův, jest zachováno, a toliko JM. pp. místodržícím panům kamerátům, pp. nad appellacemi, ale i jiným předním jednomu každému z nich po drahně a velkých štikách a kapřích tolikéž i konve 2 vína jest dáno a obzvláště panu purkrabovi 4 vědra uherského vína darováno. Tak i potom forami, dřívím, slamou, senem, šatmi ložními, opravováním skel, kamen i j. potřeb fedrování byli a sumou, cožkoli krom z nich potřeba byla a vzeslo se, nebyli opuštěni. A jestli z JM. neb komu co ode dvora zapotřebí bylo buď od kožichův, suken, damašků, aksamítů, kmentů a j., to netoliko u domácích, ale i u přespólních se našlo, nebo podle JM. zlatníci, Vlaši, kupci, ševci, šenkýři a j. z Prahy sem sou se obrátili a ti po všečen ten čas, dokud JM. na Horách K. býti ráčili, proti Mejšnarovům a jinde stáli a prodávali. Jiným přespólným kupcům zapověděno bylo a zvláště, kteří byli z morového povětří, aby hned sem nejezdili. Skrze kteroužto příčinu i jarmark k sv. Martinu složen jest a téměř nic se neprodávalo, kromě že tu od Čáslavě, z Kolína a odjinud do města se dostali a tu něco prodávali, ale v skromnosti. A tudy i důchodům obecním pro složení takového jarmarku jest posešlo. Když pak rána morová v Praze a jinde se krotila a lidé pomalu z takových míst do Hory puštěni byli, tolikéž i odtud do Prahy i jinde jezdili, JM. odtad o masopustě pomalu se stěhovali, rozžehnavše se s pány a v dobré lásce a přívětivosti se sšedše počali, a nejprv p. písař nejvyšší, potom Jan Šlovský i jiní až v středu a ve čtvrtek před poslední nedělí masopustní kancelář, komora tolikéž i od appellací písaři se hnuli a přeč stěhovali. Než pak (223) JM. páni p. purkrabě nejvyšší, p. Jan mladší z Lobkovic a p. Jan z Valdštejna, sudí nejvyšší, hnouti se ráčili, nejprv v pátek před nedělí masopustní do domu havěřského, JM. nejvyššího p. mincmistra nejvyššího p. Karla Biberšteina, pány šepmistry a raddu i starší obecní, úřad horní i některé jiné před sebe povolati ráčili a tu o Horách a jiných potřebách rozmlouvali, a což bylo na odporu, v pokoj dobrý uvěsti ráčili. Volivše při tom nového JM. císař. p. rychtáře, p. Jak. Stejška, však ne před přítomností všech. A potom hned v pondělí masop. od JM. p. mincmistra radda jest obnovena a JM. p. sudí tolikéž toho dne odtud odebrati se ráčil a p. purkrabě nejvyšší trval na Horách K. až do soboty první a ten den již také nejoslzeze po jiných tolikéž s přátelským rozžehnáním odtud se hnouti ráčil. A tak až do toho času JM. sem přistěhování trvalo.“

Archaeologické Památky. 1890.

KDO DAL STAVĚTI KUTNOHORSKOU KAMENNOU KAŠNU?

Památná kamenná kašna, jež loňského roku (1887) došla částečného opravení, jest ně-

mým pomníkem zašlé slávy Hor Kuten. Stavitel a kameník její není znám, ale nakladatele stavby této skoro s určitostí lze stanovit. Není to ovšem Smíšek z Vrchovišť, jak v některých knihách¹ čteme, nýbrž sama obec kutnohorská. Stavba kamenné kašny byla (224) totiž současně prováděna se stavbou nádherné radnice gothické, kterouž požár 1770 zachvátil, plynuly tedy peníze na tyto obě stavby, jež měly Horám ozdobou býti, z jedné pokladnice. Toto své tvrzení dokládáme následujícími místy ze starých knih archivu kutnohorského.

„R. 1480 dali jsou páni šepm. a pp. obecní zapsati a rozkázati Martinovi Kršňákovi haldu tu proti zahradě Jandy erckaféře v dědičné požívání a Martin Kršňák dal za to pánům obecním na obecní útraty 8 zl. uh., zvláště na opravení kašny veliké na obilném trhu (L. hered. rub. maj. a 15.). - Když r. 1493 Michal z Vrchovišť dával účet z obecních peněz za léta 1490-1493, byv jich správcem za ten čas čili obecním hospodářem, dovídáme se, že přijal 418 k. 47 gr. a vydal 392 k. 36 gr., zbylo mu tedy 26 k. 11 gr. Z těchto dal „z rozkazu panského panu Prok. Kroupovi 7 kop, neboť je p. Prokop byl vydal ze svého na kašnu novou a na rathouz.“ (L. flav. min. O 10. P 4.) - Za dvě léta 1495 skládal účet z obecních peněz Duchek Pyšnice, a tu udává, že příjmů z rybného trhu má 47 k. 19 gr., z undrláku 20 k. 8 gr., loni zůstalo za ním 21 k. 10 gr.

„Z toho vydáno na kašnu pod chlebnicemi 87 k. 4 gr.“ (L. flav. maj. a 3.).

Z toho všeho vysvítá tuším zřejmě, že podnikli páni stavbu ozdobné kašny stavějící právě velkolepou gothickou radnicí a že stavbu ukončili r. 1495. Spočítáme-li sumy na kašnu věnované, tedy jest to 94 kop 4 gr. a 8 zl. uh. (zl. uh. i radnici platí).

Nákladná a nádherná stavba svědčí o tom, že starost o hojnost vody pro město byla upřímná. Ještě k r. 1529 čteme (Lib. mem.) při počtu hospodářském, že páni obecní se diví velké sumě, jež byla vůbec vydána, „ale že tuší, že na trouby a na kašny jest mnoho vynalozeno“.

Konečně uvádíme, že poslední číslice v letopočtu na kašně jest stará pětka, a nikoli sedmička. Archaeologické Památky. 1888.

(225) ZPRÁVY O STARODÁVNÝCH MALBÁCH NA DOMECH KUTNOHORSKÝCH.

Chvalitebný to zajisté býval obyčej, okrašlovati průčelí domů buď malbami na omítce nebo sochami z kamene vytesanými. Na Horách Kutných, kdež dosud mnohé malby a kamenné sochařské ozdoby (ovšem z dob novějších) průčelí domů krásí, býval zvyk ten odedávna domácím, a třeba zachovaly se z dob pohusitských a ze 16. věku skrovné toho druhu památky, přece staré zápisy o tom nás poučují, že naši předkové těch ozdob pilně hleděli a své domy rádi okrašlovali.

Malby na domech představovaly buď jednotlivé osoby, zvířata, věci a p., neb i nějakou skupinu. A poněvadž dle znamenání a obrazů domy se jmenovaly, čteme tudíž o domu u slunce (r. 1432, 1535), u dubu (1536), u kola (1484; ozdoba kolo znázorňující dosud jest na starobylém domě č. 512. viditelná: jest z kamene vytesána a pozlacená), (lázeň „u kola“ ležela však pod Hrádkem), u kalicha (1544; dům tento ležel pod Vlašským dvorem), u černé

¹ Jak chybné jsou často údaje v průvodcích a popisech památek kutnohorských, vidíme z tohoto. V jedné knize čteme: „Kašnu tuto dal roku 1497 (?) Smíšek z Vrchovišť na svůj náklad poříditi za to, že obec kutnohorská povolila, by jemu na ‚Hrádek‘ také ‚crk‘ vody puštěn byl“; kdežto věc se má zcela jinak. Čtemeť v nejstarší knize zápisní kutnohorské k r. 1498, že bývalo často o vodu zle na Horách a „tu páni pojali vodu z gruntů bilanských k troubám druhé studnice, kteréž p. Jan Smíšek z V. v držení toho ty časy byl, s vůlí však téhož p. Smíška jeho dobrou. A za tu dobrou vůli páni s ob. a staršími povolení své témuž p. Smíškovi dali takové, aby sobě pojál vodu na svůj Hrádek k své potřebě...“ Tedy dobrodincem tu byl Smíšek a kutnohorští ku díkům zavázání. S ‚crkem‘ na Hrádku nemá však kašna nic činiti.

růže (1439), u raků (1448 a násl.), u vola (1506), u modrého lva (1511), u černého jelena (1514), u zlaté husy (1515 a násl.), u 12 havířů (1529), u tří králů (1428).

Mnohé z těchto domů byly velmi rozsáhlé, bylť dům u zlaté husy, který v rynku ležel, prodán (1549) za 227 kop č. gr.; také byla polovice jeho před tím (1515) za 130 kop odprodána. Dům u modrého lva (též v rynku) byl prodán (1511) za 230 kop. Dům u raků, který ležel nedaleko vysokého kostela, byl prodán (1488) za 300 zl. uh.

Byly-li obrazy nějaké na domě, který se jmenoval „nebe“ (1543, v refleších), který slul královským (1520, u brány klášterské), kterému říkali „v roznkartě“ (1450, na Kolmarce), „v šachovnici“ (1441, nad Tarmarkem) a „v andělích“ (1526, u sv. Bartoloměje), nesnadno udati.

Naskytl se nám též název domu, o němž souditi jest, že na jeho průčelí pěkná zvířecí scéna byla vypodobena. K r. 1490 praví se totiž, že Jaroš řezník prodal Vávrovi řezníku „za 32 kopy dům v české ulici ležící, „kde vlk husám káže“.

Těž cele malované nebo lépe snad barvené domy bývaly na Horách. Na Náměti jdouc na Rudný trh stál malovaný ⁽²²⁶⁾ dům (1483), v Čáslavské ulici byl též malovaný dům (1474) a jindy (1497) mluví se o domu, „kterýž malovaný slove“.

Uvedeme-li ještě, co lib. her. (1560-1573) k r. 1563 obsahuje, totiž že Oldřich Tkadlec koupil dům vedle sochy proti Tichému barvíři na dolejších městě, tedy vyčerpali jsme suchopárné zprávy o malbách na domech, vybrané ze 5 knich dědictví (l. hered. 1442-1573). Máme však pestřejší poněkud obrázků o jedné malbě průčelní, kterýž dobu svou výborně charakterisuje a uveřejnění zaslужuje. V knize pamětní (1538-1541) čteme k r. 1539, jak předvolán byl před šepmistry Matěj Máša a z rozkazu pana mincmistra (Albrechta z Guttenštejna a na Kolíně) tázán, proč dal Žižku malovati na svůj dům a kdo jej k tomu navedl; neboť prý to jest proti zřízení zemskému, kdež stojí, že strana pod jednou nemá se dotýkati strany pod obojí způsobou a obráceně a aniž čeho malovati ku potupě. Máša se bránil řka, že se nenadál, že by tím malováním něco nenáležitěho činil, nýbrž že myslil, že to bude k poctivosti městu tomuto, poněvadž dům jeho jest na rohu; ostatně svedlo prý ho, že i jinde po domích i kostelích Žižka jest malován a že mu jeden z těch, kteří v městě soudci jsou (na Horách bylo od r. 1538 osm soudců z pánů volených), tak radil. Poněvadž však vidí, že jest to pánům a JM. p. mincmistrovi obtížno, že se dá malba snadno zamazati a zkaziti. Páni šepmistři odvětili na to, že se nikterak nehájí domů ozdobovati a že takovým ozdobám jsou rádi, než aby Žižky nemaloval, poněvadž by to k nepokoji bylo; „však může něco z těch vojáků, něco jiného, nějakou fikúru z zákona dáti vymalovati“ a aby tedy šel k prodeji, u něhož býti musí, a pak aby se na radnici dostavil, že se tu doví, jak se s ním naloží. Když odešel, zůstáno na tom dle vůle a psaní pana mincmistra, aby on i ti, kteří k tomu radili, trestáni byli. Hned zavlán také jeden z osmi soudců, kterýž Mášovi k malbě Žižky byl radil, totiž Lorenc Kořanský, a byv na věc tázán odpověděl, že jen prý žertem řekl a Mášovi neradil, a slova jeho byla pouze: „Kdyby má byla věc, dal bych Žižku namalovati“.

Marny byly však všechny výmluvy, Máša i soudce byli potrestáni.

Ukončíme zprávou z konce 16. století, kterouž Kořínek na jednom místě osmého hanštánu zachoval. L. 1599 uchýlili prý se legáti virtemberského knížete za strachu před morem ⁽²²⁷⁾ z Prahy na Hory a tu drahný čas se zdržovali. „Před odjezdem pak erby své na domě bakalářovském, kdež hospodou stáli, na památku dobrého chování vymalovati dali.“

Archaeologické Památky. 1888.

CHŘIPKA V ČECHÁCH ROKU 1580.

Kdož by nevzpomněl na známou nám chřipku, když čte následující zápis radního písaře:¹ „Nemoci bolení hlavy, prsů těžkosti, kašle trpké, v kostech a hnátech neobyčené lámání a

¹ Zápis v knize pamětní kutnoh. archivu 1580-1583. 224. (Datum: Deus in loco f. 4.)

loupání těchto dnů jakž jinde vedle zprávy snad po všech krajinách, tak i u Hory se zjevily a ty v rychlosti jako říkaje na obrácení lidí skládaly a natrápíce se lidí na 4 neb 5 dní zase přestávaly a těžkými kašly toho odbyvaly. Pro kteroužto příčinu, že se někteří páni roznemohli, ani rada nebyla držána, neb obecně se mluvilo, že ve vsi Hoře málokterý dům byl nalezen, v němž by nejméně na takovou neb jinou nemoc někdo a v některém domě 5, 6, deset i výš neležel. Co by pak taková rychlá nemoc vyznamenávala aneb předcházela, sám pán Bůh o tom nejlépe věděti ráčí, a my lidé, nepolepšíme-li a k p. Bohu se neobrátime, toho nejvíce Bůh milý ví, čím a jak zajíti musíme.“ Archaeologické Památky. 1891.

POHŘEBNÍ TAXA KUTNOHORSKÁ ZE XVI. STOLETÍ.

Již odedávna bylo na Horách Kutných stanoveno, kolik farář, kantor, zvoník a hrobař od pohřbu požadovati má. Časté stížnosti ukazují ovšem, že se požadovalo více, než bylo předepsáno. Nalezli jsme stížnost na zvoníky r. 1536, jimž bylo poručeno, aby v tuto ránu méně brali, a to u sv. Barbory ode všech zvonů 12 gr., bez velkého 6 gr., u vysokého kostela ode všech 8 gr., bez Vorla 6 gr., u Náměti 6 gr. a na Kostnici darmo.¹ V postě 1541 bylo všeobecně na bakaláře stěžováno, (228) „kterak v tuto ránu boží od pohřbu mnoho berou, že by lidi vytahovali výše mimo předešlý způsob a od pacholat že berou též větší plat, než jindy bylo...“ Za devět let povolání byli z téže příčiny rektorové obou škol (sv.-jakubské a sv.-barborské), „že mnoho berou od funere jakožto 7 gr., kdežto toho nebývalo, leč by kdo bohatý z dobré vůle více dal“; lidé žádali, aby požadavek uveden byl v prvotní míru, aby tedy brali jen 3 gr. Chce-li kdo od konduktu platiti, že se v to nikomu nevkračuje. Také ještě r. 1554 rektorům bylo domlouváno, že od provodů a pohřbů mnoho berou, zvoníkům však byl starodávný zápis přečten, aby nepřetahovali. Tyto a podobné stížnosti pohnuly pány šepmistry, že r. 1569 obnovili a napsati dali do knih památných „řád a jisté vyměření, jak má od pohřbů zde v této obci na Horách Kutných placeno býti“.

Tento řád a vyměření zní takto: „Jelikož až dotud nejedny domluvy a naříkání od lidu obecného, že by od těch, kteří časem k vybírání od pohřbů vyslání bývají, nemírně a nekřesťansky chováno bylo, se dále, a protož aby v tom nějaký řád zachován býti mohl a jeden každý, čím se spravovati a co od čeho dávatí, věděl, pp. šepmistři s pp. spolu radními připomenuvše sobě starobylý způsob a předešlé o tom nařízení, toto jsou poznamenali, a aby tak a ne jinaké při tom v této obci chováno bylo, připomenouti poručiti ráčili:

Předkem p. děkanovi a jiným pp. farářům po 2 gr. a kaplanům po 1 gr. aby dávano a placeno bylo. Správcům školním s oficiály 3 gr., kumpánům 1 gr. a trunkatům s aukanty 1 gr. A kdyby kondukt držán a zpíván býti měl, p. děkanovi a pp. farářům po 2 gr., kaplanům po 1 gr. a správcům škol po 15 gr. aby se přidalo.

Item zvoníkům od vys. kostela ode všech zvonů i od Vorla 42 gr., od menších 6 gr. K sv. Barboře ode všech 16 gr., od Michala a jiných 8 gr. a od malých 3 gr. K Náměti ode všech 12 gr., od menších 8 gr. a od malých 4 gr. A kdyby k konduktu zvoněno bylo, aby se jednomu každému, kdož by zvonil, 2 gr. daly.

Item hrobníkům od lidí věku dospělého v mrazy 12 gr., jindy 8 gr., od prostředního v mrazy 8 gr., jindy 6 gr., od dětí v mrazy 5 gr., jindy 2 gr. aby dávano bylo.

Strany pak kázání nad mrtvými, poněvadž i v tom mnozí se nesnadní, páni toho při svobodě jednoho každého souseda zdejšího zůstávají. Tak na komžkoli kdo, buď na p. děkanovi, (229) neb p. faráři, aby kázání učinil, se dožádal, to aby při tom zůstalo a za práci na slušnosti se platilo.

¹ Dostávali tedy v 16. věku zvoníci více, než r. 1493 vyměřeno bylo, aby totiž u všech (vys. kostela, sv. Barb. a Náměti) kostelů ode všech zvonů bráno více nebylo než 4 gr., od menších méně. (Z falv. min.)

Mimo toto nařízení žádný více povinen dáti a platiti není, leč by kdo komu sám z své dobré vůle co přidati chtěl, toho se žádnému nezbraňuje. Chudí sami se vymíňují, k těm povinen jest jeden každý křesťansky se zachovati a již ne k nějaké kořisti, jak k milosrdenství a lásce prohlížeti. Jestliže by Pán Bůh morovou ránu dopusiti ráčil a uznalo se, že by lidé zhusta promírali, páni toho v moci své zůstávají, buď toho při tomto nařízení zanechati aneb v jiný způsob proměnití.“¹

Archaeologické Památky. 1890.

STAROČESKÝ VÝKLAD SLOVA »ŠELMA«.

Na Horách Kutných nebylo po válkách husitských skoro žádných Němců; ponenáhlu však stěhovali se něm. horníci, kupci a j. do města, jež svým dříve zváti mohli. Za Ferdinandem I. bylo tu tolik Němců, že šepmistři nuceni byli, dovoliti jim zvláštního něm. kněze u kostela sv. Jiří, jenž se ovšem měl spravovati arciděkanem horským. Manželka jednoho z těchto něm. kněžů, totiž Erazima, jménem Voršila, byla příčinou, že šepmistři vyložili nám úředně slovo „šelma“. Voršila urazila jím totiž horní úředníky a ti ji žalovali. Páni vyslyševše žalobu soudili takto: „A ač v jazyku českém slovem „šelma“ to se rozumí, což se na draha vyvleče k snědení psům a ptákům roztrhání, ale v jazyku německém připodobňuje se k tomu, kdo není hoděn mezi dobrými lidmi býti a kteří cti nemají, jako kati a j., kteří jsou všech dobrých lidí zbaveni - ona Němkyňe je má za ty...“ I propadla zaslouženému trestu.

Archaeologické Památky. 1890.

(230) DROBNÉ ZPRÁVY O MATERNECH Z KVĚTNICE.

Václav Materna z Květnice² koupil v 1. polovici století XVI. dvůr s dědinou poplužní v Přítoce nedaleko Kutné Hory od Uršily Cihelníkové; poněvadž však vedle toho koupil od téže Uršily dědiny orné a svobodné, z nichž se plat vždy dával ke špitálu horskému, škole, vysokému kostelu a na drva žákům a to při sv. Havle a Jiří po 3 k. 27 gr., připadlo i jemu tyto závazky plniti. Tak i učinil, a když zemřel, činil tak poručník jeho synů Adama a Jindřicha, Zikmund Materna. Když však řečení mladí pánové na svůj majetek nastoupili r. 1555, přestali platiti. Po některý termín neupomínali šepmistři horští své sousedy, když však po 4 léta neboli 8 termínů neuzdálalo se pánům Maternům, aby se omluvili, proč neplatí, byli upomínáni. Ale šepmistři dostali od Adama list, v němž se nemálo diví, že ho upomínají, neboť nepoznává z ničeho, že by byl povinen, a jestliže vyhožují soudem, že je upozorňuje, že jest rytířského stavu a pod jich právo že nepřisluší.³

I pohrozili mu páni, že se obrátí se supplikací k arciknížeti Ferdinandovi; ale odpověď k této vyhrůžce rovnala se předešlé, takže popuzení někteří otcové města zvolali, slyšíce odpověď tu, „vždyť je poplatník a sedlák jako jiní, a nezaplatí-li, pobereme mu obilí!“⁴

Když dopisy a domluvy nezpomáhaly, odhodlali se šepmistři žalovati své „milé sousedy“ r. 1557 a pohnali Adama a Jindřicha bratry vlastní, Materny z Květnice, k soudu zemskému většimu viníce je ze 37 k. 57 gr. platu do špitálu u Kutné Hory náležejícího za 11 polouletí od sv. Jiří r. 1552 až do sv. Jiří r. 1557 zadržalých a vyslali kolem sv. Vavřínce p. Jak. Bakaláře a Václava Šatného z Olivetu do Prahy. Tito jeli přes Č. Brod a tu u Havla Třebíč-

¹ Nedlouho před vydáním tohoto nařízení byl pochován pekař Václav Sedláček roku 1563 a ze zápisek poručníků jeho dětí shledáváme, že za haras 40 gr. a od šití 5 gr. dáno, za truhlu truhláři 10 gr., od zvonění k Náměti 13 gr., pulsat. 1 gr., od Vorla zvonění 42 gr., žákům 7 gr., kněžím 3 gr., od svící 20 gr., poslu 1 gr., od hrobu hrobníku 8 gr., chudým 2 gr. (AM. č. 1808.)

² Nikolí Jindřich Materna, jak čteme ve st. Naučném Slovníku V. str. 163; dokladem pro jm. Václav máme listinu kutnohorského archivu č. 1303. a.

³ Arch. kutnoh. č. 1257.

⁴ Pam. kn.

ského byli hospodou a sdělili mu, ⁽²³¹⁾ že jsou vysláni od šepmistřů i obce horské, aby púhon vzali od soudu zemského většního na Ad. a Jindř. Materny, a protrávili u něho ve středu po sv. Vavřinci za jídlo, pití, obrok koňský 17 gr., a jedouce v neděli nato zpět utratili na zastavůnku u téhož 19 gr. Kolem sv. Michala, t. r. jeli zase poslové přes Brod do Prahy „k vyhlášení púhonu od soudu zem. s panem Ad. a Jindřichem Maternou“ a protrávili jedouce do Prahy 22 gr. 5 d. alb. a zpět 15 gr.¹

Spor ani po 2 letech (1559), ač mezitím dostali Maternové po své žádosti výpisy z knih, nebyl vyřízen. I rozhodli se šepmistři požádati samého krále, aby Maternům domluvný list zaslal.² Teprv po několika letech průtahu odstoupil zemský soud spor tento zvláštnímu soudu, jemuž měl předsedati mincmistr, jímž byl tehda Jan Erasmus ze Švamberka, a ten zasednuv l. 1564 odsoudil Materny, aby zaplatili, co dluhují, a aby dále plat púletní odváděli, aby však směli plat ten jinam převésti.³

Adam dočkal se ovšem toho, že se mohl pánům za to pomstít, že byl odsouzen. Když mu odstoupil někdy před r. 1575 Štěpán Mirek ze Solopisk, švagr jeho a bratr paní jeho (Anny Mirkovny ze Solopisk), dluh 300 tolarů, jež byl Štěpán obci horské půjčil, měl dostávati Adam od obce úroky. Když však r. 1575 opomenuto mu dáti úrok, neplatil Adam zase ke špitálu a byv upomínán, upomínal také a přinutil pány, že dali počítati mistru Václavovi písari, kolik p. Adamovi přísluší za pól léta z 300 tolarů; a ten vypočítal, že má dostati 6 kop 15 grošů, načež se velikomyšlně vyrovnal.

Starší Adam, jenž byl pán vysoké postavy,⁴ vedl hospodářství a byl „sedlákem“, jakž i páni obecní se mu vysmívali, kdežto mladší byl správcem panství kolínského a zdechovského (kolem r. 1570).

Adam dohlížel na hospodářství pilně; dvůr spravoval mu šafář a skládal účty.⁵ Úrodu prodával ve městě na trzích ⁽²³²⁾ i jinak z ruky; přebytek peněz právě nebyl, mělť tolik, aby byl dobře živ, lidé byli jemu a on lidem dlužen.⁶ Když byly žně, míval Adam lidi i na stravu a proto si držel kuchaře. Po l. 1560 měl kuchaře, který mu nadělal starostí pro svou nezbednost. Jednou - abychom jednu uvedli - zašel si kuchař právě o žních posilnit se do Hory a tu zaběhl, když počala bouřka, do Slonovského domu; bystré oko jeho postřehlo však brzo jakous dívčinu na zahradě za řečeným domem, jež se skrývala před deštěm pod rozložitou jabloní. Kuchař byl jako šipka u ní a nehledě si ani deště, ani bouře, dopustil se ohavného skutku, kterýž ruku spravedlnosti probudil a do vězení na 14 dní ho přivedl; když jej pacholci k rychtáři vedli, neměl ještě ani poctivice zavázané a nemírnil se, nýbrž i na rychtáře „křikal“. Jen na snažnou prosbu p. Adama „půjčil“ kuchaře rychtář na dobu žní (t. 1569).

Bratři Maternové měli na Horách dům, i zajížděl sem p. Adam velmi často; zastavoval-li se „u Pýšů“ v hospodě jako mnozí okolní zemané (Pavel Hrabaně z Přerubenic, Adam Věžník, Jan Malovec aj.), toho nevíme. To však budiž ke chvále jeho řečeno, že nikdy se nepletl do planých hádek, v nichž tak často ostatní zemaný nalézáme. Společného však s okolními horskými zemaný⁷ měl to, že nerad platil clo ve bráně a buď brannému ujížděl, neb se s ním

¹ Arch. kutnoh. č. 1303. a. b.

² Arch. měst. kutnoh. č. 1450.

³ A. m. k. č. 1857. a. b.

⁴ Dačický II. 28.

⁵ Když Adamovi šafář 1555 zemřel, počtu za pšenice a obilí neučiniv, táhl se k jeho statku na Horách, ale povstal mu tím soud, neboť hlásili se také příbuzní šafářovi a Adam Bohdanecký z Hodkova, jehož šafář byl dědičným člověkem.

⁶ Jirfku Růži Bochorskému byl dlužen za koně 7 kop 30 gr. (A. m. č. 1809), Melicharu truhláři za práci: za okenice 40 gr., za rámy kolem oken 20 gr., za okenici okrouhlou 22 gr. - Adamovi byl dlužen Jan Neouza za kopy korců pšenice po 1 gr. (A. m. č. 1183.)

⁷ Šepmistři čítali jich na 20. Byli-li voláni, neradi se scházeli, nejspíše však bývali ochotni dostaviti se Václav z Vlčí Hory a Tomáš Bikanecký.

ROVEŇ A PNĚVICE. ZAŠLÉ OSADY U KUTNÉ HORY.

Na obšírné pláni, jež jižně od Kutné Hory za potokem se rozkládá, byla za starodávna osada Pněvice, o jejímž chrámě Kořínec soudí, že byl daleko dříve založen, než hory povstaly, ⁽²³³⁾ a osada Roveň, asi mladší, k hornickému městu příslušná. Obě tyto osady, o nichž v dějinách několikrát zmínka se činí,¹ nadobro s povrchu zemského vymizely. Po velké pohromě totiž, kteráž je stihla, když Žižka od Malešova na Hory táhl (1424) a je zpusožil, hynuly osady tyto poněnáhu. Kostel sv. Václava, ježž ještě Müller ve své mapě a Schaller ve své Topografii uvádí, byl poslední zbytek Pněvic; a i ten za císa. Josefa II. vzal za své. Na kostel sv. Petra a Pavla na Rovni, ježž též Schaller uvádí, upomíná kplička týchž světců.

Obě osady ve věku XVI., kteréž doby dějiny stopovati za úkol jsme si vytkli, ještě byly a to dosti oživené, takže mylno by bylo se domýšleti, že Žižka Pněvici a Roveň z kořene vyvrátil. Následující doklady tvrzení naše dovodí.

Roku 1456 koupil si Janek z Kláštera dvůr „v Pniovicích na Rovni“ u sv. Václava ležící a půl třetího lanu role i s lukami počtající i s dvoříštěm i se všemi požitky příslušnými u (od) Jakuba z Rovně za 120 kop. T. r. koupil Havel zahradník domek i s zahradou „v Pnyovicích“ ležící vedle zahrady Štěpánkovy někdy Figelčinou řečenou u Duchova Zahradky, vnuka Figelky, za 21 kopu. T. r. koupili pp. šepmistři s pp. obecními čtvrt dědiny ležící „na Rovni“ u Mikul. Libáka, kterouž měl od Štěpánka a to k špitálu sv. Kříže. L. 1463 koupil Pavel Margretin dům a zahradu „u sv. Václava na Rovni“, jakož škola klove, kterýžto jest sirotků Matějových, bratra Michalova koželuha a Janka klášterského poručníka sirotků.² R. 1487 Johannes Žizelický, úředník mince, koupil sobě dvůr „v Pniově na Rovni“ u sv. Václava ležící od Dury Sršové za 80 k. č. (týž prodal ho ještě t. r. Václavu Heflickému).³ Martin z Lorce doporučil 1491 v závěti „k sv. Petru na Roveň“ k opravě Božího domu 2 kopy. R. 1500 doporučil Ondřej Svatba k těmžž kostelu 7 kop.⁴ Jiří Škorně měl 1504 na Rovni zahradu s domkem. R. 1508 doporučuje arciděkan Svatomír k sv. Vá- ⁽²³⁴⁾ clavu na Roveň 2 zl. uh., k sv. Petru „na Klarzyczy“ 2 zl., k sv. Martinu na šachty též 2 zl. Jíra Kůň, ježž kšaftoval 1521, měl „na Rovni u sv. Václava“ dům se zahradou. Heslera z Páchu odporučila 1524 k sv. Petru na Roveň 2 kopy. Jiřík Šmac koupil 1534 dům s 2 zahradami na Rovni u sv. Václava proti Jirkovskému dvoru ležící od Kuby Bezrukého za 40 kop.⁵ R. 1540 koupil mistr Pavel písař radní zahradu „u sv. Petra pod Haldou králickou“ od advokáta tehdejšího Vavřince Kosmovce za 10 kop.

K r. 1553 mluví se v knihách pamětních o hřbitově u sv. Petra. K r. 1557 máme zprávu téhož pramene, že si „na Rovni pacholata a školáci“ hrávali a že pod haldou králickou byla primasova vinice (t. č. byl primasem Samuel z Vodolína). T. r. Jiřík Šmac z Rovně, již jmenovaný, dělá kšaft,⁶ manželka jeho Kateřina měla na domě Jak. Tetaura u sv. Václava 41 k.⁷ L. 1560 usnášejí se obecní páni, aby se oulehle na Rovinách rozprodala, neb jich cizí více užívají než domácí; ale nestalo se. I ujali se toho 1581 knapové mincířští a pregířští a prona-

¹ Zvláště často jmenuje se Pněvice (Kyrhlin nebo Leutolffhayn [v knih. erekč.] při dějinách kostela sv.-barborského. - Viz o tom Branišův „Chrám sv. Barbory“ str. 11 a další. Před tím jmenuje se na př. již r. 1274, kdy král Otakar osvobozuje osadu „Pnowitz“ s jinými ještě místy v provincii čáslavské od pravomocnosti úředníků provinciálních (Erb. Reg. II. 380.)

² L. her. 15, 18, 1 10, r 3.

³ L. her. rub. maj. E 3.

⁴ L. test. 1488-1544.

⁵ Lib. her. nig. M 19.

⁶ Archiv kutnoh. č. 1466.

⁷ Archiv kutnoh. č. 1467.

jímali pozemky tyto pod plat sousedům; za to však dostalo se jim domluvy od šepmistrů. Ode dávna prý tu přes „obec“ Roveň cesta svobodná, jež přes Maršovu roli jde; tudy prý vozí se dříví těm, co na hořením Páchu bydlí, tudy však prý chodí se i ke kostelu. K sv. Václavu k záduší náležely dědiny a „ty k svému panství i držení obracel p. Pavel Malovec¹ a z nich platu a úroku dle starobylého obyčeje dávati nechťel“. I prohlásili páni šepmistři tuto věc za hroznou, a poněvadž právě jeli poslové do Prahy (bylo to r. 1556 brzo po neděli Letare), bylo jim uloženo, aby se optali, má-li se s Pavlem vyjednávati aneb má-li se proti němu právem nastoupiti.

R. 1561 vinila Dorota Beránková Václava z Páchu, rychtáře, že potřebuje zápisu na dům na Rovni ležící, který v knihách páchovských zapsán jest, a že jí to dáti nechce. Na rozkaz šepmistrů knihy ty rychtář vydal.

Z údajů těchto jde: Na pláni roveňsko-pněvické bývaly (235) ještě od XVI. století hojné statky, dvory, domy, zahrady, vinice a pastviny, jež zapisovaly se do knih předměstí páchovského. Příjmy ze zádušního jmění pněvického plynou do pokladny horské. Názvy osad Pněvice a Roveň se nedostí rozlišují, říkáť se jednou Pněvice na Rovni (1457, 1487), jindy zase „kostel sv. Václava na Rovni“ (1463, 1508), ač byl vlastně v Pněvicích - názvu Pněvice tedy vždy ubývá, až konečně mizí. Naposled jmenuje se Pněvice r. 1487, kdežto název „Roveň“ zůstal, převládl a udržel se až po dnešní dobu, třeba osada vymizela.

Archaeologické Památky. 1893.

POSMĚŠNÉ SEPISOVÁNÍ CECHU A SÁZENÍ RADY.

Obojí stalo se na Horách roku 1577. Když byl tázán Jan z Buřetína, kdo sepsal zdejší panny a kdo k tomu pomáhal, odpověděl, že neví, leč že slyšel od Doroty Novomlýnské, že v Hoře 300 panen. Páni však věděli také, že nad sepsáním byl titul: Cech anebo pořádek panen na Horách Kutných. Jaký to tedy cech čili pořádek? Kdože má to sepsání? tázali se. Jan z Buřetína upíral, že by ho měl a že se nestalo, aby na poctivosti komu škodilo. Tu však dosvědčili Bartoň Veverka a Jindřich z valu, že Jan vše sepisoval, že panen poznamenal půl druhého sta a třináct, před nimi že je předčítal a položil nejprv slova: Cech a pořádek panenský na Horách Kutných a napsav nejprve Lidmilu z Kaňku p. Tomáše, potom Kristinu Zigelčinu, pannu Jana Čelakovského a jiné a i toho doložil, že není tu panny, aby jí nedostal, kdyby ji chtěl. Jsa usvědčen prosil Jan z Buřetína o milost a vyňal osudnou skartu z plunder a doručil pánům. Za to i s oběma jmenovanými dostal se do vězení a to za kládu.² Hnedle nato dostal se za kládu Jan Hřebenář, jenž o sv. Duchu bavil společnost sázeje radu a udělal Zdravého primasem, Stanislava Masčina muže druhým (šepmistrem), Vrbu pekaře dal do rady, a tak vůbec sepsal do (236) rady všechny, kteří měli zlé ženy, pro něž, pokud věděl, bývali v šatlavě. Pomstu, jakou uchystal zlým ženám, odpykal sám za kladou.

Archaeologické Památky. 1893.

KUTNOHORSKÁ LÁNÍ A POSMĚŠKY ZE XVI. VĚKU.

Mají-li jednotlivé doby své mravy a způsoby, vejdou-li v obyčej jisté obraty v řeči a formulky, tu ustálí se též hanlivá slova a lání. Za obraty ty, jimiž předkové naši v nevoli se zahrnovali, nemusíme se stydět, nejsouť nikterak neurvalé, nestydaté, nýbrž trefné a překva-

¹ Pavel Malovec z Malovic koupil r. 1547 Zbraslavice zámek, dvůr, městečko, podací kostelní, Švabínov tvrz pustou, Malovidy zámek pustý a Štipoklasy ves.

² Jiní ke všemu vyhradili později, že papír ten prý se potuloval i po některých místech, jako u jakés Anny Kraberové, jež předčítala; sem tam bylo i připsáno sama druhá, sama třetí. Martin Bednář tvrdil, že bylo poznamenáno: cech frejřífský.

pující vtípem. Teprve válka 30 letá učinila Čechy sprostými. Prof. Sedláček uvádí (Hrady II. 148.) pěknou snůšku výroků, jimiž se páni a rytíři poctívali, a zajímavo jest, že mnohých a jim podobných nadávek na Horách nebylo slyšeti.

Naše snůška „místní“ obsahuje předem jen slova pouhá, jež však vedla často původce k soudu. „Čerte vyvedeny, lotře zmučený nebo zvyvedený, lotříku, pancharte zvyvedený, psanče, potvorníče, tlustý pse, pizdivlčku; tys kuklán, jsi klisna (ženě), tys rušikvas, zrádce nedověšený.“ „Fukšvanč“ řekl Jílek uzdař rychtáři, a za to se dostal do vězení (1570).

Hojněji láli si naši předkové ve větách. Vizme toho doklady! „Dávals falešné svědomí, máš děravé svědomí, nejsi hoden víry, jsi beze cti na světě a nejsi hoden se mnou pítí, jsi beze cti jako pes, nemáš s dobrými co činiti leč s katy, židu jsi zastavil poctivost; udělals mi věc, jakou Turek Turku, pohan pohanu neudělá (z r. 1531), jsi zloděj a musil jsi se na rathouze z cizích nohavic svláčeti, vybírals vrabce s šibenice, lezls, kam kati lezou, nechť tebe kat topí; měls být s'at, hlava ti nepatří; jsi od kata vyprošen; jsi hoden, aby tě krkavci roznesli;¹ jest hoden, aby mu jazyk týlem vytáhli; jsi hodna zahrabání a kolem probítí.“

Některá řemesla zdála se býti našim předkům nectnými, přirozeno tedy, jestliže pohany se na členy živnosti té jen (237) hrnuly. Lazebníci byli zajisté rádi, když odešli s pohanou, „že mají cech s biřici a katy“, vždyť k vůli obsluze své v lázni i nevyslovitelných dostávali názvu; ševcům říkali rádi na Horách „koněderci“ a „komenděři“. Pekařům za to, že malý chléb pekli, dostalo se od Kat. Holkové rozmanitých názvů, mezi jiným slivoňů hamíží a nouzí a čisících starších (1571). Formani vespolek nadali si humplřů a loudařů; postříhač jeden (David) nazván „šibalem a lhářem, jenž prý vylezl kamny erbovními“. Truhlář Adam dověděl se od svého protivníka u Pýšů v hospodě, „že je humplř, humflot a že se řemeslu neučil leč u katů a biřiců“. Jakýsi kovář z Kouřimi urazil starší šenkýřské tím, že jim řekl: „máte klíč od šibenice a vaši mladší chodí pro kata.“

Nedivíme se, že kterýsi řezník horský hanitele svého před soud hnal, když mu tuto větu do očí pověděl: „Jsi ve vsi rasem, chceš být v cechu, an budeš v šibenici maso přijímati.“ Tehdejší advokátům neboli řečníkům dostalo se přechasto titulů nemilých, k lepším patří tyto: scriptus, lotr, lhář přesvědčený.

A jako na sebe horští sousedé dotírali, tak i rádi šlechtice svou satirou, narázkou štípli. Rytíři a páni, kteří nechťeli před soud horský a rádi potýrali všelijak občany horské, zase na druhé straně tv všelijak a mnohdy docházeli úsměšků, kteréž nám pisař ze zcela jiného popudu, než abychom to oznamovali, zapsal. Jan Zaborský řekl Janu Skřivanovi (1567), že je fatkářem a že se tomu mezi zemanu naučil, aby na fatky pil. Jan Chalupa řekl 1546 Vítovi z Vilémoviček, jenž erbu užíval, když na trh oves přivezl: „Ha, co jsi, kdo jsi? co máš za erb, snad tři štětiny?“ Roku 1556 dostal m. rychtář domluvu za to, že sluha jeho dovolil si rytíře Šturlíka dobírat; neboť, jak ze žaloby vysvítá, vyzýval řečený sluha Šturlíka k soudu proti Barboře Budské slovy neuctivými dodávaje: „Šturlíku us...ý, máš za erb lopatu,“ což bylo na ublížení majestátu Šturlíkova. Rok na to nadali sedláci souňovští p. Janu Pucheřskému, když jim pásl na lukách, „že mu ústa utlučí a že je zemánek kupovaný.“ Roku 1559 Adam Žďárský řekl Burjanu z Chořov, že není zeman, ale sprostý chlap. Když po 11 letech jel Jindřich Chotouchovský z Nebovid a na Klucích na koni Kutnou Horou, byl nad branou kouřimskou proti kostelu sv. Jiří od Straky krejčého a Abrah. Kofrle a j. napaden; i plašili mu (238) koně a volali: „Sem sousedi, na zrádce zemanské, na lotry zemanské!“

Archaeologické Památky. 1893.

OBCENÁ KUCHYNĚ NA HORÁCH KUTNÝCH V XV. VĚKU.

Lidnaté horní město horokutenské čítalo ve svých zdech velké množství lidu pracovního,

¹ Přítel pohaněného dodal, chtěje urážku zeslabiti: „A já ho seberu, když ho roznesou!“

dělnického (dle Kořínka bylo r. 1635 od starých lidí tvrzeno, že bývalo hornického lidu 10.000 na Horách, ovšem ve století 16.), jemuž nezbývalo peněz, aby hospodařil samostatně, aby doma dával si krmě připravovati od žen a hospodyň. Již však v 15. věku bylo o tuto chudší třídu na Horách Kutných dobře postaráno, o čemž nás nejstarší knihy zdejší poučují. Nelze ovšem udati, byla-li obecná kuchyň na Horách K. již před r. 1424, kdy úplně lehlo město polem, to jest v době, kdy po velké většině ve městě seděli a vládli obyvatelé němečtí, to však jisto jest, že v době po r. 1424, kdy české vedeny byly na Horách knihy, kdy Němci „neměli míti v obci ani moci ani hlasu“, ba ani „konšelství, ani rychtářství, ani jiné úřady znamenité cizozemcům neměly býti dopouštěny“ (usnesení obecní z r. 1433), že v této době konšelé o lid chudší pracovní době se byli postarali, zařídívše aneb zařízenou kuchyň obecnou podrževše. Čteme totiž v nejstarší kutnoh. knize (Liber. memor. 1426-89 P. 9.), jak r. 1462 Jan Udidlo koupil dům ležící na suchém rybném trhu na rohu proti kuchyni obecní podle Pabianka a Pechové řezníkové za 36 kop gr. Bližších zpráv tu není. Obšírnější jest poněkud „svolení panské s obecními o kuchyni a staršími v provodní neděli“ r. 1469 (L. memor. 1462-1478 H. 28.). Pravíť se tu doslovně: „Pp. šepmistři a konšelé s pp. obecními a staršími, váživše zápis starý, který napřed v jiných registrách (bohužel nezachovaných) o kuchyni obecné jest zapsán, ty časy, kde lidí ne tak husto bylo u Hory, ne jako jej rušíce, ale k lepšímu napravující, znamenavše, kterak obec sílí se a lidu mnohého více přibýlo jest a přibývá, zůstali jsou na tom ze spolka, aby netoliko ta jedna kuchyně obecná byla, (239) ale aby jich bylo což nejvíce moci bude ku potřebě lidu dělního, v kterýchžto kuchyních netoliko by 2 vepře bita byla vedle starého zápisu, ale aby kuchyníci bili dobytky čisté, což jim jich koli potřebí bude, aby dělníci netoliko pečité, ale i vařené maso, kury i jiné věci k svým potřebám koupiti si našli.“ Od r. 1469 bylo tedy v lidnaté Hoře více kuchyní, ale nenalezli jsme žádných dalších zpráv ani o jediné z nich, toliko v pamětní knize jiné (L. mem. 1480-1489 B. 1.) jest k r. 1481 udáno, že konšelé „dali městiště nad chlebnicemi u kuchyně svorně Jankovi synu Michalovu a Matějovi Rožďálovu, aby tu sobě postavili krámce chlebné k užívání budoucně“. Kuchyní mívá se nejspíše kuchyň nejstarší na rybném trhu.

Sborník historický. 1885.

KDO BYLI LEFLÍŘI?

Na svých pochůzkách Kutnou Horou přijde cizinec i do úzké uličky leflířské¹ a namáhá se rozluštit, kdo byli leflíři, po nichž ulice ta se zove. A sotva se domáká pravého významu, vždyť už ani němčina, z níž jméno bývalých našich leflířů pochází, (a bývalo jich mnoho, mělit na Horách svůj cech), více slova toho neužívá. Chtíce objasniti, kdo byli leflíři, budeme vypravovati něco z cechovních událostí ševcovských. Mezi ševci „novidlníky“ a ševci „vetešnického řemesla“ bývali v mnohých městech² časté o to spory, kdy pracuje švec dílo nové a kdy vetché, pokud smí novidlník boty ochozené opravit a p. Na Horách Kutných vinili na př. l. 1540 vetešníci ševcovští novidlníky, že „vetché přijímají, na vetché frajmarčí a vetché škorně podšívají a na zakázky činí a tak v jich řemeslo vstupují vetché dělájící“. Novidlníci vinili však navzájem vetešníky, že i „oni jim v řemeslo vkráčují, nové dílo dělají a že pro jistotu jim nové dílo vzali; i teletiny kupují“, a bránili se řkouce, že „škorně podšítí mohou člověku dobrému a sousedu a že i v Brodě i v Praze ševci tak dělají a nikde se (240) jim toho nehájí“; konečně dovolávali se starých zápisův. Šepmistři ustanovili

¹ Platí pro r. 1889.

² Ve Slaném stala se r. 1511 smlouva mezi ševci a vetešníky, dle níž vetešník o trhu jen 3 páry škorní směl vyvěšovati; kdo by z nich chtěl dělati o dvou podešvích, měl je doma dělati, kdo by víc dělal, měl buď 15 gr. zaplatiti purkmistru, neb týden za nohy seděti; střevíce neměl dělati leda sobě, ženě a čeledi. (Lib. antiq. Lacina: Paměti Slaného str. 49.)

tedy, aby platilo, co staré zápisy určují, a tam se četlo: „aby novidlníci starých holení nepodšivali, neprofrajmarčovali, ani vetché nedělali pod pokutou. Vetešníci pak nového aby nedělali“. Tím ovšem kyselosti mezi oběma cechy odstraněny nebyly. Tu nabídli 1543 novidlníci, aby vetešníci, kteří svůj cech měli, k jejich cechu ševcovskému přistoupili a jeden velký cech vytvořili; mnozí z vetešníků byli pro spojení. Když však měl se cech vetešníků o tom vyjádřiti, zdráhal se. I bylo na cech ten od ševců stěžováno; na radnici, kde obě strany se sešly, vystoupil před pány Tom. Světlík, cechmistr vetešnický, a řekl, že „oni jsou vetešníci a cech jejich že tu trvá od několika set let a nebyli ku škodě obci“ a proto že chtěli ostati samostatným cechem; než chtí-li tomu spojení šepmistři, že se spojí se ševci.

Pani rádi byli tomu, že vyslovili ochotu spojití se s ševci, neboť pamatovali, kolik pútek mezi cechy těmi bylo jim rovnati, a svolali schůzi obou cechů, kdež se spojení skutečně ujednalo. Nikde se nenarazilo na odpor při spojování, jen u vetešnických tovaryšů, kteří také měli cech a protestující proti spojení, poněvadž nebyli tázáni, nechtěli vydati pokladnice, cínových konví a j., což však konečně přece učinili. Sloučení cechů došlo úředního schválení, a když písař roku 1544 jednotlivé cechy a cechmistry vypisoval pro r. 1545, poznamenal u leflířů: „Cech ten spojením pomínul“; cechmistry leflířské předešlého roku nalézáme vedle ševcovských jako představené nového rozšířeného cechu; jsou to jmenovaný Tom. Světlík a Vác. Lev. Z toho tedy jasno, že byli leflíři ševci, kteří pracovali vetešnickou práci obuvnickou, jimž se v Praze říkalo prtáci, flekyři, vetešníci a kterým staré podešve k nové obuvi dávatí příslušelo. (Dr. Winter: Zač bylo živobyťi za starodávna?)

Zajímavý jsou zprávy o reflířích ze slezských knih čerpané.¹ V nadání knížete Bolka Těšínu r. 1416 uděleném o míli zapovídají se řemeslníci vyjímaje „Reweler, Altbussir und Waffenschmiede (Reweler jsou ševci vůbec, Altbussir jsou přístípkáři a ve Vratislavi byla ulice Altbussir-Strasse, jež tedy názvem svým na leflířskou upomíná). R. 1430 p. Lacek z Kravař a na Helfštýně městu Fulneku na pomoc a prospěch za- (241) stavil všem svým okolním dědinám (vesnicím) všeliká řemesla vyjímaje „suster die do Revler (Reffler) heissen und alde Sach machen“.

Archaeologické Památky. 1889.

KUTNOHORSKÉ ŘEČI A PÍSNĚ NA POTUPU ŠEVců (1533-1551).

Nebylo snad nikdy řemesla - vyjma nanejvýše lazebníky -, aby tak častému vydáno bylo dotýkání a posměchu jako řemeslo ševcovské. Nepátrali jsme po bližších příčinách zjevu toho, ale jisto jest, že dosud padne mnohé uštěpačné slovo na potupu ševců. Ševci ovšem nesnášeli nikdy pokojně takových „nářků“, ba oni byli velmi nedůtkliví v té příčině a dovoľávali se všemožně vyšší ochrany; a díky té nedůtklivosti, neboť ona jest příčinou, že se nám zachovaly zprávy o dotýkání poctivého cechu ševcovského nebo jednotlivých jeho členův. Budeme vypravovati o útrapách ševců kutnohorských (1533-1551) v chronologickém pořadu.

Po prvé žalují (1533) cechmístři řemesla ševcovského Jiřka Sigmundova a Vlašřovičkova Vaňka, že o nich nepořádnou píseň zpívali, „že sú ševci komendeři a že na den mimo dům hledící, umřel-li jest který kůň“ a že se zakládali, že ji v hospodě u ‚Zlaté husy‘ zazpívají. I šli k ‚Zlaté huse‘ a byli by ji též tam zpívali, kdyby nebylo pánů cechmistrů. I stěžují si též cechmístři šepmistrům, že takoví nejsou ani nebyli nikdy, aby měli kůže dřiti anebo, jakož zpívali, se zachovávatí, nýbrž že kůže od koželuhů kupují, a žádali za ochranu. Obžalovaní prosili o průtah, poněvadž prý se žaloby nenadáli, a jest jim do 14 dnů povolen. Po té lhůtě sešly se strany na radnici opět a žalobníci dodávají, že píseň k lehkosti i jejich manželkám jest. Nic nespomohlo Vaňkovi a Jiřkovi, že tvrdili, že když jiní zpívali, oni že

¹ Zprávy těchto dostalo se nám vzácnou laskavostí p. řed. V. Praska v Opavě, jemuž tuto za ně děkujeme.

také přizvukovali a že se k mistrům i tovaryšům jako k dobrým lidem chovati chtějí, cechmistři i to uvedli, že tu píseň velí zpívati, když i jednoho ševce vidí, a že skoro ostýchají se ševci vycházeti, aby ostuzování nebyli; že na hospodu přišli svévolně zpívat té písně a že by snad byli i některé v šatech vynesli, kdyby nebylo cechmistřů tu (242) bývalo. Páni vyslyševše obě strany rozkázali, aby píseň ku právu složili a oba vinníky dali zavříti do šatlavy.

Za tři léta žalovali cechmistři zase; přihodilať se tato událost: Jeden ze starších pánů, jménem Jakub Hubáček, byl kdesi pozván a tu na kvasu zpíval o ševcích důtklivou píseň k jich nemalé lehkosti těmito slovy: „Stala se jest novina, zrodila ševce kobyla...“ Příčina k žalobě ovšem dostatečná, ježto ševci „nejsú hovada, než lidé a toto jim neměl činiti, poněvadž i v těchto místech sedaje i jiným radí“. Po krátkém průtahu dostalo se ševcům od Hubáčka té odpovědi, že oni žalují z návodu, kdyby byli k němu se zachovali dle zřízení zemského a dotazku učinili, že by jim byl odpověděl, zpíval-li či nic, ale když cech místo jednotlivců vystupuje, že neodpoví. Páni žádali strany, aby přátelsky se smluvily, což se nejspíše stalo, poněvadž více o této při není zmínky.

Jednoho času r. 1542 seděl Mikuláš krejčí v hospodě „u Bakalářů“ a spustil mezi jinými žerty vysokým hlasem píseň: „A vy ševci komenděři.“ Za to byl žalován, ale tu hned s počátku odpovídal na žalobu, že má ševce za dobré a šlechetné lidi a že se to stalo žertem a tu prý za to měl, že žert žertem bude. Avšak cechmistři mu odvětili, že nepřijímají tohoto žertu, a chce-li žertovati, ať jest bez ujmy jiného. I vzat jest Mikuláš do trestu.

Za dvě léta nato dotekl se ševců jakýsi Jan Vycpálek způsobem zvláštním, řeklť jednou, že sobě více váží jednoho člověka jakožto pána z Guttenštejna (tehda mincmistra) než 18 ševců. Jan Vycpálek vymluvil ve však cechmistřům ho žalujícími velmi vtipně těmito slovy, že nic nemluvil na jich lehkost, že je má za dobré lidi, že nemá však k nim žádné povinnosti nejsa v jejich cechu a protož mohl říci, že sobě více pána (z G.) váží než 18 ševců, a mohl prý říci „více než je všecy ševce, dobrou však měřú, tím by jich nedotekl na poctivosti pranic“. Páni rozhodli ve prospěch Vycpálkův, žádali ho však, aby po druhé k obsahu a složení své řeči více přihlédl.

Určitěji ovšem mluvil r. 1548 jeden z cechu proti svým; byl to Říha švec od kouřimské brány. Cechmistři žalovali naň, že mluvil, „že cech náš zrádný byl a doufám bohu, že toho dočkám, že tento zrádný cech zkažen bude jako v jiných městech a starší že by byli loupežníky vdov a sirotků“. Předvolaný Říha upíral, že by byl mluvil „o zrádném cechu“, ale řečené loupežení starších odůvodňoval a vykládal takto: „Poněvadž ráčili jste při obnovování cechu jim (starším) poroučeti, (243) co se cupusův dotýče, aby je spravedlivě vyhledali a uložili a pak k bohatému též k chudému, k sirotkům a vdovám spravedlivě zachovali, pak že sú oni toho neučinili, než všecy srovnali a některým rozkázali, aby čeledi nechovali, a když bylo v Kolíně na trhu, že sú mu připověděli laskominy a on pověděl, že doufá p. bohu, že toho dočká, že ten cech zkažen bude jako v jiných městech a že není než loupežení vdov a sirotků.“ To všecko že řekl z lítostí, - dodal sice nebohý Říha, ale páni mu neodpustili a vsadili jej do šatlavy.

Téhož roku přišlo k velké bitvě mezi ševci, pekaři a mlynáři; bylo to v hospodě zvané v Betuli. Po dlouhém výslechu se ukázalo, že Tuček a Mládek tam vešli svády takové uspořádat, a aby hodně ševce pozlobili, zazpívali jim píseň „psům ta rýžka a ševcům kůže“, sami pak Vrabce poličkovali a kordy sekali, a když byla bitva všeobecná, smáli se ševcům a pekařům, že „si sobě tam navařili“. Páni, vyslechše všecy strany a šiky bitevní, odsoudili Tučka do klády, poněvadž učinil počátek bitvy, zpíval, hromoval pravě, že chce všecy na sobě vynésti, Mládku dali do vězení, že o ševcích zpíval a k bitvě podpaloval.

Zdá se, že některé písně potupné děle se udržely v paměti těch, kteří posměšky strojiti chtěli ševcům. Aspoň vypadá píseň, kterouž v následujících řádcích z r. 1551 poznamenáme, velmi podobně oné, již zpívali někteří 1533. Tovaryši ševcovští stěžují si tohoto roku (1551),

jak někteří řezníci o nich zpívali píseň: „švec chodí po rynku mimo každý dům nahlédaje, umřel-li jest který kůň; neumřela než kobyla, ta by se ševcům hodila.“

Zde tedy shledáváme obšírnější znění potupné té písně. Při výslechu poznamenal jeden řeznický, že on nezpíval uvedené písně, nýbrž jinou „před ševcovic na hnoji roste travička zelená, po níž poskočila má milá“, a mluvil i o další příčině bitky; za to byl ovšem do trestání panského vzat.

Téhož roku dostalo se nectného titulu ševcům od Melichara nožIFE, jenž sedě „u Raků“ nadal bez příčiny ševcům „koněděrců“. Melichar, byv o té věci tázán, tvrdil, že nic nemluvil na potupu ševců a že má k nim dobrou vůli. Když prý v řečené hospodě seděli a kantor z Brodu přišel, zazpívali si a byli veselí; po chvíli vyšel on s kantorem ven a potkali jednoho ševce a ten dal kantorovi ránu i dvě a ten zvolal: „co to děláš?“, švec mu však nadal lotru a zrádců žakovských. Tu Melichar zvolal, ty koněděřče, neb mu příčinu dal k vůli (244) příteli, pány cechmistry nikterak tím však nemyslí. Nicméně potrestán Melichar proto, že maje ševce za dobré lidi, koněděrců jim dával.

Uvedli jsme znění hanlivých písní, jak je písarž za výslechů ve knihu vepsati stačil, při čemž někdy musil vynechat částí další; poněvadž pak nikoho páni k tomu nepřivedli, aby píseň takovou ku právu položil (byla by se pak zajisté v knize zašitá nám dochovala) a písarž jen počátek nebo markantní místo uvedl, nedochovala se žádná píseň celá na časy naše. Než tušíme, že již z nepatrných úloмокú písní a řečí vidny jsou útrapy tehdejších ševců.

Archaeologické Památky. 1888.

ZPRÁVA O KAŇKOVSKÉM GRADUÁLE.

Jestliže se v dějinách českého umění výtvarného objeví jméno Viléma z Vřesovic, nejm. míncmistra království českého, bude se tam stkvíti jako na pranýři asi z téhož důvodu, z kteréhož v dějinách českého písemnictví jméno Koniášovo se uvádí. Avšak pan Vřesovec daleko nad Koniáše vyniká; kdežto totiž Koniáš zhoubnou svou práci konal za doby největšího úpadku národnosti české a v době, kdy pouze vyznavači katolické víry v Čechách trpění byli, pracoval pan Vřesovec v téměř smyslu, to jest zhoubně pro vše, co nebylo katolického, mnoho let před bitvou bělohorskou a to velmi nešetrně, ne-li neomaladě. Vynucoval totiž na obcích, v nichž dle svého úřadu vynikající zabíral postavení, památky umění českého a odstraňoval je, poněvadž chovaly více méně vět vyznání katolickému odporých. Při tom vedl si tak ošemetně, že žasneme jednak nad jeho smělostí, jednak však také nad povolností obcí dotyčných.

Jen poslyšme, co vypravuje Dačický! Již prý r. 1615 zlobil se p. Vřesovec na konšely kaňkovské, že mu kostelního graduálu pergamenového, nákladného dáti odepřeli, - kdežto horníci již r. 1613 od sv. Barbory pergamenový a nákladný graduál mu byli odevzdali. I hrozil starším a konšelům perkverku kaňkovského, konečně je uvěznil v kholhauze na Vlašském dvoře a takto je přinutil, že mu graduál svůj vydali.¹

(245) Krutosti páně Vřesovcově nepřičilo se ovšem skvostný graduál s uměleckými malbami zničiti, ale zapomnul zničiti zprávy o pořizení graduálu toho. Zprávy tyto o umělecky provedeném graduále kaňkovském, jehož zničení činí pana Vřesovce ošklivějším, než jak dosud znám jest, podáváme tuto dle kaňkovské knihy konceptů z 16. století.²

R. 1559 v prvý pondělí postní (13. února) o jarmarce stala, se smlouva mezi Kaňkovskými a Fabianem Pulérem³ malířem a „to taková, že p. Fabian má malovati graduál český na pergameně zlatem, stříbrem, barvami pěknými stálými, jakž na to náleží s figurami, slov 9 na

¹ Dačický (Rezek) II. 134. 151. 277. 278.

² Fol. 1-30.

³ Viz o něm Pam. Arch. III. 247. 256. VI. 53.

4 kury tak pěkně s těmi dostatky, jakž na 2 listech průbu toho ukázal na Kyrie a Sanctus. A na 3 kury 13 slev též pěkně s dostatkem a s figurami a 11 slov na 2 kury s figurami a to vše pěkně na schválení“. Za práci a náklad slíbeno bylo mu 70 kop a hned při smlouvě dali mu Kaňkovští 15, při sv. Vítě měl obdržeti 5, a ostatek měl obdržeti, až by graduál odevzdal. Fabian však již v březnu poslal pacholka svého pro peníze mimo smlouvu a dobromyslní Kaňkovští dali mu 8. března nových 40 kop „a což víc přidělal, jakožto 9 slov nad smlouvu, za to mají jemu dáti 20 kop i s figurou M. Jana Husi“.

Přes to však, že tento příplatek mistr Fabian dostal, neurychloval práce a Kaňkovští byli nuceni několikrát pana illuminatora, přítele obzvláště milého, jemuž i s jeho čeládkou zdraví přáli, upomínati.

Aby důvody svého průtahu uvedl, psal ku konci roku 1560 p. Fabian Kaňkovským a vymlouval se zvláště na písaře Adama Kazibabu z Kosmačova (viz o něm Pam. Arch. VI. 85 pozn. 1.), že mu ve versulích zmatek učinil, při té příležitosti neopomenul své přátele o pořízení nějakého podílu na horách čili tále žádati.¹

(246) Kaňkovští vyzývají v odpovědi své Fabiana k usilovné práci, a co se podílu na horách dotýče, uvádějí, že by mu rádi „tále bez cupusu a nákladu objednali, ale nevědí kde, neb každý, kdož co kde naložil s požitkem, těžce to opustí“; až na Kaňk přijede, jakž slibuje, že jej rádi za kverka mezi sebe přijmou. „Dejž Bůh, abychom se v dobrém zdraví setkali!“ končí dopis.

Bůh dopřál skutečně setkali se Kaňkovským s panem Fabianem - ovšem stalo se to po mnohém psaní a domlouvání, z něhož vychází, že se Kaňkovským do Prahy nechtělo a že měli výmluvného svého posla, jménem Balcara, jenž dobře situaci chápal, pánům svým ji vykládal a zvláště o písaři Adamovi špatně soudil, takže Kaňkovští naň již připravovali list, v němž ho ze všech zbytečných útrat a protahování práce vinili. Zatím však v březnu 1561 přijel malíř Fabian s dílem na Kaňk. Páni dílo prohlédli a přijali až na některé „nedostatky“, jež ve 2 nedělích měly býti opraveny. Dvě neděle protáhly se sice až do května, ale práce (i písařská) chýlila se opravdu svému konci, neboť i o puklách za 7 tolarů došlo k pevné úmluvě. Tu však v hotovém téměř graduále přišlo ještě k novým dodatkům. Dověděl se totiž v polovici května 1561 nejv. mincmistr p. Petr Hlavsa z Liboslavě o tom, že dali Kaňkovští graduál dělati, i byla jeho vůle, aby i on se svým úřadem tam byl zvěčněn. Ochotní Kaňkovští píši tudíž ku konci května Fabianovi, aby erb mincmistrův „v týchž knihách pěkně vykontrfetován byl, a protož na místo příhodné, kteréž by k tomu erbu náleželo, pomyslí v těch knihách jej vymalujete, neb toho na nás neztratíte“. Fabian měl i Adama vyzvati, aby na příhodném místě doložil, kterého léta graduál jest dokonán, a aby úřad předkem pana mincmistra Petra Hlavy z Liboslavě, p. hofmistra Václ. Vočka, p. urbureře Tomáše Iperlinka a všecken úřad kaňkovský tam uvedl. Na konec vy- (247) bízejí opět k rychlé práci slovy

¹ Chtělť mítí podíl na horách kaňkovských jako měl té doby Jan Táborský z Klokotské Hory na Horách Kutných, jenž byl kverkem dolu „Kršňáku“ a vortu „Kamenice“ na Kuklíku. Na tomto místě uveďmež některé kutnohorské zprávy o J. Táborském! R. 1565 jednal se šepmistry horskými o knihy pergamenové, jež napsal dle úmluvy s českými literáty sv.-jakubskými a na nichž „má mnoho korigovati“. Už prý napsal, co živ jest, - tak nařiká na radnici - na 20 knih a nikde nechtěli tolik korektur, co tu na Horách. Něco prý i proti jeho svědomí jest; jest prý tam ku poctivosti P. Marii a některým svatým doloženo „radujme se“ a oni prý toho nechtí trpěti, ježto máme přec P. Marii poctivost činiti. (246) Páni knih těch přes vše domlouvání Janovo nepřijali řkouce, že prý jest tam tolik korektur, že by k posměchu bylo, ale i noty jsou proti textu malé. Tu podvolil se Jan Táborský nejvýše ve dvou letech nové knihy napsati, máť hbitého pomocníka, a kdyby zatím zemřel, že prý Ad. Kazibaba, učedník jeho, jej zastoupí. Další osud „knih“ ze zápisů pamětných kutnohorských, odkudž tato zpráva pochází, není zřejmý, ale sluší uvést, že r. 1566 literáti čeští upomínali Lidu Hružovu, aby zaplatila 5 kop, jež nebožtík jej muž na české knihy slíbil, neboť prý 18 kop jistoty učiniti musili (patrně Janovi), a že ještě roku 1570 Jan Havíř českým literátům 5 kop dal „na knihy, jež sobě strojití dali“.

„neb se na nás lidé dotazují a my se za to stydíme“.

Koncem června přijel Fabian s uměleckým dílem svým na Kaňk a zajel tu na hospodu. Obratný sluha Balcar vyřizoval od pánů kaňkovských brzo na to radost pánů nad příchodem „přítele milého“ a prosbu, aby ostal přes noc na Kaňku, co v hospodě utratí, že páni rádi zaplatí a zítra je forman do Prahy jej odveze; před večerem aby na radnici p. Fabian se dostavil. I šel. - Však co to? zamčeno? nikoho na radnici? - Fabian rozhorlen odjel zanechav na Kaňku graduál, ač nedostal doplatku. Druhého dne však již Petr forman vezl uraženému umělci 8 kop doplatkem za práci a 9 tolarů od vazby a klausury a list, v němž prosí Kaňkovští, aby se nezlobil; že prý čekali naň: peníze byly již na stole připraveny, když tu pojednou v obci oheň vypukl a všichni z radnice odběhli. Proto prý nikoho nenalezl v síni radní.

Měli tedy konečně Kaňkovští žádaný graduál. Zajisté, že žádný z kaňkovských starších netušil, že požár v obci zlým věstcem jest pro konečný osud graduálu, jenž měl býti Kaňku chloubou!

Archaeologické Památky. 1891.

USTANOVENÍ O UNGELTU KAŇKOVSKÉM Z R. 1489.

V registrech pp. kaňkovských počatých roku 1492 (fol. 5. několikátého foliování) čteme toto:

Anno 1489. Za šepmistrství dobré paměti p. Bartoše a konšelů p. Prokopa Kroupy, p. Jaroše Slona, p. Jana Zigela etc. ty časy v obci kaňkovské byl ungelt z piv hostinských po gr. Tehdy rychtář s konšely a s staršími i s volí obyvatelův ty časy vši obce kaňkovské dožádali jso se na pánech šepmistřích a pánech, kteří ten čas úřad drželi, jakož nahoře psáno stojí, aby to ráčili učiniti, aby ten ungelt byl dáván po 2 g z sudu piv hostinských a aby to učiniti ráčili a pustiti a dali ten ungelt k užitku obce, neb toho znamenitě potřebí v té obci bylo, kteréžto s obtížemi jsou spravovali. To obtížení lidu JM. pp. šepmistřů a páni poznavše v té obci, k snažné žádosti a prosbě se naklonivše, ty potřeby obecní poznavše, to jsou (248) učiniti ráčili a ten ungelt po 2 g. k obci kaňkovské pustili a dali, aby v té obci lépe mohli státi a ji snáze spravovati.

It. Kostel kaňkovský když byl stavín,¹ byl puštěn ungelt k záduší na takový způsob, když se kostel dostaví, aby zase ungelt obrácen byl k obci.

It. V těch ve všech letech, dokudž kostel stavěli, pro jiné potřeby obecní musili činiti sbírku obecní z lidu, v roce z hospodářův po 2 g. a z podruhův po g. a někdy dostalo se, že čtyřikrát v roce byla.

It. Tak v těch letech že se obyvatelům stýskalo, dokudž kostel stavěli, s těmi sbírkami; to obtížení v lidu rychtář s konšely a s staršími poznavše, té sbírky z nich nebrali a v tom kostel dostavěli, i obrátili ten ungelt zase k obci a s volí vši obce obyvatelův ty časy.

It. Z toho ungeltu činili pomoc na klinoty kostelní, na ornaty, na zvony, na orloj, na ten i podnes dávají, a to vše z ungeltu.

It. Na farhof kupují uhlí, drva, každý rok poloulesy, též do školy i jiné všecky potřeby, kteréž k faře náležejí, jednají, a to vše z ungeltu.

It. K sv. Máří Majdaleně² kostelu, kterýž pod svou správou mají, též pomoc z ungeltu činí, poustevníkovi také drva kupují, vše z ungeltu.

It. Faráři každý týden stans dávají 12 gr. č. z ungeltu [na stravu žákům (připsáno)].

It. V obci kterékoli jsou potřeby jako studnice, halzafy, studynky, z kterých vodu k vaření obec bere, i stezky v obci opravují, to všecko z ungeltu.

It. Řetězy, kterými vodu táhnou z studnic, ty také kupují z ungeltu.

It. Dům obecní, kde se tovaryšstva a sousedé scházejí, v něm všecky potřeby opravují

¹ Kostel sv. Vavřince stavěn byl v l. 1492-1505.

² Kostel tento byl pro chudé horníky, u něho byl hřbitov; za císaře Josefa 1785 byl zbořen.

z ungeltu.

It. Rychtáři každý rok službu jeho platí, to vše z ungeltu.

It. Jaká kde jízda neb chůze pro potřeby obecní, tu na úřadech jsou lidé chudí a dělní, ti na své jeti neb jítí nemohou, vždyť se pro ně některý gr. musí utratiti, a to z ungeltu.

It. Když mají pořádkové kaplana havříšší, hašplříšší, trajvířší, tu také jim na pomoc tomu kaplanu dávají každého půl léta 1 kopy neb 1½, to vše z ungeltu.

(249) It. Když potřeba druhého hlásného na věži, tomu platí z ungeltu, a toho sobě nevází pro náklady krále JM. a pánů nákladníkův.

It. Kdyby toho ungeltu nebylo v obci kaňkovské, lidé v chudobě jsouce, ty sbírky kdyby měli dávatí, jistě by se jim stesklo a tomu by dosti učiniti nemohli a tak obecních potřeb neměli by nač jednati a spravovati.

It. Když páni havří činí výchoz do Hory z Kaňku o Božím těle k poctivosti pp. šepmistrů i jiným dobrým lidem, tu jim dělají na tu výchoz pomoc též z ungeltu 2 neb 3 kopy každého roku. A jiné výchozy k rozkázání pp. šepmistrů když jsou také pánův havříův i jinam, vždy jich neopustí, aby jim pomoc neučinili, a to vše z ungeltu.

It. Nadto všecko dělá se počet každého roku řádný a slušný před staršími všech pořádků i všemi obyvateli té obce, kdož jediné chtějí přijíti a jej slyšeti.

It. K těm počtům mezi tovaryšstvo na Kaňk bývají vysláni někteří pp. starší hor střibrných přísežní i přidání každého roku. A tak ten počet dělá se, jakž starší všech pořádků chtějí míti.

Archaeologické Památky. 1893.

OBECNÍ ZBROJ KAŇKOVSKÁ V POČÁTKU XVI. VĚKU.

zapsána v registrech kaňkovských počatých r. 1492¹ byla tato: nejprv 5 plechů, 3 zadní a 2 přední, 1 kapalín, 1 plechovice, pavezá jedna veliká nová, druhá stará menší, hákovnic 8, tři ručnice, prachu čtvrt soudku.

K tomu přikoupili 1528 p. rychtář a pp. konšelé zbroj od Václava Pomejky za 10 a půl kopy zejména tuto: přední a zadní kus, šinky, nákolienky, šorc, obojček kovaný, bart, myšky, plechovice a kapalín.

Archaeologické Památky. 1893.

(250) K DĚJINÁM HORNÍHO MĚSTA KAŇKU.

Kaňk byl vedle Čechu, Kolmarku, Hloušek a Pachu jedním z kutnohorských předměstí, a to do r. 1621. Když valem vzrůstal, když počet havřístva kaňkovského co do počtu neobyčejně se sílil, a to zvláště od doby, co „Osel“ přestal řvátí,² byla Kaňku podřízenost tato méně příjemná, a starší jeho rádi by byli hledali cestu k samostatnosti, a ač by je byli v tom mincmistři podporovali, bylo by to vždy na velkou ujmu Hor bývalo, a proto sebe menším známákám odtržení se horníci stavěli se mocně na odpor. Konečně byl 1621 Kaňk za samostatnou obec prohlášen, a to na ponížení horníků.

Naše zprávy týkají se Kaňku jako předměstí horského a pocházejí z knih a listin archivu kutnohorského a kaňkovského. Tento ovšem jest z nejhudších v království našem, obsahujet, pokud jsem na radnici kaňkovské poznal, tři knihy pouze; ostatní jsou v Hoře, v Praze a snad i jinde.

Jedna z knih dosud Kaňku náležejících jsou registra r. 1492 počatá a tu čteme koupě domů, zahrad, polí, zvonů ke kostelu, seznam kaňkovských sirotků, smlouvy, kšafy, ungelty, klenoty. Věta úvodní k této knize je zajímavá, zní takto: „Registra počatá r. 1492,

¹ Fol. 51. několikátého počítání.

² Od té doby radili se šepmistři se staršími kaňkovskými, má-li se pořádati střelení ku ptáku (poprvé 1533).

způsobilá pro paměť budoucím, aby se po nich zpravovali, ne jako předkové jich, kteřížto neprohlédali k časům budoucím, a protož není jim z čeho děkovati.“

Jiná kniha obsahuje koncepty listů na Hory, do Sedlce a jinam, vesměs ze 16. věku; třetí zdála se mi obecněji méně důležitá.

Starší předměstí horského Kaňku byli ovšem závislí na šepmistřech horských a měli je za vrchnost; i vycházeli tudíž o božím těle každoročně na Hory „k poctivosti pp. šepmistřů i jiným lidem“ a „na tu vycházku dostávali 2 až 3 kopy“. Šepmistři dovozovali vybíratí Kaňkovským daň, jakž o tom svědčí zápis o ungeltu z piva po 2 gr. z r. 1489, z jehož znění lze (251) dobře vyrozuměti, že starší byli pamětliví prospěchu i umělecké výzdoby své obce.¹ Starší spravovali si své finance pod dohledem šepmistřů samostatně a platili za předměstí bohatě; šepmistři žádají je r. 1532 za příspěvek na stavbu kostela sv.-barborského. A že vskutku bohatstvím oplývali, svědčí zajisté výdaj 70 kop na pořízení kaňkovského graduálu Fabianem Pulérem v druhé polovici 16. století, ježž dali svým erbem též opatřiti.²

Roku 1561 dosvědčili starší, jak v dobré paměti chovají nešťastné krajany havíře, kteří pro vzbuření za Vladislava II. na Poděbradech r. 1496 s'ati jsou. Nad místem popravý dal totiž v Poděbradech r. 1516 postaviti pražský měšťan Ondřej Prachovec pomník stálý, a to kostelík Panny Marie za mostem, při němž z důchodů panství poděbradského měl plat a naturální dávku poustevník.³ Když pak kostelík ten časem scházal, ujímali se ho poděbradští a žádávali pomoci, a to zvláště od havířů. Tak psali počátkem května 1561 Kaňkovským a přivedli jim k paměti „některé havíře, předky naše, kteřížto jsouce milovníci spravedlnosti hrdla svá tu na Poděbradech sou složili a na tom místě pro památku jich kostelík, kterýž byl udělán,“ a ten prý potřebuje opravy. Starší odložili jednání o dopisu Poděbradských, až všechna tovaryšstva se sejdou, a tu prý „zajisté každý od sebe dle možnosti, i my od sebe a pořádku pro takovou památku dobrou, pro to záduší učiní“ a po svém poslu odešlou. A tak se i stalo. Počátkem června posílají starší po zvláštním poslu „od tovaryšů a sousedů k záduší, kdež předkové naši havíři leží, 3 kopy na opravu a stavení“ a žádají, aby zavděk od nich a tovaryšů přijali.⁴ Nelze zamlčeti, že poprava havířů, o jichž nevině současní havíři byli přesvědčeni, tragičností svou pořád dojímala a paměť na oběti ty se udržovala. I umělcům ukládáno zobraziti smutnou popravu, toho doklad nalezli jsme v popisu nábytku Jakuba Přibíka na Horách z r. 1568, kdež čteme o „tabuli nade dveřmi havířů stínání“.⁵

Na rathouze měli starší složenou zbraň obecní, již dali též zapsati v registra počatá r. 1492⁶ a měli tu také šenk; (252) čteme, jak tam pil Abraham nožíf r. 1560 a maje platiti dával místo peněz nože.

Na věži chovali hlásného, v čas potřeby i dva.

Nařízení pro Hory vydaná platila i Kaňku, na př. 1562 zakázal v neděli po nanebevzetí P. Marie Ferdinand z hor i Kaňku jezdit do Prahy, „poněvadž lidé na morové bolesti umírají“.⁷

Při vystupování horníků u veřejnosti hleděno vždy k tomu, aby Kaňk byl též zastoupen, tak na př. když r. 1558 přišlo od Pražan vyzvání, aby přišly některé osoby z Hor vítat císaře, rozhodnuto poslat jich 8 z Hor a 4 z Kaňku.

Zodpovědnosti měli starší kaňkovští dost; bylať jim hojná čeled' havířská podřízena a ta konala často své bujnosti na Kaňku i v okolí. Roku 1571 žaluje hormistr, že hašplífi a

¹ Uveřejněn úplně v Arch. Pam. XVI. 415.

² Viz o něm Arch. Pam. XV. 462-3.

³ O. G. Paroubek, Č. Lid. III. 443.

⁴ Kniha kaňk. konceptů ze 16. stol. pag. 23., 29.

⁵ Arch. kutnoh. č. 1664.

⁶ Arch. Pam. XVI. 416.

⁷ Arch. kutnoh. č. 2198.

pacholci kaňkovští slabí a neduživí po žebrotě jdou, ač na ně JM. dává peníz a z pořádku se na ně platí. Ale penízem tím prý se krmí víc starší než lid chudý a dobrou vůli u primasa a na rathouze si dělají. Zlá to obžaloba starších! K ní odpověděli, že p. hofmistr na ně příliš jest rozezlen a že to nejsou neduživí, nýbrž zdraví hašplíři a pacholci, kteří lid obtěžují, sotva že z dolů vylezou. Podpora na „zdělané“ lidi, na niž se hofmistr odvolával, vskutku byla a platila pro lid horský a kaňkovský. Městský písař horský zapsal do memorabilí k r. 1536 (In volunt. f. 4.) toto:

„Starší nad havíři hor stříbrných vznesli, že když pozvali k obědu pána (mincmistra), tu ráčil oznámiti některý pořad, který by se měl zachovati při tovaryších zdělaných a lidech nedostatečných na zdraví, že 2 osoby bývají na to ustanoveny, aby ty pomoci k sobě přijímaly a z pokladnice té je opatrovaly, aby, jsouce zdělání i stateček prodělajíc, nežebrali, ale odtud jim pomáháno bylo. A že se vidí JMti, že jest skutek milosrdný a slušný, i ráčil pán Sigmunda Proška a z Kaňkovských Stanislava Stousa jmenovati, a oni k sobě přijali 5 kop, jež pan mincmistr dal. Aby p. děkanem bylo oznámeno, aby u těch osob bylo skládáno, že každý rok mají počet klásti z peněz těch, jakž i notuli pán ráčil učiniti a též přede vším tovaryštvem čtena byla a k ní všichni povolili, aby pp. (šepmistři) jakožto vrchnost držíce po p. mincmistrovi aby byli pomocni...“

Roku 1548 píše hejtman na Kolíně na Hory a stěžuje ⁽²⁵³⁾ si, že osoby kaňkovské loví v Klejnaru ryby, které protížením víchů z rybníků královských vyšly, a to při lukách, jež k zámku kolínskému náležejí.¹ I dáni jsou mnozí hašplíři a havíři kaňkovští do vězení, a to do klády za to, že v Klejnaru lovili ryby, „jaké v potoce nebývají“; marny byly výmluvy, že viděli sedláky ryby lapati a tudíž také se do toho dali, a když jim p. Prokop Lukavecký nedal, šli k pí. Střelové na Ovcáry a ta že jim dopustila na svých, a tu že jen několik ryb lapili a uvařivše snědli.

Jest ku podivu, že i sami kaňkovští starší dali se téhož léta na pytlacení. Dostal se jim od šepmistrů po neděli ad te levavi přísné domluvy za to, že si vypůjčili síť a požádali Voldřicha ze Starého Kolína, aby jim v oné části Labe, již loviti právo měli horníci a již Suchánek si pronajal, zatáhl, a poslali 2 přísežné, kteří zbroje neměli, než jen nějakou sekeřici, a ti nalovili 2 pudláče (konve) drůbeže - pro starší.

Roku 1571 žaluje Tomáš Hušek šepmistrům, že se na Kaňku hanebné věci dějí, že „od starého až do mladého, od velkého do dítěte hromují, bují a j.“

Měl zajisté rychtář kaňkovský práce mnoho a perné. Roku 1560 dostal se však sám do vězení; zbilal jeho žena 2 těhotné ženy nájemnice, takže jedna potratila a druhá sotva donosila; když shledáno, že nejsou ženami havířů, než že se drží cizích lidí, vyhnány z obce a rychtář puštěn z vězení. Rychtář kaňkovský i k tomu měl nařizeno dohlížeti, aby se v čas šturmovalo, když by na Horách hořelo. A tu se stalo, že při jednom požáru na Horách r. 1572 na Kaňku o mnoho dříve dáno znamení než na Horách samých.

Vzmáhající se Kaňk měli mincmistři vyhlédnutý jakožto vhodný prostředek na zkrúšení šepmistrů horských a dávali někdy na jevo, že provedou, aby Kaňk od Hor byl odtržen. Kaňkovští byly by si toho ovšem přáli a spoléhajíc tudíž na vysokou podporu dovolovali si všelicos. Roku 1557 počali někteří doma bítí, ač dotud musili na Hory pro maso a ač dotud nesměl nikdo ani pro sebe bítí, leč si odchoval vepře neb tele, a tu ještě musel povolati si řezníka z Hor. Přísný zákaz šepmistrů učinil všemu ihned konec, ale hned na to roznesla se na Horách pověst, že „mincmistr chce dáti na Kaňk řemeslníky, jako na Budějovice, řezníky, ševce a j.“, což nemálo horníky pobouřilo.

⁽²⁵⁴⁾ Napatost a žárlivost mezi městem a předměstím i jinak patrna. Když r. 1571 jel císař Maxmilian s manželkou svou Marií z Prahy do Vídně, tu, jedá z Brodu mimo Kaňk (Respice

¹ Archiv kutnoh. č. 1038.

I. f. 2) k Čáslavi, u Taurkaňku se zastavil, hofmistrem byl uvítán a některé věci spatřil a minul Hory. Šepmistři nevyšli císaři vstříc, ač Kaňk byl předměstím. Přes tuto některou kyselost dbali šepmistři svého předměstí pilně. Když roku 1573 byl nedostatek lidu pracovního, nařizeno rychtáři na Horách, aby povaleče horské schytl a dodal na Kaňk, aby tu kyz vytahovali.

Faráři kaňkovští podřízení byli horskému děkanu, starším kaňkovským a šepmistřům; měli docházeti do blízké Grunty do kostelíka sloužit pro obec tu a blízké Libenice. Tu se stalo, že pí. Kateřina Libenická,¹ 1542 zmocnivši se zádušních věcí, pobrala v Gruntě klenoty, kalichy a ornáty a j. věci pravíc, že jí Kaňkovští jsou povinni chovati kněze. Uslyševše o tom kaňkovští starší, zakázali faráři přísluhovati pí. Kateřině a jejím poddaným. Když tedy jakás žena pí. Libenické přišla s dítětem k faráři na Kaňk, nechtěl jí podat; i šla k děkanovi na Hory a ten se jí ujal proti faráři. Šepmistři, k nimž se zase utekli starší kaňkovští, dávali za právo starším. K nějakému boji právnímu však nedošlo.

Z Hor vedly některé cesty na Kaňk, ale byly zlé; kamenná (stanveg) vedla s Kaňku ke klášteru sedleckému, a také tato r. 1562 za bídnou se prohlášeje. K topografii Kaňku nenašli jsme ničeho, leč pojmenování pro jeden dům (1567), a to „na Vystrkově“.²

Český Časopis Historický. 1896.

KLENOTY KOSTELA V GRUNTĚ R. 1515.

V registrech pp. kaňkovských počatých r. 1492 čteme na str. 57 (foliování několikáté) toto: 1505 tito jsou klenotové vypsaní záduší Matky Boží v Gruntě. Itm. dva kalichy velké stříbrné, z těch dvou jeden ⁽²⁵⁵⁾ jest společný s kaňkovským, který Bareš poručil. Itm. třetí malý kalich stříb. Itm. dva kalichy cínové. Itm. dvě korporálnice stříbrné. Itm. Jeden ornát červeného aksamitu s květy. Itm. druhý ornát brunátného aksamitu s květy. Itm. třetí ornát kanichový starý. Itm. čtvrtý ornát harasový nedobry. Itm. Čtyři faflíky. Itm. mšál pergamenový veliký, za který dáno 20 kop gr. Itm. Graduál papírový v bílé kůži nový. Itm. Knihy, které od Staňka, zpěvací koupeny. Itm. Kancionál starý. Itm. Agenda. Itm. Dva vomiraly zbyteny. Itm. Jedna štola zbytečná červeného taffatu merhovaného. Itm. Kazile jedna zbytečná. Itm. Komže jedna zbytečná. Itm. Ubrusů 14. Itm. dvě amplce nové. Itm. Oltářík kamený usazený do dřeva. Itm. Na velkém oltáři svícňův 6 a menších 12. Archaeologické Památky. 1893.

PŘÍSPĚVEK K DĚJINÁM KLÁŠTERA SEDLECKÉHO V 16. STOLETÍ.

Již ta tam byla doba slávy kášttera sedleckého ve století 16. Klášter v pravém slova smyslu živořil. A přece vábila mne čtoucího staré knihy a zápisy kutnohorské a kaňkovské každá sebe menší zpráva o cisterciácích sedleckých; a tak podařilo se mi něco zpráv na těchto „cizích luzích“ sebrati. Ze zpráv těch seznáváme hospodářství zchudlého, ze staré slávy tyjčího kláštera, vidíme, jak se žilo v klášteře na daleko a široko podobojími, bratry a luterány obklíčeném, takže budou snad budoucímu dějepisci kláštera sedleckého vítány.

Klášteru sedleckému patřily v bližším³ i dalším okolí mnohé pozemky, jichž však klášter sám nedržel, nýbrž pronajímal. Horští a Kaňkovští byli nájemci, mnohdy však zapomínali platiti, takže opat Adam viděl se nucen r. 1565 upozorniti šepmistry horské na jeden majestát, jímž se stanovilo, že mají šepmistři nezaplacený úrok opatovi vymoci.⁴

¹ Manželka Jindřicha Libenického z Vrchovišť.

² Arch. kutnoh. č. 2131.

³ Hned u kláštera dvůr dosud stávající (Schwarzenberský) a dvůr Šipčí, který zašel, ale po němž dosud místo Šipčí slove.

⁴ Archiv kutnoh. č. 1938. Pouze blízké dvory držel klášter sám, k r. 1529 čteme, že bylo nalezeno u šenkýřky u Bakalářů 25 hus, ukradených z nového dvora klášteru sedleckému patřícího.

(256) Roku 1574 odvolává se na týž majestát opat Ondřej a žádá tolikěž na šepmistřích, aby mu dluhy vymohli.¹ Kniha kaňkovská konceptů ze 16. stol. podává drobné zprávy o sporech o meze mezi majetkem kláštera a jednotlivců. Nicméně byl příjem z najatých rolí takový a práce robotníků (též sedláků hlízovských) tak vydatná, že vedli mnozí sice skromný, ale dobrý život.² Soudíme tak i z toho, že ku vyřizování mnohých dopisů, provádění sporů, obhajování opata a kláštera vydržován vždy úředník a advokát, „řečník“ klášterní; nejčastěji volil si ho opat z Hor. V letech třicátých století 16. byl řečníkem za klášter Jindřich. Někdy zvolil opat služebníka nešlechtného a nevěrného. Když 1571 zemřel Linhart Ohman, úředník kláštera, bytem na Horách, prohlásil ihned opat, že některé věci klášterní za ním jsou. I shledáno vskutku, že zastavil u Martiny zámečnice 24 lžice s nákončím stříbrným a 3 číšky, u Jiřka Hlavy pasy, koflíčky a 3 číšky a j., něco prý Linhartka vyplatila, ale zůstaly ještě 24 lžice s rozličnými stěnkami, 5 mis a 2 konve. U Jana Rotleba zastavil Ohman mošnu, koflíky (4 nebo 6), páteř, 24 lžice; páteř prodán do Přítoky za 5 tolarů. Vše bylo klášterní a opat pozván na Hory, aby na věci, jež snesli na úřad, pohleděl. Byly ještě velké obtíže, než klášter se svého domohl. Roku 1573 dal se za úředníka do kláštera najmouti Jan Zlonický, bývalý rychtář páchovský; následujícího roku jmenuje se úředníkem Jan Bradavička. Někdy míval tento písař tolik práce, že vyhledáván pomocník, tak na př. 1581 žádán byl Adam, písař radní kaňkovský, aby vypomohl, ale on se obratně vymluvil (Kaňk. kniha konc.).

Dovnitř kláštera nahlédnouti dovoluje zajímavá událost z r. 1525. Utekl tehdy totiž z kláštera mnich Jakub, příjímím Polák,³ ač zavázal se ctí a věrou, že neodejde, a zdržoval se některý čas na utrakvistické faře kostela vysokostelského v Hoře. I psal opat Jiří důtklivý list šepmistrům, zdaž se to děje s jich volí, proč ho tam trpí „pocivosti neznalého, jenž se zapomenul nad Pánem bohem, nad sebou, nad závazkem, (257) který učinil našemu zákonu, ... měli bychom o něm dosti psátí i mluvití, ale na ten čas zanecháme“; chtěli prý Poláka pro neslušné výstupyk potrestati, on však utekl, doufá tedy konvent, že mu šepmistři bytu nedopustí.

Katolický mnich na utrakvistické faře uschován! Bohužel, nikde zpráv dalších a opat „na ten čas zanechal psátí“.

Je-li správné naše mínění, že poměr kláštera k horám charakterisuje poměr katolíků k podobojím, v druhé polovici století 16. ovšem luteránům, tedy se poměr zhoršil. R. 1563 čteme stížnost kláštera,⁴ že mnozí obyvatelé horští, potkávající služebníky sedlecké, vyhrožují jim, haní je, hanebně o mníchích mluví, naproti tomu není prý pravdou, že by někdo hájil Horským jíti „k nám“ do Sedlce na procesí, jež se koná každoročně ten pondělí po velikonocích. Tu žádá opat, aby řečem těm i napětí byl učiněn konec, sice že obrátí se na krále. K r. 1578 čteme zase stížnost děkana horského, že opat a konvent kláštera sedleckého kaplana z Malína mu vyhnati chtěli, ač ode dávna kaplan od Vysokého kostela tu přísluhuje; páni, „aby něco horšího z toho nepovstalo“, žádají opata, aby toho zanechal.⁵

Vůbec v okolí kláštera odehrávaly se někdy scény, na potupu mnichův a ochuzení - ne-li zničení - kláštera sestrojené.

Roku 1506 žaluje opat šepmistrům, jak havíří kaňkovští na památném hřbitově sedleckém, ba i před samým klášterem se rvali, nestoudně někteří jen v košilích jsouce oble-

¹ Arch. kutnoh. č. 2658.

² K r. 1541 čteme v knize testamentů, že opat sedlecký byl dlužen Vítovi šenkýři za 17 pinet vína 34 gr.; „a mám na to rabuši“, řekl umírající Vít. K r. 1569 čteme v kaňk. knize, jak Štěpán trejbř, jenž býval pohůnkem při klášteře a měl týdně 7 gr., sám padnuv do dluhů žádal opata, aby mu zadržal služby za 5 neděl, totiž 35 gr., zaplatil.

³ Archiv kutnoh. č. 366.

⁴ Archiv kutnoh. č. 1790.

⁵ Memorab. knihy.

čeni, meči a kordy se honili, ani kostela, ani kláštera nešanujíce.¹ Roku 1567 nařká opat Ondřej, jak havří a hašplří kaňkovští dělají škodu klášteru při koupání v rybníčku v sousedství kláštera. Tu starší pořádku ovšem napomenuli své příslušníky, zároveň však opatovi oznámili, že koupání v rybníčku nemohou zabrániti, „neb za předešlých dobré paměti opatů jim jako dělníkům J. Veleb. císařské ku pohodlí a zdraví nikdy zhajováno nebylo“. R. 1572 dostal opat list odpovídající a ohněm hrozící; i nelenoval a poslal ho arcibiskupovi, ten opět komoře a tato šepmistřům. Ti vsadili Onemusa Mertu - zda důvodně, nevíme - do žaláře tak šeredného, že by byl pro smrad o zdraví a zrak přišel; rozesílal tudíž Onemus prosebné (258) listy na vše strany a puštěn na přímluvu i samého opata Boh. Felixa, Diviše Slavaty, Zdislava Martinice a Jana Eraz. z Švamberka z vězení.²

Nejhůře proti klášteru vedl si Prokop Čermák, hutník, který v Puchýřích pracoval. Přišel r. 1557 v létě do kláštera sedleckého, vyžádal si hovořiti s opatem a tomuto svěřil, že on a někteří ještě jeho pomocníci, mezi nimiž jmenoval zvláště Martina Sládka, šenkýře od Konvářů, vědí o pokladě v zahradě klášterní skrytém, a žádal, aby mu bylo dovoleno kopati; nadešl-li mu Bůh, že se s klášterem dobře rozdělí. Dovolení dostal. I hledáno v zahradě; ale brzo ocitl se Čermák ze zahrady na jiných gruntech klášterních, mimozahradních, tu kopal tajně a v noci. Opat a konvent, nemohouce dočekať se výsledku, vyslali sluhy, aby spatřili, jak Čermákovi se daří. Ti k nemalému překvapení shledali na jednom poli, na němž posledně byl Čermák kopal, díru, u ní nádoby rozbité a roztroušené staré groše krále Jana a bílé peníze, jež asi ztratil, když utíkal. Následuje ovšem soud, z něhož nevyšvítá, nalezl-li Čermák vskutku poklad či nic, neboť udával, že opat i jiným lidem kopati dovolil a nejen jemu.³ Zjevno však, že poklad na gruntech sedleckých nalezen byl. Český Časopis Historický. 1895.

¹ Kutnoh. archiv č. 74.

² Arch. kutnoh. č. 2533.

³ L. memorab. a č. 1313 Arch. kutnoh.

Do tohoto vydání byl převzat rejstřík z prvního vydání. Jeho aktualizace na toto vydání by byla pro vydavatele příliš časově náročná. To znamená, že čísla odkazují na stránky prvního vydání, nikoli na stránky v této publikaci. Převodní tabulka je umístěna za rejstříkem na vnitřní straně zadní obálky.

REJSTRÍK JMEN.

Abraham, nožíř. 252.	Anna, rybníkářka, čarodějnice. 203, 211, 212, 220.
Adam, farář kaňkovský. 203.	136, 141, 142. Bartoloměj, bakalář vysokost.
Adam, písař radní na Kaňku. 256.	Arnošt, arcivévoda rak. 16, 17, 118, 131.
Adam, tesař. 90, 91.	18. Bartoň, trubač. 96.
Adam, truhlář. 237.	Arnošt, pruběř. 112. Bartoň, zámečník. 37.
Ahnek Jan. 6.	Astl Pavel, bradýř. 68. Bartoš, farář sv.-barborský. 213.
Ambrož, farář p. z Semína. 191.	Augsburk. 104, 112. Bartoš, farář námětský. 200, 201.
Ambrož z Hrádku, zlatník. 47.	Augustín, zedník. 32, 90. Bartoš, hutrajtěř. 4.
Ambrož, hejtman tábořský. 4.	u Bakalářů (dům, hosp.). 19, 37, Bartoš Pachovský. 181.
Ambrož, mečíř. 38.	62, 107, 135, 227. Bartoš, šepmistr. 247.
Ambrož, mincmistr. 4, 7.	Balcar, sluha kaňkovský. 246, Bartoš, trubač. 95.
Anička šafářka, čarodějnice. 136, 137.	247. Bartoš, zlatník. 51, 52.
Anka od Nožičů, čarodějnice. 138.	Banno Jan, doktor, sekretář. 218. Benátky v Itálii. 202.
Anna, apatekářka. 114.	sv. Barbory viz chrám sv. B. 5, 9, 12, 15, 18, 30, 33, 47, 53, 54, Benedikt, arciděkan. 211, 212, 213.
Anna, hadačka. 137.	82, 86, 88, 91, 119, 124, 130, Benedikt, kněz. 210.
	146-152, 169, 179, 193, 202, Benedikt, mistr kamenický. 146-

148.
 Benedikt, trubač. 95.
 Beneš, barvíř. 65.
 Beneš Blažek. 109.
 Beneš, branný. 126.
 Beneš, forman z Prahy. 109.
 Beneš, trubač. 93.
 Beránek Martin, hejtman nad desátníky. 76.
 Beránková Dorota, „lékařka“, nunvářka. 68, 234.
 Berka z Dubé Václav. 218.
 Bernard Jan. 162.
 Bernášek Petr 107, 120, 126, 218.
 Bernášková. 178.
 Beřice, kostel. 169. pozn.
 Bešta Martin, forman. 218.
 Beygnar Albrecht. 113.
 Bezruký Kuba. 234.
 z Běšin Jan Běšín, úředník mince. 13, 149.
 z Bibrštejna Karel na Děvině a Forstu, mincmistr. 215, 216, 223.
 Bikaň, fara. 169 pozn., 213.
 Bikanecký Tomáš. 232 pozn.
 Bilany. 30, 31.
 Blažek, hrnčíř. 7, 42.
 Blažek, kameník. 42, 43.
 Blažek Dráb, zlatník. 47.
 Bodlák Václav. 83, 126.
 Bohdanecký z Hodkova Adam 231 p.
 Bohdanecký z Hodkova Kuneš 186.
 Bohuslav od Slonů. 186 p.
 Bochorský Růže Jiřík. 232 pozn.
 Bojan Jan, farář sv.-barborský. 173.
 Borkovský Pavel. 112.
 Bořita Smečanský z Martinic Zdislav, mincmistr. 152.
 Bradavička Jan. 256.
 Bratří čeští. 62, 182, 200, 203, 209.
 Brikcí Tajovin, farář od Náměti. 207.
 z Brníčka a ze Břehu Tunkl Jindřich, mincmistr. 13, 20.
 Brod Český. 18, 19, 110, 111, 196, 230, 231, 239.
 Brod Německý. 196 pozn.
 Brodský Jan. 112.
 Brož, řezník. 74.
 Brožovský Endres z Korábu. 63.
 Budějovice 97.
 Budovec z Budova a na Janovičkách Adam. 168 pozn.
 Budská Barbora. 237.
 Buchal Jan, arciděkan. 171, 172, 173, 180, 181.
 z Bukova Muchek Vác. 14.
 z Buřetína Jan. 235.
 Bzdinka. viz Hvězda.
 Bzenceký Jan. 218.
 Bzenceký Jiřík. 56.
 Cihelníková Uršula. 230.
 Cimrman Jiří, uzdař z Vratislavě. 115.
 Cyprian, paedagog. 128.
 Čapůch. 202.
 Čapek Jan ze Sán. 7.
 Čáslav. 16, 17, 25, 30, 31, 34, 52, 64, 70, 75, 81, 92, 94, 97, 113, 130, 131, 138, 141, 143, 154, 164, 173, 182, 187, 199, 222, 254.
 Čáslavský sjezd (1542). 76.
 Častín Kostel, fara. 169 pozn.
 z Částrova Mikuláš, král. urburěf. 114.
 Ččetka Jan, paedagog. 128.
 Čech, předměstí. 84, 98, 221.
 Čermák, kovář. 164.
 Čermák Matěj, branný. 88.
 Čermák Prokop, hutník. 258.
 Čermák Šimon, zámečník. 36.
 Čerthovzal Petr. 138.
 Češka Jan, kněz v Pardubicích. 174.
 Člunek Jan. 203.
 Dačický 22, 42, 59, 75, 77, 86, 104, 106, 160, 165, 173, 182, 208, 212, 213, 216, 231.
 Daniel, arciděkan. 213.
 Daniel, kněz. 173.
 Daniel, sukcentor. 131.
 Dašický Čeněk z Barchova na Veltrubích. 96.
 David, postřihač. 237.
 David, č. bratr. 200.
 Davídka Markyta, čarodějnice. 133, 134.
 Didakt Václav, mistr školní. 120.
 Dittrich Kristian. 110.
 Diviš ze Srbče. 2 pozn.
 Divůček Mikeš, mincmistr. 2.
 Dobřeň. 139, 169 pozn.
 Dohalický z Dohalic Boček. 100.
 z Domína Bořivoj. 14.
 Dorota, apatekářka. 65.
 Dorota, hadačka. 137.
 Doubek Jan, hrnčíř. 44.
 Doubravský Jan, 37 pozn.
 Doupovec Erhart. 218.
 Dub Matěj, koželuh a čarodějník. 135.
 Dub Jan, koželuh. 135.
 od Dubu Matěj. 6.
 Duchek Václav, arciděkan viz Václav. 196.
 Duchek, farář kaňkovský. 173; pozdější farář u sv. Jiří. 178, 179.
 Duchek, mistr 55.
 Džbáněk, hrnčíř. 21, 43, 44.
 Eliáš, forman. 105.
 Endres, kloboučník. 83.
 Erazim, kupec ornátů. 56 pozn.
 Erazim, kněz od sv. Jiří. 229.
 Faltýnka. 181.
 Faust Jan. 2 pozn.
 Ferdinand, arcikn., syn Ferdinanda I. 16, 41 p., 81, 99, 209, 230.
 Ferdinand I., král. 15, 16, 19, 20, 21, 25, 27, 28, 29, 62, 69-80, 84, 96, 112, 113, 151, 155, 168, 171, 179, 201, 215, 229, 252.
 Feyfarka Lida. 205, 206.
 Fifek Kašpar. 83, 110.
 Firšic z Nabdína Jindřich. 186, 187.
 Fijalka Jan, zámečník. 27, 35.
 Flašnýř Štěpán. 133.
 Florian, kněz. 175, 179, 180.
 Forman Petr. 100, 217.
 Franc, barvíř. 67.
 Gabriel, stavitel. 91.
 Gabriel, doktor z apelací. 218.
 Galimed Jan. 212.
 Ganymed Tomáš. 131.
 Glatzbach Henrich. 68.
 Göstl Filip, učitel němčiny. 129.
 z Granova Kašpar. 215.
 Grunta. 120, 169, 254.
 z Guttenštejna Albrecht a na Kolíně, mincmistr. 27, 160, 163, 183, 192, 193 p., 214, 226, 242.
 Habart Jan, arciděkan. 213.
 Habry. 109.
 Haken Václav. 104.
 Hala, střelec. 36.
 Hala Josef. 144.

Hana Jakub. 153, 154, 156, 157, 160-167.
 Hanová Kateřina, čarodějnice. 139.
 Hanstroj (Hans Troj). 104.
 Hanuš, lékař. 67.
 Hanykř ze Semína a na Nebovidech Vilém. 136, 191.
 Hanzl, zlatník. 47.
 Hanzl, bradýř. 66, 67.
 Hanzl, sanytrník. 87.
 Harovník Jiří, učitel. 131.
 Hašek Ostrovský z Waldštejna, mincmistr. 3.
 Havel, provazník. 17, 83.
 Havel, zahradník. 233.
 Havlišů Havel, hejtman nad desátníky. 76.
 Hayman Pavel. 122.
 Helzl ze Sternova Šebestian. 145.
 Hlava Jiřík. 236.
 Hlavsa z Liboslavě Petr, mincmistr. 246.
 Hlavsa z Liboslavě Radslav. 145. na Hliništi. 145.
 Hlízov. 220.
 Hloušky, předměstí. 5, 50, 84, 86.
 Hloušecké fortny. 87, 221.
 Hložek Nathan z Byslavce. 83.
 Hodkov, fara. 169 pozn.
 Holub, forman. 76, 113.
 Holub Jan. 158.
 Holý Jakub. 122.
 Hons Jan, kněz. 172, 176.
 Horstofar z Malešic Jan, mincmistr. 215.
 Hořany. 81, 120, 220.
 Hošesky Kristian, čarodějník. 140.
 Hošek Jakub. 120.
 Houska Jan, zlatník 50, 51.
 Hrabáně z Přerubenic Pavel. 30, 139, 232.
 Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách Václav. 136.
 Hradec Králové. 47, 103, 106, 110, 112, 175, 185, 191, 194, 198.
 Hradecký Matouš, arciděkan. 169, 204, 207, 208.
 Hrádek. 13, 107, 217, 223 p.
 Hronek, zámečník 35.
 Hruza Vác. 213 pozn.
 Hruzová Lida. 246.
 Hřebenář Jan. 235.
 Hubáček Jakub. 162, 186, 242.
 Hubáček Šimon. 104, 166.
 Hudová Anna. 218.
 Humpolec. 3.
 Hus Jan, svátek jeho na Horách. 73, 146, 206.
 Hus Jan, obraz jeho v graduále. 56, 245.
 Husitské války 1, 97.
 Hušek Tomáš. 253.
 Hvězda Jan či Bzdinka, hejtman tábořský. 4.
 Hynek, hejtman poděbradský. 104.
 Chalupa Jan, mečíř. 39, 237.
 Charamza Jan. 63.
 Charvát Jindřich. 23, 161, 163-165, 178-180, 207.
 Charvát, apatekář. 58, 60.
 Charvátová Johanka. 59.
 Chlupatý Václav z Pachu. 104.
 Chmela, rektor a kantor kaňkovský. 179.
 Chobolt, forman. 159.
 z Chocenic Jindřich, mincmistr. 155.
 z Chocenic Zygel Adam. 83.
 z Chořov Burjan. 237.
 Chotouchovský z Nebovid a na Klucích Jindřich. 237.
 Chotěboř. 1, 103, 202, 209.
 Chrudim. 2, 106, 175.
 z Chřenovic Hynek Martinický. 89, 186.
 Chyzdera Jan, hejtman nad desátníky. 76, 104, 105.
 Chyzderová Anna. 218.
 Ignác, barvíř. 66, 68.
 Ignáce barvíře dcera Regina. 66.
 Iperlink Tomáš, urbureř. 246.
 Isáček, žid. 182.
 Israel, žid kolínský. 112, 114.
 Jáchym, puškař. 76.
 Jakub, bakalář. 102, 108, 126, 230.
 Jakub, desátník. 75.
 Jakub, konvář. 90.
 Jakub Lazar, žid z Kolína. 114.
 Jakub, mnich sedlecký. 173, 256, 257.
 Jakub, vážný. 106.
 Jakub Vlach, obchodník z R. Kolína. 103.
 Jakub, zlatník. 47.
 sv. Jakub, ves. 138.
 Jan, arciděkan. 174-177, 182.
 Jan (kolínský neb i Plechovička), arciděkan 179, 180, 182.
 Jan, bakalář barborský. 127, 131.
 Jan, bakalář vysokost. 124, 131.
 Jan z Brna. 175, 178, 181.
 Jan, kantor barborský 131.
 Jan, kněz, viz i Buchal. 172, 175, 179, 180, 181, 199, 209 p.
 Jan, kněz od Náměti. 201, 202, 207.
 Jan, lazebník z Čáslavě. 65.
 Jan, lékař. 65.
 Jan lucemb., král. 97.
 Jan, lékař. 65.
 Jan Mikulášenc. 191.
 Jan, písař mince. 7, 199.
 Jan, probošt vyšehradský. 99.
 Jan, trubač. 95, 186-187.
 Jan z tábořského vojska. 5.
 Jan, šrotýř. 74, 75.
 Jan, zlatník. 47, 50, 52.
 Janda, erckafěř. 224.
 Jandová Eliška. 130.
 z Janovic Ondřej (Mrhač). 6.
 Janovičky, fara. 168 p.
 Janek, zlatník. 47.
 Jandorfer, milovník krále Ferd. I. 23.
 Jaroška Káča, židovka, čarodějnice. 138, 139.
 Jeronym, zlatník. 47.
 Jeronym, kupec. 115.
 Jihlava. 30, 106, 109, 110.
 Jílek, uzdáf. 52, 81, 236.
 Jílovský Jan. 91.
 Jindřich, apatekář. 60.
 Jindřich z kláštera, advokát. 158, 159, 256.
 Jindřiška, postřihačka. 114.
 Jiří Petr, farář u sv. Bartoloměje. 173, 174.
 Jiří, opat sedlecký. 173, 256.
 Jiřík, král. 78 p., 106, 113.
 Jiřík, apatekář. 60, 61, 131, 202.
 Jiřík, bakalář vysok. 124, 130, 131.
 Jiřík, bradýř. 67.
 Jiřík, farář sv.-barborský. 174, 199.
 Jiřík, kněz. 174, 175, 196.
 Jiřík, tešař z Tábora. 91, 92.
 Jiřík, truhlář, hejtman městské hotovosti. 76.
 Jiřík, zlatník. 218.

- Jiřík, zvoník od sv. Barbory. 119.
 Johannes, apatekář. 58.
 Johannes, bakalář. 128.
 Josef, žid z Bydžova. 103.
 Juda, žid z Kolína. 103.
 Julian, mečfř. 38, 79 p.
 Kabát Václav. 114.
 Káča, vinopalka. 134.
 Kačicová Zuzana, kramářka. 52, 107.
 Kadeřavý Jakub, žid, advokát. 166.
 Kafka Jan. 152.
 Kambrius Jan. 145.
 Kaňk. 19, 87, 93, 94, 112, 127, 132, 147, 148, 169, 179, 180, 202, 203, 245-255.
 Kaňkovský Jiřík, zámečník. 37.
 Kapounka Kateřina. 53, 54, 149.
 Karták Vít, hrnčfř. 44.
 Kasalická Ludvíka. 126.
 Kalický Václav. 218.
 Kašibok Jakub, hrnčfř. 42.
 Kašpar, zámečník. 37.
 Kašpar, zlatník. 50-52.
 Kateřina, hrnčfřka. 42.
 Kateřina, krčmářka. 141.
 Kateřina, porod. bába. 69.
 Kaufman Jak. 5.
 Kazibaba z Kosmačova Adam, písař graduálu. 245, 246.
 Klabal Tomáš. 17.
 Klabal Jiří, zvonář. 36.
 z kláštera Janek. 233.
 Klauzvinc, purkm. frankfurtský. 104.
 Klejnar, řička. 253.
 Kloboučník Pavel. 218.
 Kloud Jakub. 154, 178, 183, 184.
 Kmochová Anna. 105.
 Knajzlík Jan. 58, 218.
 Kchova Anna. 134.
 Dr. Koleso z Rakanova, Joanes. 69.
 Kolín 13, 27, 66, 97, 101, 113, 114, 143, 164, 204, 220, 222, 243, 252.
 Kolín Starý. 253.
 Kolmark, předměstí. 6. p., 31, 72, 84, 86, 172.
 z Kolovrat Albrecht, nejv. kancléf. 215.
 Koráb Jan z Fryberka. 55.
 Korčanský Lorenz. 186 pozn.
 Kordule ze Sloupna Jan. 65.
 Kočanský Lorenc. 226.
 Kořínek, jesuita a jeho kronika. 2 p., 3 p., 12, 90, 91, 202 p., 226, 232, 238.
 Kosmovec Vavřínc, advokát. 234.
 Kosmovec Václav. 153-160.
 z Kosovic Viktorin. 157.
 Kostka Jan. 110.
 Kostka Pavel. 215.
 Kostka z Postupic Bohuš, mincmistr. 215.
 Košice, kostel. 169 pozn.
 Košíková Marta. 135, 136.
 Kotníček Jan. 133, 153, 166.
 Kouřim. 13, 124, 202, 203, 217, 237.
 Koza Bartoň, branný. 88.
 Kozel Zikmund. 33.
 Koželuh Jan. 200.
 Koželuh Matěj, překupník. 101.
 Kožišník Mikuláš. 185.
 na Králících Matouš. 169 pozn.
 z Kravař Lacey a na Helfštýně. 240.
 Krev Křištof, bradýř. 66, 67.
 Krispek Florian. 14.
 Kristian Němec, zlatník. 52.
 Kropáč Matouš, hrnčfř. 43, 45.
 Kroupa Prokop. 42, 224, 247.
 z Krsovic Viktorin, hejtman hotovosti. 76.
 Kršňák Martin. 224.
 Krýbl Křištof, kupec koní. 113.
 Krysovice, kostel. 169 pozn.
 Křečhoř. 212.
 Křečhořský Jan. 51.
 Křesetice, kostel. 169, pozn.
 Krivoláček Ondřej. 76, 81, 82, 84, 120, 217.
 Kučera Diviš, učitel. 128.
 Kudrna Matěj, kněz. 176, 177.
 Kůň Jíra. 234.
 Kuřátko Pavel, hrnčfř. 44, 45.
 Kvintín Jakub, kněz. 49.
 Kynzl Kašpar z Chba. 58.
 Kysar z Kysu Václav, zlatník. 48.
 Kyšpek Florian. 218.
 Labe a lovení v něm. 17, 101, 113, 253.
 Labuška Jiřík. 60.
 Labuška Lukáš. 83.
 Labuška Jakub. 186, 212 p.
 Ladislav, král. 9, 10.
 Lahvička Jan, farář křesetický. 173, 179.
 Latkrubská Dorota. 138.
 Leonard, varhaník. 172.
 Lev Václav. 83, 240.
 Libák Václ. 4.
 Libenice. 254.
 Libenický Jan. 30, 32, 33, z Vrchovišť. 86.
 Libenická Kateřina. 254.
 z Liboslavě Zikmund, zlatník. 49.
 z Liboslavě Jan. 49, 139.
 Lidl z Myslova Pavel. 218.
 Lidl z Myslova Mates. 218.
 Linzenhaimer Endres, zlatník. 52.
 Linzenhaimer Jan, zlatník. 52.
 Lipany. 6, 7.
 Lipolt, zedník. 30.
 Lipolt, kameník. 30, 33.
 Litomyšl. 182, 204.
 z Lobkovic Jan ml., purkrabí pražský. 217, 223.
 z Lobkovic Ladislav. 14, 218.
 z Lobkovic Mikuláš, nejvyšší písař urbury. 2 pozn.
 Lorec. 16, 111.
 z Lorce Martin. 233.
 Lorecký Vojtěch. 35.
 Lorecký Václav. 36.
 Lorecký z Ylkouše Ludvík. 75.
 Lorecký z Ylkouše Zikmund. 107.
 Lorenc apatekář. 213.
 Lošany. 81, 122.
 Ludvík, král. 15, 19, 20, 22 p., 29, 46, 51, 176.
 Lukavecký Prokop. 253.
 Lukeš, zámečník. 83.
 Lukeš, pekař. 99.
 Lysý, succentor sv.-Barborský. 131.
 Macek Jan, kněz. 174.
 Mach Holiáš, kožešník z Hradce. 103.
 Mácha, kněz. 182.
 Makovský z Makové Vincenc, mistr školní. 124, 131.
 Malešický z Černošic a na Ratajích. 169 pozn.
 Malešov. 3.
 Malešov, kostel. 139, 169 p., 213, 233.
 Malín. 25, 97, 115.
 Malín, fara. 169 pozn., 220.
 Malínský Jan, branný. 88.
 Malovec z Malovic Jan. 232.
 Malovec Pavel. 169, 234 pozn.

Malojovice, fara. 169 pozn.
 Mandalena, barvířka. 60, 61, 65, 105 (apatekářka).
 Marcocius Martin, bakalář od vys. kost. 130, 131.
 Marie, manž. Maxmil. cí. 16, 254.
 Markéta, por. bába. 69.
 Markéta, hadačka z Prahy. 137.
 Markolt, hrnčíf. 42.
 Marta, hrnčífka. 141.
 Marta, lékařka. 66.
 Martin, apatekář. 60-62, 64, 130.
 Martin, bakalář sv.-barb. 130, 131.
 Martin, barvíř. 64, 66.
 Martin, bednář. 136.
 Martin, farář kbelský. 194.
 Martin, farář námětský. 193 pozn.
 Martin, kantor. 131.
 Martin, kněz v Táboře. 174, 187.
 Martin, succentor. 142.
 Martin, zámečník. 37, 165.
 Martin z Litomyšle, kněz. 204.
 Martina, zámečnice. 256.
 Martinek, švec. 140.
 Martinic Zdislav. 258.
 Mařk Ryšavý. 4.
 Maslník Jan. 60, 148.
 Maslníkoví dědici a poručníci. 81, 82, 120, 126.
 Máša Matěj. 226.
 Maštalka Martin. 218.
 Materna z Květnice. 33. (Na Přítoce bez kř. jména.)
 Materna z Květnice Adam. 230, 231, 232.
 Materna z Květnice Jindřich. 230, 231.
 Materna z Květnice Václav. 230.
 Materna z Květnice Zikmund. 230.
 Matěj, děkan ledečský. 190.
 Matěj, kněz. 173.
 Matěj, kněz od sv. Barbory. 189.
 Matěj, kněz od sv. Bartoloměje. 193 p.
 Matěj, kněz nymburský. 204.
 Matěj, malíř. 194.
 Matěj Malínský. 195, 199.
 Matěj, mečíf. 39.
 Matěj, rormajstr. 21.
 Matěj, švec. 93.
 Mathes od tří oslů, kupec. 103.
 Mathes, zedník. 32, 99.
 Matouš, farář barborský, později arciděkan. 191, 192, 193, 198, 201, 202, 204, 207-210.
 Matouš, kněz z Hradce. 194.
 Matouš, mečíf. 38.
 Matouš, mistr. 51, 158, 162, 174, 176.
 Matoušek, primas. 186.
 Matouš Rychtář. 30, 157.
 Matouš, zámečník. 36.
 Matouš, zvoník. 91.
 Matoušek od věže. 43, 166, 167.
 Matoušek, knihař z Prahy. 103.
 Mazanec Václav, desátník. 74.
 Maxmilian II. 16, 25, 29, 62, 69, 79, 80, 81, 84, 96, 113, 254.
 Mečkas. 16.
 z Mečkasu (domu) Jan. 142.
 z Mečkasu (domu) Bohuslav. 142.
 Mečkovský, hejtman hradu pražského. 218.
 Mehle, doktor. 218.
 Melhúžský Jan. 73.
 Melich, zlatník z Chrudimě. 103, 106.
 Melichar, truhlář. 232 pozn.
 Melichar, nožíř. 243, 244.
 Merta Onemus. 257.
 Mezeříčský Zděnek z Lomnice a na Ledči a Žehušicích. 216.
 Mědínek Pavel. 88.
 Měšček. 185, 186.
 Mičan Čeněk. 14.
 Michal, zlatník. 47.
 Michal st. hofmistr. 48.
 Michal Koželuh. 233.
 Michalův Janek. 239.
 Mikeš, hofmistr. 7.
 Mikuláš, hejtman táborský. 4 pozn.
 Mikuláš, hlásný. 177.
 Mikuláš, hofmistr. (1483). 48.
 Mikuláš, kolkář. 55.
 Mikuláš, krejčí. 242.
 Mikuláš Leděčský, farář v Meziříčí. 204.
 Mikuláš, lékař. 64, 65.
 Mikuláš, parlér. 151, 152.
 Mikuláš, zlatník. 47, 106.
 Mikulášenci. 129, 183, 184, 185, 190, 191, 193 p., 199, 200.
 Miránková. 195.
 Miránkovi dědici. 81, 82.
 Mírek ze Solopisk Štěpán. 39, 83, 231.
 Mírek ze Solopisk a na Hošticích Adam. 169 pozn.
 Misera. 176.
 Mladečka, farář námětský a později v Křečhoři. 211, 212.
 z Mladějovic Jan Mladěj. 89.
 z Mlekovic Václav. 23.
 Mls Václav. 182.
 Moravec Jan, zedník. 32.
 Moravec Jeronym. 129.
 Mucha Vilém. 218.
 Munk Majer, žid z Kolína. 58, 111, 115.
 Mužík Jiří, kožešník z Prahy. 103.
 Mystopol Jan, administrator. 79, 196, 201.
 Myška Jan, kněz. 192.
 Myška ze Žlunic na Hrádku nad Poďousy Karel. 104.
 Myška ze Žlunic na Hrádku nad Poďousy Smil. 169 pozn.
 Nebozízek z Hradiště Jan. 130.
 Nebovidy. 3, 74.
 Neškaredice. 17, 81, 93.
 Netrus Jan, kněz. 202.
 Netrus Viktor. 195.
 Němci v K. Hoře. 1, 112, 229, 238.
 Nickel Frant., učitel němčiny. 129
 Nikodém, havěř. 220.
 Nogert Jan, lékář. 58.
 Norimberk. 38, 104, 105.
 Nosek, žid pražský. 50, 112.
 Novomlýnská Dorota. 235.
 Novomlýnský Matiaš. 221.
 Novotný Jan, trubač. 95.
 Nučan Fridrich. 14.
 Obešlová Marta. 132.
 Očko Petr, šepmistr. 5, 7.
 Ocolampadius, doktor. 211.
 Ohman Linhart, úředník kláštera sedleckého. 256.
 Oktavian, lékař. 67.
 Ondráček, hrnčíf. 42.
 Ondrák, hrnčíf. 42.
 Ondrák, řezník. 104.
 Ondrášek, šenkýř. 110.
 Ondřej, kněz. 210.
 Onesyn, učitel němčiny. 129.
 z Operštorfu, z Dubu a Fridštejna Vilém, mincmistr. 213, 140.
 Orel (viz i Vorel), hl. zvon. 187.
 Orel Šimon. 114.

- Osel, důl. 101, 250.
 Otík, mincmistr. 4.
 Otík, hejtman vojska táborského. 7.
 Oujezdec. 81.
 Oulehle Říha, kameník. 34.
 Ovčáry. 253.
 Pach, feka na předměstí. 10, 78, 84, 87, 88, 101, 133, 137, 219, 234.
 z Pachu Ondřej, advokát. 166.
 Pampa Šimon. 114, 218.
 Pampova Markéta. 18.
 Papež, provazník. 201.
 Pardubice. 80, 81, 200.
 Pařezek Jan. 186.
 Pavel, bakalář sv.-jakubský. 126, 131.
 Pavel, kejklř. 103.
 Pavel, kněz v Hradci. 175.
 Pavel, lazebník. 64.
 Pavel, mistr, písař radní. 234.
 Pavel, Placenda řečený, zámečník 35, 36.
 Pavel, úředník mince. 194, 199 p.
 Pavel, váčkář. 159.
 Pavel z Přítoky. 136.
 Pečky. 136, 140, 169 pozn.
 Pechová, řezníková. 238.
 Pelikova Markyta, čarodějnice. 135, 141, 142.
 Perman Šebastian, obchodník koňmi. 112.
 z Pernštejna Jan. 104, 112.
 z Pernštejna Vratislav, nejv. kancléř. 152.
 Peřina, kostelník. 203.
 Peřinka Regina, kouzelnice. 132, 133.
 Petr, forman. 113, 247.
 Petr, purkrabí chlumecký. 104.
 Petr, tesařský mistr. 146-148, 150.
 Petr Vlach, obchodník. 103.
 Petr, zlatník. 47, 49.
 Petrides Bartoloměj. 131.
 Petrovice, fara. 169 pozn.
 Píček Václ., poddaný p. Holického z Šternberka. 210.
 Píknosý Vaněk. 74.
 Pilgrem (též Pilgram, Pilgramer, též Pilgner Pavel). 33, 104, 109, 126.
 Pilhack Hansl, bradýř. 68.
 Pinkas, žid z Kolína. 114.
 Pípa Jan, kněz. 174.
 Písek. 91, 92, 97, 106.
 Píšťalka Jan, mečf. 39.
 Pitner Faltin, kramář 105.
 Platů Pavel, hejtman nad desátníky. 76, 185.
 Plišák Jan, perníkář. 105.
 Pněvice. 232, 233, 235.
 Pněvice a kostel sv. Václava. 233, 234, 235.
 Poboř. 81.
 Počátecký Samuel. 112.
 Poděbrady. 103, 251.
 Podhradský z Vlčí Hory Václav. 111.
 Podíl Jiřík, tesař z Prahy. 90.
 z Podivic Pavel, úředník mince. 149.
 Polák, hospodský. 39.
 Polák Pavel, apatékář. 64.
 Poledne Vít, hrnčíř. 42, 43, 45.
 Polipsy, fara. 169 pozn.
 Polní bratří táborští. 4.
 Popelkovský pivovar. 156, 158.
 Popelka Jiřík, hejtman nad denátníky. 76.
 Portnar. 199 pozn.
 Postřihač Václav, švec. 138.
 z Postupic Bohuš Kostka. 60, 215.
 Povožný Jan. 74.
 Praha a Pražané. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15, 16, 22, 23, 25, 26, 27, 38, 45, 46, 50, 51, 57, 58, 65, 70, 71, 76, 77, 90, 92, 95, 97, 101, 103, 104, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 121, 122, 131, 137, 140, 143, 144, 154, 160, 168, 171-177, 180, 181, 182, 183, 188, 196, 200, 201, 206, 208, 211, 212, 213, 217, 219, 220, 222, 226, 230, 231, 234, 239, 240, 246, 247, 250, 252, 254.
 z Práchnan Bartoš. 48, 55, 59.
 z Práchnan Ludmila. 82, 218, 221.
 z Práchnan Mikuláš. 23, 28, 44, 61, 71, 73, 77, 127, 163, 165, 178.
 z Práchnan Zikmund. 115.
 Prachovec Ondřej, mešť. pražský. 251.
 Pražský hrad. 27, 75, 76, 164, 165, 179 p., 200, 215.
 Pražský zlatnický cech. 46, 218.
 Pregl Michal, horník. 53, 54.
 Pregl Propok z Ylkouše. 114, 115.
 Prenar Jan. 124, 157.
 Prenarova Dorota. 218.
 Presius Pavel, doktor, zedník. 32.
 Propok Holý. 5 p., 6.
 Prošek Zikm. 252.
 Provazník Havel. 212 p.
 Přelouč. 1.
 z Přerubenic Václav Hrabáně. 49, 136, 137.
 z Přerubenic Pavel Hrabáně. 139, 140.
 Přebík Jak. 251.
 Přítoka, dvůr. 10, 33, 230.
 Přítoka, ves. 256.
 Pštros Pavel. 194, 195.
 Pták, důl. 87.
 na Ptáku. 30, 31, 32, 34, 145.
 Pulér Fabian, malíř. 245, 246, 247, 251.
 Pyšnice Duchek. 224.
 Radenický Jakub, zámečník. 37.
 Rafael, mincíř. 186.
 Rafaelka Dorota. 82.
 Ramiada Václav. 145.
 Rendlíček Jan, zámečník. 36.
 z Riesenthalu Zikmund Kozel. 105.
 z Rokyc Kateřina a na Libenicích. 135.
 z Ronova Jan Křinecký. 51.
 z Ronšperka Hanuš a na Mířněvsi. 216.
 Rosacius Jan, licenciat. 121, 131.
 Rotleb Jan. 106, 256.
 Roveň. 232-235.
 Roveň a kostel sv. Petra a Pavla tamže. 233, 234.
 Roždálův Matěj. 239.
 z Rožmitála Anna. 69.
 z Rožmitála Kateřina. 13.
 z Rožmitála Zdeněk Lev, nejvyšší purkrabí. 12.
 Rožmberský rod. 13.
 z Rožmberka pan Strakonický. 13, 28.
 z Rožmberka Petr. (1523). 13.
 z Rožmberka Vilém. 14, 218.
 Rudolf král. 17, 18, 56.
 Rupa, tesař z Prahy. 90.
 Rusové v Kutné Hoře. 19.
 Rychna Pavel. 178.

- z Řasné Hanuš, zlatník. 50, 51, 175, 176, 177.
 Řehoř, lékař. 67, 68.
 Řičan Zikmund. 14.
 Říha, zlatník. 47.
 Říha, švec. 242, 243.
 Salava na Malešově, Jan. 169 pozn.
 Salava z Lípy. 186.
 Salzpurk, město. 104, 105, 112.
 Sandera Matěj, forman. 113.
 Sankturin. 30, 218.
 ze Seče Filip, setník vojska táb. 6.
 Sedlec. 213, 257.
 Sedlecký hřbitov. 257.
 Sedlecký klášter. 49, 93, 166, 254, 255, 256-258.
 Sedlecký opat. 74, 140, 141, 169, 257, 258.
 Sedlecký opat Adam. 255.
 Sedlecký opat Boh. Felix. 258.
 Sedlecký opat Jiří. 71, 256.
 Sedlecký opat Ondřej. 256, 257.
 Sedlecký úředník Ohman. 256.
 Sedlečtí služebníci. 257.
 Sedlecké processí. 257.
 z Sekyřic a na Zdechovicích Jan. 59.
 Semín Jan, farář sv.-barb., později děkan. 82.
 ze Semína Anna, manželka Jana z Liboslavě, zlatníka. 49, 139.
 za Semína Jan Hanykč. 49.
 Sion (kostel). 169 pozn.
 ze Sionu Růže Vavřinec. 87, 164.
 Skalský Mikuláš. 218.
 Sklenář Jan, apatékář. 61, 62.
 Skřivan Tomáš, zámečnický pražský. 38.
 Skřivan Jan. 237.
 Skutč. 182, 207.
 Skutečský Viktorin, kaplan vysokost. 207.
 Slad Jiřík, správce školní sv.-barb. 131.
 Sladova Regina. 221.
 Sládek Jakub z Plzenska, desátník. 73, 74, 75.
 Sládek Martin, hospodský. 82, 258.
 Sladký Jan, advokát. 166.
 Slon Jaroš. 247.
 Slavašov, fara. 169 pozn.
 Slavata Diviš. 258.
 Smetana Jan. 68, 83.
 Smiřický Jaroslav. 14.
 Sojka Zikm. 177.
 Sokol Vít (Zibřid). 156.
 Solopiský Pavel. 63.
 Solopisky, kostel a fara. 169 pozn.
 Souňov. 237.
 ze Srbče Diviš, správce urbury. 2 pozn.
 Srbová Anna. 221.
 z Srnů Anna. 120, 152.
 od Srnů Petr. 152.
 Srš Mikuláš. 6.
 Sršová Dura. 233.
 Staněk, zámečnický. 35.
 Stejšek Jan, cí. rychtář. 67, 120; primas 83, 223.
 Stola Vavřinec. 110.
 Stolický. 150.
 Stous Stanislav. 252.
 Straka Václav, hejtman. 84.
 Straka, krejčí. 237.
 Střela Václav, pozounář. 94.
 Střela z Rokyc. 186.
 Střelová z Ovčár. 253.
 Stupkova Manda, hadačka. 137, 138.
 ze Sukdola Mikuláš, mincmistr. 5, 7.
 Sukdol, kostel. 105, 139 p., 169.
 Šup Albrecht (hejtman nad desátníky) 76; (vážný) 107.
 Sus Albrecht. 186 pozn.
 z Sútíc Jan, mincmistr. 8.
 Svatba Ondřej. 233.
 Svatomír, arciděkan. 55, 172, 233.
 Světlík Tomáš, cechmistr vetešnický. 240.
 Svičnick Martin. 212.
 Svídnice. 105, 110.
 Svoboda Václav. 220.
 Šád Jindřich. 220.
 Šafář Ludv. 144.
 Šaršoun Jan. 38.
 Šatná Manda. 83, 120, 218.
 Šatný Bohuslav. 63.
 Šatný Jan. 190.
 Šatný Jiřík. 195, 196.
 Šatný Petr z Brodce. 218.
 Šatný Václav z Olivetu. 230.
 Šaura, doktor z apelací. 218.
 Šavmoch Jan. 112.
 Šebesta, trubač. 96.
 Šentigar Jeremiáš, lékárník. 62, 63, 64.
 Šetelka Jan. 218.
 Šetlar Lipolt. 83.
 Šimek. 69.
 Šimek, dělník, č. bratr. 182.
 Šimfeld Osvald. 218, 221.
 Šimon, branný. 89.
 Šimon, hrnčíř. 45.
 Šimon, kramář. 105.
 Šimon, krejčí, purkmistr. 7.
 Šimon, kněz z Litomyšle, později farář od sv. Barbory. 202, 204, 209.
 Šimon, zedník. 32.
 Šimon, zlatník. 52, 106.
 Šimunka Lukeš. 94.
 Šindel Mikuláš. 218.
 Škrdle Martin, branný. 87.
 Škrle Václav. 127.
 Škorně Jiří. 233.
 Škornička Zikmund. 220.
 Škornička Jan, advokát. 166.
 Škréta Šotnovský Pavel ze Zavořic. 145.
 Škvřňov, kostel. 169 pozn.
 Šlechta Jan, jízdný. 74.
 Šlik Fridrich, mincmistr. 215.
 Šlik Lorenc z Holejče, hrabě z Pasauna a z Lokte na Najdeku. 216.
 Šlovský (těž Sslovský) Jan, nejvyšší písař. 215, 218, 222.
 Šmac Jiřík. 234.
 Šmacová Kateřina. 92, 234.
 Šmajdeřka Anna. 105.
 Šmakal Jiřík, kněz v Ml. Boleslavi. 174.
 Šmídl Kašpar z Čáslavě. 60, 61.
 Šoproň. 109.
 Špicfous (také Špikfous) Martin. 101, 112.
 Špink Lorenc, apatékář. 62.
 Štefek, advokát. 166.
 Štěpán Koláčnick. 102 p., 134.
 Šturlík (rytíř?). 237.
 Šturm Adam. 218.
 Šturm Jan, bakalář. 217.
 Šturm Václav. 218.
 ze Švamberka Jachym. 14, 16, 218.
 ze Švamberka Jan Erazim na Boru, mincmistr. 214, 215, 216, 231, 258.
 ze Švamberka Kryštofor. 13.
 Švank Jan, doktor. 59, 60.

- Táborský Jan z Klokotské Hory. 245 pozn., 246.
- Táboři. 1, 3, 4, 5.
- Tapín al. Tapineus Jan, písař. 120, 212.
- Tatrlachová. 209.
- Taurkaňk. 16, 254.
- Thoma, mlynář. 4, 7.
- Thoma Bilejovský. 9 pozn.
- Tkadlec Václav. 98.
- Tkadlec Oldřich. 226.
- Tlačík Jan, jinak Pěrvrátíl, hrnčič. 43, 45.
- Tlačíková. 164.
- Tobiáš Valentin, farář z Teplíc. 193.
- Tobolářovský statek. 126.
- Toman hrnčič. 43.
- Tomáš apatékář. 58.
- Tomáš, bakalář. 17, 83, 126.
- Tomáš, farář ledečský. 173.
- Tomáš, hrnčič. 42.
- Tomáš, kněz od sv. Barbory. 176, 177.
- Tonner, doktor z apelací. 218.
- na Trávníku za kouř. branou. 86.
- Trčka Jaroslav (na Ledči). 33.
- Triebnoch Eudres, bradýř. 68.
- z Trničí Beneš, zlatník a proběh královský. 48, 59.
- z Trničí Jiřík. 201.
- Trnka Jan, hrnčič. 42.
- Trnka Jindřich. 83.
- Troj Hans či Jan. 104.
- Třebešický Zikmund. 89.
- Třebíčský Havel v Č. Brodě. 230.
- Tuček, hrnčič. 44.
- Tuček Jiřík, zlatník. 52.
- z Tuchotic Ondřej Svatba. 54.
- Tvaroh Václ., setník vojska tábořského. 5 a pozn.
- Udídló Jan. 238.
- z Unětic Jan, advokát. 166.
- Urban, lékař. 65.
- Václav, bakalář. 125, 131.
- Václav, doktor, zedník. 32.
- Václav, děkan, zv. Řezník (Duchek) 123, 182, 183, 190, 191, 193, 199.
- Václav, farář týnský. 204.
- Václav farář kaňkovský, později barborský (zv. Seliga). 177, 178, 181, 200, 201, 203, 205.
- Václav, kněz. 118, 175, 182, 209.
- Václav IV., král. 97.
- Václav, lékárník. 58, 60, 105.
- Václav, mistr u školy sv.-jakub. 131.
- Václav, mistr písař. 231.
- Václav z Pachu. 212, 234.
- Václav, písař Voselský. 195.
- Václav, zlatník. 47, 50.
- Vajs Jan, hejtmán nad desátníky. 76.
- Valdenští. 62, 199.
- z Valdštejna Bernard, mincm. (1509). 49.
- z Valdštejna Jan. 14.
- z Valdštejna Jindřich. 14.
- Valdyka Burian, varhanář. 37 pozn., 45, 120.
- Valdyka Jakub, varhanář. 37 pozn.
- Valdyka Jan, varhanář. 38 pozn.
- Valek, švec. 200.
- Valtrubský Petr, obhájce. 133, 186.
- Vaněk, tesař, mistr. 147, 148.
- Vaněk z lázně, bradýř. 67.
- Váňová Anna. 158, 159.
- Vasatrink Petr, vinopal. 133.
- Vašek Jan. 135.
- Vavák Oldřich z Hradce, mincmistr. 2 pozn.
- Vavřinec, sukcentor a bakalář od vys. kostela, potom kněz u Náměti. 207, 209.
- Vavříň, kostel. 169 pozn.
- Vayda Jan. 195.
- Vejevoda Jiří, kameník. 34.
- Veletov. 17, 92, 101, 172.
- Veltrubský z Veltrub Burian. 105.
- Velvarský Jindřich. 8 pozn.
- z Vesce a na Sukdole Popel Jan. 169 pozn.
- Veverin Jan. 110, 126.
- Veverka Bartoň. 235.
- Věžník Adam. 232.
- Viderin Martin, doktor z apelací. 218.
- Viktorin skutečský, kněz u Vys. kostela. 207.
- Viktorin, trubač. 72, 95, 96, 186.
- Vilémovský Václav. 83.
- Vilémovský Václav, konvář na Tarmarce. 106.
- z Vilémovce Anna (vdova po Chyzderovi). 104.
- Vilfímovičky, fara. 169.
- z Vilfímoviček a na Vilfímovičkách Vít. 169 pozn., 237.
- de Villanuova Filip, biskup. 54, 148 pozn.
- Vít z Benešova, farář od Náměti. 149, 178, 181, 182.
- Vít, kazatel Mikulášenců. 200.
- Vít, kaplan, kněz od Vys. kostela. 176, 209.
- z Vitence Jan, na Tochovicích, mincmistr. 199, 203, 214.
- Vitice. 169 pozn.
- Vitvold, paedagog. 128.
- Vladislav II., král. 19, 20, 21, 29, 46, 60, 70, 78 p., 87, 115, 143, 251.
- Vlach Gabriel, stavitel. 30, 32, 33.
- Vlach Jakub, stavitel. 30.
- Vlach Jan, kameník. 34, 44.
- Vlach Pavel, stavitel. 30, 33.
- Vlasatka Martin. 6.
- Vláseničtí. 199.
- z Vlčí Hory Václav. 18, 232 pozn.
- Vočko Václav, hofmistr. 81, 82, 83, 134, 212, 218, 246.
- Voděradský z Hrušova a na Suchdole Jiří. 105, 129, 139.
- Voděradský z Hrušova a na Dobřeni Jindřich. 169 pozn., 186 pozn.
- Vodička Václav. 4.
- Vodička Řehoř. 83, 144.
- Vodička Jan. 218.
- z Vodolína Jindřich. 18.
- z Vodolína Samuel. 120, 234.
- Vojáček Ondřej. 84.
- Vojtěch, kněz. 190.
- Vokál Eliáš. 103.
- Volešnický Jan, zámečník. 37.
- Volf, zlatník. 49.
- Volf, trubač. 106.
- Volf, šenkýř. 110.
- Vorel Jakub. 50, 82, 218.
- Vorel, zvon u sv. Jakuba (viz i Orel). 82, 91, 227, 228, 229.
- Voříšek Václav. 145.
- Vranovský Pavel. 112.
- Vrbík Martin. 98.
- Vrbíkov. 209.
- Vrbíkuv Juza z Žaboklik. 96.
- z Vrchovišť Benedikt a na Libenicích. 135, 169 pozn.
- z Vrchovišť Jan Libenický. 86.
- z Vrchovišť Jan Smíšek. 223

- pozn.
 z Vrchovišť Michal. 224.
 z Vrchovišť Vencelík. 58.
 z Vřesovic Volf, nejev. písař. 215, 217.
 z Vřesovic Vilém, mincmistr. 244, 245.
 Vycpálek Jan. 203, 242.
 z Vyskytné Jan. 186.
 Vysoká (obec). 169 pozn.
 Vyšehradská kapitula. 99.
 Vyzina Václav. 126.
 z Waldštejna Bernart, mincmistr. 215.
 z Waldštejna Jan, nejev. sudí. 217, 223.
 z Wartenberka Jan, nejev. purkrabí. 71, 186, 188.
 Ways Bartoň, zlatník. 47.
 Ways Jan. 186 pozn.
 z Weitmile Beneš, mincmistr a purkrabí karlístejnský. 47, 202.
 Záborský Jan. 237.
 Zahrádka Jakub, hrnčič. 45.
 Zahrádka Jan. 83.
 Zahrádka Jan, zámečník. 35, 36.
 Zach, lékárník. 60.
 Zachař z Chrudimě. 71.
 Zbraslavice (i Braslavice), fara. 103, 234, 169 pozn.
 Zeman Václav, hrnčič. 43, 44.
 Zeman Jan. 144.
 Zemanka Marta, hrnčička. 45.
 Zibohlavská fara. 30.
 Zibohlavy. 179, 203, 207, 213.
 Zigelčina Kristina. 235.
 Zigele Jiří. 51.
 Zigele Jan. 247.
 Zikmund, král (císař). 1, 2, 3, 8, 9, 190.
 Zikmund Koributovič. 3.
 Zlonický Jan. 256.
 Zišov, kostel. 169 pozn.
 Zišovský a na Zišově Jan. 169 pozn.
 Zmrzlík Petr ze Svojšína, mincmistr. 2.
 Zoubek Jan. 196 pozn.
 Zrnko, paedagog. 127, 128.
 Zvřifetický (Zvřifecký z Vartenberka a na Častíně) Zdislav. 92, 111, 169 pozn.
 Zvoník Ondřej. 184, 185, 187.
 Zygel Jiřík, hejtman žoldněfů. 77, 78, 79, 160.
 Zygel Adam z Chocenic. 83.
 Žabka, sekretář Ferdinanda I. 24.
 Žampach Hynek z Potenštejna a na Lautkově. 37 pozn.
 z Žatce Havel, administrator. 131, 173.
 Žďárský Adam. 162, 185, 198, 199, 237.
 Žehušický z Nestajova Václav. 186.
 Železné Hory, krádež na nich. 103.
 Žiželický Johanes, úředník mince. 233.
 Žižka Jan z Trocnova. 2, 3, 4, 5, 226, 233.
 Žlábek Martin z Dobřeně. 112.
 Žlutický Řehoř, farář ve Světlé. 206.
 Žlutíčka Jan, truhlář. 99.

REJSTRÍK VĚCNÝ.

- Advokáti. 153-167.
 Advokátské sazby. 167.
 Apatékář lanťafaréf. 58.
 Apatékáři viz lékárníci.
 Arcibiskup pražský v Hoře. 218.
 Arciděkan kutnohorský. 229, 169, 177.
 Arciděkanové. 168-213.
 Artikulové pro kaplany. 170 pozn.
 Bakaláři. 118-131, 227.
 Barvíři viz bradýři.
 Biskupské skvosty. 54, 148.
 Bláto ve městě. 113.
 Boží Muka na rozcestí k Čáslavi. 138.
 Božího těla svátek. 95, 249, 250.
 Bradýři. 57, 64, 65-68.
 Brána čáslavská. 12, 85, 86, 87.
 Brána klášterská. 19, 85, 86, 88, 98, 220.
 Brána kolínská. 85, 86, 98, 135, 143, 220.
 Brána kourimská. 18, 69, 85, 86, 98.
 Branky. 87.
 Brány. 14, 85, 98, 99, 101, 219, 220, 221.
 Branný. 85, 87, 88.
 Buben vlašský. 96.
 Cedule hanlivá. 90, 165 pozn.
 Cechy kutnohorské r. 1555. 31 pozn., 98, 104, 183.
 Cechu posměšné sepisování. 235.
 Cech ševců. 239, 241-244.
 Cech zednický nepovolen. 31.
 Celní instrukce. 115.
 Ceremonie. 191.
 Clo. 87, 97, 101, 115.
 Clo v Malíně vybírané. 115.
 Cihelny. 30.
 Cihelna na Kolmarku. 31.
 Čarodějné věci. 132-142.
 Čarodějné knihy. 142.
 Čáry a čarodějnice. 132-142.
 Čtvrť městské: bartolomějská 76, 83; námětská 76, 83; tarmarská 76, 83; vojnovská 76, 83.
 Dary od obce králí. 15, 16, 46 pozn.
 Dary od obce mincmistrovi. 214.
 Dary od obce úřadům královským z Prahy. 14, 222.
 Defensoři. 188.
 Dlaždice. 40-43.
 Dobrodinci škol. 130.
 Dobytek bitný. 111.
 Domy v městě různé 6; jich počet roku 1566. 11, 83, 84.
 Dříví. 113, 119.
 Dům v andělich. 225.
 Dům u Bakalářů. 19, 62, 135, 227.
 Dům Bartošovský. 102.
 Dům na Baště. 103 pozn.
 Dům v Benátkách. 67.
 Dům Crkán. 60.
 Dům u Černého jelena. 60, 225.
 Dům u Černé růže. 225.
 Dům u Dvanácti havířů. 225.
 Dům u Dubu. 225.
 Dům Feridánův. 7.
 Dům Glenzlův. 93.
 Dům Haluzové. 218.
 Dům u Haluzův. 13, 218.
 Dům Havřířský. 14, 143, 144, 218, 223.
 Dům na Hoblíku. 103 pozn.

- Dům Hrabáňův. 218.
 Dům Hrdloňovský. 165.
 Dům Jandovský. 58.
 Dům u Kalicha. 225.
 Dům, kde vlk husám káže. 225.
 Dům knajslíkovský. 48, 59, 218.
 Dům u Kola. 199 pozn., 225.
 Dům královský. 225.
 Dům Krbcovský. 102, 218.
 Dům Kroupovský. 42.
 Dům u Majšnarů. 14, 217, 222.
 Dům malovaný. 226.
 Dům u Mečřfů. 103 pozn.
 Dům Mečkas. 142.
 Dům u Modrého lva. 225.
 Dům Nebe. 225.
 Dům Nový. 52.
 Dům Pampův. 195, 218.
 Dům v Radosti. 103 pozn.
 Dům u Raků. 225.
 Dům v Rosnkartě. 225.
 Dům Ruthardův. 92.
 Dům Samsonovský. 86.
 Dům Sankturinovský. 218.
 Dům u Slonů. 60, 135, 232.
 Dům u Slunce. 225.
 Dům Srnovský. 102.
 Dům u Staré váhy. 64.
 Dům v Šachovnici. 225.
 Dům u Šaldů. 103 pozn.
 Dům u Tří králů. 4, 225.
 Dům u Udídlů. 66, 98.
 Dům u Vola. 225.
 Dům u Vorlů. 218.
 Dům Zemanovský. 45
 Dům u Zlaté husy. 52, 165 a p.,
 225.
 Ďábla vyhánění. 191.
 Děla městská. 75, 76.
 Erby ptačí. 145.
 Erckafěť. 78, 224.
 Erckafěťi starší. 73, 149.
 Fara kaňkovská. 169.
 Fara sv.-bartolomějská. 169, 203.
 Fara u sv. Jiří. 169.
 Fara na Náměti. 169.
 Fara špitálská. 169.
 Fara vysokostelská. 169, 173,
 199, 218.
 Farář barborský. 62, 152, 169,
 177.
 Farář kaňkovský. 177, 254.
 Farář. 228.
 Farní kuchyň. 118.
 Fary horské. 118, 119, 168, 169,
 177.
 Fišmistři. 99.
 Formani. 80, 109, 110, 112, 113.
 Fortna u sv. Barbory. 86, 221.
 Fortna v Hlouškách. 86, 87, 221.
 Fortna u katovy věžky. 86, 221.
 Fortna klášterská. 86.
 Fortna u kola. 86, 221.
 Fortna na koňském trhu. 86, 221.
 Fortna u laviček na Písek. 221.
 Fortna u lázně. 221.
 Fortna u Náměti. 86, 87, 221.
 Fortna u Nových mlýnů (dosud
 trvá!). 86, 221.
 Fortna u věže Žižkovy. 86, 221.
 Fortny městské. 72, 86, 87, 221.
 Graduály. 244-247, 251.
 Hadačky. 137.
 Halda kralická. 234.
 Havří. 73, 143, 144, 249; a
 hašplíři 193 pozn.; hašplíři
 kaňkovští 252.
 Havíři a jich starší. 82, 143, 144,
 148, 193.
 Hejtmané táborští. 4.
 Hejtmané v městě. 72, 74, 76, 78.
 Hlásní. 93; (jich artikule) 220.
 Hlásní kaňkovští. 252.
 Hodiny věžní sv.-jakubské. 37,
 91, 94.
 Hodiny věžní námětské. 38.
 Horníci staří a noví. 8, 9, 10, 11,
 70, 72.
 Horníci němečtí. 229.
 Hospodář obecní. 72 pozn., 106,
 224.
 Hospodáři = domácí řemeslníci.
 98.
 Hospody. 91.
 Hospoda u Bakalářů. 19, 107,
 135, 227, 242, 255.
 Hospoda v Betuli. 243.
 Hospoda u Haldeckých. 96, 105.
 Hospoda u Kadeřávků. 198.
 Hospoda u Kořenických. 221.
 Hospoda u Kozlů. 198.
 Hospoda u Krátkých. 221.
 Hospoda u Kurvy Mateře. 107.
 Hospoda u Pýšů. 107, 145, 232,
 237.
 Hospoda u Raků. 243.
 Hospoda u Svobody. 107.
 Hospoda u Zlaté Husy. 241.
 Hra falešná. 103.
 Hrnčfíři. 40-45.
 Hrnčfíři ledečtí. 41.
 Hrobníci. 228.
 Hřbitov u sv. Petra na Rovni. 234.
 Huť. 19.
 Huť za sv. Barborou. 9.
 Hutmistr. 144.
 Chléb a jeho prodávání. 99.
 Chlebnice. 99, 102, 224.
 Chrámsv. Barbory. 12, 15, 18,
 53, 54 pozn., 146-152, 251.
 Chrámsv. Barbory, krov. 146-
 150.
 Chrámsv. Barbory, zvonice. 150.
 Chrámsv. Barbory, farář. 62,
 152, 169.
 Chrámsv. Barbory, kostelník.
 152.
 Chrámsv. Bartoloměje. 98 pozn.;
 farář 54.
 Chrámsv. Jakuba (vysoký). 30,
 32, 53, 54 pozn.
 Chrámsv. Jiří. 32, 53 pozn., 98,
 229, 237.
 Chrámsv. kaňkovský. 248.
 Chrámsv. Kříže na Kolmarce.
 172.
 Chrámsv. Martina na Šachtách.
 234.
 Chrámsv. Maří Majdaleny. 132,
 248.
 Chrámsv. Náměti. 53, 54, 56
 pozn., 137.
 Chřípka. 227.
 Chudí. 61, 62, 119, 238, 252.
 Inspektoři školní. 126.
 Jazyk český v obci. 7 pozn., 95.
 Jazyk německý v obci. 95, 99,
 216, 229.
 Jarmark. 102-104, 219, 222.
 Jarmarečné. 103.
 Kachlíky. 40-42.
 Kalichy. 53, 54, 148, 149.
 Kameníci. 29, 30.
 Kantor školní. 124.
 Karban či lotrie. 52, 106.
 Karty. 103.
 Kašna kamenná. 223, 224.
 Kejklř. 103.
 Kázání nad mrtvými. 228.
 Kněz minciřský. 173.
 Kněží před a po ordinaci. 170
 pozn.
 Knihy pachovské. 234, 235.
 Kolonialní zboží. 104.
 Komora česká v Hofe. 218.

- Koně a obchod s nimi. 112, 113, 115.
 Konsistoř kutnohorská. 168, 171 pozn., 191.
 Konsistoř pražská. 168.
 Konfekty. 58.
 Konšel. 2.
 Konšelů sázení. 2, 28, 160, 161, 162, 213, 214.
 Konšelství. 7.
 Kostely viz chrámy.
 Kostnice. 132, 227.
 Kostnice sedlecká. 213.
 Koželuzi. 101.
 Král ptačí. 144, 145.
 Kramáři. 38, 103-105, 109.
 Krámy kramářské. 99.
 Krámy masné na koňském trhu, 98, 100; na obilním trhu, 100; před domem Dohalického, 100.
 Krámy chlebné. 99.
 Kuchyně královská. 112.
 Kuchyně obecní. 122, 238, 239.
 Lazebníci. 64, 221, 237.
 Lázeň u kola. 86, 221.
 Lázeň kůželovská. 87.
 Lázeň Blažkova. 92.
 Lázně. 6, 221.
 Leflíři. 239, 240.
 Lékaři. 57, 64-69.
 Lékařka. 65, 68-69.
 Lékárna domácí. 64.
 Lékárnici. 57-64.
 Lékárny. 57-64.
 Loj. 112.
 Lokty (míry). 102, 103.
 Lomy kamenné. 29, 30.
 Lomy kamenné na Ptáku. 30.
 Lomy kamenné za sv. Barborou. 30.
 Lotrie viz karban.
 Lúbě. 200.
 Lúbě plátěné. 11.
 Maršálek ptačí. 144.
 Maso a jeho podávání. 100, 112.
 Mečřifi. 34-39.
 Melhaus. 98, 195.
 Mendíčkové. 121.
 Mincíři. 18, 74.
 Mincíři a pregěři. 18, 82.
 Mincíři a pregěři a jich knapové. 234.
 Mincmistr. 2, 92, 160, 161, 162, 163, 164, 213-216, 231, 252 a j.
 Míry. 102, 103, 107.
 Míry falešné. 107.
 Místodržící čeští v Hoře. 217, 218, 222.
 Mistr popravní. 137.
 Mlynáři. 90.
 Mlýny nové. 86.
 Monstrance. 51, 54.
 Mor. 217-223, 229, 252.
 Mustruňk. 80, 81, 82.
 Mužík z křenu. 140.
 Nadávky starohorské. 166, 236-238.
 Nádoby hliněné. 44.
 Nákladníci piv. 111, 165.
 Nákladníci vín. 108.
 Nemoc francká. 68.
 Obec. 82, 144.
 Obecní jmění. 81.
 Obecní páni. 22, 160.
 Obecní zřízení. 160.
 Obchod. 97-117, 219.
 Obchod podomní. 102.
 Ohně opatrnosti. 219.
 Ohně a opatření proti nim. 26, 27 a p.
 Ohně oznamování. 93, 94, 253.
 Osmipanský úřad. 214.
 Osmisoudcové. 166, 185 a p., 215, 226.
 Oves a obchod s ním. 112.
 Paedagogové. 127, 128, 129, 208.
 Peněžnictví. 113.
 Peněz z vína. 107-109.
 Pečeť mečřifů a zámečníků. 34, 35.
 Pekaři. 17, 237.
 Písař šrotýřský. 108, 121, 122.
 Písně potupné na ševce. 241-244.
 Piva brodská. 17, 89, 110.
 Piva ceny. 110, 111.
 Piva čepovaná na Horách. 16, 17, 110, 111.
 Piva lorecká. 111.
 Piva sázení. 218.
 Piva a ungelt z nich. 111, 247.
 Pívovar Popelkovský. 156, 158.
 Pívovary. 111.
 Podloubí. 102.
 Podpora sešlých havířů. 252.
 Pohřby (funera). 123, 124, 227, 228.
 Pohřební taxa. 227-229.
 Poklad v Sedlci. 258.
 Policie ve městě. 104.
 Ponocní. 94, 104.
 Poustevník u kostela sv. Maří Majdaleny. 248.
 Požár pražský r. 1541. 26.
 Požáry a šturmování. 253.
 Praněf na obilném trhu. 98.
 Praněf na rybném trhu. 98.
 Praporce vztyčení na trhu. 101.
 Právo útrpné. 136, 137, 139.
 Preclikáři. 17.
 Pregěři. 18.
 Pregěři a pregěřský úřad. 47.
 Privilegia horníků. 70.
 Proces. 191, 193 pozn., 206.
 Proces v Sedlci. 257.
 Předměstí horská. 76.
 Předměstí Čech. 84, 221, 250.
 Předměstí Hlouška. 84, 250.
 Předměstí Kaňk. 250.
 Předměstí Kolmark. 72, 84, 250.
 Předměstí Pach. 84, 250.
 Předměstí horská a počet domů v nich. 84.
 Překupníci. 101, 102, 219, 222.
 Příjemné (občanů). 12.
 Pták a střelení do něho. 142, 146, 148.
 Ptačí erby. 145, 148.
 Puchalter. 144.
 Puchalteria. 218.
 Pusták. 11.
 Radnice kaňkovská. 247, 251.
 Radnice kutnohorská (do válek husitských) na obilném trhu 11; shořela a rozdělena 11.
 Radnice kutnohorská (po válkách husitských do konce XV. stol.). 12, 15.
 Radnice kutnohorská (velká od konce XV. stol.). 15, 18, 24, 51, (velká světnice) 57, 59, 92, (věž) 94, 100, 102, 107, 110, (loch a světnice na víno) 224.
 Rada nově usazená a kněží. 180.
 Rady sázení. 160, 161.
 Rady sázení posměšné. 235.
 Rekordace. 119, 120, 123.
 Rektori školní. 123, 124, 228.
 Reytunk na vlašském dvoře. 14, 216, 218.
 Rybáři. 101.
 Rybníkáři. 74.
 Rybníky královské. 253.
 Ryby solené i živé a jejich prodeje. 99, 104.
 Ryby a jich lovení. 253.

- Rychtář. 82.
 Rychtář kaňkovský. 253.
 Rychtářství. 7.
 Rynk a život na něm. 98, 101, 102.
 Řečníci (advokáti). 153-167, 237.
 Řezníci. 112.
 Sedláři. 34.
 Skvosty kostelní. 53, 148, 149, 244.
 Skvosty kostelní v Gruntě. 254.
 Sladovníci. 156.
 Smetiště. 86.
 Sněm na Horách r. 1432. 7.
 Sněm v Praze. 6.
 Soukeníci. 100.
 Starší hašplíšť. 144 viz i hašplíři.
 Starší hor stříbrných. 144.
 Starší kaňkovští. 144, 250, 251.
 Starší nad hutmitry. 144.
 Stříbrné věci. 55, 56.
 Sůl. 106.
 Šenkýřští starší. 111.
 „Šelma“. 229.
 Šepmistr. 108, 109.
 Šepmistři. 16, 100, 108, 109, 144, 160, 163, 168, 171, 172, 192.
 Ševci. 101, 191, 237, 239-244.
 Šibenice. 17, 72, 86, 236.
 Škola dívčí. 129.
 Škola náměstská. 128.
 Školy. 61, 117-131, 169, 208.
 Školy a platy k nim. 119, 120, 121.
 Školy pokoutní. 127, 128.
 Šmajdění. 38.
 Šmitny. 18, 126, 218.
 Špitál (sv. Kříže). 233.
 Špitálmajstr. 17.
 Špitální úroky. 122.
 Špitálská pole. 77.
 Špitál horský. 17, 119, 172, 230.
 Šrotýři. 74, 110.
 Šrotýřů písař. 108, 121, 122.
 Tarmark. 11, 98, 106.
 Tkalcí zlatem. 56 p.
 Tresty: pardus 103; cích 103; dření 142; kláda 159; kleštěmi trhání 142; z města vyvedení 103, 140; spálení 142; tresty tělesné ve školách 126; vězení 135, 159, 165, 166.
 Trh (ve středu a pátek). 100.
 Trh (prostranství) hovězí. 98.
 Trh hrčfřský. 41, 98.
 Trh koňský. 11, 98, 100, 218.
 Trh kurný. 98.
 Trh masný. 98.
 Trh obilný. 11, 42, 98, 100, 224.
 Trh olověný. 6, 98.
 Trh ovesný. 98.
 Trh pивní. 98.
 Trh prkenný. 98.
 Trh proutěný. 98.
 Trh rudný. 98.
 Trh rybný. 6, 98, 218, 224.
 Trh rybný, suchý. 238.
 Trh senný. 98.
 Trh solný. 98.
 Trh uhelný. 91.
 Troubení s věže na počest. 94.
 Trubači věžní. 15, 72, 93, 94, 95, 96.
 Učitelé. 117, 119, 125.
 Učitelé a stravování jich. 118-122.
 Učitelé němčiny. 129.
 Učitelé postranní. 208.
 Učitelů platy. 123.
 Učitelů práce školní. 122.
 Undrlák. 99.
 Ungelt. 121.
 Ungelt z piva. 111, 247, 248, 249, 250.
 Ungelt z vína. 107.
 Upálení čarodějnic. 142.
 Ulice u Bartoloměje. 10, 45.
 Ulice Česká. 42, 45.
 Ulice dlouhá. 11.
 Ulice hokynářská. 98.
 Ulice, kde ptáky prodávají. 98.
 Ulice knajzlíková. 19.
 Ulice masařská. 98.
 Ulice pod rathúzem. 42.
 Ulice provazní (u klášterské brány). 98.
 Ulice prutná. 98.
 Ulice reflířská. 98.
 Ulice řeznická. 98.
 Ulice senná (na Čechu). 98.
 Ulice soukeníčí. 98.
 Ulice ševcovská. 98.
 Ulice vinná. 10.
 Ulice mezi zámečnický. 98.
 Váha městská či obecní. 107.
 Váhy. 102, 103, 107.
 Váhy městské. 72.
 Varhanáři. 37-38 pozn.
 Vážný městský. 106.
 Vetešníci (novidlníci). 239, 240.
 Věž sv.-jakubská. 72, 90, 91, 93.
 Věž sv.-jirská. 93.
 Věž náměstká. 91, 93.
 Věž prochoditá. 92.
 Věž u radnice. 92.
 Věž Žižkova. 86, 92, 221.
 Věže kutnohorské. 90-96.
 Věžka katova. 86, 92, 221.
 Víno. 107.
 Víno a instrukce o vybírání peníze z něho. 107-109.
 Vína uherská na Horách. 108, 109, 110.
 Vinná registra. 108.
 Viselec k čarám. 141.
 Vlašský dvůr. 7, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 87, 98, 125, 164, 213, 214, 215, 216, 218, 244.
 Voda a vodovod. 27 pozn., 223 pozn.
 Zámečníci. 34-38.
 Zastavárna. 166.
 Závaží falešné a malé. 107.
 Zbroje v domech. 36, 55, 78.
 Zbroj obecní. 72, 80; kaňkovská 249.
 Zbroj a obchod s ní. 105.
 Zdi městské. 72, 75, 78.
 Zedníci viz Vlach. 29-33.
 Zemani sídlící kol Hor. 232.
 Zlatníci. 46-56, 106.
 Zlatnické artikule. 46.
 Zvon Sedmerník. 93.
 Zvon Vorel. 82, 91, 227, 228, 229 p.
 Zvon Michal. 228.
 Zvonění na havíře. 95.
 Zvoníci. 227, 228.
 Zvony. 227.
 Žáci a jich stravování. 119.
 Žebrota. 252.
 Železo a obchod s ním. 105.
 Ženštiny lehké. 103.
 Židé. 73, 100, 102, 103, 113, 114, 115, 166.
 Židé kolínští. 114.
 Žoldněři kutnohorští. 71-74, 77, 104.

DODATEK Z ROKU 1908.

(D3) SLOVO ÚVODNÍ K DODATKU.

Roku 1907 vydal jsem nákladem firmy K. Šolce v Kutné Hoře spis nazvaný »Kutná Hora v XV. a XVI. století«, kterýž došel uznání všeobecného a milovnický české historie přijat byl neobyčejně příznivě.*

Mezi tiskem knihy vyšel v časopise Musea království českého (roč. 81. sešit 2. 3.) článek nadepsaný: »Poměry náboženské a arciděkanové v Kutné Hoře za Maxmiliána II. a Rudolfa II. do r. 1582,« kterýž jest pokračování obšírnější stati shora uvedeného spisu jednající o náboženských poměrech a arciděkanech v Kutné Hoře za Ferdinanda I.

Slavalé zastupitelstvo horního města zdejšího »uznávajíc značný význam díla Kutná Hora, pro vylíčení zdejšího města«** usneslo se k návrhu slavné městské rady jednomyslně hraditi z obecní pokladny náklad za vytisknutí dodatku, který by obsahoval uvedený již článek.

Vydávaje dodatek ten vyslovuji slavné městské radě i slavnému zastupitelstvu opravdový dík za naložení dodatku jakož i za uznání mé několikaleté práce, již jsem podnikl na prospěch podrobnějšího seznání bohaté historie památného města zdejšího. (D4) K dodatku druží se rejstřík jmen i věcí, některé obrázky památných budov, o nichž se v knize mluví a seznam článků, jež kniha obsahuje, neboť ten nedopatřením k vlastnímu spisu připojen nebyl.

Panu cvič. učiteli Vilému Küllerovi i tentokrát platí dík za pečlivou korekturu dodatku a sestavení rejstříku.

V Kutné Hoře dne 18. října 1908.

Josef Šimek.

(D5) POMĚRY NÁBOŽENSKÉ A ARCIDĚKANOVÉ V KUTNÉ HOŘE ZA MAXMILIANA II. A RUDOLFA II. DO ROKU 1582.¹

V roce úmrtním krále Ferdinanda I.² byl arciděkanem kutnohorským Jan Habart. Za něho počaly soudy náboženské šepmistrů s Lorencem apatykářem. Týž vymlouvaje se na nesvornost kněží horských, vyznal před šepmistry, že se drží konfesze z učení někdy slavné paměti M. J. Husi, kterouž Ferdinandovi a Maximilianovi podali bratří a ti, kteří spasení své milují a JM jich při tom zanechal. Lorenc doufal, že mu páni překážku činiti nebudou, aby se nesměl pomodlití a písničku sezpívati, neb jiného nečiní, než že ráno vstává se svou čeládkou, písničku některou z kancionálu sezpívají a k Bohu se pomodlí a přibere k tomu, nahodí-li se, některého dobrého přítele a ctitele Božího a v neděli že si přečtou evangelium, majíce postilu a rozjímají skutky Boží Kristovy. Zdejší kněží nežijí v lásce, nevyhledávají svého povolání, nevedou ctnostný a pobožný život, aby mu tedy přáli, aby mohl s čeládkou Bohu sloužiti, neb se neožirá, neublíží nikomu, neplundruje nikoho, rychtář nemá s ním jako s těmi, co v noci se toulají, co činiti. Podobných jako on v Čechách, Moravě i v Polště počet pravých ctitelů roste a neděje se jim překážka. Páni mu nařídili, aby doma kostel a sekty nezarážel, zvláště

* Viz kritiky v časopisech: Zvon (1907 č. 10.), Beseda Učitelská (1907-8 č. 2.), Časopis český historický (1908 č. 1.), Nový věk (1908 č. 18.), Učitelské Noviny (XXVI. č. 21.), Časopis společnosti přátel starožitností (1908 č. 1.), Paed. Rozhledy (1908 č. 5.), Nár. Listy (1908 č. 100), Český Učitel (1908 č. 25.), Podvysocké Listy (1907. č. 41., 50.), Čas. Č. Musea (1908 str. 466.), Mercure de France 1908 str. 357.

** Přípis z 26. června 1908 č. 2802. obecního zastupitelstva.

¹ Viz Čas. Č. Mus. 1905, 225, 358; 1906, 1, 261.

² Roku 1564 chtěl odejítí farář sv. Barborský. Děkan navrhoval administratorovi za faráře kněze Bartoše z Tuklat; a vskutku týž farářem u sv. Barbory jmenuje se k r. 1566. Tehda také smlouvána oprava hranice na zvony u sv. Barbory s Janem Vorličným, mlynářem, ale chtěl za opravu mnoho, totiž 45 kop.

však aby nikdo netupil, sebe vynášeje a za nejsvatějšího pokládaje, jako onen zákoník... I slíbil Lorenc učiniti, jak si šepmistři přáli, jen se ohradil ještě, že není jako Pecinovští, „kteří plačí vstrče hlavu pod lavici.“ Tím zatím byl propuštěn.

(D6) V té době zemřel kněz Pavel, po němž zůstalo 80 knih, ručnice, tesák, bired, hladíč sklenný, váček zamčítý, 4 košile, páteř a na něm 2 groše velká, stříbrná a pozlacená a malých 5 kusů, též kámen křišťalový a něco menších grošů jako bílý peníz a při něm jest 5 zrněk stříbrných; dále pak vůz kočí, na něm šperloch nový.¹

K r. 1565 jmenuje se u Náměti farář Matěj Slanský, člen zajímavé skupiny kutnohorských humanistů. Jest jedním z oněch deseti kněží, kteří se vrátili z Vlašských Benátek 1555, kdež kněžství od biskupa dosáhli a za kaplany ustanoveni. Matěj nejprv dán knězi Janu Crucigerovi, faráři kostela sv. Jiljí v Starém městě Pražském;² měl tam kaplanovati 4 léta. Konečně objevuje se jako farář u Náměti. Matěji Slanskému věnována jest vzpomínka v latinských básních, jež vydal v Praze u J. Jičínského 1569 Mikuláš Rakovský pod titulem: „Poemata quaedam“.³ Farář Matěj měl špatného zvoníka při faře námětské, takže byl nucen 1565 stěžovati si; při kázání prý se směje, nelíbí-li se mu co, dupá, celé dni chybí, kaditelnici a komží zastavil, místo zpěvu u pulpitu se vadil. Vsazen tedy zvoník do vězení.

K r. 1565 čteme zvláštní připomínku o knězi Janovi, jenž vstoupil s farářem Bartolomějem a postavil dvě rukojmě, že se chce svým farářem spravovati, jeho poslouchati, z domu farního nevycházeti a jinam bez vůle p. administratora zamlouvati, ale do vůle p. administratora tu býti a to pod propadením 10 kop. Čím se Jan prohřešil, nebylo lze shledati.

(D7) Děkan Jan Habart⁴ zemřel v polovici ledna 1566. Byl to starý muž, jemuž k žádosti dáni 2 koně ze špitála, aby mohl cesty konati vozem; poslední časy naříkal, jak mdlé jest stavení děkanské a žádal opravy ve sklepě i kuchyni (již 1565). Místo po něm zůstalo neobsazené, a sotva že farář barborský Bartoš se ujal děkanského úřadu, již vytáhli proti němu ostatní kněží. Jeden prohlašoval, že se tře na děkanství, druhý, že měl bludné kázání na Boží Narození, třetí (kaplan od vysokého kostela) dal si podobně jako zástupce děkana na velký zvon (Vorel) zvoniti před kázáním „jemu na vzdory“, farář námětský mu přímo klnul a přál mu, aby tu dlouho zdrav nebyl. I byli šepmistři nuceni všechny tyto kněze pokárati.

Po Janu Habartovi stal se děkanem kněz Sylvestr († koncem ledna 1567). Zanechal malý stateček a několik nezaopatřených dítek. Šepmistři přáli statečku dětem, ač kšaftu děkan nezachoval.

Ku vedení konsistoře horské povolán tedy farář sv.-barborský Jan Semín Turnovský (jakž sám se nazývá v listě arch. č. 3149 A), jenž se ve správu ovšem uvázal a také u vysokého kostela kázal, ale do farního domu vstěhovati se nechtěl prý pro zlou kuchařku a kaplana.

Zatím dána byla zpráva o Lorencovi apatekáři místodržícím radům v Praze, kteříž psali

¹ Pohřeb stál: truhla 4 gr., hrob 4 gr. 4 den., zvonění 1 gr., kuchařce na koření 6 d., mendici a žáci 7 g. 4 d., na pivo žákům 2 g., rektor 15 g., jídlo kněžím 10 g. 5 d., za okurky 2 d., za hřebíky k truhle a opravy truhel dětských 3 g., mistroví od učení dětí 15 gr. bílých. Hodinky po Pavlovi koupil kněz Tomáš Starckošský za kopu grošů. Arch. kutn. č. 1991 (r. 1565).

² Borový I. 327.

³ Zde se čte: *Obiit etiam Mathias Slanensis, pastor aedis divae virginis, vulgo Namiet dictae ... „Coetum etiam scholasticum adversus literarum amantes se facilem admodum exhibuit. Nam et ipse literarum cognitione erat praestantissimus ac mirifice delectabatur scriptis poeticis. Hinc ipse quoque non indoctum composuit carmen.“* Na náhrobku v chrámě námětském bylo od Rakocia epitaphium, jež počínalo: „Affixam cernis, lector quicumque, tabellam, Tristitia lecturas carmina, siste gradum. In tumulo mystae recubant hoc membra Mathiae.“ Za tuto zprávu jsem díkem zavázán výbornému znalci humanismu, p. řediteli akad. gymnasia Antonínu Truhlářovi.

⁴ Zůstaly po něm některé dluhy: u Martina apatekáře 2 k. gr., u Alžběty za 28½ pinty uh. vína po 10 den., u Lidmily z Prachňan 8 gr. za sýr, u Václava kněze, kaplana jeho, 5 kop. Dačický připomíná, že 1565 kázal děkan Habart u kostnice v Sedlci, což dříve mniši nepřipouštěli.

důtklivé psaní šepmistrům v červnu 1567, aby pohnuli Lorence, aby od valdenské sekty upustil, do kostela chodil, s jinými se srovnal, sic že by ze země vyjítí musil. Lorenc slíbil a žádal, aby ho páni jako vrchnost chránili. Ale ještě téhož roku 1567 před sv. Duchem žádá Česká kancelář, aby Lorenc, poněvadž k Valdenským se přiznal a na Horách sektu zarazil, byl vzat, není-li usedlý, a na Hrad Pražský dodán, je-li usedlý, aby dal závazek, že se do Prahy dostaví. (Archiv kutn. č. 2138.) Lorenc se potom již pro své přesvědčení z nemilých styků s úřady nevymanil. Roku 1568 v leť opět volán a vyslovil se šepmistrům, že již chtěl odejítí, „ale když sklep k apatice páni mu zjednatí pomohli a stavěti ku pohodlí dovolili, že je vděčen a prosí, aby mu věřili, že nic proti Bohu nekoná a dle slova Božího živ jest“. K Valdenským že se rozhodně nezná, než k Jednotě, (D8) jež confessí vydala; je-li v ní blud, aby mu bylo ukázáno, že napraví. Někteří sice nedávno z Pardubic byli vypověděni z nich, ale jsou zase domů přijati a zůstávají tam, a proto myslí, že živnosti mu zde popřejí.

Odpověď šepmistrů zněla málo vědomě, bude-li co z toho, ať si sám připočítá.

Konsistor pražská žádána této doby o kněze do kaple minciřské u sv. Barbory; kněze platiti měla Majdalena Šatná z Olivetu, ale kněze nebylo pro ruce; i zůstal zatím u sv. Barbory jen farář Jiří (arch. m. č. 2101, 1576).

Do prvních let děkanství Jana Semína, jenž nejspíše již 1567 děkanem skutečně se stal, spadá vystoupení německých havířů, kteří chtějí mítí svého kněze německého u kostela sv. Jiří. Žádati¹ havíři a šmelcíři národu německého, poněvadž jich jazyka jest mnoho a česky neumějí a manželky tu pojmají, aby šepmistři k děkanovi mládence, který by německy mluvil, pro ně kázal, svátostmi přísluhoval, za kaplana přidali, aby se lid tímto kaplanem řídil, do kostela chodil a svátky světil, nebyl tak zhovadilým. (Archiv kutn. č. 2097.) K této žádosti čtete odpověď v knihách memorabil. k r. 1568 v srpnu,¹ když se hutníci a šmelcíři² chtěli spojití s erckafěři a požadovali opět mítí kněze německého u sv. Jiří. Tehda opěli se totiž šepmistři žádosti opětne o kněze a odkázali hutníky na arciděkana, jenž jim poslouží; o kněze prý je zle a ve 3 kostelích že jsou denně mše, tam ať tedy jdou. Na domluvu císař. rychtáře odešli hutníci a šmelcíři na oko pokojně, ale obrátili se skrze úřad horní ku králi, odkudž skutečně svolení přišlo 1569 (koncem března), aby chován byl u sv. Jiří kaplan, aby mu byl byt zvláštní vykázán a „aby lidu německému svátostmi a slovem Božím pokojně přísluhoval, p. děkanem se spravoval“ a aby klenoty, kalich a ornát a j. mu byly půjčeny. K r. 1568 připojujeme ještě zprávu, že t. r. na velkonoce na Regina Coeli šli starší nad havíři hor stříbrných a šepmistři společně k sv. Barboře „dle starodávného způsobu“ (patrně v průvodu).

(D9) Při Novém roce 1569 přál za přítomnosti ostatních kněží děkan Semín na radnici, aby v povolání měli šepmistři moudrost Šalamounovu, výmluvnost Ciceronovu, léta Methusalemova (a sílu Samsonovu, dodal Jiří, farář sv.-barborský) a žádal, aby se ho v obtížných věcech zastali. Později (v květnu) přednáší své stížnosti: zvoník nebývá na faře, když lidé k oddávkám, křtům a j. přicházejí, zibohlavští sedláci špatně prý hnojí role, lidé v neděli nejdou do kostela, poněvadž v sobotu žerou a pijí; mnohdy by rád kázal, a nemá komu, a proto bylo by dobře, kdyby rychtář ulicemi procházel, křiky přetrhoval a v nešpory piva a ráno pálené šenkovati nedal, nýbrž je do kostela hnal, „neb se Bůh uráží a židé se smějí, jak křesťané svátky světí“. Na faře nad to má nedostatek, a když chce některého kněze potrestati, není místa, kam by mohl jej schovati; „dříve sice bylo místo, ale dvěře jsou zlé, že se může každý dobytí.“

U sv. Jiří ustanoven byl dle nařízení královského kněz Šimon, Čech, jazyka německého znalý; chtěl se s počátku starati upřímně o blaho svých svěřenců německé národnosti a proto

¹ Téhož roku volán děkan administrátorem Mystopolem do Prahy; proč, neudává se. Děkan neposlechl, nešel a vymlouval se, že nebyl řádně obeslán, že jsou špatné cesty a že je zdraví nedobrého.

² Hutníci a šmelcíři měli vůbec asi na starosti kostel sv. Jiří; tomu nasvědčuje na př. i to, že r. 1565 starší jich kvitují příjem 5 kop pomoci k spravování kostela sv. Jiří na Čechu (arch. č. 1958 s pečeti erckafěři); také r. 1570 dostali starší hutníci 2 kopy gr. na německé kněze.

odporučoval šepmistrům 2 mládence, kteří ve Wittenberce studovali a na kněze vysvěcení dosáhli (Jan Mucháň Pardubský a Šimon Andreades), aby je tu na Horách posluhovatí nechali. Aby všude vyšel, chtěl se srovnati ve vyznání s pražskou konsistoří a vyžádal si 1569 výpis pražské konfirmace, aby prý věděl, čím se spraviti, a aby neměl těžkostí. Ale dobrá vůle a snaha nedostačila. Nařkáť šepmistrům, že „se k němu Němci chovají, jak by pacholek byl, a že mnohý hospodář lépe k čeledínu se chová“, a byl by rád býval farářem (v září 1569) u Náměti. I administrator pražský žádal šepmistrů, aby Šimona k Náměti přeložili, kdež nebylo faráře (arch. m. č. 2231), ale páni z obavy, aby se nestalo vzbouření Němců, kteří by si prý mohli vykládati, že se ze vzdorů stalo, nesvolili, nýbrž požádali Šimona, aby u sv. Jiří ostal. Než by tak byl učinil, odešel raději z Hor (1569 o sv. Havle).

Vzácný zjev vděčnosti objevuje se nám v knězi Janu Farinestovi z Holešova, jenž téhož roku předstoupil před šepmistry a oznámil, že se pamatuje dobře, jak tu býval kaplanem a rád tu býval, i přinesl peníze (kolik, neudává se) a půjčuje je bez úroků do doby, až učiní kšaft.

V noci v oktáv třetí králů 1570 byl viděn jakýs div a zázrak nad Kutnou Horou na obloze a došel zvlášť v pověřivých rozmanitého výkladu. I rozhodl se děkan jaroměřský Jiří (D10) Kutenus výklad na div ten sepsati a vydati a dedikoval knížečku tu šepmistrům, „neboť již když byl správcem církve litomyšlské, tu v postu list malovaný a vytištěný toho divu a zázraku nad městem Horu od Boha ukázaného v ruce mu přišel a přehledl a text přemýšlením a rozjímáním rozhojnil, co by v tom divu Bůh ukazoval, a podařilo se mu vše vyloučiti a uvedl to v knížku“; poslal šepmistrům 12 exemplářů po zvláštním poslu a omlouvá se, že pozdě posílá, impressor prý jest vinen a mýlky impressorovy napraví každý rozumem. Datum v pátek po památce sv. Mistra Jana Husi.¹

Té doby pozorujeme zjevně na Horách dvě strany, a to českou, v níž jest celá obec i šepmistři, a německou stranu, některé to úředníky, horníky a havíře, za nimiž stojí mincmistr. Bolelo zajisté Čechy (píše Dačický), že se na Hory Němci drali a bohatli, i krále okrádali. Náladu Čechů nejlépe ze slov faráře sv.-barborského vystihujeme, jenž na sv. Jakuba 1570 kázal u vysokého kostela, „že by ti Němečkové někteří přišli otrhaní a všiví, nemajíce nikde nic a nyní že v tykýtách chodí, domy stavějí a malují, i se štítý stavějí a někteří i stříbrem trousí a neprávě Bohu slouží a že jsou lotří“, tak aspoň z úst císaře rychtáře a mincmistra slyšíme, jako by je s cechy chtěl na svádu uvést. Ovšem že byl farář volán za to k zodpovědnosti, ale nelekl se a měl po ruce obranu. Kázalť prý dle povinnosti Iza. 58. kap. na evang. Lucc. 20 „stal se jest svár mezi učedníky“ a předkládal lidu hříchy, jakž jiní činívali. Vzal zajisté řeč z knih Mojžíše, „že pošle Bůh na vás lid neznámý z daleka atd.“ a tím lidem prý jsou tu Němci, kteří k velké stížnosti mnohým tu jsou; o těch nemluvil, kteří po řemesle chodí neb po rodičích dosáhli statku, ale o těch, kteří nic neměli, sem přišedše, a brzo zbohatli a jiným rozkazují; nabyli-li statku správně, jsou blahoslaveni. Poněvadž pak páni na druhé lodičce sedí, pohledí na to, jak ho budou v tom opatrovatí. Páni ho důrazně napomenuli, neb se jim současně dostala do rukou supplikace, již němečtí dělníci podali.

V supplikaci čte se, že na sv. Jakuba ve vysokém kostele farář barborský s kazatelny oznámil, že mnoho Němců sem přišlo, kteří více vši za obojčkem než peněz v měšci měli a všecko zboží v filci přinesli, ale za půl leta tolik mají, že se (D11) odvězí nedá, a měl-li na braní pochvu strhanou, potom má stříbrnou, v prvu že neměli, čím by se z hospod vyplatili, v krátkém čase staví znamenité domy a žádného Čecha mezi sebou netrpí, aby jejich lotrovství na jevo nepřišlo, že časem trousí na rynku stříbrem, činí vše po své vůli, pro svůj užitek - a páni přehlížejí i král, že on a oni jsou pány: tak že je (farář barborský) zhanobil a k Turkům připodobnil „a nad tím všichni, kteří národu německému nemnoho přejí, srdečnou libost měli a ještě mají a my neboží Němci takovou zde přízeň máme, kdyby nás mohli na jedné lžici

¹ Arch. m. č. 2321. Viz o knize Zíbert, Bibliografie České Historie I. č. 1300, III. č. 9547.

utopiti, že by to konečně rádi učinili“; i nemohou k takovému kázání mlčeti a toho na sobě nechati, „tehdy by netoliko Češové, kteří na nás po ulicích prsty ukazují, ale i jinde nás za takové měli“; aby tedy pánové jako vrchnost tomu zabránili. (Arch. kutnoh. č. 2310.)

Tato bouřlivá kázání na Němce neostala ovšem bez odpovědi v německém kostele (v proinci 1570). Kněz Oldřich, nástupce Šimonův, řekl prorocky s kazatelny: že bude čas, že bude běda těhotným a že by se toho nerad dočkal; že sedí kdos v radě, kdo před 20 lety se něčeho dopustil, hůř než Mat. Trojan, jenž uhlí krad a právě ve vězení byl. Kázal-li farář barborský na Němce, že bude on kázati na Čechy, neb mu nebylo dovoleno jíti ani k M. Trojanovi ani k Hauskolovi, aby je napomenul. „Však zemánku, rychtáři, nebudeš souditi, než císař Maxmilian sám!“ zavolal konečně v rozhorlení, takže mnozí, zvláště písaři mince, žádali, aby některé osoby ve zbroji pohotově byly, zvláště poněvadž „svátky na poskoku jsou“. Ale páni neuznali zatím toho potřebu, toliko koledy zakázali a kněží k pokoji napomenuli. O dalším napětí není zpráv. Snad utuchlo, neboť z Prahy od komory vydán byl rozkaz, aby nastal pokoj mezi Čechy a Němci. (Arch. m. č. 2311.)

Roku 1570 chtěli odejítí farář Jiří sv.-barborský a námětský farář Jakub, první pro svádu s děkanem, již však sám k domluvě pp. slíbil urovnati; když druhému přidáno 5 gr. a 5 korců žita ročně, zůstal' on i onen na Horách.

Počátkem r. 1571 obžalován opětně a důrazně děkanem Lorenc apatekář, že jest pikhartem neb sektářem valdenským. Lorenc žádal, aby mu obžaloba byla dána písemně, aby mohl odpověděti a nařikal, že mu děkan dlužen za léky a místo, aby platil, že ho žaluje a že i proti němu kázal. I obdržel Lorenc žalobu písemnou a o masopustě vstoupili děkan i kněží jako (D12) žalující, Lorenc pak jako žalovaný na radnici. Vypisujeme ze zápisek doslovně:

Lorenc: Že je dobrý v náboženství, žije tu pokojně a všem slouží a děkan mu nepřítel.

Děkan: Nejen on, ale i všichni kněží naň žalují, nechodí' do kostela, nesrovnává se s nimi v náboženství, jest pokrytec, chce své náboženství divně přikrýti a nemohou dopustiti, poněvadž jeho náboženství se tu rozmáhá a on jiné po sobě potahuje, a přespolní i domácí k němu chodí a tam své náboženství provozují.

Lorenc: Nepodají důkazu, že schůze u něho bývají. Jakuba Kamenického že nezná; ve všem spravuje se svými správci.

Jiřík, farář sv.-barborský: Tu se přiznal, že má své správce, ale nejmenuje jich; a přece psali místopřiznání, že se kněžím spravovati má, neb města prázdno být. Jest vůbec zřetelno, že jest sekty valdenské, a akta jsou před rukama, at' se tedy čtou.

Lorenc: Vidím, že pp. praelati usilují o mou těžkost, ale nedokazují, že bych zle činil, ale já nic nečiním, než že s čeládkou, když přijde, pokleknu, k Bohu se modlím a zpívám. Kde v tom blud? Okažte, dám se poučit. O kněžích nic zlého jsem nemluvil a prosím, aby se nebouřili.

Děkan: Teď pokládá kněze za buřiče, což nesprávně; on za nejlepšího, nás za bludné má.

Páni: Lorenc slíbil psanou odpověď, ale dává ústní a nedávno k Valdenským se přiznal, jindy zase upírá a tak jsou na Lorence 4 artikule: 1. že by sekty valdenské byl a jiné k sobě potahoval, 2. že by v domě svém kázal a jiným svátostmi posluhoval, 3. že by kněžím utrhal a proti dobrým kněžím mluvit nepřestával, 4. že do kostela nechodí a svátostí od nich nepožívá.

Lorenc: Že se k Valdenským nezná, než podle konfessí od Bratří J. M. císařské podané a J. M. potvrzené věří a jí se spravuje, a jest Jednota a bratrstvo husitské, s níž drží, věří a P. Bohu slouží. A bratří ti mají správce své v Polště, v Moravě, a jinde, a pp. farářové více z osklivení než z čeho jiného mu na odpor se stavějí; k 2. že jak živ knězem nebyl a nekázal, ani neposluhoval, než ráno s čeládkou a jinými, kdož přijde, se pomodlí. Augusta že v domě jeho nikdy nebyl; k 3. kněžím neutrhá a neutrhá, nýbrž k nim o křest, pohřeb a j. věci utíká a chce se jim rád dáti ohledati, a uznají-li co nepořádného, i napraviti; k 4. kostel a slovo Boží jest svobodné a nemají nutkání býti, aby bezděk tam chodili, jakož pak mnozí jsou, že do ko- (D13)

stela nechodí a jim se nic neříká, a všady jest slovo Boží a každý povinen duši svou opatřiti; nikoho k sobě nepotahuje, než když doma jest, někdy do kostela chodí; aby nutkán byl, byla by velká věc. Chodí-li k němu stavu rytířského a městského, někteří jdou jako do apateky, aby je obloužil. I žádá, aby mu pokoj byl dán.

Kněží: Poněvadž Lorenc nechce od svého upustiti, aby bylo čteno psaní místodržících, neb ani neodpírá, ani nepřiznává. Samuel z Vodolína, cís. rychtář, jim oznámil, že nedávno k němu přišel a pravil, že v artiklu o Bratřích sluší nahlédnouti a on jako cís. rychtář musí přetrhovati pokoutní schůze a sekt rozhojňovati nedopouštěti, aby se tedy ihned stanovilo, zdali schůze u Lorence a kázání se dějí. Ač jich (kněží) časem potřebuje, nejde, ale jen o menší věci, jako křest, pohřeb, ale nikoli na slovo Boží neb svátosti od nich přijímat.

Farář barborský: Dokud v tom bludu bude, že ani křtem ani pohřbem mu neposlouží, ani zvoniti nedá, a to ne z hněvu, ale z povinnosti.

Lorenc: Že se toho nenadál, že se tak k němu zachovají, kdežto on jim sloužil.

Děkan: Měl na rozmyšlenou 2 leta, na stížnost děkanem psanou nedal odpovědi; srovná-li se v náboženství, zajistě by se smřili.

Lorenc: Všemu psanému že odpírá. Ať okází, v čem chybuje, svátostí od nich že přijímati nechce a že vidí, že k tomu přinutiti chtí, že se zná k konfessi Jednoty a Bratří a vedle ní se zachová a jinak nic a proto se s faráři srovnati nemůže, ani od nich slova Božího slyšeti.

Děkan: Páni nyní že slyší, že se nemůže srovnati, ani slova Božího slyšeti ani svátostí požívati, proto prosí za opatření, neb Lorenc dobře ví, co jest s některými v Pardubicích způsobeno bylo, že někteří od manželek a dítek jíti musili.

Lorenc: Že o tom dobře ví a má i ten mandát, ale nicméně přece jsou v Pardubicích.

Páni poručili končice výslech, aby dal Lorenc psanou odpověď. Po 4. neděli postní 1571 stěžuje si děkan, že Lorenc apatekáf nestojí ku právu, nýbrž jezdí po zemanech okolo Hradce a jinde a je (kněze) roznáší, posměch činí a ledaco mluví; aby tedy bylo přetrženo, jistě že někdo z pp. nad ním ruku drží. Šepmistři tedy poslali rychtáře pro Lorence, ale ten jej doma nenalezl, i určeno, aby jím ujistil a sem ho postavil. Lorenc podal konečně v polovici května 1571 psanou odpověď. ^(D14) Přinesl ji sám na radnici; přišli šepmistři i praelati kutnohorští a počalo znova jednání. Kněží žádali, aby proti Lorencovi dle poručení bylo nastoupeno, poněvadž nechce činiti dle jich vůle.

Lorenc prosí, aby měl pokoj. Děkan: Ať sdělí, kterými správci se spravuje, těmi v Bole-slavi, či kteří v Litomyšli jsou?

Lorenc: Že jich počet velký na Moravě, v Čechách i jinde a těmi že se spravuje a JMC. nikomu nevyměřuje, kterým by se měl spravovati, ale poněvadž taková věc není na hádkách než na dobrém přátelství, žádá, aby se v tom spokojili a nějakou lásku křesťanskou k němu měli.

Praelati žádají, aby se psaní místodržících četlo a dle něho proti Lorencovi přistoupilo, poněvadž nechodí do kostela a svátostí nepřijímá.

Lorenc: Proč jste mne nepovolali a nepoučili a toho, že bloudím, neukázali, než tak nekřesťansky ke mně přistupujete? I čteno psaní místodržících z r. 1567.

Lorenc odpovídá k němu, že je pokojný a že není valdenský. Faráři žádají, aby byl trestán. Lorenc, že Bůh jináče bude souditi, než oni jemu vinšují, a aby pomyslili, co na sněmu obecném od stavů se jedná, totiž aby konfesse augsburská přijata byla a dle ní se chováno bylo a skoro všichni k tomu, kromě nejv. p. komorníka, p. Malovce, p. primasa staroměstského a kohos čtvrtého, ač již i p. komorník a někteří z svého vystoupili. Aby se tedy k němu křesťanštěji chovali, zvláště když není valdenský ani pikhart.

Kněží prosí, aby k exekuci jim bylo dopomoženo, neboť nemohou dopustiti, aby zde jiné sekty byly.

Lorenc: Ukažte mi blud! Kdybyste měli ducha Božího, jinak byste se ke mně chovali a ne

tak se hadrovali a zaneprázdnňovali. Každému rád sloužím z vás, jsem pokojný, to z nenávisti činíte!

Kněží: Z povinnosti!

Páni: Věc jest prý velká. Rádi by věděli, proč Lorenc do kostela nechodí a nepřijímá svátostí od kněží?

Lorenc: Jsem Jednoty bratrské, kteráž na svědomí všech lidí vůbec jest vydána, nýbrž i JCM. podána a o ní mezi stavy jednati se počíná, jmenujeme se Bratří zákona Kristova, jakž ty píšeš velké a konfessí jich v sobě šíře obsahuje, kterých dost jest na Moravě a v Čechách a to z panstva a rytířstva, a jich následuje a od nich slovo Boží slyší a svátostí užívá. To nic nového; jest nás mnoho a ostatní mají pokoj!

(D15) Praelati: Zastírá se konfessí augsburskou, ale to mu nepostačí, neb o to se jedná, že se nechce s námi srovnati. Lorenc: Nezasstírám se konfessí, ale pravdu mluvím. Kněží: Už byl napomínán. Lorenc: Napomínán jsem nebyl a blud mi nebyl ukázán.

Páni: Ve 4 nedělích povolej p. děkana Lorence a pouč jej o bludu, a nebude-li Lorenc chtít, aby praelati oznámili, aby se v tichosti a pokoji učinilo, neb dobrým předpokládáním k ledačemu může člověk přiveden býti. Chtí-li, že i někteří pp. přijdou k tomu. Kněží: To jest vše nadarmo; zároveň prosí o akta a budou jinde o tom jednati.

Nicméně zůstalo přec při tom, aby se celá věc odložila. Na to rozjímal Lorenc o všem, co předcházelo, a oznámil po šesté neděli po velikonocích (konec května), že odejde, ač by rád v obci byl a tu sloužil. Šepmistrům děkoval, že mu živnosti přáli a naň laskavi byli; oni pak odpověděli, že ho neradi ztrácejí, a „kdyby Bůh srdce obrátil, aby zde ještě ostal“. Ale Lorenc ohlásil, že úmysl jeho jest pevný. I odešel z Hory.

Ani po odchodu Lorencově z Hor nenastal klid pro horské prelaty, neboť vyznavací bratrští scházeli se znova a to u Michala Hrdiny, krejčího u Náměti, tam zarazili sbor, kázání, modlitby a schůzky činili a píšeš zpívali. To pohnulo děkana i prelaty, že o sv. Duchu 1571 si stěžovali, nebude-li přítrž učiněna, že kostely v nic přijdou a bratří budou provozovati služebnosti jako křest, večeri Páně, takže kněží ani potřeba nebude. O tom a snad i o jiných věcech nám neznámých dověděla se král. komora a píše tudíž 1571 na Hory, „že mnozí nezpůsobové se v Hoře dějí, aby byl děkan a farář sv.-barborský do Prahy nejbližší neděli v 7 hodin na ½ orloji ve čtvrtek k vigílii sv. Petra a Pavla poslán a aby dnem a nocí se vypravili.“ (Arch. m. č. 2406.) Také konsistoř volala téhož r. děkana Jana Semína do Prahy, poněvadž nechtěl jakéhos Daňka oddati, ale děkan viděl ve volání do Prahy víc, než stálo v listě, bál se, aby nebyl k vůli ceremoniím vsazen do vězení a aby ho k ceremoniím nenutili. I dali mu šepmistřii p. Petra Bernáška za průvodčího. O výsledcích cest do Prahy z knih městských nelze nic vyčísti.

Roku 1572 po třech králích vstoupil děkan Jan Semín do rady, složil pečeť a knihy konsistoře a stěžoval si do faráře barborského, kněze Jiří, jenž přišel k němu na faru v nepřičetném stavu a nařkl jej, že v konsistoři nic dobrého nepůsobí, že neprovádí, na čem se konsistoř usnese, kdo by měl (D16) trestán býti, že neví, že dary od lidí běře a dle toho soudí. Marno bylo, že vystoupil proti němu a zval ho lhářem, neb prý jej z rady někteří posilují. Šepmistři chtěli na to odpověděti, ale děkan odpovědi nevyčkal, z radnice odešel, zanechav znaky své hodnosti. Jak byl děkan usmířen, dále se neče.

Téhož roku šmelcřii vznesli, že kostel sv. Jiří velmi spustlý jest a žádali z jakýchsi 200 kop pomoc. Slíbeno.

Napomenutí z roku 1571 na Michala krejčího (u něhož Bratří již 1569 se scházeli, ale říkáno jim 1569 Mikulášenci) neúčinkovalo, i čteme, jak byl 1572 volán (písař jmenuje jej Michala „ze sboru“), že se u něho Mikulášenci scházejí, i Pavel bratr, kazatel jejich prý se tu zdržuje někdy a muži i panny až do noci prý u něho bývají. Byl tedy znova kárán.

V květnu 1572 musil děkan být napomenut od pp. pro bouřlivá kázání, v nichž horlil, že není na Horách rádu a že ho pp. opatřiti nechť a že zvědí horníci, co na ně přijde; a než 2 leta

minou, jaký nedostatek v slovu Božím míti budou. A vskutku již tohoto r. chtí farář námětský Tomáš i sv.-barborský farář Jiří odejítí, ale ku snažným prosbám ostali. Hůře ještě dotíral na pp. kněz Voldřich, farář u sv. Jiří, jenž pravil, že na rathouze někteří na polštářích sedí a jiné do kola, na rožeň a jinak odsuzují a sami jsouce lichevníci, hodni by byli, aby do kola vpleteni byli. Kněze toho ujímal se i mincmistr a žádal, aby mu byla popřána fara u sv. Bartoloměje, poněvadž má u sv. Jiří malé stans; ale páni, nelibě kázáním dotčeni, nedali mu fary bartolomějské. Mezi lidem českým byl kněz Voldřich¹ jako představitel němectví v Hoře neoblíben, ale ani kněží neměli ho rádi a stěžují, zvláště námětský a sv.-barborský farář, že křtí a oddává nejen po německu, ale i po česku, že není poslušen děkana, ač byl zjednáán na ten způsob, aby konsistoř a děkanem horníků se spravoval.

Ač se asi dalo každoročně, zapsáno koncem r. 1572, že děkan žádal, aby osoby byly jmenovány do konsistoře z pánů, budouť prý pře, smlouvy a jiné věci se projednávati. I byli vysláni jako přisedící do konsistoře Tomáš bakalář, Petr Bernásek, Vác. Vyzyna a Stanistav Kožišník.

(D17) V květnu chtěl děkan Hory opustiti pro mnohé příčiny, zvláště pro nesrovnalosti s farářem barborským, ale uprošen, aby ostal až do sv. Havla.

I roku 1573 konali Bratří přes všechny zákazy schůzky „ve sboru“ u Michala krejčího u Náměti; tam chodili též Dr. Koleso a Valentin Valek. V květnu došla pánů žaloba, že prý tu haní správce církevní, ano dle učení svého nechť ani vydávati svědomí při právě. Michal bránil se řka, že do chrámů chodí, správců poslouchají, svátostí požívají a pokojně žijí a jen někdy, není-li služeb Božích, se sejdou a rozjímají o tom, co jest dobré, ale nikoho netupí. Koleso hájil schůzek, neb prý bratr i otec jeho manželky byli proto před Cís. M. voláni a tu uznáno, ano i list na to má, že schůzky nejsou nic kacířského. Nicméně obdrželi všichni 3 jmenovaní domluvu. Zmínka o Kolesovi vede nás k tomu, abychom něco o kutnohorských humanistech podali. Předem o Dr. Kolesovi samém.

Dr. Jan Koleso (Colessius) z Rakanova byl doktorem lékařství (doctor medicus) a † dle Dačického roku 1595. Náleží ke skupině kutnohorských humanistů, již jsouce titule, znalci a milovníky latiny, skládali se zálibou přležitostné latinské verše věnované nejen památce zemřelých soudruhů a j. vynikajících osob, nýbrž i oslavám svateb, vyznamenání a j. vztahů soukromých, jakž tehda u humanistů v Čechách bylo modou.

Roku 1578 uvedl Dr. Koleso šepmistrům na paměť nařízení, kteréž bylo v Praze vydáno o řemeslnících a j.; poněvadž v tom nařízení zmínka se děje o apatékách, aby i pp. nařídili, aby do apaték nahlédli a nedostatky opravil. Páni uznali, že jest slušno, aby se k těm věcem přihlédlo, poněvadž se zdraví lidského týče, ale dosud prý žádné nařízení dodáno nebylo.

Roku 1579 napsal latinskou smuteční báseň (epicedion) nad smrtí vznešeného a vzácného muže mistra Martina Rakovského z Rakova, básníka a řečníka Panonského (byl rodem z Uher), jenž zemřel v říjnu 1579. Sám nazývá se v titule básně Joanem Kolessium a Rakanow etc. in civitate inclity regni Boemiae Guteberga ordinarium medicum.²

¹ Jak na Voldřicha jako Němce pohlíženo a jak si vedl, o tom svědčí pouliční bitka r. 1573, kdy byl syn jeho i s čeledí napaden od mladíků a voláno: „Ten Němec s tulichem chodí a šelmy nám dává“.

² Počátek básně zní:

Nobilis occubuit Martinus morte Rakowsky
Antiqua et clara nobilitate satus.
In sua gestabat de Rakow stemmata clara
(D18) Obtinuitque boni nomina clara viri...
Et gravis et prudens ac integritatis amator
Et verae cultor religionis erat.
Quippe suam turpi duxit sine crimine vitam,
Fine bono claudí vita probata solet...

(D18) Přední z kutnohorských humanistů byl jmenovaný již M. Mikuláš Rakovský z Rakov, rektor školy vysokostelské. Vydal sbírku básní s názvem: *Poemata quaedam de morte, virtute, eruditione, humanitate et pietate praestantium virorum d. Joannis Tapinei, notarii Gutebergensis, s. Matthiae, ministri verbi Dei, et Simonis Pampae, unius ex praecipuis literatis Gutebergensibus. Autore M. Nicolao Pakocio Turociensi, Praegae excudebat Joannes Jitzinus. A. D. 1569, 4^o, 8 l.* Obsah této sbírky:

1. *Prudentissimis atque amplissimis viris, judici S. C. M., primati, proconsulibus et senatoribus inclityae urbis Gutebergae, dominis ac Mecoenatibus suis singulari observantia colendis S. T. D. Datae Gutebergae ex schola Altae aedis pridie Calendas Januarii, A. D. 1568. Nicolaus Rakocius Turociensis a Rakowa, rector scholae Altae aedis.*¹

2. *Epicedion ... Joani Tapinaeo, civi et notario Gutebergensi, amico suo integerrimo atque fautori maximo N. R. T. fecit. Počátek:*

Montibus in Guttinis quamvis hoc tempore multos
Abstulerint vere tristia fata viros:
Attamen e cunctis gravior jactura Tapini.
Vir gravis et nostrae maximus urbis honos,
Ille meus fuerat semper sincerus amicus,
Qualis de multis millibus unus erit,
Ergo ipsum merito tenui celebrabo Camoena,
Quam mihi concedet gratia summa viri...“

Skládání líčí jeho vynikající vlastnosti, znalost řeči a vůbec jednání. Byl inspektorem škol a příznivcem Rakovského. Při jeho smrti byl Rakocius přítomen.

3. *Epitaphium kněze Matěje Slanského, o němž již bylo pověděno.*

(D19) 4. *Aliud epitaphium humani, pii ac honesti viri Simonis Pampae, unius ex primariis ac praecipuis literatis Gutebergensibus, maximi benefactoris scholae Altae aedis. 13 dist. Začátek:*

Abstulit egregium Lachesis violenta Simonem
Altior ablatum quem schola moesta...

5. *In tumulum spectati viri Simonis Pampae, civis Gutebergensis ... S. P. faciebat. 10 dist. Počátek:*

Hic pia Simonis requiescunt ossa sepulti,
Qui de Pampineo vimine nomen habet... (Pistorius skladatel?)

6. *Epitaphium M. Matthaei Collini a Choterina, scriptum a N. Racocio. 8. dist. Začíná:*

Post patriae causa multos variosque labores
Scriptorum censor maximus ecce jacet...

7. *Carmen in pariete scholae Altae aedis Gutebergensis inscriptum 16 dist. 8. Aliud eidem scholae affixum. 9. Aliud, quod continet commendationem grammatices et exhortationem ad eam impromis studiose discendam... (Báseň 7., 8., 9. čte se u Nováčka: Listář k dějinám školství kutnohorského str. 12-3.)*

Další člen skupiny kutnohorských humanistů byl Jan Tapineus, písař radní († 1568).²

¹ Řeč věnovací. Počátek: „Etsi hoc tempora, Mecoenates prudentia rerum et artium amore, virtute et auctoritate praestantissimi circumspexeram de idonea materia...“ bych v novoroční přání ji vložil: „horum tamen temporum aerumnae et miseriae impetu quasi violento et fato quodam me a proposito meo abduxerunt...“ Ztratili jsme několik mužů výborných: Tapinea, Matyaše, Pampu a jich památku básněmi oslavuji. Připojil jsem starší epitafium Collinovo, jenž „primus nostro tempore ... poeticam in hanc patriam reduxit“.

² V Rakociových poematech čteme o něm v č. 1. a 2. „Fuit ille vir, ut scitis, clarissimus cognitione honestarum literarum, peritus linguae graecae, latinae, germanicae et boemicae, doctrina ecclesiae ornatissimus, laborum patientissimus, hostis falsorum dogmatum acerrimus. Nam propter impietatum refutationes multas, adversitates sustinuit et aequo eas animo pertulit. Quin et aliquot scholas laudabiliter instituit et cura magna laude administravit, ex cuius disciplina multa clarissima ingenia exierunt. Hic ubi

Byl důvěrný přítel Rakociův, hovořivali o studiích a církevních věcech.¹ Byl přímý a prostý.²

(D20) Když odevzdával školu Rakociovi, měl řeč:
„Rebar me doctum Ciceronem audisse loquentem,
Vocibus illius vir bonus usus erat.
Adde quod ille scholam prudens invisit utramque,
Inspector quarum sedulus ipse fuit...“

O nesnázích, jež měl pro náboženství, pojednáno v Č. Č. M. 1906 str. 268. Srv. též Borového Akta I., č. 534.

K uvedeným členům skupiny humanistů pojí se měšťan kutnohorský, výborný basista a hudebník,³ Šimon Pampa († 1568). Byl též dobrodinec škol.⁴ (Z 1. části Poemat.)

Ve 2. části poemat čteme epitafium od Rakocia:
„Inter quos quando depressa voce canebat,
Pressius hoc alter vix resonare queat.“

Totéž připomíná o něm epitafium od Sim. Pistoria.

„Tam grave vocali fundebat gutture murmur,
Pressius ut possit vix bene voce eani.“

Nyní se vrátíme k děkanu Semínovi. Žaluje po letnicích r. 1573, že sekta Mikulášenců velice se rozmohla a že ne u jednoho, ale u mnohých se scházejí a své náboženství provozují a že jim tudíž chce propůjčiti chrámu námětského: tu aby se scházeli a zpívali. Šepmistři svolili dodavše, nezachovají-li se, jak děkan navrhuje, že se přistoupí k nim trestem.

R. 1573 píše radové komory královské do Hory, že vladka Jan Libenický z Vrchovišť na Libenicích žaluje pro snětí náhrobního kamene s hrobu otce svého, Jindřicha z Vrchovišť, v kostele sv. Barbory. I mají se šepmistři hned vyptati, kam kámen byl dán, „neb tam byl kolem 30 let, před 2 lety však se ztratil za kostelnictví Kašp. Fifka a marně se tehda obracel na Martinice komisaře. Snad stalo se na posměch.“ (Arch. m. č. 2609.) Kámen ještě 1575 nebyl nalezen i žádá Jan Libenický šepmistru, aby byl vrácen. „V též kaple a při ní předkové moji se kladli, pak i otec můj při ní pochován a položen jest, na kterémžto hrobě podle dobrého pořádku křesťanského a pro památku rodu, jakž i na jiné předky mé, kámen jeho s erbem položen byl.“ (Arch. m. č. 2719.)

V říjnu 1573 oznamuje opět děkan, že od Hory odejde, neboť prý šaty ložní již dlouho opravovány nebyly a teď k jar- (D21) marku čeká děkana hradeckého, dům farní že se boří, podlahy a žlaby jsou zlé, dříví se nedostává... Ale ostal, páni asi v mnohém vyhověli.

R. 1574 říká písař dle děkana Mikulášencům „bratří od Náměti“. Jsou to asi a jimi se rozumí Čeští Bratři. Shledáno v polovici března, že k vyzvání ženy Michala Krejčího scházeli se „bratři od Náměti“ i nočně; také Pavel učitel se dostavil, a tu rozjímali o tom, co v kostele slychali, čítali ze zákona Páně a zpívali pobožné písně. K vyzvání, proč tak činí, odpověděl

gravi prudentissimorum virorum consilio huc ad notarii officium esset vocatus, praeclarum se hoc in officio praestitit virum et singulari studio docentes et discentes adjuvit, errores emendavit, negligentiam docentium et discentium oburgavit, diligentes promovit, negligentibus vero merito odio habuit.“

¹ Saepius inter nos promptissima quaestio mota est,

Quae fuit e sacris rite petite libris...

Usus enim fuerat semper sermone latino,

In quo prae reliquis floruit ille virus.“

² Nomine non tantum, sed re fuit ipse Tapinos,

Contentus proprio nam fuit usque loco.

(ταπεινος = pokorný)

³ “Musico studio praesertim delectabatur, modulibus utebatur suavibus ac magnum in choro erat ornamentum literatis viris.“

⁴ Tyto zprávy propůjčil mi s nějvětší ochotou slovný znalec humanismu, pan řed. akad. gymnasia v Praze, Ant. Truhlář.

Michal, „aby ten den sváteční strávili ke cti Páně, neb psáno jest, když 2 neb 3 sejdou se ve jménu mém, sám jsem s nimi,“ netoliko v chrámě, ale kdekoliv. Poněvadž se dalo proti záповědi, dán Michal Krejčí do klády. Ale již za týden nově zapsal písař, tentokrát o bratřích a sestřích Pecinových. Byli povoláni a vytýkáno jim, že se proti zákazu scházeli, že správce potupují, od církve se oddělují, což je farišejská a pokrytecká věc. „Bratří“ tvrdili, že to mají od děkana, aby nedělní den světili a scházeli se ku zpívání žalmů, když chrámy jsou zavřeny. Že žádných bludů nemají, může se děkan nebo kněz Tomáš (far. námětský) přesvědčiti. Zákon i písničky jsou svobodny, prosí tudíž, aby byli při tom zachováni. Páni jim hlavně vytýkali, že cizí kazatele jednájí, jiné tupí, sebe velebí; mohli by tajně do pokojíka jíti a modliti se, ale oni jako farišeové činí, v trouby troubiti dají, což Bůh neschvaluje. Děkan poznamenal, že ani on, ani ostatní kněží o pokoutném scházení se neučí, zákoníci že byli pobožnější na oko, však uvnitř nebyli Bohu líbezní. Přítomný mincmistr zakazuje pokoutné schůzky, dále aby nedělali ze sebe kněží a kazatelů, a kdyby v tom ostali, že budou posláni na Hrad Pražský. Nato Hodinka a Michal Krejčí byli do šatlavy dáni a puštěni za 50 kop rukojmí, jež mělo propadnouti, kdyby jaká schůze ještě byla.

Téhož času nastoupil bez vědomí šepmistrů u sv. Jiří nový kněz Erazim a neuznal ani za dobré šepmistrům jako kollatorům se okázati, aby mu dali naučení, kým se spravovati má; stěžovali si tedy u mincmistra a zároveň však tázali se děkana, odkud jest ten německý prelat a kým byl podán? Děkan odvětil, že neví a že snad páni hutníci si ho oblíbili a dosadili. Povolán Erazim vstoupil a shledáno, že neumí česky; promluvil k němu tedy sám mincmistr. Erazim ohlásil, že páni šmelcřísti dvakrát jemu do Budějovic, kdež byl knězem hutníků, psali, i přišel a jedno i druhé kázání jim učinil a tu (D22) ho přijali s doložením, aby měl zření na mincmistra. Děkan poznamenává, že měl šepmistry přijat a od konsistoře podán býti a děkanem zdejší se spravovati. I otázal se Erazim, má-li děkan jemu co připomenouti. Děkan promluvil, aby se pokojně tu choval, slovo boží v čistotě kázal, lidí proti sobě nepozdvihoval, načež byl čten list JMcis., že se dovoluje, aby německý lid kněze měl, ale aby se týž děkanem spravoval. Nato nejspíše Erazim od vrchních kollatorů byl přijat, neboť mincmistr končí záležitost slovy: „to je slušná věc!“ Ale brzo bylo zjevno, jaký Erazim jest člověk. Při koupi ovsy sešel se s paní Annou Zygelkou, manželkou horního hofmistra Ludvíka Karla z Řasné a nadal jí „česká k-vo, ona pak jemu německý pse“. Byv volán litoval, že prý paní neznal, ale hofmistr stěžoval dále, že vůbec bouřlivě proti Čechům káže, „že nejedí v postě až na večer a potom nažera se co svině, jdou ležet“. Za to bylo mu silně domluveno.

Za přisedíc 1574 do konsistoře byli posláni Karel Vodička, Jakub bakalář, pan Stanislav a Mikuláš Chyzdera. Při ssázení konšelů t. r. napomíná mincmistr, aby páni ani Mikulášenců ani „Kalvínců“ na Horách netrpěli.

Mezi děkanem Semínem a administrátorem konsistoře pražské podobojí bylo od několika let napětí; uvedeno, že již 1571 volán byl děkan do Prahy, ale patrně nešel. Obsílku do Prahy opakuje administrator 1574, ale ani tentokrát děkan neuposlechl.¹ Když komora královská o tom doslechla, že chce administrátor děkana nebo faráře horské sesaditi s kněžství a ceremonie jisté zakázati, obávala se, aby nepovstal pro odstranění děkana rozbroj a pozdvížení lidu havířského² na Horách v době, „kdy se vody tak zmohly“. Z toho povstalo dopisování komory konsistoři pražské i šepmistrům (Arch. m. č. 2649). Šepmistři ohlásili komoře, že má K. Hora svou obzvláštní konsistoř, jíž se děkan a faráři řídití mají, a tudíž nejsou ve všem povinni

¹ Podobně jako děkan Semín neposlušali i jiní čeští faráři pražského administratora pod obojí (chrudimský, domažlický, nymburský, litoměřický) a proto stěžoval administrator po skončení sněmu 1576 Rudolfovi II. proti některým král. městům, v nichž se proti zákazu císař. novoty náboženské rozmáhají a kněží konsistoří spravovati se nechtí. Tomek D. P. XII. 263, Winter, Život církv. 181.

² Mincmistr zakázal tehdy, aby ani čeští ani němečtí havíři, ani řemeslníci se zbraní (sekyrou, kordem) bez potřeby nechodili.

pražské konsistoře podobojí poslušati. Nato žádala komora česká (Arch. m. č. 2671), aby bylo gruntovněji vyhledáno a aby opisy, „máte-li (D23) obdarování, výsad a majestátů na takovou konsistoř“, zaslali. Co odpověděli šepmistři, nevíme, ale jako odpověď přišel r. 1575 z Řezna list (Arch. m. č. 2713) s nařízením, „abyste u vás stran religii, kázání a kněžstva nic nového, prve nebývalého před se nebrali, ani schůzek pokoutních netrpěli a jakž od starodávna se v tom zachovali.“

Téhož roku žaloval děkan ve spolku s Jiřkem farářem od sv. Barbory a Tomášem od Náměti mládence Václava, jenž falešné listy psal, děkana podpisoval „Jan Semín, děkan od Vysokého kostela“ a tím mnoho lidí podvedl; a již po 2 leta tak si vedl. I měl být, poněvadž falešných listů se týkalo, na hrdle trestán, ale děkan se přimluvil, aby trest byl zmírněn: dostal tedy pardus přes kládu.¹

R. 1575 byl nucen děkan žádati opět pánů, aby páni i písaři ku konsistoři počteni byli, aby byl rád, „neb nedávno potřeba bylo předpisu - a nemohlo se v knihách nic najíti.“

R. 1576 rozhodli se šepmistři k některým opravám kostela sv. Jiří, neboť dvěře byly chatrné a náčiní kostelní od kostelníků zanedbáno. Kněz Erazim 1574 volán byl k pořádku pro svou prostověkost, r. 1576 žena jeho Voršila, jež narukovala zle hofmistra i horní úřad. Ani Erazim neostal bez úrazu, vždyť Jeronym šmelcř tvrdil, že knězi Jakubovi, jenž zemřel koncem března, nasypal Erazim do vína prachu jakéhosi.

V dubnu 1576 roznemohl se arciděkan a žádal faráře námětského i barborského, aby jej zastali, poněvadž v kostele u sv. Jakuba bývá lidí nejvíce.² Choroba děkanova byla vážná; žádal za dovolenou na 2 neb 3 neděle, „neb i doktor k tomu radí“ a rukama že vládnouti nemůže. Sotva se děkan vystonal, hrnuly se jiné stížnosti, jako že na faře chová ženy z města metlami vyhanané a že žena jeho Kateřina (jíž koupil dům a se svolením pánů dal jí a dcerám upsati) na den Ducha sv. majíc do kostela jíti, dala se v úřadování (?) v novém (D24) domě a že dopustil kázati knězi Ančkovu, jenž tvrdil, že o svátostech zde v kostele každý kněz něco jiného praví a že jsou tu tedy spletení.

Téhož r. žádal Jakub, farář námětský, aby mu byla přidána fara veletovská k posluhování, poněvadž má kněze Václava³ kaplanem, jenž se rád u něho učí, aby tedy snadněji vychován a cvičen byl.

V květnu 1576 stěžují Kaňkovští, že starý farář nechce se odstěhovat, nového že nemají, i žádali, aby se o ně páni postarali. Kaňkovští si vedli celkem již tehda samostatně, ač byli pouhým předměstím Hory, ale v potřebách svou samostatnost, jako v tomto případě, neprojevovali.

R. 1578 stěžoval děkan, že při škole vysokostelské jsou 2 bakaláři, ale kantor že chybí; bakaláři že nevolí ministranty, nýbrž že zvoník některé čtveráky za ministranty posílá, ale ti nic opravití neumějí.

Po všechn svjích pobyt na horách měl farář námětský Jakub Kočovský⁴ nesrovnalosti s dě-

¹ Také zvoník děkana zlobil, nebýval na faře, lidi „šacoval“, bral od křtu a pozvánění víc než 4 gr., dříví nechťel rovnati, krokvě v noci bral, karafilatu, knih a svíček pobral...

² Byli sice ochotni, ale námětský farář, kněz Jakub Kočovský, nástupce kněze Tomáše (odešel od Náměti 1575), nedal si ujtíi příležitosti, aby děkanovi nevytkl, „že jest mistrný člověk, ale že se časem více rozmazá, než potřebí a že má kaplana a přec ho v neděli nikdy doma nenechá, ale do vsí pro užitek posílá, ani na den Vtělení Páně doma ho nenechal a pomáhal mu kaplan od sv. Barbory. Než kdyby mu pohroženo bylo, poněvadž tak stůně, že se jiným opatřím neb ze stance něco ujme, hned by se zhojil a do kostela chodil; a také co tu časem posluhují, aby jimi kouska chleba podal neb k sobě pozval, nic toho nečiní.“

³ Ukázal teprv r. 1579 svědectví, že řádné kněžství v Lipště přijal; téhož roku Petr bakaláf, kaplan v Lipště, ordinován.

⁴ Kočovský 1577 na pány dále „nabíhal“, aby dali opraviti varhany, neb žáků nemá a nemá, kdo by zpívali: má pro ruce už 11 kop, ale varhanář chce 45 kop. Vymlouvali se na důl Hrušky, který je tžil. Že 180

kanem a zaslal děkanovi pro malichernosti (jako proto, že na jistý pohřeb děkan pozdě přišel a farář s lidmi čekati musel) nenáležitá psaní. Proto odešel Kočovský 1578 od Hory, ale 1579 opět se hlásí za faru. Tu děkan s Mikulášem Biliusem místo nemocného kněze Jiříka od sv. Barbory žádal, aby Kočovského, jenž na kázáních plundruje, ani lidem, ani kněžím neodpouští, nebrali a upozornil na kněze Tomáše Chotěbořského. Ale jak obyčejně, postavil se k žádosti některých za Kočovského mincmistr a prosadil své; r. 1580 čteme o Kočovském jako faráři u Náměti, že kupuje dům od Martina Ceyfarta, ale ještě téhož roku odchází opět, neboť Jiřík, kaplan od vysokého kostela, nastupuje od sv. Havla jako místofarář u Náměti.

Ač uplynulo již několik let, co se odstěhoval z Hor apatekář Lorenc, pamatováno ještě 1578 na jeho oblíbenost a úslužnost k lidem a proto také s obavou vstoupili Martin Krelkar a Jeremiáš Šentygar apatekáři a přednesli, že se povídá, že by někteří „z bratří“ třetího apatekáře sem uvést usilovali, aby toho páni nedopouštěli, a podali supplikaci. (D25) Šepmistři odvětili, že si supplikaci pročtou a učiní, co za dobré uznají, ale toho se netají, že oni (apatekáři) staré věci za nové dávají a to velmi drah, a když recepty dělají, že mnoho věcí z nich vypouštějí, když jich nemají a doktorovi o tom neoznamují a česem i jiného něco do toho dávají.

Při nedostatku kněží přijal děkan 1580 mládence velice mladé za kněze, přesvědčiv se o jejich způsobilosti (ukázali mu „foramty“), a když je kněz Petr šepmistrům předvedl, měli je páni za příliš mladé, takže prý by se spíše sami měli učit, než aby jiné spravovati měli. Děkan se bránil, odpovídaje, že už s kazatelnou ohlásil jejich primicias v pondělí. Ale šepmistři jich nechtěli, vidouce však nezbytí, napomenuli, aby čisté slovo Boží kázali. Propouštěje tou dobou kaplana svého, napsal arciděkan Semín list, jímž oznamuje (Arch. m. č. 3149 A), že kněz Petr Johanides Košetický výborně se choval, pokud byl u něho knězem, a že řádně kněžství došel. Prvotiny s dispensací Adama Brodského, faráře na Kaňku, Jiříka Benešovského, faráře od sv. Barbory, Jakuba Čáslavského, faráře od Náměti a kněze Kampana Žlutického, kazatele německého u sv. Jiří, v kostele sv. Jakuba 1579 náležitě vykonal.

Ze sporů s kněžími Semín arciděkan (jakž se podepisoval) nevycházel. Tentokrát byly spory o to, kolik kněžím od konduktů přináleží. Připověděli jim dávatí ½ pinty vína, ale faráři hned, kdy ještě neměli peněz, pro víno poslali, a když jen část poslal, vraceli a námětský přidal k tomu „těžké psaní.“

V lednu 1581 byl Jiřík, farář námětský, tázán, zdali pravda, že v ornátě mše neslouží a jiné všechny ceremonie tak prudce a kvapně skládá. Odpověděl, že při své faře, jak zastal, tak zachovává, ale pěkně slovem Božím pomalu je z toho vyvozuje, než ve špitále že jest tak, že jest ten ornát prve množstvím jim pěkně předloživše složil a místo elevací že obrátě se k lidu, jakž i v jiných dobře nařízených církvích se zachovává, slova nařízení večere zjevně říká a to že jest učinil z jistého naučení a rady děkana žádaje, aby k tomu nucen nebyl proti svědomí a slovu Božím. Rozhodnutí pánů jest svrchovaně zajímavé; zapsal písař, že byl farář žádán, aby lid slovem Božím pěkně z toho vyvozoval a potom on sám (lid) od toho, což nepotřebného jest, upustí; sám aby pokojně se choval. Před svým odchodem z radnice žádal, aby byl (D26) volán, bude-li potřebí, k p. šepmistrům, „že kněžím po rathouzu se tlouci nenáleží“, což bylo slíbeno.¹

varhany v námětském kostele nebyly v pořádku, není divu, vždyť z nich Šimona zvoníka syn kradl píšťaly.

¹ Koncem února 1581 arciděkan k pánům „vznášel stran figurování, že mistr školní (Jan Janiceus Hořepnický) v kostele nemajíce kantora, jakž bývalo vždy, každého dne figuruje a zpívá ledajakés mutety a písniček pěkných i jiného koralu a zvláště toho postního času ovšem zanechává a ledajaks s těmi žáky služeb Božích odbývá, ježto on jsouc k úřadu povolán, náleží k tomu přihlídati, aby modlářství se vyprázdněvalo a pravá služba se dála a že sami mnozí nevědí, co zpívají; 2. že nevážně a neuctivě (mistr) jak na funere, i v domu farním a při stole se k němu chová, a zvláště v sobotu mluvil: Troup, ještě nám neláli pro naše zpívání jako jemu pro jeho kázání a že ani ty holobrádky za to nestojí a j. Onehdy v pondělí, když se

K nepřijemnostem s kněžími, školními oficiály, jaké měl děkan, připojily se nové se zvoníky. Matouš Trunkát, zvoník od vysokého kostela, vzdal se úřadu, poněvadž pojednou sloupové byli vyloupeni i literátům pokladnice; v jednu neděli dal se kdos zavřít v kostele a vyšel dveřmi proti škole o 3. hodině. Jiného rázu byla nesrovnalost s býv. zvoníkem, Jiřím Škrle řečeným. Děkan nalezl totiž kancionálek, kterýž sám skládal, u Václava Lva zastavený; zastavil jej tam bývalý zvoník Jiřík Škrle, který zatím do Chrudimě se přestěhoval, v 8 gr. Děkan kancionálek vyplatil a vzal; nato stěžoval si Škrle, že mu děkan vzal knihy. Přidal též, že mu byl vzat děkanem kožich a jakés koření. Páni odvětili, že kněze nesoudí; i žaloval děkana u pražské konsistoře, což šepmistry nemálo roztrpčilo a Škrlovi důtku přisoudili.

Téhož roku ustanoven za zvoníka k sv. Barboře Matěj Skála a napomenut zvláště, aby registra dobře vedl, kdo se narodí, oddá neb umře. Poslové ke sněmu do Prahy poslaní, z nichž jeden byl Jiřík Šatný z Olivetu, přinesli zprávu, že kněz Jiřík od sv. Barbory pro bludná kázání bude do Prahy ke konsistoři povolán; dále jim bylo od dvorní komory sděleno, aby 2 kopy gr. ke sv. Barboře (nejspíše na stavbu) byly zastaveny.

Koncem července 1582 zemřel Jiřík Hradecký, farář námětský, na morní bolesti, které tehda v Hoře zuřily a pochován „od velkého počtu lidí poctivě“ v kostele. Právě v době, kdy farář zemřel, rozmohla se morová rána na Horách (D27) hrůzně. Jiřík Šatný z Olivetu odevzdal na radnici svůj kšaft domnívaje se, že zemře. Soudové od sv. Bartoloměje se nedrželi, jen někdy kšafy; o polednách „u Vorel“ (velký zvon) se vyzvánělo, lidé chodili četně na kázání a modlitby k sv. Jakubu, na noc také se zvonilo. V dalších měsících až do září umíralo 60-70 lidí denně. I zemřeli také mnozí z rady, takže při soudech byl neúplný počet pánů. Na mor zemřel též mistr Václav, radní písař, slouživ obci 27 let a u dveří zadních chrámu sv.-barborského byl pochován. Z Prahy hned z počátku morové rány došla nařízení, aby byly dávány zprávy o povětří morním, nečistoty z města aby se vyklízely; po jednotlivých domích mělo se po nemocných pátrati. Když v počátku nikdo nemocným po revisi města nenalezen, volání byli hrobníci, aby sdělili, umře-li kdo na mor a jak mnoho pochovávají. Z odpovědi hrobníků ovšem nedalo se zjistiti nic a mor na to rozmohl se valně.

R. 1582 v pondělí po památce sv. Anny zemřel arciděkan Jan Semín a byl pohřben u chrámu sv. Barbory. „Dobrý starček byl“, poznamenává o něm stručně Dačický (II. 8). Téhož roku zemřela jeho dcera Dorota na mor.

Seznam kněží při farách kutnohorských 1564-82.

1. U sv. Jakuba Většího. Arciděkani: Jan Habart 1564-6, Sylvestr 1567, Jan Semín Turnovský 1567-82, Sixt Candidus Pražský 1582-93, kaplani: Václav 1566, Jiří 1579, Petr Johanides Košetický 1580.

2. U sv. Barbory. Faráři: Bartoš 1566, Jan Semín Turnovský 1567, Jiří Benešovský 1570-9.

3. U Náměti. Faráři: Matěj Slanský 1565, Tomáš 1572-5, Jakub Kočovský 1576, Jakub Čáslavský 1578, Jiřík Hradecký 1579-82, kaplani: Tomáš Starkočský 1564, Václav 1576.

4. U sv. Jiří. Kněží: Šimon 1568, Oldřich 1570-2, Erazim 1574, Kampanus Žlutický 1579.

5. Kaňk. Farář Adam Brodský 1579

doست při stole nabroukali, mísou postrkali, že i pivo do mísy vlili, čehož nemůže trpěti.“ I žádá děkan, aby si mistr kantora zjednal, navrhuje jakého Tesáka, aby zanechal figurování a choraly zpíval a náležitě se choval. Páni slíbili, že mistra zavolají a doufají, že jako už jednou, také tentokrát se srovnají; mistra však obec propustiti nemůže, neboť ho nezbytně potřebuje.

REJSTŘÍK JMEN.

- Alžběta. 7.
 Ančka, kněz. 24.
 Andreades Šimon. 9.
 Augusta. 12.
 Bartoloměj, farář. 6.
 Bartoš z Tuklat, kněz, far. sv.-barb. 5, 7, 27.
 Benátky Vlašské. 6.
 Benešovský Jiřík, farář u sv. Barbory. 25, 27.
 Bernášek Petr. 15, 16.
 Bilius Mikuláš. 24.
 Boleslav (Ml.). 14.
 Borový. 6, 20.
 Brodský Adam, farář na Kaňku. 25, 27.
 Budějovice. 21.
 Candidus Pražský Sixt, děkan. 27.
 Ceyfart Martin. 24.
 Cruciger Jan, farář u sv. Jiljí v Praze. 6.
 Čáslavský Jakub, farář od Náměti. 25, 27.
 Čechů a Němců sváry. 10, 11.
 Čechy. 14.
 Dačický. 7, 10, 17, 27.
 Daněk. 15.
 Dorota, dcera děk. Semína. 27.
 Erazim kněz u sv. Jiří. 21, 22, 23.
 Farinest Jan z Holešova. 9.
 Ferdinand I. 5.
 Fifek Kašpar, kostelník. 20.
 Habart Jan, arciděkan. 5, 7, 27.
 Hauskol. 11.
 Hodinka. 21.
 Hořepnický Jan Janiceus, mistr školní. 26.
 Hradec (Kr.). 13.
 Hradecký Jiřík, farář námětský. 26, 27.
 Hrad Pražský. 7, 21.
 Hrdina Michal, krejčí u Náměti. 15, 16, 17, 21.
 Hrušky, důl. 24.
 Chrudim. 26.
 Chyzdera Mik. 22.
 Jakub, bakalář. 22.
 Jakub, farář námětský, viz i Kočovský. 11, 24.
 Jan, kněz. 6.
 Jeronym, šmelcř. 23.
 Jičínský J. 6, 18.
 Jiří, farář u sv. Barbory. 8, 9, 11, 12, 15, 16, 23, 24, 26.
 Jiřík, kaplan od vys. kostela, místofarář námět. 24, 27; farář námět. 25.
 Kamenický Jakub. 12.
 Kaňkovští. 24.
 Kateřina, žena děkanova. 23.
 Kočovský Jak., farář námětský. 23, 24, 27.
 Koleso z Rakanova Dr. 17.
 Košetický Petr Johanides, kněz. 25, 27.
 Kožišník Stanislav. 16.
 Kutenus Jiří, děkan jaroměřský. 9.
 Lev Václav. 26.
 Libenický z Vrchovišť na Libenicích Jan, vладыka. 20; Jindřich. 20.
 Lipsko. 24.
 Litomyšl. 10, 14.
 Lorenc, apatykář. 5, 7, 11-15, 24.
 Malovec. 14.
 Martin, apatekář. 7.
 Martin Krelkar, apatekář. 24.
 Martinic, komisař. 20.
 M. Matthaues Collinus a Choterina. 19.
 Matyáš, kněz. 6, 18.
 Maximilian II. 5, 11.
 Michal viz Hrdina.
 Morava. 12, 14.
 Mucháň Jan Pardubský. 9.
 Mystopol, administrator. 8.
 Němci. 9, 10, 11.
 Nováček: Listář k dějinám škol kutnoh. 19.
 Oldřich, kněz. 11.
 Pampa Šimon. 18, 19, 20.
 Pardubice. 8, 13.
 Pavel bratr, kazatel. 16, 21.
 Pavel, kněz. 6.
 Pecinovi bratři a sestry. 21.
 Pecinovští. 5.
 Petr, bakalář. 24.
 Petr, kněz. 25.
 Pistorius Šim. 20.
 Polsko. 12.
 Praha. 11, 15, 18, 22, 26, 27.
 z Prachňan Ludmila. 7.
 Rakocius viz Rakovský Mik.
 Rakovský z Rakova Martin. 17.
 Rakovský z Rakov Mikuláš, rektor školy vysokostelské. 6, 18, 19, 20.
 Rudolf II. 22.
 z Řasné Ludvík Karel, hor. hofmistr. 22.
 Řezno. 23.
 Semín Turnovský Jan, farář sv.-barb. 7, 8, 9, 15, 20, 22, 25, 27.
 Skála Matěj, zvoník sv.-barb. 26.
 Slanský Matěj. 6, 18, 27.
 Stanislav viz Kožišník.
 Starkočský Tomáš. 6, 27.
 Sylvestr kněz, děkan. 7, 27.
 Šatná z Olivetu Majdalena. 8.
 Šatný Jiřík z Olivetu. 26, 27.
 Šentygar Jerem., apatekář. 24.
 Šimon, kněz, farář u sv. Jiří. 9, 27.
 Šimon, zvoník. 24.
 Škrle Jiří, zvoník vys. kost. 26.
 Tapineus Jan, notarius (písař) kutnoh. 18, 19.
 Tesák (kantor). 26.
 Tomáš, bakalář. 16.
 Tomáš, farář námětský. 16, 21, 23, 27.
 Tomáš Chotěbořský, kněz. 24.
 Trojan Mat. 11.
 Truhlář Ant. 6, 20.
 Trunkát Matouš, zvoník vys. kost. 26.
 Václav, kněz, kaplan. 7, 24, 27.
 Václav, mistr, písař radní. 27.
 Václav, mládenec. 23.
 Valek Valentin. 17.
 Vodička Karel, přised. konsistoře. 22.
 z Vodolína Samuel, cís. rychtář. 13.
 Voldřich, kněz, farář u sv. Jiří. 16, 27.
 Vorel, velký zvon. 7, 27.
 Vorličný Jan, mlynář. 5.
 Voršila, žena kněze Erazima. 23.
 Vyzyna Václav. 16.
 Wittenberg. 9.
 Zíbrt. 10 pozn.
 Zygelka Anna, manžel. hor. hofmistra. 22.
 Žlutický Kampanus, kněz, kazatel u sv. Jiří. 25, 27.

REJSTŘÍK VĚCNÝ.

- Administrator. 5, 6, 8, 9, 22.
 Apatyka. 7, 13, 17.
 Apatykářů podvody. 25.
 Arciděkan. 8, 23, 26, 27.
 Bakaláři. 24.
 Básní sbírka. 6, 18.
 Bitka pouliční. 16.
 Bratrštitvynavači. 15.
 Bratří. 12, 15, 16, 17, 24.
 Bratří Čeští. 21.
 Bratří od Náměti. 21.
 Bratří zákona Kristova. 14.
 Cechy. 10.
 Ceremonie. 22, 25.
 Církev litomyšlská. 10.
 Česká strana. 10.
 Děkan jaroměřský. 9.
 Div. 9, 10.
 Dluhy děk. Habarta. 7.
 Dům farní chatrný. 21.
 Epicedion. 17, 18.
 Epitaphium. 6, 18, 19, 20.
 Erckaféři. 8.
 Fara u sv. Bartoloměje. 16.
 Fara veletovská. 24.
 Farář domažlický. 22.
 Farář chrudimský. 22.
 Farář litoměřický. 22.
 Farář na Kaňku. 25, 27.
 Farář námětský. 6, 7, 9, 11, 16, 21, 23, 25, 27.
 Farář nymburský. 22.
 Farář sv.-barborský. 5, 7, 10, 11, 13, 15, 16, 23, 25, 27.
 Farář u sv. Jiří. 16, 27.
 Figurování. 26.
 Foramty kněžší. 25.
 Havíři čeští. 22.
 Havíři němečtí. 8, 22.
 Hofmistr horní. 22.
 Hranice na zvony u sv. Barbory. 5.
 Hrob. 6.
 Hrobníci. 27.
 Hřebíky k truhle. 6.
 Humanisté kutnohorští. 6, 17-20.
 Hutníci. 8, 21.
 Chrám námětský. 6.
 Chrám námětský Mikulášencům. 20.
 Impressor. 10.
 Inspektor škol. 18.
 Jednota (bratrská). 7, 12, 14.
 Jídlo kněžím. 6.
 Kalvínci. 22.
 Kancelář česká. 7.
 Kantor. 24, 26.
 Kaplan. 9, 25, 27.
 Kaplan od vys. kostela. 7, 27.
 Kaplan u sv. Barbory. 23.
 Kaplan u sv. Jiří. 8.
 Kaplan u Náměti. 27.
 Kaple minciřská u sv. Barbory. 8.
 Kázání bludná. 26.
 Kázání bouřlivá. 10, 11, 16, 22.
 Klenoty. 8.
 Kněz německý. 8, 22.
 Kněze trestání. 9.
 Kněží horských nesvornost. 5.
 Knihy memorabil. 8.
 Kollatoři. 21, 22.
 Komora král. 11, 15, 22, 26.
 Komora král., její radové. 20.
 Komorník nejvyšší. 14.
 Konduktů cena. 25.
 Konfesse augsburská. 14, 15.
 Konfesse Bratří. 12, 13.
 Konfesse z učení M. J. Husi. 5.
 Konfirmace pražská. 9.
 Konsistoř horská. 7, 15, 16, 22.
 Konsistoř horská, její přisedící z pánů. 16, 22.
 Konsistoř pražská. 8, 9, 15, 22, 26.
 Korál. 26.
 Koření kuchařce. 6.
 Kostel sv. Barbory. 8, 20, 23, 24, 25, 26, 27.
 Kostel sv. Jiljí v Starém Městě Pražském. 6.
 Kostel sv. Jiří, také německý. 8, 9, 11, 16, 25.
 Kostel vysoký, sv. Jakuba. 7, 10, 23, 25, 27.
 Kostnice v Sedlci. 7.
 Král. 8, 11.
 Královské nařízení. 9.
 Kšaft. 7, 27.
 Kuchařka zlá. 7.
 Listy falešné. 23.
 Literáti. 26.
 Loupež kostelní. 26.
 Mandát. 13.
 Mendici. 6.
 Mikulášenci. 16, 20, 21, 22.
 Mincmistr. 10, 16, 21, 22, 24.
 Ministranti. 24.
 Místofarář. 24.
 Místodržící. 12, 13, 14.
 Místodržící radové. 7.
 Mistr školní. 6, 26.
 Mládenec k děkanovi za kaplana. 8.
 Mor. 26, 27.
 Mutety. 26.
 Nadávky. 22, 26.
 Náhrobní kámen. 20.
 Německá strana. 10.
 Němectví v Hoře. 16.
 Nemoc arciděkanova. 23.
 Obsílka do Prahy. 8, 15, 22.
 Oddávání české i německé. 16.
 Officiálové škol. 26.
 Okurky. 6.
 Opatření proti moru. 27.
 Opravy kostela sv. Jiří. 16, 23.
 Opravy stavení děkana. 7.
 Pálení. 9.
 Páni. 11, 12, 13, 21, 23.
 Panstvo. 14.
 Pardus přes kládu. 23.
 Pikhart. 11, 14.
 Písaři mince. 11, 23, 25.
 Pivo. 6, 9, 26.
 Pobožnosti při moru. 27.
 Pohřeb (cena). 6.
 Pochovávání v kostele. 20, 26, 27.
 Poslové k sněmu. 26.
 Pozůstalost po knězi Pavlovi. 6.
 Pozůstalost po knězi Sylvestrovi. 7.
 Praelat německý. 21.
 Praelati. 12, 14, 15.
 Prach jedovatý. 23.
 Primas staroměstský. 14.
 Primicie. 25.
 Primicie s dispensací. 25.
 Prostředeký kněz. 23.
 Průvod k sv. Barboře. 8.
 Radnice. 9, 12, 16, 25, 26.
 Registra naroz. a úmrtí. 26.
 Rektor. 6.
 Rektor školy vysokostelské. 18.
 Rukojmě. 6, 21.
 Rychtář císařský. 8, 9, 10, 13.
 Rytířstvo. 14.
 Sbor. 16, 17.
 Schůzky pokoutné. 12, 16, 17,

20, 21.	Sýr. 7.	Víno uh. 7.
Sněm obecný. 14, 26.	Šaty ložní. 20.	Vysvědčení kaplanovi. 25.
Soudy. 27.	Šelmy. 16 pozn.	Zákaz nositi zbraně. 22.
Soudy náboženské. 5, 11, 17, 20, 21.	Šepmistři. 5, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 25, 26.	Zastavený kancionálek. 26.
Spor kněží. 7, 11, 15, 16, 17, 23, 24, 25.	Škola vysokostelská. 18, 19, 24.	Zibohlavští sedláci. 9.
Správce církve. 12, 17, 21.	Šmelcíři. 8, 16, 21.	Zvonění. 6, 7, 27.
Stans. 16, 23.	Špitál. 7, 25.	Zvoník. 9, 23, 24, 26.
Starší nad havíři. 8.	Trest hrdelní. 23.	Zvoník námětský. 6, 24.
Stížnosti na děkana. 23.	Truhla. 6.	Zvoník sv.-barborský. 26.
Stížnosti kaňkovských. 24.	Tulich. 16 p.	Zvon Vorel. 7, 27.
Supplikace. 24.	Úřad horní. 8.	Žáci. 6.
Supplikace německá. 10.	Valdenská sekta. 7, 11, 12, 14.	
Svědění při právě. 17.	Varhany v námět. kostele. 24.	
	Verše latinské příležitostné. 17.	

Do tohoto vydání byl převzat rejstřík z prvního vydání. Jeho aktualizace na toto vydání by byla pro vydavatele příliš časově náročná. To znamená, že čísla odkazují na stránky prvního vydání, nikoli na stránky v této publikaci. Převodní tabulka je umístěna za rejstříkem na vnitřní straně zadní obálky.